

RUSZTAVELI

A
TIGRISBŐRÖS
LOVAG

22527
C 309

RUSZTAVELI
A TIGRISBŐRŐS LOVAG

RUSZTAVELI

A TIGRISBŐRÖS LOVAG

[22.527
309
[1824]

Fordította
WEÖRES SÁNDOR

ZICHY MIHÁLY
27 képpel

ÚJ MAGYAR KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST 1954

ШОТА РУСТАВЕЛИ
ВИТЯЗЬ В ТИГРОВОЙ ШКУРЕ

ОГИЗ
ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
МОСКВА 1941

A könyv díszítő motívumait

VÉGH GUSZTAV

Rusztaveli arcképét

ZÁDOR ISTVÁN

rajzolta

A kiadásért felel: az Új Magyar Könyvkiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: WESSELY LÁSZLÓ
Szerkesztette: Csatlós János
Ellenőrző szerkesztő: Madarász Emil
Műszaki vezető: Siklós Béla

A kézirat nyomdába adásának napja: 1954. szept. 28.
Példányszám 5000. Terjedelem: 20 (A/5) ív. szerzői ív: 13·75.

Ez a könyv az MNOSZ 5601-54 és 5602-50Á szabványok szerint készült
Budapesti Szikra Nyomda, V., Honvéd-u. 10. — 3512
Felelős vezető: Lengyel Lajos igazgató

ELŐHANG

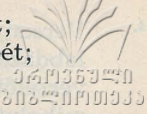
1. Aki mindenható kézzel a világot megalkotta,
az égből az élet lehet minden létezőnek adta,
embernek földet terített, sokféleképp virágozva:
az uralkodókat önnön képével ajándékozta.
2. Minden testnek te szabsz formát, Isten, egyedül-való,
hogy a Sátánt letiporjam, adj erőt, oltalmazó,
hevíts szívemben szerelmet, mely halálig lángoló,
tisztítsd meg a bűntől azt, ki palotádban lesz lakó.
3. Az oroszlán fennen lejtve hordja kardját Tamarának,
ki láng-szemmel, rubin-arccal párja a Nap sugarának;
merjem dallal őt dicsérni? vagy merésért rosszra várják?
Ki bűbáját megláthatja: részese a boldogságnak.
4. Dicsérjük Tamara úrnőt, véres könnyet ontva érte!
Régtől zengek himnuszt róla, minden hangot csínnal mérve.
Szeme éj-tavát festettem, nádból készült tollat véve:
szív-alakú kopjaként szúr akárkinek kebelébe.

5. Énekemben összeszöve leggyengédebb hangokat,
áldom én e szempillákat, agát-hajfonatokat,
piros ajk közt sorakozó csiszoltkristály-fogakat:
puha ólom-kalapácsom örök sziklát hasogat.
6. Alkotásomhoz mesterség, nyelv és érzés kell nekem:
adj erőt, szentséges Ihlet! adj támaszt, bölcs Értelem!
Tarielt a dal varázsa vezesse szépségesen,
három nagy hős segítségével közös barátság legyen.
7. Hogyha Tarielt siratjuk, határtalan könny kell akkor:
hozzá méltó férfit nem ad se jövő, se elhaladt kor.
Én, Rusztveli, szív-sebemmel, testvérévé lettem egykor;
története hősmonda volt, de mostantól fogva gyöngysor.
8. Én, Rusztveli, művész voltam, míg formáltam énekem,
a seregek úrnőjének balgán nyujtom életem:
elcsigázott szerelmesnek nincs gyógyírja sohasem,
ocsudjak a szerelemből, vagy takarjon sírverem.
9. Egy iráni regét leltem kartvel mesék özönében:
mint ékkő, sok csúccsal, éllel csillog-villog a tenyérben;
versbe, arany-foglalatba ötvöztem, nagy gonddal mértem
s ajándékul annak szánom, ki megsebzett engem mélyen.
10. Fénytől vak szem mindörökre fény felé áhítozik,
szerelmes a szív holtáig s tág mezők nem szöktetik,
elhagyva teng; te parancsold s kínja megjuhászodik.
Dalom kitör: megéneklem virágzók hőstetteit.
11. Bármilyen rendü-rangu ember híven járjon rendelt pályát:
a közember dolga munka; lovag vívja meg csatáját;
a szerető mindhalálig élesztgesse forróságát,
ne ítéljen más szerelmeit, de békén várja biráját.
12. A szerelmi bölcsességhez a dal kezdet óta hű,
istenektől nyert ajándék, isteneknek gyönyörű,
s ha ízlelni bírja ember, annak itt is méz-izú:
a sairi-versben gyorsnak látszik lassú-menetű.
13. Nem költő, ki hébe-hóba talán rímekeket gagyog:
az igazi művészetnek még környékén se forog.
Egynéhány sort összetákol: nem vers, csak hamis dolog,
s kiált öszvér-makacssággal: „Ime, virulás ragyog!”

14. Versenylovat megpróbálja a gáttalan, széles út,
labdázókat a küzdőtér, hol szem és ín síkra-fut,
verselőt a hosszú ének: a kezdethez vissza-jut,
mihelyt meggyengül az összhang s szólni csak dadogva tud.
15. Csodás tündöklés a költő s a sairi-versek rendje!
Ha meginog botladozva, hazájának nyelvét törve:
küzdve hátrál s mondandóját mégsem gyömi, zúzza össze,
suhint egyet csogánjával s újra hős a küzdelemre.
16. Vannak ám másféle költők — kurta versről ismered meg,
nem szokásuk makulátlan dallal törni a szivednek,
ifjú kölykökhöz hasonlók: nagy garral zsákmányt kergetnek
s mert nagy vadat nem ejtettek, apró vaddal dicsekednek.
17. A vers harmadik fajtája való vidám dalolásra,
lakomára, mulatságra, kötekedő ócsárlásra;
ez is könnyen szórakoztat, ha kedves a tálalása,
ám egyedül az a költő, kinek ihlet a világa.
18. Az ős, örök szerelemről, mely a csillag-körig ér fel,
szentségtörő sértés szólni énektelen közbeszéddel.
Áld hatalmas szenvedéllyel, felhője szomszéd az éggel,
mégsem bírja el a lélek, sorvaszt hővel, szenvedéssel.
19. A szerelem titkát mérni a bölcsesség is esendő,
kifáradnak itt a szavak, még a dal sem elegendő.
Én is csak a földi testet merem zengni, mely veszendő:
kedve, bája, szépért-szomja, ha tiszta: nem megvetendő.
20. Midzsnurt zengek én — bolondot — ez az arab szó értelme,
hisz esztelen az imádó, imádottól útra-elve.
Van, ki örülten barangol, hogy isteni kegyre lelne,
s van, kinek a gyengéd hűség minden érzés fejedelme.
21. Ki a midzsnur? kinek arca és alakja, mint a Nap,
szíve, értelme, nyugalma lágyan ringó, mint a hab,
ész és szó menny-adta kincse, zsarnokokkal harcba-kap;
férfi, eme jellem nélkül: nem midzsnur, alantasabb.
22. Kiben él e benső szépség? meg nem látod, csak a mélyben:
a szerelmes-tiszta érzés sosem fetreng ledérségben,
a szerelem és fürtelem oly kettő, mint érdem, szégyen,
össze sose keverjétek; bevészétek, mit beszéltem.

-
23. Aki midzsnur: állhatatos, nem tűri a bűn ködét;
mély sóhajjal hagyja messze az imádott küszöbét;
egyhez hűséges a szíve, a sors bármilyen sötét.
Megvetem a szív-nélküli vágy baromi szégyenét.
24. Vaksi, ki a könnyen-lengő kóbort szerelmesnek látja,
kinek mindegy: ma és holnap; mindegy: ez, vagy az a párja;
összevissza mulatozni: fiatalok bolondsága;
midzsnur, ki a világ szennyén erőt vesz és porba-vágja.
25. Legfőbb dolga: titoktartás; szenvedély közt nyugalom;
kedvesére emlékezve tenger bánat, siralom;
elválástól tébolyulva lelke lángol szilajon;
győzi kedvese haragját; győz vágyon és bánaton.
26. Nem sóhajtoz idegenek, lakat őrzi a szivét,
hogy szégyennek árnyéka se érinthesse kedvesét;
eszeveszett érzelmenek sose mutatja jelét;
kivel a bú kedvre válna: örök tűzzel ég egyért.
27. Hogy lehetne hinni annak, ki esküjét kürtöli
és ki ártva kedvesének, saját kárát műveli?
hogyha titkát dobra veri: nincs mentség, szégyellheti;
baj van, hol az imádottat szégyen és kár érheti.
28. Meg nem értem, ha szerelmes szerelméről kiabál,
sértve hölgységét, kinek egy szó gyilkosabb, mint a halál.
Minek fecsegsz a nőről, ha nem szeretted igazán?
Gonosz, ki egy dicsekvésért még egy életet se szán.
29. Sirjon párjáért a férfi — könny: igaz érzés jele —
ontson könnyet mély magányban, mint tölgyesben remete,
zokogjon az egyetlenért s az álszégyent vesse le;
de az emberek közt járva, zárt szekrény legyen szíve.
30. A költő ne fecsérelje nád-tollának gyöngyeit,
szeressen meg egy-valakit, egyet, akit istenít;
őt dalolja, néki hordja tehetsége kincseit;
szókból fakaszt zenét néki s nem vár bért e földön itt.
31. Jól tudjátok: himnuszomat mindig egyről énekeltem,
ez a benső büszkeségem, de titkom nem híreszteltem,
ő kemény és, jaj, kegyetlen, s olthatatlan a vágy bennem,
titokban kezdettől végig őt imádja hosszú versem.

I.

REGE ROSZTEVÁN KIRÁLYRÓL

32. Roszteván arab király volt, jósors vitte diadalra,
nemes, nyájas, népét-óvó, szárnya seregek hatalma,
bölc és higgadt az elméje, igazságos az uralma,
a tanácsban ékes-szóló, harcban gáncs-nélküli dalja.
33. Volt egyetlen-szál leánya, senki más ija-fia,
tündöklő, mint ékes csillag, a tüzes Nap rokona,
aki ránéz: esze, szíve, békessége mind oda,
ilyen szépről hozzá-méltót csak bölc és szent vallana.
34. Ki nem tudta, most megtudja: Tinatin volt a neve,
ahogy nőtt és érlelődött, szebb lett, mint a menny heve.
A király nagy gyűlést hívott, orcáján felség jegye,
ünnepélyes tárgyalásra gyűlt minden főembere.
35. Mondá: „Mondjatok tanácsot, mindnyájan segítetek:
nincs mentsége rózsaszálnak, mihelyt hervad és beteg,
eltűnik a fényes kertből, új bimbónak ad helyet.
Lássátok: napunk leáldoz, világtalan éj lebeg.

36. Én már életem bevégzem. Balsorsnál rosszabb a vénség.
Meg kell halmom ma vagy holnap. A világ roppant szegénység.
Mi értékes az életben, ha egy része is sötétség?
Van egy lányom s azt kívánom: uralomra őt segítsek.
37. Szólt a gyűlés: „A vénségről, urunk, hasztalan a szó!
Ha elhervad is a rózsza, mégis nézést-hóditó,
bármilyen más virágillat van-e olyan bóditó?
Különb a Hold, mint a csillag, úgy is, ha leáldozó.
38. Király, nem hervadt a rózsza! Helytelenül ítélsz róla.
Ámbár óhajod kegyetlen, de ha te vagy óhajtója:
úgy legyen. Nagylelkűséged rád vall, jó uralkodóra:
ő vezessen, kihez mérve a Nap sápad árny-fakóra.
39. Hogyha nővé: királynővé teremtette őt az ég,
nem hizelgünk, bárki látja: szándéka mind bölcsesség,
szerte-fénylő tetteinek sugár-koronája ég.
Mindegy, hím- vagy nő-oroszlán: mind felséges sarjadék.“
40. Avtandil a had szpaszpet-je — apja király szpaszalár-ja —
menny fákyáihoz hasonló, karcsu-törzsü, mint a pálma,
sok-élü kristályhoz illő finom arca ragyogása,
Tinatin fénylő pillái rebbenésén csüg az álma.
41. A midzsnur vitéz szívében titkon égett rejtett máglya,
képe minden elváláskor meghervadt, mint ős virága
és minden találkozáskor a pír újra általjárta.
Szánni kell a szeretőket: vágyuk, mint halál fulánkja.
42. Mikor Roszteván, az atya, trónját leányának adta,
Avtandilnak felderengett a reménység messi Napja:
„Szemem azt az ékkő-orcát most már gyakrabban láthatja
és képembe visszatérhet a száguldó vér patakja.“
43. A király az országába futárait szétfuttatja:
„Szép Tinatint királynővé kineveztem én, az atyja:
bárki lépjen hajlékába, kegyét mindre szétárasztja,
hordozza szét dicséretét, ki valaha megláthatja.“
44. Ime átlengik az udvart lovagok tolldíszei,
minden nézést kápráztatnak Avtandil vitézei,
főrangúak kis csoportját öreg Szokrát vezeti.
Trónt ácsolók kiáltoznak: „Méltóbb, mint más-valaki!“

45. Apja kézen vezeti a fénylő-fehér arcú lányt,
maga ülteti a trónra, ráteszi a koronát,
bíbor paláستtal takarja, kézbe adja jogarát
és a Nap-szűz szétteríti pillantása sugarát.
46. A király és minden ember, hátralépve, meghajol,
úrnőjükké kikiáltják, forr és nől e hang-gomoly,
kürt, cintányér, üstdob, kimbál folyton csengőbbben dalol
és a lány holló-pilláin ragyogó könny bujdokol.
47. Aggodalom szorongatja: „Trónra méltó leszek-e?”
Mint zápor az élő kertet, hinti a könny özöne.
Apja szól: „Az ősök rendjét az utód is töltsé be;
ha megszegném: elégetne máglya megtorló tüze.”
48. Szigorú lett: „Hadd sírásod, inkább szívlelj jótanácsot:
Arabia úrnője vagy, velem őrzöd az országot,
ne pityergő kisgyerek légy — mindent tőled várnak, látod!
Ugy igazgass, ahogy kívánsz önmagadnak igazságot.
49. Száraz fűre és rózsára egyformán száll a Nap fénye:
folyvást adakozva gondolj a gazdagra és szegényre,
gyűlölködőt megszelidít gyűlöltnek bőkezűsége;
apályt s dagályt váltva ringat a tengerár sűrűsége.
50. Aloé diszítsen édent, okosság a vezetőket:
bőkezűség, nagylelkűség leigáz gonosztevőket;
enni kell, de kuporgatott fölösleg csak nyüggé nőhet.
Amit adsz: fut vissza hozzád; amit nem adsz: elfut tőled.”
51. A lány hajlik a tanácsra, töpreng apja szavain,
nem süti le tekintetét, elréved, ki tudja, min . . .
Király kínál sok vendéget, lakzi benn és odakinn,
Tinatin ma Napot sápaszt, a Nap maga Tinatin.
52. Nevelőjét, bizalmasát lába elé rendeli:
„Tárj ki minden kincseskamrád, hulljanak pecsétjei:
hordja széjjel örökségem, ki a nincs-et ismeri.”
Nyakló nélkül adakozott s el nem fogytak kincsei.
53. Előhordták apja minden harci diadaljelét,
nagyok s aprók örömeire osztogatta szertesztét,
váltig mondta: „Igy rendeli a bölcs atyai beszéd,
palotám nem rejti többé aranyát és ékszerét.”

54. Mondta: „Hol telibb a kincstár? Üllet onnan vegyetek!
Amilahor! vonuljanak prédául a ménesek!“
Mindent hoztak és hajtottak, ömlött a kincs-rengeteg,
kalózzokként harácsolnak mindenfajta emberek.
55. Mint ki török táborot sarcol: bárki vitt, amit akart,
arab lovat, ritka ékszert, melyet féltő gond takart.
Széthintette ajándékát, mint menny villogó vihart,
férfi és nő töltekezhet, míg e forrás ere tart.
56. Ettek-ittak s rezdületlen telt a nap az élvezetben,
tobzódtak a lakomában a seregek véghetetlen;
de a király fejet görnyeszt, homlokán gond árnya lebben.
Ekkor lázas vita támadt: „Mi bánthatja? Mért kedvetlen?“
57. Napsugaras öltözetben kél mindnyájuk szeme-fénye,
az oroszlán-pillantásu Avtandil, a had vezére.
S akit bölccsé tett sok éve, Szokrát odaül melléje:
„Ugyan mily vihar korbácsol tajtékot urunk lelkére?“
58. Úgy gondolom: emlék-felhő borítja el a királyt,
hisz okot a bánkódásra itt az ember mit se lát.“
Avtandil felel az aggnak: „Megkérdezzük őt magát,
vidám szóval ketté-szeljük bánata bilincs-vasát.“
59. Szó követett szót; majd Szokrát, aztán Avtandil, felállva,
Roszteván elé járultak, telt kupát köszöntve rája,
térdet hajtottak s leültek, illemtudón eltréfálva,
okos Szokrát nemsokára így kezdett a mondókába:
60. „Király urunk, szomorú vagy, nincs szemednek mosolygása,
értjük, hiszen kincstáradnak fájhat mai érvágása,
könnyelmű-kezű a lányka, fűrgé az adakozásra,
magasztaltad őt magasra: már késő a siratása.“
61. A nagy király meghallgatta s már mosolygott a szeme,
csodálkozva, hogy vakmerő-nyiltan beszélnek vele.
„Apja lánya“ — így dicsérte — „azért nyílt ki a keze!
Azt hiszed, én fukar vagyok, ki aranyba fül bele?“
62. Gondom nem ez: más felhősít, más nyűg keríti szívem:
öregszem, bevégzett körré összezárul életem
s az egész birodalomban nincs egyetlen emberem,
ki a vitézség törvényét tudná! Sírba hull velem.

63. Van egy lányom s mert egyetlen, mi tagadás: kényeztettem;
hiú maradt leghőbb vágyam: nincs fiam — a sors kegyetlen!
Labdatéren, nyíllövésben ma se győz le senki engem,
tán Avtandil hasonlít rám, hiszen néha nevelgettem.“
64. A derék hős mozdulatlan figyelte ura szavát,
aztán fejét lehajtotta, mellét öröm járta át;
mint ha virradat érinti réti füvek harmatát:
foga megcsillant, mosolygott. Ura látta zavarát.
65. „Mért nevensz ki? Bolondságot mondok néked, azt hiszed?“
A hős mondta: „Felelek rá, ha szent esküdet teszed:
válaszomat harag nélkül, ahogy adom, úgy veszed
s a merészen-szóló testét ki nem hűti fegyvered.“
66. Rosztán rögtön ráfelelte: „Beszélj, hajszálad se görbül,
megesküszöm Tinatinra, ki mellett a Nap eltörpül!“
Szólt az ifju: „Most beszédem a tiéddel összezőrdül:
felülmúllak a versenyben, ha íj pendül, labda gördül!
67. Avtandil, ki lábnyomod csak: buzgó íjász, mint magad;
adj parancsot versenyünkre: lássa, ítélje a had.
A dicsekvés: — Ki jobb, mint én? — szókból fújt köd-gomolyag.
Ki ügyesebb? a küzdőtér, labda és nyíl méri csak.“
68. Király mondá: „Kihívásod válasz nélkül nem marad!
Mérkőzzünk meg, én kívánom, hátrálnod már nem szabad.
Tanukat hívunk: a tornát lássa, ítélje a had,
mutassa meg a küzdőtér: dicséretet ki arat?“
69. Háromfelé ment a három, ki együtt beszélgetett.
Sok kacagás és vigadás közös hullámot vetett.
Később egységét szöttek — vén s ifju megegyezett;
aki veszít, három napig nem viselhet süveget.
70. A király megparancsolta: „Tizenkét lovas rabszolga
jőjön és még tizenkettő, aki a nyilakat hordja.
Sermadin a te rabszolgád: tucattal felér a dolga.
Mind füleljen élesen és lövéseinket számolja.“
71. Vadászoknak parancsolta: „Járjatok erdőt-füvet,
elénk tereljetez minden dúvadat, ünőt, gimet.
A csapatok pedig rendben várjanak hívó-jelet.“
S a kacajjal, kedvvel habzó lakomának vége lett.

II.

ROSZTEVÁN ÉS AVTANDIL VADÁSZATON

72. Jött a vitéz virradatkor, liliomnál délcegebben,
arca mint rubin világol, aranyos mentéje lebben,
csillog ötvös-ékítette karddal, piros öltözetben,
fehér lova óriásként ágaskodik, légbeszökken.
73. Készülődik, jön a király, kísérettel, vadászatra,
rengeteg had, mint rohamra, elindul a völgszorosba,
raj után raj, énekük száll közeledve-távolodva,
sivító nyilak versengve bajt hoznak nemes vadakra.
74. Roszteván kiált nagy hangon: „Tizenkét vadászt ide!
Valahánynak kézhez-essék nyila, íja, vesszeje.
Számáljátok: lövésemtől mennyi rogy a földre le?“
Száguldott elő a völgyből az üzöttek serege.
75. Töméntelent felhajsoltak, elsorolni sem lehet:
vadkecskéket, bölényeket, szarvasokat, őzeket;
lő a király, lő a szpaspet — melyik különb, délcegebb?
Nyilat, íjat mindkettőnek ujja sikerrel vezet.

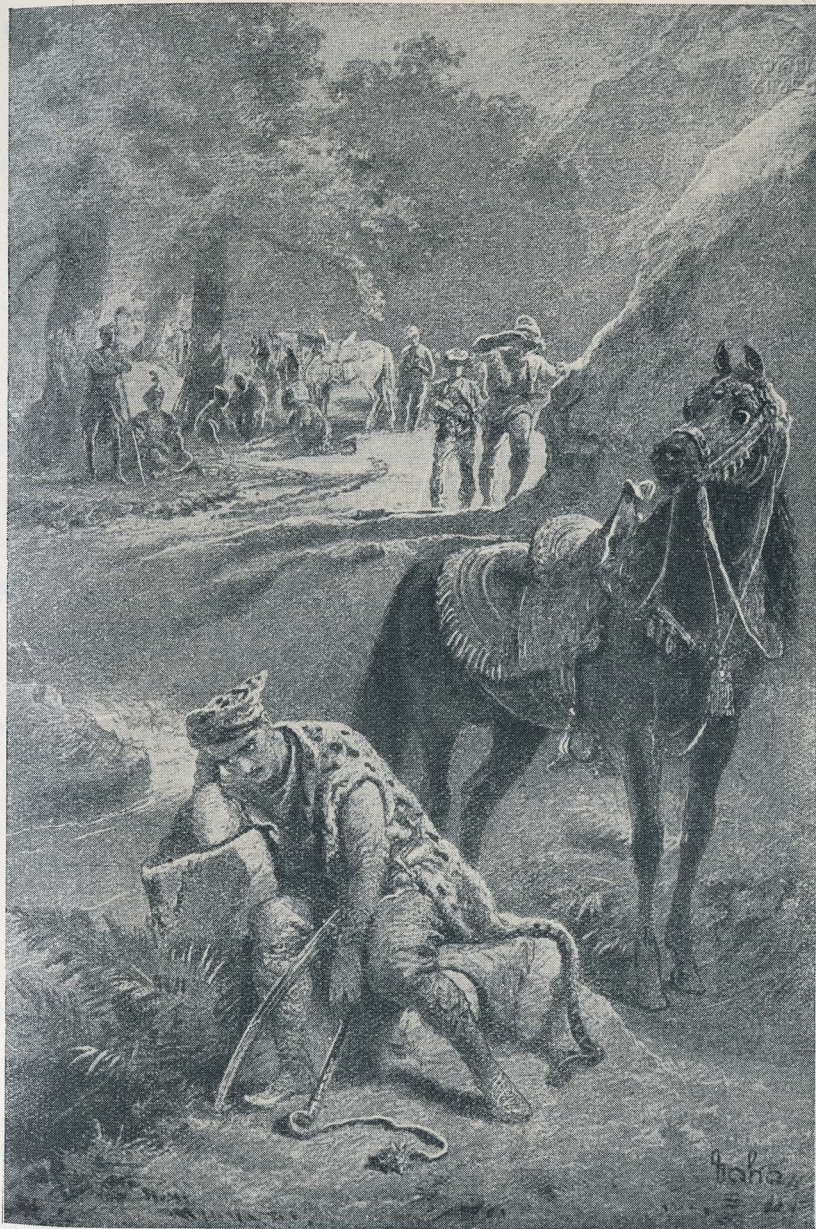
76. Paripáik patkóitól por-köd fedi a Napot,
ha találják, újra lőnek, hömpölyögnek vérhabok,
mihelyt elfogy a nyilvessző, újra megtelik a tok,
ködös szemmel örök árnyba rognak a vadállatok.
77. A sok falka rémüldözve, nyargalva utat hasít,
a pusztítás, a mézszárlás immár Istent haragít,
véráradat pírja festi a völgyi rét füveit.
„Égi cédrusfa lehetne Avtandil!” — ez harsog itt.
78. Már a vadászatnak vége, a szorosból kiügettek.
Ér kanyarog a völgy mélyén, hátrább hegykúpok merednek.
A vadak megbújnak, árnyán ló-nem-törte rengetegnek.
Király, vezér elfáradtak, annál inkább legénykednek.
79. Tréfálkozva hajtogatják: „Különb mégis én vagyok!”
Enyelegnek és nevetnek, szemük összemosolyog.
Parancs-szóra felvonulnak a hű rabszolga-sorok.
„Félre minden hizelgéssel, szín-igazat mondjatok!”
80. Rabszolga-sorok felelnek: „Igaz szívvel, igaz szájjal
nem mondhatjuk, hogy e vitéz egyenlő a nagy királlyal.
Ha megölsz is, nem egyenlő — az ajak itt szólni átal.
Az ifju vitéz zsákmánya itt is, ott is, garmadával!
81. Számláltuk, ahogy kivántad: százszor hús a lelőtt állat,
jó Avtandil ráadásnak ejtett még hús-egynéhányat,
egyszer sem lőtt levegőbe, keze mindig jó irányt ad.
Ennyit szoltunk... Nyilvesszőktől megtisztítjuk most a tájat.”
82. Az úr feszülten figyel, mint kockavetés csörgésére,
öreg szívét áthevíti tanítványa dicsősége,
mint csalogány a rózsára, kedvvel pillant neveltjére,
nyoma sincsen irigységnek, cseng királyi nevetése.
83. Lomb alatt keresve húset, nagy fák árnyékába dültek
és tömötten, mint kalászkok, harcosok köréjük gyűltek.
Tizenkét választott hőson vérték villogva feszültek.
Csermelyt, erdőt nézegettek, gyönyörködve felüdültek.

III.

AZ ARAB KIRÁLY TALÁLKOZÁSA A TIGRISBŐRÖS LOVAGGAL

84. Látják: parton, lovon ülve, sír egy idegen lovag:
hósi arc, nem közönséges, teste oroszlán-alak,
éjszín ménje szerszámára fénylő gyöngyök hullanak.
Lám, a rózsát dér borítja — szívét élő könnypatak.
85. Testén, tarka öltözékül, nagy tigrisbőr-köpenyt hordott,
ugyanily prém a turbánja, mely a bús fejjel lehajlott
és kezében vaskos-nyelű idegen korbácsot tartott:
látván őt, az arab hadban kíváncsiság láza bolygott.
86. A szomorú daliához rabot küldtek követségbe,
de nem csillan fel nézése, sír a szakadék-szegélyre,
arcán ömlik kristály-zápor borostyánszín vizesése:
a rózsza nem nyitja kelyhét; kérdik, nem fakad beszéde.
87. A rabszolga áll és nézi, félelem fojtja szavát,
rosszat sejdít, majd erejét összeszedve, felkiált:
„Uralkodóm parancsolja . . .“ S dermedten néz ily csodát:
a hős forró könnye zúdul le a mélybe s mit se lát.

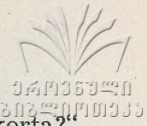

88. Nem is ügyel a követre, hasztalan beszélni hát,
nem hallja bérc-közi völgyben hadak visszhangzó zaját,
mintha érné máglya lángja, melle nyögdel akkorát,
véres könnyfolyama zuhog le a partszegélyen át.
89. Gondolata messze vágat, ész nem őrzi a nyomát,
míg a szolgál morzsolgatja ura parancsolatát,
a lovag árasztja könnye sístergő zuhatagát:
a gyémántot szirmok rejtik, rózsa zárja ajakát.
90. A rabszolga választ sem kap, botorkál visszafelé:
„Királyom, az idegen hős nem jön felséged elé.
Félek tőle, úgy ragyog, hogy szemem elvakul belé.
Parancsodat sokszor mondtam... nem is tudom: érti-é?”
91. A király haragra gerjed, nagy homloka elsötétül,
hívja azt a tizenkettőt, akik vadásztak vitézül:
„E lovag megsértett engem, hasztalan kértem vendégül,
hát fegyverrel, erőszakkal hurcoljátok ide végül.”
92. Talpig vasban csörömpölve megy tizenkét óriás —
ő megrezzen, véget ér a tenger-özönü sirás.
Szétnéz — látja: áll a völgyben a sok íjász és dzsidás.
„Jaj nekem!” — szól és elhallgat. Közöny fedí, semmi más.
93. Arcát törli tenyerével, így szárítja könnyeit,
megtapintja tegzét, kardját: eszmél, új erőt merít;
felpattan a páripára, nem ismerve senkit itt
s elvágat, homályban hagyva kíváncsiak szemeit.
94. Rabszolgák utána-kapnak, hogy lassítsák a lovat —
bosszút áll a hős, hogy attól gonosz is sírva-fakad:
össze-vissza szórja őket, nem kímélve csontjukat
s az idegen-fajta korbács a szívükig hasogat.
95. Dühösen rikolt a király: hall a sereg harc-jelet,
már a vitéz vissza se néz, üldözők közt átüget,
holtak fehér lárváivá sápasztotta képüket
és Roszteván látja lován suhanni a végzetet.
96. Nyeregben utána-rugtat Avtandil és Roszteván,
míg, himbálva délceg törzsét, a lovag már messze jár,
ménje táltosként robogva villog, mint a napsugár;
látja: mégis körülfogja táborával a király.

-
97. Amint a rohamot látta, paripájára csapott és eltűnt egy villanásban — merre? egy se sejtí ott, Pegazus ragadta el, vagy a föld torka megnyílótt, küzdés, úzés céltalan már, meg nem lelik a nyomot.
98. Keresik, hogy merre járhat — uralkodik a csodálat: ember így nem tűnhetett el, ílyet csak a látomás ad. Kötöznek sok sebesültet, temetnek sok elhullt társat, a király szól: „Ez a kaland betetőzte lakomámat.“
99. Mondá: „Éltünk könnyedségét Isten el nem viseli, azért váltak keserűvé sorsunk tej-méz-erei. Szemem tehetetlen kínban holtom küszöbét lesi, dicsőség az Istennek, ha égi jussom rendeli.“
100. Így szólalt és visszafordult, bánattal színig tele, megrendülve; s vadászait visszahívta kürt jele, vadászai mindenünnen vágtattak a völgybe le. Egyik mondja: „Jól megjártuk...“ Másik szól: „Isten keze!“
101. Meggyötörve és gyötrődve ért termébe a király, csak Avtandil kísérhette: fia rég s barátja már. Mind elmentek, háznép sehol, a palota néma táj, kimbál-hangból és harangból így lett végzet, borzadály.
102. Mikor apja kínlódását szép Tinatin hírül vette, a terem-függönyhöz surrant s az őrállót megkérdezte: „Alszik apám? vagy tanácsra vezérei gyűltek össze?“ Felelt az ór: „Arca sápadt, szeme árnyékkal övezve.“
103. Pamlagra dőlt és a szpaszpet ül előtte karosszékben, azt beszélték, hogy kegyetlen kalandjuk volt egy vitézzel.“ „Megyek“ — suttogta Tinatin — „hátha nem jó most benézniem, csak egy pillanatra jöttem, jelentsd majd az érkezésem.“
104. Király kérdé nemsokára: „Édes lányom merre van? Nékem ő az élet ere. Ápolhatna gondosan.“ Így feleltek: „Itt járt, nem sírt, bú ellen türelme van, aggódott és kérdezgette: mért vagy bús és nyugtalan.“
105. Parancsolta: „Kéresd ide, nehéz nélküle szívem. — Mért surrantál el ajtómtól? Hiszen te vagy mindenem! Gyere, gyógyíts, orvoságom, oszoljon a gyötrelem. Tudd meg, lányom: tegnap óta ez a világ szűk nekem.“

ՀԱՅԿԵՆԻ
ՆՈՇՏՈՒԹՅՈՒՆ

-
106. Tinatin jött hűségesen, mihelyt apja óhajtotta,
napsugaras ékessége a holdfényt elbágyasztotta,
Rosztán homlokon-csókolta, párnára magához-vonta:
„Vajjon hívni kell-e téged? Mért nem vagy velünk gyakorta?”
107. A szűz ránéz: „Parancsolóm, mikor kegyetlen a végzet,
még a merész lelkeknek sem könnyű találkozni véled:
haragodban még az égnek csillagait is letéped
s tőlem ne várj bús részvétet, csak segítő fürgeséget.”
108. A király szól: „Egyetlenem, engem balvégzet temet,
mégis orcád, közelséged szétfűjja felhőimet,
ha simogatsz: ujjaiddal homlok-ráncom leveszed.
S ha elmondom: nem nehéz a bánatomat értened.
109. Vadásztunk és így bukkantam egy ismeretlen lovagra,
szebb volt minden teremtménynél, a föld körét beragyogta,
valakiért szenvedett, sirt s nem tárult föl nekünk titka,
nem jött nyájas hívásomra, ezért lobbantott haragra.
110. Éjfekete ménen ülve, áradó könnyét törölte,
futárokat küldtem hozzá barátsággal s mind megölte.
Aztán eltűnt, szertefoszlott, mint látomás, ördög-küldte;
azt se tudom: való volt-e? vagy mindnyájunk álma szülte?
111. Elámultam: vajh kiféle, milyen a természete?
Omlott harcosaim vére, vitézeim élete.
Villanásnyit kitakarta titokzatos köpenye
s én, ki eddig boldog voltam: bénán rogytam földre le.
112. Elvesztettem Isten kegyét, keserűvé vált az élet,
derű napjai nyomába kínok sárkány-arca rémlett,
nincs a földön oly teremtmény, amely megadná békémet,
várom: földi vándorlásom mihamarább érne véget.”
113. Felel a lány nyugalommal: „Apám, bátran szólok hozzád:
ne érintse számonkérés Istent, mindünk gondozóját.
Nem a bőkezű Teremtő: magunk vetjük dolgunk rosszát;
ki a jónak alkotója: hogy férne ahhoz gonoszság?
114. Tanácsom: — hisz te vezényelsz hűbéres királyokat
s birodalmaid szélessége végtelen a menny alatt —
gyorsan minden égtáj felé küldd szét futáraidat,
hozzák hírül: ki az a hős? ember-e, vagy ködalak?”

115. Embereket küld a király kék menny alatt a négy tájra:
„Induljatok, s ne adjatok inségre, meg fáradságra,
keressetek, kutassatok, nem pihenve, meg nem állva,
írott szóval kérdezzetek, hová nem jut futár lába.
116. A küldöttek szétnyargaltak, úton telt egy teljes év,
mindenütt a hőst keresték — nincs felőle hír, se név,
nem tud róla bérci ösvény, pusztai por, vízi rév
s ember fia. Hazatértek. Meddő, hasztalan a hév.
117. „Király“ — szóltak és remegtek — „föld szélét-hosszát bejártuk,
ágyat, asztalt elfeledtünk: azt a vitézt nem találtuk,
se igazság, se hazugság nem szól róla itt, se másutt,
itt nem földi titok lappang — keress kulcsot, más-fogásut.“
118. „Bölcs lányomnak igaza volt“ — töprenkedve, nagy-lassan szól .
„csak ördögi mesterkedést, hazugságot láttam akkor,
ellenséges rém riasztott. Kődöt fal az ember sokszor.
Eldobom már vak kétségem, visszatérhet az aranykor!“
119. Felocsudott, felélénkült, élvezettel lakomázott,
mulattatták, elringatták énekmondók és tornászok,
özönlöttek két kezéből mértéktelen adományok,
az ég gyermekei között nincsen mégegy ilyen áldott!

IV.

TINATIN KÉRI AVTANDILT: KERESNÉ MEG
A TIGRISBŐRÖS LOVAGOT

120. Avtandil aludni készül, ágyasházban lepihen,
dalt dúdol és ujja alatt hárfa-húr zsong szeliden.
Tinatin követet küldött: jó egy sötét szerecsen:
„Hivat a Hold és platánfa“ — mondja illedelmesen.
121. Felbolydulnak Avtandilnak ábrándjai, álmai:
a legtarkább köntösében fog elébe-állani,
felderengnek a rózsának rég-látott vonásai —
mint két tükör, jó egymásnak szemtől-szembe látszani!
122. Hős Avtandil büszkén lépdél, zavarának nyoma sincs:
hasztalan sirt annyi évig s most előtte lesz a kincs!
A szűz trónol, villámfényt szór komoran, jókedve nincs,
elsápad a Hold előtte, rajt viharfelhő-bilincs.
123. Szép alakja egygé-varrt sok hermelinbe burkolózott,
fejdíszre, a mérhetetlen ékű, hanyagul kibomlott,
szívveszejtő pillái közt a báj sötét hada úszott,
nyaka márványán hajfonat éj-kék hulláma kigyózott.

124. Hosszu bíborvörös leple nem rejti el arca gondját.
A vezért helytel kinálja, zsámolyt hoznak a rabszolgák;
halk szavai teljes lénye édes szelidségét ontják.
Szemtől-szembe a kedvessel: táruul távoli boldogság.
125. A lány szólal: „Nehéz nékem, ajkam nem lel illő szóra,
rögtön elnémulnék, érzem, ha türelmem bőven volna.
Mért hívtalak, sejtethed-e? Igen sürget ez az óra,
ép ésszel már nem is győzöm, nincs lelkemnek nyugtatója.“
126. Amaz mondá: „Kétségedre vajjon választ lelek-e?
A Hold, ha Naphoz közelget: sápad, elfogy ereje.
Valóságot, józanságot olvaszt ábrándom heve —
mégis kérlek, mondd el gondod: vajjon segíthetek-e?“
127. Tinatin szót szóba öltött, mint legszebb hímzést a tű:
„Eddig távol tartottalak trónomtól, te tiszta, hű.
Mosolyra fakad szerencséd, ne légy többé kishitű:
ma megtudod: tekintetem mért lett árnyas-fellegű.“
128. Vadászni mentél apámmal a mezőre hajdanán
s láttatok egy síró lovast patak-meder oldalán,
azóta ez emlék éget, bár hallgat felőle szám —
őt keresd meg, őt találd meg, ég-föld bármely hajlatán!
129. Vallomást nem mondtál nékem... választ hát nem adhatok,
de én messziről figyeltem felém-szálló sóhajod:
előled könny jégesője rejti el a szép Napot
s megfogadtad: hű léssz hozzám — ládd-e, erről is tudok.
130. Hű lovagi szolgálattal kétszeresen tartozol:
először, mert hős vitéz vagy, nincs különb a harcokon;
másodsor, mert esküvéssel lettél az én midzsnurom:
leld meg a tigris-palástút, itt, vagy messzi tájakon!
131. E hőstettel éjig-szítod irántam szerelmedet,
szabadíts meg fájdalmamtól, törd meg a balvégzetet,
rózsával és ibolyával övezd körül szívedet,
majd közelegj, mint oroszlán s Napként várlak tégedet.
132. Űldözd és hívd három évig, járj be ormot, hajlatot,
jőjj diadal zengő szárnyán, ha őt megtalálhatod,
s ha nem leled: kísértet volt, lég-bűborék, vagy halott.
Néked őrzöm tisztaságom, mint bimbó a harmatot.

Digitized by Google

133. Esküszöm: ha nem téged, de mást fogadnék férjemül,
bár alakján a sugár tán ember-módra testesül:
tüstént zuhanjak a mennyből mélybe, hol pokol terül,
ölj meg engem s rossz szerelmem örök halálba merül.“
134. „Ó achát-pillāju csillag“ — szólt az imádó remegve —
„virrad bíbor hajnalom már; mit ne tennék én kedvedre?
Gyujtod éltem fáklyalángját — már elnyúltam sírverembe.
Minden földet sorba-járok, rabod vagyok mindörökre.
135. Szép planéta, égő Napnak teremtett az Isten téged,
minden égitest szolgálód, bármerre világol fényed,
kibomló örömmel érzem rám-sugárzó kegyességed,
míg ragyogsz a rózsa szirmán, elkerüli a vak éjet.“
136. Fogadkozott ez is, az is, két esküvés forrt egymásba,
halk szó áradt, így sustorgott kettőjüknek suttogása,
feledésbe hullt a multnak minden boldogtalansága,
fehér fénnel csillan foguk, villámnak sincs íly világa.
137. Így fürödtek a szerelmes beszéd varázs-erejében,
rubin, agát, gyöngy szikrázott a gyengédség erejében.
A vitéz szól: „Szív és elme kétfelé húz ennyi fényben!
Csodás orcád láng a szívnek s az ész dermed válni-készen.“
138. Válni kellett és a vitéz az életnek sem örült,
gyakran nézegetett vissza, tekintetén pára ült,
a rózsára jégzivatar villogó kristálya dült,
szerelem ős szertartása szerint szív szívért hevült.
139. „Ó én csillagom, a rózsa leszakítva gyorsan ájul,
rubin veszi bíbor tüzét, tiszta gyémánt könnyen sárgul,
mit is tegyek, ha szívemre válás sebe hull csapásul?
Éltemet se szánom érted, hiszen elfogadsz barátul.“
140. Ágyba dől és lelkét tépi, könny után új könny csorog,
reszket, mint a nyárfa-lomb, ha törzse szélben imbolyog,
végül elszunnyad s álmában kedvese vakít, ragyog,
mint vadonban, úgy riad fel s kiált: magánya sajog.
141. Távol szép imádottjától, fejét bánat csüggeti,
könnye omlik gyöngyfűzérként, a rózsát fagy tépkedi...
Mégis reggel friss szépséggel háza-népét meglepi,
lovon megy a palotába: ígérete sürgeti.

142. Az udvarban edzsibi-t küld a királyhoz udvarlásra:
„Mondd urunknak: Ha ráérnél, megjelennék egy tanácsra:
ahány vágó, szűrő fegyver: téged szolgál, föld királya
ezt kell olykor felidézni mindnyájuknak okulásra.
143. Megyek ellenséget úzni országod határain,
híven minden szívbe hintem: szép királynőnk Tinatin.
Békéseknek apjuk leszke, lázongókat sujtsa kín;
ajándékkal szined elé térnek majd futárainm.“
144. A királytól kegyes válasz, szép köszönet érkezett:
„Oroszlánom, hőstetteid makulátlan fényesek,
vitézséged ragyogó és harci tanácsod remek;
menj, ha úgy jó; megsínylem majd nélküled az éveket.“
145. Ura elé járul a hős, alázattal hajt fejet:
„Megtiszteltél, fejedelmem: magasztaltál engemet.
Majd ha újra látlak: szép nap sugározzon fényt, hevet,
hogy ujjongni halljalak és együtt ujjongjak veled.“
146. Ura átölelte nyakát, megsókolta, mint fiát;
ilyen mestert és tanítványt a világ többé se lát.
A harcok nagy útra készült és a válás sebe fájt;
heves bánkódás legyőzte a hatalmas Rosztevánt.
147. Avtandil ment otthonába, büszkén, fájdalmát leverve.
Húsz nappalon, éjszakán át nyargalt kéklő végtelenbe,
szíve benső érc-tábláit a világtól elrejtette:
csak Tinatin leng előtte, ki szemével megperzselte.
148. Érkezik sok tartományba, körötte öröm dalol,
főnemesség ajándékkal várja és földig hajol,
Utja célját nem felejtí, hamar tovább-lovagol,
öröm sít a házak táján és a háztetők alól.
149. Öröksége: tornyos vára, rettegi a szomszédtsága,
vihatatlan erősségül épült kerek hegy csúcsára.
Itt megpihen három napra, szerte-járva és vadászva
s a jó Sermadint hivatja: vajjon mi lenne tanácsa?
150. Már Sermadin nevét egyszer megvillantá e rege:
a szpaszpettel egyidős volt, rabja s leghűbb embere,
Nem sejtette, hogy gazdáját égeti a szív heve;
Avtandil megnyílt előtte, míg kettesben ült vele.

151. „Mért burkoljam gyengeségem előled, hú Sermadin?
Veled mindig szót értettem, nem takartam tetteim
s bár nyomukat nem láthattad, nem titkoltam könnyeim,
de kínzóm most elindított az öröm hegy-völgyein.
152. A halálnál is erősebb tüzet gyujtott Tinatin,
e tűzből-forrt könnyből élő rózsán megfakúl a szín.
Rejtve és szégyellve kínom, kétszeressé nőtt a kín
s visszaadta boldogságom, reményt nyujtott Tinatin.
153. Így szólt: — Ama tigrisbőrös dalját leld meg, bárhol él
s ha visszatérsz: megenyhül majd véredben a szenvedély,
nem kell nékem másik férfi, akár égi terebély! —
Ily gyógyító balszámot kent az ígélet és remény.
154. Először is: lovag vagyok, végzem a szolgálatot
és leghívebb hódolattal védem az uralkodót;
másodszor is: a királynő kínomra enyhet adott,
nehéz órát érhet mellem, de félszet ne hordjak ott.
155. Jól tudod: a szerelemben a nagyúr is szolga csak,
igen kérlek, figyelemmel hallgasd kérő szavamat:
te gondozd dús birtokomat, te vezesd hős hadamat,
te egyengesd dolgaimat és kövesd parancsomat.
156. Elnyomottak támasza légy, jól vezesd a sereget,
gyors-paripás futárral küldj a darbazba híreket
és fegyveres követséggel, társzekérrel kincseket —
meg ne sejsék: mint a tolvaj, szökve messzire megyek.
157. Minden veszélyt vállalj, mint én: harcokat, kalandokat,
várj rám három esztendőn át, híven óva titkomat,
megléhet, hogy visszatérek — gyökerem el nem szakad.
Ha nem térek vissza: ölts gyászt és sírj balsorsom miatt.
158. Csak akkor jelentsd uramnak minden gondom és bajom,
akkor híreszteld halálom és gyászolj, parancsolom.
Ez a sorsunk, nincs menekvés — így szólj — kár a siralom.
Aranyat ossz a szegénynek, ez a végakaratom.
159. Akkor jójj keresni engem és lelked legyen merész,
ne adj feledésnek engem, emlékedben felidézz,
illendően sirass el engem, míg örök helyemre téssz,
édesanyaként emlékezz: mi volt könnyű, mi nehéz.“

160. A rabszolga mindezt hallva, elméjében megbomolva,
mint hőségtől elolvadó gyöngyöket, sok könnyet ontva
mondá: „Ne menj! Tőled távol: gondba vesznek, síralombba
De hiába ellenkezem: könyörgésem néked polyva.
161. — Tedd helyettem . . . — ily beszéddel miért kínzol, jó uram?
Hogy legyek én parancsoló, kiben szolgák vére van?
Földbe rognék, mint bölcsőbe, inkább — csak ne hagyj magam!
Vigy magaddal: a nyomodba vágatok majd kardosan!“
162. Szól a vezér: „Hallj igazat és fogd fel a velejét:
a midzsnurnak elhagyatva kell próbálni erejét,
igazgyöngyöt nem ingyen kapsz: fizetségért, alkuért;
kopjával döfd le a silányt, ki nem küzdi ki a bért.
163. Meghallod szivem verését: nálad jobb fülű van-e?
Ki mérhető vajjon hozzád? Légy urad helyettese.
Védd a határt: ne érhesse az ellenség fegyvere
s megjövök, ha ezt foglalták a sors-könyv betűibe.
164. Egyformán sujt a sors bárkit, magányost, vagy seregest;
mit féljek, míg méri utam a sok fényes égitest?
Ha nem jövök három évig: ne légy elsiratni rest.
Zárt levéllel reád hagyok minden szolgát és nemest.“

V.

AVTANDIL LEVELE KATONÁIHOZ

165. Levelet ír: „Apák, fiak, velem összeforrt csapat,
akik hívek vagytok hozzám, vívtok értem harcokat
és mint vágyaimnak árnyát, hordjátok szándékomat:
gyűljetek körém a várba, hallgassátok szavamat.
166. Avtandil, a ti porotok, javatokra szól, értsétek!
E pecsétetes rendeletet önkezemmel írom néktek.
Veletek nem mulatok már, dolgozom sarkal, útra térek,
jó nyilamra hagyatkozva tán magamban is megélek.
167. Messze földre szólítanak egy titok veszélyei,
magányosan, bolyongással múlnak lelkem évei,
kérlek titeket szelíden, gonddal csordultig teli:
óvjátok a birodalmat, másként balvégzet veri.
168. Míg köd fedi a szem elől, hogy élek-e, vagy halok:
Sermadin vezet helyettem, mindent kezére hagyok,
nem hervasztja el a rózsát, helyettem mint láng lobog
és viaszként elolvadnak hevétől a gonoszok.

169. Közöttetek bárki tudja: úgy nézem őt, mint fivért,
hűségesen kövessétek, akár Avtandil vezért,
induljatok közösen, ha kürtszó betölti a tért.
Ha elesném: ne szánjátok értem a könnyet s a vért.
170. Így végezte üzenetét, a gyengéd ékes-szavút.
Arannyal övezte testét, várja hosszú vándor-út.
„Gyülekezzetek a rétre!” — szólt, s a had-sor felvonult;
s ő elhagyta hegyi várát s völgyben a jobbágy-falut.
171. „Vágtassatok, vadásszatok: nem kell nékem paladin!”
Maga maradt s végignézett szétrobogó hadain.
Lovát megfordítva nyargal, túl a hegy hajlásain,
gyötrődése közt előtte libeg-lobog Tinatin.
172. A had elmaradt mögötte, szerte-keringve, vadászva,
már nem látja csata-rendben gyűlni maga nyomdokába.
Dicsőségbe burkolózik, sérthetetlen a csapásra,
megkönnyül forró keserve, mely örvénylő, mint a láva.
173. Most vége a vad-űzésnek; nézik, merre lovagolt,
nem látják már a Nap-arcút, az ég felhőbe hajolt,
az előbbi vadász-zajra sírás, nyögés válaszolt,
árkon-bokron őt keresték, mind, kinek gyors lova volt.
174. „Oroszlán, ki lesz utódod?” — ez is, az is felkiált.
Szemtanukat faggatnak: ki érti e futás okát?
Avtandil már megkerülte a szirt meredek falát,
messze jár s könny-fergetegben hagyja busuló hadát.
175. A nemzetségfők gyűlését jó Sermadin toborozza,
Avtandil írt üzenetét a törzseknek hírül adja,
akárkinek sebe sajdul, ki e szókat meghallgatja,
ajajveszélés, önostorzás: elment mindnyájuknak atyja.
176. „Bár életünk önélküle merő veszteség, hiány:
te méltó vagy és más senki, hogy vezérelj nyomdokán,
akaratom nékünk törvény: hű lesz hozzád valahány.”
S a rabszolgá előtt hódol a főember, mindahány.

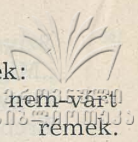
VI.

AVTANDIL ÚTRA KEREKEDIK, HOGY A TIGRISBŐRÖS LOVAGRA LELJEN

177. Bölcs Ezrosz a „Dionosz“-ban ezt dalolja, olvasóm:
„Hol a rózsák megdermednek, kétszeres a szánalom.“
A nád-karcsú délceg dalját méltán ide-sorolom:
magányos vándorrrá válva, dermed idegen fagyon.
178. Hős Avtandil elvágtatott, átszáguldott hön és havon,
ismeretlen földre jutott, túl az arab határokon
s a távollét tág ürében felpezsdült a szívfájdalom:
„Ha őt újra megláthatom, könny-örvényem szárogoatom.“
179. Beburkolózott a rózsa halálos-fehér lepelbe.
Olykor a halált kivánta, töréhez nyúlt elepedve:
„Gyilkos fulánkkal az élet mellemet hányszor sebezte!
Cimbalom, lant nem zeng nékem, a vigasság immár messze.“
180. Gyorsan elhervadt a rózsa, csillagától elszakítva.
„Csendesedj, szív!“ — parancsolja, lelke lángját újra szítja.
Forog távol idegenben, hol a remény mécsként pislá,
mindenkitől érdeklődik: útját merre igazítsa?

181. Tengerbe gördíti könnyét; megint új ösvényre hág;
feje alja két tenyere, fekhelye a tág világ.
„Szerelem, elvetted szívem: helyén bő szomorúság,
Szerelem, a te szikládon terem a halálvirág.“
182. Bejárta a földet végig s a föld végső küszöbét,
nem maradt az ég alatt út, melyre lépte sose tért;
de az idegen lovagnak nem hallván hírét-nevét,
a három bús vándor-év, mint három hónap, véget-ért.
183. Körötte mogorva sziklák, szél-mérte sivatagok,
emberrel, Ádám fiával, soká nem találkozott,
Visz és Ramin sose sínylett ilyen széles bánatot,
éjjel-nappal egymagában emléken szomorkodott.
184. Zerge-lakta hegyoromra kapaszkodott éjszaka,
lenn széles sík, végigjárni teljes hétig tartana,
üveg-tiszta csermelyt szöktet a hegy keskeny szurdoka
s a mélységben megbéklyózza a völgy erdős hajlata.
185. Hulló napokat így számlál, éveit így tengeti,
csak két hónap van már hátra; mellét bánat döngeti.
„Hátha titkomat felfedték?“ — szálltak lelke üszkei. —
„Ki tud abban, mi már elmúlt: rosszat jóvá küzdeni?“
186. Fejét töprengésnek adta, mennybolt-széles gondját mérte:
„Hazatérjek szégyenszemre? Mért rohantam messzeségbe?
Ígéretem rabságából így járuljak ölébe?
Hogyha kérdez, mit feleljek? Nem akadtam a vitézre.
187. Itt maradjak, itt időzsek? Időm vitorlái szállnak
s akit üzők: nyoma sincsen se testének, se porának;
maholnap könny mossa képét Sermadinnak, hű szolgámnak
s vég-akaratom kitarja, mint meghagytam, a királynak.
188. Hírül viszi, ahogy kértem: meghalt távolban ura,
majd sokaság sírásától visszhangzik a palota,
meggyászolnak — és azután érjek épségben haza?“
Ép elméjét szorongatja, szaggatja gondolata.
189. „Isten, igaz irgalmadat, látom, tőlem elveszed,
hát hasztalan, mit a vándor három évig szenvedett?
Szívem örömét előlted, benne kínok fészke lett,
nem látom könnyem határát, pedig sírok eleget.“

190. Szívét inti: „Legyél szilárd!“ S tovább folynak álmai.
„Míg időm tart, el nem nyelnek a végzet hullámai.
Fogy erőm? Isten vigyáz rám. Minek könnyet ontani?
Ercből van a Gondviselés. Majd történik valami.”
191. Elme-órló gyötrelemnél hányszor különb a halál!
Elém-tűnik Tinatin majd és homály a Napra száll.
Kérdez, faggat a vitézről: ürességben mit talál?“
Avtandil tövis-bozót közt bandukol és meg-megáll.
192. „Sokféle teremtményt láttam, fedi Isten kék ege,
s ama tüneményről egy szót nem tudtam meg sohase;
látom, annak volt igaza, ki ráförmedt: Kadzs vagy-e?
Hasztalan és vigasztalan a könny minden özöne.“
193. Csermelyt, erdőt odahagyott, hegytetőről mélybe szállva,
bánattól-rom szépségével bujdokolt a pusztaságba,
lába lankadt, karja ernyedt, pillantásán köd homálya.
Smaragd völgyet ékesített egy folyócska opál-sávja.
194. Mi marad más? Hazatérés. Ereje kihült, kimúlt,
lefelé indult a völgybe: hazavezet majd az út;
ott ember-hang sose harsant, emberi tűz sose gyúlt,
vadak bántatlan nyargalnak, ember nyila sose dült.
195. Bár maga is, mint vadállat, szerte-csörtet nappal-éjjel,
mégis Adám-fi: a pusztán mint lakjék jól eleséggel?
Vadat ló, hisz nyila hossza felér Rosztom tenyerével,
lóról leszáll és füstölgő tüzet rak az erdőszélen.
196. Paripáját fűre csapta. Megsült már az eledel.
És egyszerre hat lovasat lát, előbb messze, majd közel.
„Ezek rablók! Jótét-lélek ide utat sose lel,
békés törzs nem járhat erre, mely szánt-vet, barmot terel.“
197. Erős nyilát kézbe-vette, feléjük indult sietve.
Két szakállas — harmadiknak nincsen állán még pehely se,
fején megsebesült, látszik, forró vér foly serkendezve,
hörög és nyög, nemsokára széjjelválík lelke, teste.
198. Avtandil rájuk kiáltott: „Állj! Haramják vagytok-e?“
Azok halkán szólnak: „Nyughass! A haldoklót látod-e?
Segíts, ha bírsz! Vagy ha nem bírsz: halk részvéted illene,
mohával fedd te is arcod; ha sírót látsz: sírj vele.“

199. Avtandil közelebb lépett. Felbuzogtak a kérdések.
Azok sírnak és könny-kútból bugyognak felelgetések:
„Hárman vagyunk egy-testvérek. Most ránk-estek ~~nem-várt~~
remek.
- Hadunk Hataeti földjén nagy veszély az ellenségnek.
200. Ide vágtattunk vadászni, mert bőviben itt a vad,
itt álltunk meg a víz mellett és velünk jött nagy csapat,
mulatoztunk s egy hónapig hajszoltuk a vadakat,
számlálatlant elejtettünk hegytetőn és lomb alatt.
201. Három legjobb vadász vagyunk; többié a szégyen-árny.
Azután, ahányan voltunk: patvart kezdett valahány:
— Én lövök jól! — Nem, én jobban! — Véghetetlen járt a száj.
Nem találtuk igazunkat, így támadt a csúf viszály.
202. Állatbőrrel megrakodva elküldtük a sereget
és úgy véltük: megkísértjük, melyikünk az ügyesebb,
külön magunkra maradtunk, nem túrva kandi szemet
és kedvünk szerint nyilaztunk, tudás kit hogy vezetett.
203. Három fegyverhordozó is parancsunkra idejött
és a többit hazaküldtük, kedvünk fennen röpködött,
vadásztunk a patak völgyben, erdő mentén, hegy mögött,
vadat ejtettünk, s madarat röptében fejtünk fölött.
204. Hirtelen feltűnt egy lovas — szikár, sápadt, mint a holt,
gyöngyös nyergű paripán ült, lova éjfekete volt,
remek tigrisbőr kucsmája, tigrisbőr köpenye volt,
sosem adatott embernek ilyen szép arc, mint a Hold.
205. Báméskodtunk és szemünket vakította villám-fénye,
véltük: földi üdvözlettel sugár nyilallik az égbe,
a lovast elfogni vágytuk, vadul futottunk feléje,
azért nyögünk könnyek között: nagy a szívünk tévedése.
206. Ha elfogjuk — mondám — enyém: legidősebb vagyok én;
a gyönyörű telivérre vágyott nagyobbik öcsém;
csak harcra, csetepatéra buzdukt kisebbik öcsém.
Utolértük és ő nyargalt, szebben, mint az égi fény.

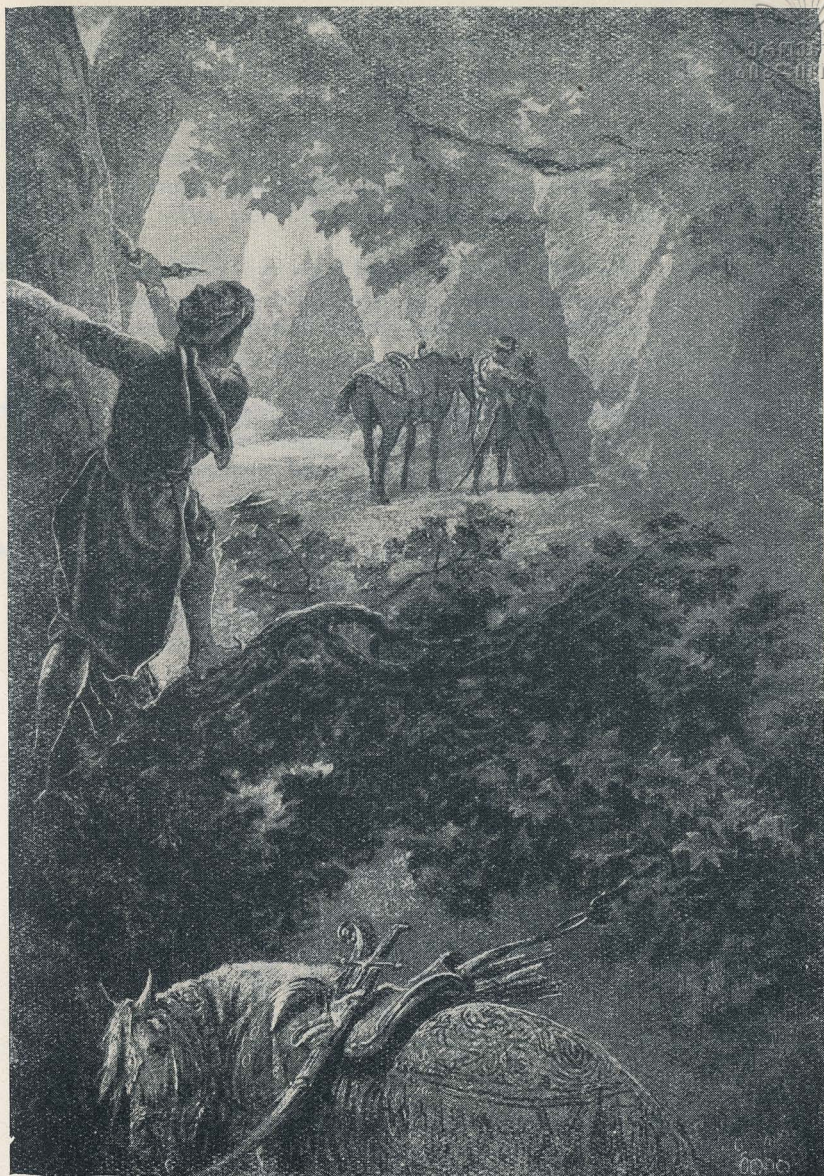

207. Rózsa-képe kristály-csillám, rubin-piros bűvölet...
Tündöklő ábrándjainknak gyors, gonosz véget vetett:
nem is törődött hármunkkal, megvetően ügetett,
szóért, tettért, vakmerésért ostorával fizetett.
208. A legidősebb nem harcolt: kisebb legyen a viszály;
a középső hozzá-lépett és megérintette: Állj!
De ő nem nyúl fegyveréhez, mindhármunk hiába vár —
Legifjabbra szíjjal vágott: látod, vére csordogál.
209. Korbácsának egy csapása széles sebet hasított,
hogy öcsénk a földre bukott, lélekzeni se tudott;
eszméletét kioltotta s menten tovább-rugtatott,
hetykén és dühös haraggal messzeségbe robogott.
210. Meg se fordult, ránk se nézett, elsuhant a vad kóborló,
nézd, amott lejt tündökölve: Holdhoz és Naphoz hasonló!“
Igy rebegett Avtandilnak ez a három könnyet-ontó.
A lovas a csillagok közt könnyedén szállt, mint a holló.
211. Szerencse süt Avtandilra — arcán felolvad a jég:
nem botorkált hasztalanúl, elhagyván hona terét!
Ha valaki rég-áhitott, kínnal-küzdött célba ért,
aztán vígan emlegeti elmúlt bajok ezerét.
212. Szól: „Elöttetek, testvérek, áll egy hajléktalan vándor.
Őt keresni elindultam otthonomból, fényes várból.
Általatok megismertem a csodás hőst. Megtalálom.
Simán múltjon el rólatok e súlyos perc, azt kívánom.
213. Ha szerencsém rámmosolygott: lelkem örül sikerének.
Imádkozom az Istenhez: gyógyítsa meg az öcsétek.“
Mutatott gally-kunyhójára: „Itt lesz békés pihenésük
s a beteget, hogy gyógyuljon, hűvös árnyba fektessétek.“
214. Szólt s indult. Megsarkantyúzva ágaskodik paripája.
Mint zsinórról szökött sólyom, száll, röpíti szárnyas vágya.
Mint a Nap elé futó Hold, vagy mint a hajnal látványa:
ujjá-szüli hő szívét a találkozás boldogsága.
215. Célba-jutva, elmélkedett: „Nem könnyű találkozás!
Az őrjöngő, ha szólítom: őrjöngő lesz, semmi más;
nehéz az ép elme dolga, ha eszeveszett a társ;
simán szóljak, tapintattal, hogy megtörjön e varázs.

216. Komor arccal, borult fővel, értelem híjján üget,
kerüli a beszéd-hangot s az ember-tekintetet.
Találkozunk? Ebből harc lesz: egyet halálba vezet,
hasztalan hal meg egyikünk...“ — szól s a sűrűbe siet.
217. „Céltalannak bizonyul-e annyi szenvedés ösvénye?
Bárki legyen: hajlék nélkül nem él senki ember-féle;
ha végül elérhetetlen hegytetői várba térne:
ott is megtalálom módját, hogy nevét megtudjam végre.“
218. Két nap, két éj tovagördül; ügetnek egymás nyomába,
éjjel-nappal étel nélkül, de bánatuk ezer-számra,
nem szakítják meg útjukat egyetlen szempillantásra
és a völgyet elárasztja a két lovag könnye-árja.
219. Uj nap virradt. Estefelé tárult egy bérc-vonulat.
Indák között barlang rejlett, szikláról patak szakadt,
medre mentén annyi sás, hogy száma sincs az ég alatt,
óriás fák oszlopain nyugszik a mennyboltozat.
220. Nád között a barlang felé ment az idegen legény
s Avtandil lovastul elbújt a hatalmas fák tövén,
lovát megkötötte, aztán eltűnt egy fa tetején,
leste: mit művel a másik? Folyton-folyvást sír szegény.
221. Az idegen ment az erdőn, tigrisbőrbe burkolózva;
repkény libbent, sötétruhás leány lépett ki alóla,
aztán az is könnyre fakadt, a tengerig áradóra;
megölelte a zord lovas, rárójáról leugorva.
222. Mondá: „Aszmat, édes hugom, hidunk tengerbe szakadt,
az álom lángoló Napja nekünk mindörökre vak.“
Igy beszélve, mellét verte — zúdult fentről zuhatag,
öleltek s egymás vérét töröltették hallgatag.
223. Kitépett hajfürtjeiktől sűrűbb lett a vad bozót,
ölelte a lányt a lovag, bő keservük összefolyt,
nyögésükre, panaszukra csak a szikla válaszolt
és Avtandil álmélkodva mindennek tanúja volt.
224. A lány, bánatát legyűrve, súlyos sorsát tovább-vitte;
a lovat leszerszámozta, majd a barlangba vezette,
a fegyvert mind leoldotta, mellyel a hős harcolt szerte;
ketten a barlangba tértek, a homályba és hidegbe.

225. Nézi Avtandil s nem érti: „Mit takar e titok fátyla?“
Megvirrad, Sötét ruhában a mélyből kilép a lányka,
a paripát kantározza, fényesíti köntös-ránca,
felnyergeli, fegyvert is hoz; nem dalolgat, nem szól szája.
226. A lovag a mély barlangban nem maradt, csak egy napig;
a hölgy zokog, keblét tépi, bágyadoz, fohászkodik;
a lovag most elbúcsúzik, rejtett úton távozik;
a hölgy sírva néz utána, csaknem kővé változik.
227. És Avtandil a mellette lassan léptető vitéznek
sűrű-bajszú és szakállú sápatag arcába nézett:
vállas ereje, szépsége arany-sugárással fénylett.
„Ez megfojtja az oroszlánt, mint az oroszlán az őzet!“
228. Az idegen a multkor-járt ösvényen ballag lován,
odahagyva erdőt, hegyet, ügetni kezd szaporán;
Avtandil zavartan nézi, lomb mögül, fa sudarán:
„Talán Isten rendezte így“ — ennyi fakad ajakán.
229. „Bármikor is, mi kéne a menny bőkezűségén kívül?
Foglyul ejtem most Aszmatot: beszéljen a remetéül,
viszonzásul én is titkom elé-tárom hiány nélkül,
nem fogunk mi harcot vívni, nem öljük meg egymást végül.“

VII.

AVTANDIL ÉS ASZMAT A BARLANGBAN

230. Lekúszott és a fatörzstől eloldotta táltosát,
felülve, a barlanghoz tért, ahol tárt kaput talált.
A lány kiszaladt és bámult lángot-oltó könnyön át:
azt hitte, lovagja jött meg, nézte fénylő homlokát.
231. Idegent látott: e férfi nem az, termetre, orcára;
elfutott és felsikoltott, visszhangzott az erdő tája.
De az, mint zsinóros sólymot, megragadta visszarántva
s a sziklák nyögve feleltek a nő magányos jajára.
232. Vergődött és elszabadult; a pillantást is kerülte,
mint sas karmában a zsákmány. Futott és kő hullt görögve.
„Jaj, Tariel!” — kiáltozta, de őrzője nincs körötte.
Avtandil rabszolga-módra földre-borult szemlesütve.
233. Szólalt: „Ádám sarjadéka áll előtted — mért kiáltasz?
Láttam őt, kinek rózsája folyton sápadtabb — ki hát az?
Törzse sudár, arca sugár! Kérdésemre van-e válasz?
Nem bántalak, ne kiáltozz; hogyha felelsz, te se bántasz.“

234. A nő felel, de mint vértbe, bújik könnye özönébe:
„Ha eszes vagy: ne is kérdezz. Ha lázas vagy: térjél észre.
Elhiheted: olyat kérdesz, aminek nincs megfejtése,
ne is álmodd, hogy kezet vetsz e mély titok pecsétjére.
235. Nem tudod, hogy mit óhajtasz — eredj innen, merész vándor!
Tetteiről méltón szólni még a dal is szegény jámbor.
— Beszélj! — mondod akárhányszor. — Nem! — felelem, akár
százszor.
Jobb kacagni, mint zokogni s nékem nincs már vidámságom.“
236. „Mit tudod, hölgy, honnan jöttem és mennyi a szenvedésem?
Az ő nyomdokát kerestem az egész földkerekségen,
végre rátok leltem s látom: búban vagytok és inségben.
Ha nem beszélsz: nem tágítok. Kérlek, ne rejtőzz előlem!“
237. A lány szól: „Mi vagyok néked? És te mi vagy énnekem?
Rám Nap se süt. Zuzmaraként dermeszted az életem.
Sok faggatás tűrhetetlen — váltig csak ezt felelem,
bármit tégy: a kívánt titkot soha föl nem fejthetem.“
238. Avtandil az isteneket hívta, térdre is esett,
hasztalan kérlelt-könyörgött és idézte az eget.
Arca égett a haragtól és szeméből vér eredt,
a lányt hajbozóton-kapta és nyakának kést szegett:
239. „Mérhetetlen keservemért ezt a leckét veheted!
Sírni miért kényszerítesz? Kínom mire jó neked?
Ha megmondod, csillapulok: szent eskümet ime vedd;
ha pedig nem: tanum Isten: azonnal végzek veled.“
240. Aszmat felel: „Hasztalan fut határon túl haragod.
Ha nem gyilkolsz meg töröddel és életben maradok:
akkor se szedsz ki belőlem semmit, előbb meghalok;
és ha megölsz: elnémulok s velem a remélt titok.
241. Ki vagy? rabló, vagy katona? Különben mi kívánságod?
Énbőlölem, amíg élek, e vallomást ki nem vájod,
inkább leszek áldozatod, ártatlant öl durvaságod,
hogyha ez a végzetem, hát tégy felőle bizonyrágot.

242. Ne gondold, hogy szenvedés lesz nékem ez a véres végzet: csak a sírás tengerének, könny-egeknek vetsz te véget, számomra fűszál az élet, mért is érezném szentségnek? Idegenhez bizalmam nincs, inkább némaságba térek.“
243. A hős jobb eszére hallgat: „Mért indultam rossz nyomon? De kinek a szívéhez is férközhetnék ily uton?“ Eloldalog szégyenkezve, földre ül és sír nagyon, szól a lányhoz: „Bántottalak. Mért is élek, csillagom!“
244. A nő durcásan mellé-ül, a sértésnek sínyli élet, s Avtandil zokogva görnyed, feledvén ember-beszédét; hullámozó könny-tó borítja a rózsakert hosszát-szélét s megatódott a leány is, nem győzve a bú nézését.
245. A megbánás részvétet kelt — mindakettő zokogott. Aszmat idegennel ült és a szó ajkára fagyott, de Avtandil észrevette: csöndesednek a habok. A hölgy előtt porig hajol, könyörögve így susog:
246. „Hogy hugomnak szólítsalak: nem lesz jogom, elpredáltam, fájdalmat okozva néked, nézd, tengődöm árvaságban! Nyerhetném-e még bizalmad? Rég megírták a Szunnában: akármilyen súlyos a bűn, hétszeres megbocsátás van.
247. Bár e durvaságért méltán gyalázatot nyerek én, mégis szánni kell a midzsnurt: távolból szeret szegény! Mi vagyok, ha nem segítesz? szégyenben-maradt legény. Mit adhatnék e világon? lelkem nyujtom szívedér.“
248. Ahogy a nő észbe-kapta a midzsnurt bús szerelmével, könny-tűzáradatban tört ki, nyögve százszoros erővel, aztán teste szinte kihült, mint a mező dísze ősszel, az ég Avtandil vetését hinti érlelő esővel.
249. Látta, hogyan változott meg e szavaktól a lány arca: mint a habon: vihar, zápor, árnyék, napfény suhan rajta. Szól Aszmathoz: „Az ellenség meghódol neked, hugocska. Tudd: a midzsnur halált keres, világ kincse néki csonka.
250. Midzsnur vagyok, szív bolondja, életem nem lengesség: ama hőst keresni küldött az idő, a messzeség, bolyongásom minden útját a felhő sem érti még, de megeltem a te lelked, hát célba segít az ég.

251. Mellem titkos szentélyében egy Nap-arc áll, mint ikon,
de a vándor tört szívébe fény helyett az éj oson.
Rabságom, vagy szabadságom perdül egy pillanaton:
adj halált vagy életet s így véget-ér a fájdalom!”
252. A lány élénk szavakat szótt, mind-tarkábban, egyre szebben:
„Célhoz visz őszinteséged, durvaságnál sebesebben,
bár az előbb megsértettél, ellenségnél élesebben:
mától közel vagyok hozzád, testvérednél testvérebben.
253. Ha szemed a tiszta remény ég-köréig emeled:
mától fogva hűn szolgállok, így kívánja tisztelet.
Ellenkeztem eddig s téged a sötétség körbe-vett,
de most, ha kell, temiattad elhamvasztom életemet.
254. Ha tanácsom megszívleled s amit kérek, mind elvégzed,
akkor minden óhajtasod célját végül is eléred;
s ha nem teszed: el nem éred, hasztalan a könnyed, véred,
zúgolódhatsz a világra, míg halálba fogy az élet.“
255. Szól a vitéz: „Ez a beszéd egy mesét idéz nekem:
Két vándor élt, ment-mendegélt völgyeken és hegyeken;
egyik látja, hogy a másik kútba-zuhant hirtelen,
a kúthoz fut és siratja utitársát hevesen.
256. Mondja egyik a másiknak: — Maradj ott, várj engemet,
előbb-utóbb majd kihúzlak, csak találjak kötelet. —
És aki a kútba esett: káromkodott s nevetett:
— Megvárjalak! Ugyan, hová hagynám a kút-feneket? —
257. Mától a te kezekben van sorsom kötele, testvérke!
Nélküled a jobbkezem se szolgál magam-segítésre.
Tegyel velem, amit akarsz, reménységem villámfénye!
Seb-nélküli fej nem szorul ápolásra, bekötésre.“
258. A hölgy felel: „Beszédedd leigázod szívemet,
árny-folt nélkül tündökölni látom bölcsességedet,
súlyos kínok közt is lelked virág-füzérét viszed;
most hallgass rám és mit régen áhítozol, elnyered.
259. Az ő története titkát emberi ész sose bontja,
az ő szomorú regéjét még barátjának se mondja,
várd meg, amíg visszatérhet, sietség csak balgák gondja,
ne dermeszd hát a rózsákat, fergeleges havat ontva.

260. Megmondhatom a nevünket, hogyha tudni akarod:
Tariel a lovag neve, lelkének csak árny jutott;
s itt látod az örök tűzben emésztődő Aszmatot,
lelkem sóhajtva kialszik, vagy talán már rég halott.
261. Most nem mondok róla többet, beszédemnek vége van,
ő szerte-bolyong a pusztán, szomorú és nyugtalan,
én vad-húson élek itthon, hordja nékem gondosan.
Korán jön-e meg, vagy későn? találgatni hasztalan.
262. Kérlek, maradj itt mellettem és ne járd a csalitot:
majd ajánllak néki szépen. Lehet, hogy már jön is ott.
Bár megértenétek egymást, mint szívbeli rokonok!
Mindent elmond s történetét kedvesednek adhatod.“
263. Avtandil, ezt hallva, buzgón s alázattal engedett.
Nesz zördült az érnél, arra fordították szemüket.
Hold úszott a folyó felett, fénybe vonta a hegyet
és Tariel holdsütésben, sötét ménen ügetett.
264. Véli Aszmat: „Szeret Isten, kivánságod teljesül,
de bujj el most a barlangba, ne less a küszöb mögül,
mert szándékát nem sejtheti senki az élők közül;
ó bár minden rendben volna találkozástok körül!“
265. Ekkor Aszmat elrejtette Avtandilt barlang-homályba.
Lóról leszáll a levente, vakít vértje villogása,
bánatot hirdetve könnye messzi fut az óceánba.
Lopva les mindent a vendég, ügyelve a jótanácsra.
266. Könny-szövevény sáfrány-színnel borul kristály-orcájukra,
sír Tariel és sír Aszmat, akár az áfonya bokra.
A börtön-sötét barlangba tér a ló leszerszámozva.
Csönd van. Opál-pilláikról felszikkad a könny patakja.
267. Avtandil lapulva figyel, rabként, a barlang-börtönből,
szőnyeget terít eléje Aszmat tarka tigrisbőrből
s a vendég rákúszik némán, csak szívverése dörömböl,
borostyánkő-szín szempillák nyílnak, véresen a könnytől.
268. Tüstént tüzet csihol Aszmat, fellobban a rözse lángja,
egy-kettőre pecsenyét süt Tarielnek vacsorára.
Mint gyümölcsöt a faágról, darab húst tép, rágicsálja
a komor hős és lenyelni elfelejti bánatába.

269. S aztán elbóbiskolt ülve, mint menet közben lovon.
Felriadt és felkiáltott, perzselte belső pokol,
testét sziklával ütötte, révületben, szilajon;
s a lány önnön arcát tépte; mennyi meddő fájdalom!
270. „Álmodból mért riadtál fel? Odatúl mi lett veled?“
„Egy vadászó vén királlyal utam szembe-vezetett,
nagy hadait vezérelte, szekérszám vitt kincseket,
hajrá harsogott a völgyben, láttam hajtó-sereget.
271. Mellemet tűz szorongatta, embert látnom szomorít,
elátkoztam sorsom, hallva mások ujjongásait,
keseregve megfordultam, lovam az erdőbe vitt,
gondoltam, hogy éjszakán át némán elrejtőzöm itt.“
272. Aszmat, hallván, százszorosán hömpölygette könnyeit:
„Bolyongsz éjt-nap a vadonban, dúvadak a társaid,
nem bírsz elviselni senkit, kedv senkiért se hevít,
kedvesed javára nem vagy, ha így múlnak napjaid.
273. A föld arcán bujdokoltál, pereméig elhaladva,
soha senkit sem találtál, véges-végig tébolyogva,
aki haragod nem kelti és akihez közöd volna?
Te halsz meg, vagy ő pusztul el: úgy gondolom, semmi
haszna.“
274. „Amit mondasz, mérhetetlen jóságod diszére válik,
de gyógyírt a széles földön mért is keresnék halálig?
Mért hajszoljam, mit nem ismer ez a világ, csak a másík?
Jó, ha végre-valahára testem lelkemről levásik.
275. Teremtett-e hozzám-illőt, aki honol odafenn,
enyhíteni véghetetlen hánytorgó keservemen?
Itta-e más e kín kelyhét, kínban egyenlő velem?
Nincs ilyen a lények között, csak te, hugom-édesem.“
276. „Ne haragudj“ — rebeg Aszmat — „kéresemet értsd ma meg,
mivel a sors úgy rendelte, hogy őrző mécsed legyek.
Nem rejtem: míg távol voltál, itt nagy változás esett;
ha vallani késlekednék, kockáztatnám fejemet.“

277. „Ahhoz, amit szólni akarsz, nyílegyenes út vezet,
de számomra, Isten nélkül, jóbarát nem született.
Nagy a gondviselés útja! Isten engem elvetett,
csak vadakkal barátkozom, arcom vad-vonásu lett.“

278. A lány nekibátorodott: „Minek kerteljek előtted?
Van egy derék lovag-társad, ki barátságot kér tőled
s úgy gondolja: barátsága sorsodba szebb szálát szőhet.
Ésküdj: fejedt le nem vágod annak, ki nem vágyja fődet.“
279. Szól a hős: „Ha elm-járul, hatalmas lesz örömem,
esküszöm a messzi hölgyre, kihez fűz a szerelem,
hogy halálra, szenvedésre nem adja őt a kezem
és. hogy közös barátságunk örvendhetünk végtelen.“

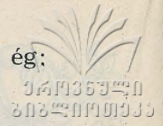

VIII.

TARIEL ÉS AVTANDIL TALÁLKOZÁSA

280. A lány Avtandilhoz siet, ki fogolyhoz hasonlatos, bátorítva súgja: „A hős vár reád és nem haragos.“
Kézenfogva vezetí őt: kelő Holdként csodálatos,
Tariel csak nézi, ámul: „Mint egy csillag, káprázatos!“
281. Elébe-siet Tariel; a Nap mása mindakettő,
vagy a Holdé, melytől villog a hegy-orom és völgy-teknő,
a platán-törzs sem oly karcsú, magasságba feltörekvő.
Hét bolygónak fénye rajtuk: minden más hasonlat meddő.
282. Csókot váltanak — ki hinné, hogy nem közös a honuk?
Ajkuk rózsaszirmai közt csillog hófehér foguk.
Átkarolják egymás nyakát, feltör régi bánatuk,
borostyán-sárgára sápad rubinkő-ábrázatuk.
283. Vendégét most kézenfogja a barlanglakó vitéz,
együtt leülnek, zokognak, könnyük messzeségbe vész.
Aszmat eseng mindkettőhöz, balzsamosan, mint a méz:
„Ne fojtsatok Napot árnyal! Már egy jó fény idenéz.“

284. Tariel rózsája deres, de nem ölte meg a jég;
szól: „Ismerni minden titkod, a tudásvágy bennem ég:
ki vagy te és mi a célod? hazád melyik messzeség?
Én a halálnak se kellek, nem jutok eszébe rég.“
285. És Avtandil ráfelelte, dicsőítő szókat osztván:
„Oroszlán te, hatalmas hős! Te legnyájasabb oroszlán!
Én arab vagyok, hazámban sok váram van hegyen, pusztán,
midzsnurok máglyáján égek, láng-gyűrűben olvadozván.
286. Én szerelmes szerencsétlen, szeretem királyom lányát,
ki a trón ölét diszíti és vezérel hadat, gályát.
Láttál engem a királlyal, szálló por forgatagán át,
követséget küldött hozzád s megölted sok rabszolgáját.
287. Patak partján, lovon ültél, körülfogtunk mi serényen,
uralkodóm feldühödött, megtámadtunk, harcra készen.
Üldöztünk és elillantál hadunk lándzsa-sűrűjében,
füvet bíborral festettél, paripád gázolt a vérben.
288. Üldözők fejét nem kardod: korbács-szijad vágta le,
aztán hült helyed tapostuk és forrt a király dühe,
mint kadzs nyomán, szétszáguldott utánad sok embere
és szinte kővé-meredtünk, csodálkozással tele.
289. Uram busult; bíborpalást konokságot hord mélyében,
keresésed parancsolta: sok talp vásott sok ösvényen,
ifju, öreg járt végetted, nem találtak semmiképpen;
engem is küldött az úrnó, ki szebb, mint a menny s az aether.
290. Óhajtotta: „E látomás igazságát te derítsd fel
és én megigérem: minden kívánságod teljesítem.“ —
Elrendelte: három évig éljek türelem-bilincsből;
csoda, hogy még mindig élek, őt nem látva szemmel, szívvel.
291. Rólad-tudót nem találtam, barangolva mindmaig,
de most három kurdot láttam; folytak panasz-szavaik,
mert egyikre szijad sujtott: nem is él már, vagy alig;
tőlük hallottam felőled. Erre vártam éveikig.“
292. Lassan ráeszmél a rég-múlt eseményre Tariel:
„Nem feledtem el egészen, bár nem maradt semmi jel.
Egy királyra, vadászatra és rád is emlékezem;
sírtam akkor: hölgyem képe gyúlt elmébe élesen.

293. Akkor mi történt közöttünk? Téged hozzám mi hozott?
Akkor, ti szerencse-fiak, míg sírtam, mulattatok,
bánatomat sértettétek, haddal megtámadtatok,
bizony nem én jártam pórul: lett számos halottatok.
294. Megfordultam és megláttam felséges királyodat,
a felkentet megsajnáltam s nem mértem rá szíjamat,
azon-nyomban messze tűntem föld felett és ég alatt:
láthatatlan szellem mellé foghatnám a lovamat.
295. Felbukkan és tovasuhan pillanatról-pillanatra,
a kéretlen társak elől messzi elnyargalok rajta.
Nem haragból, csak kényszerből sujtottam én a kurdokra:
nem illet, hogy fenyegetve felfújják magukat nagyra.
296. Néked: Vasá! Hajlékomban megkerestél s nem hiába,
Nap-homlokú bátor lovag, karcsu-törzsű, mint a pálma.
Te is hordod fájdalmadat és nyűgöz a végzet láncá,
nehéz látni, hogy halandót kerül a mennyi adománya.“
297. Avtandil szólt: „Minek dicsérsz? Te érdemelsz dicséretet!
Van-e dolgaim közt, melyre mondhatnám, hogy dicsérheted?
Az egyetlen Nap arca vagy, amely formált mindeneket,
állhatatos vagy kínodban, nyugodt a könnytenger felett.
298. Feledtem ma közeledben őt, ki szívem éjjele,
szolgálatom elvettem; legyél bírám: helyes-e?
Szép a gyöngy; de üveg-mása bármily fénylő: nincs bece.
Melletted cseppig kiszárad a bűbánat tengere.“
299. Tariel szól: „Szív-lángod közt nyujtod baráti jobbodat,
kétlem én, hogy viszonzásul szolgálhatnám barátomat.
Midzsnur baját midzsnur érti — ösztön ez és parancsolat.
Mivel fizessem meg néked, hogy okoztam válásodat?
300. Te, királynődet szolgálva, küzdöttél, hogy rám találj
s Isten úgy akarta: győzzél és fél-úton meg ne állj;
de ki gondol életemre? mért nyűgöz a szörnyű táj?
Ha elmondom: lángtól porlok hamuvá, annyira fáj!“
301. Aszmat közbevág: „Oroszlán, könny nem oltja tüzedet,
bű nem visz szerelmezt célba. Halljátok beszédemet!
Ez a lovag meghal érted, hogyha kell, harc közepett;
segítségét is ajánlja, ha megismeri sebed.

302. Kéri, hogy a rég-multakról beszélj velem, mint testvérről.
Táruelj fel hát és ne terheld sok fölösleges beszéddel.
Majd ha mindent megtud: téged mulatásra hívni szégyell
Nyugodjunk meg, ne pereljünk az égi gondviseléssel.
303. Némaságát örzi amaz, mint szenes csomk a tűzvészben,
végre felel: „Nem hiába osztod minden szenvedésem:
tudod: kit a sors sujt, annak nincs gyógyfű a sziklarésben.
Szánom őt, hogy forró-könnyes történettel keserítsem.
304. Kinek Isten sose mérte: hogy találna örömére?
Szívünk gondol lángban-égve a vágý-keltő tüneményre.
Ösvényemet gaz belepte. Vakon ragyog szemem fénye.
Nem öröm e lét, csak fűszál, lidérc, szemfedő sötétje.
305. Isten jósága, kigyujtva egy-orcáját, a Napot:
figyeljétek, mint küld nékem kétszeres ajándokot:
először is — segítetek, hogy elérhesd csillagod,
másodsor — míg regém mondom, elégek, elhamvadok.
306. Bizony aki barátjára úgy borul, mint testvérére:
lánghalált is vállal érte, nem hátrál meg, testét féltve.
Emezt bajjal sujtja Isten, amazt áldja megtetézve...
Mindent elmondok tenéked, haljak meg üszökben égve.“
307. Aztán Aszmatot így kéri: „Úlj mellém és hozz vizet,
locsolj, hogyha elalélok, ápolva mosd mellemet,
s ha meghalok: sötét szárnyal suhogj tetemem felett,
add nekem a sír bölcsőjét, csak ott várok örömet.“
308. Ime kebelét kitárja, vállán nincsen takaró,
ül kialudt tekintettel: csillag, felhőbe-hunyó.
Ajkat zárja gondolata: csupa jég és csupa hó.
Majd hirtelen felkiált és könny gomolyog, szakadó:
309. „Jaj, kedvesem! vesztett kincsem, ékességem, életem!
én ellobbant eszméletem, tört reményem, mindenem!
Ki hasított téged ketté, Éden fáját, töviben?
Százszorosan perzselődve, pernye közt dobogsz, szívem!“

IX.

TARIEL ELMONDJA ÉLETÉT AVTANDILNAK

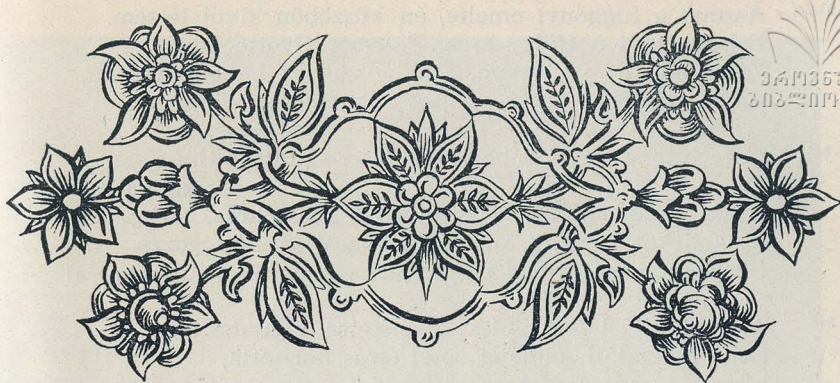
310. „Mivel ismerni kívánod: történetem halljad, értsed,
noha nem vehetek sorra minden tettet és beszédet;
ne várj derüs elbeszélést attól, kire árny sötétlett,
osztályrészem: könnyzuhatag, végnélküli szenvedések.
311. Van hét hatalmas királyság messze téres Indiában,
hat közülük Parszadáné. Szerte hódít a világban,
királyok császára, dús, bölcs és nincs szerencse híjában,
oroszlán-testű, Nap-arcú, robog csaták viharában.
312. A hetedik: apámé volt. Legyőzött sok ellenséget
— neve Száridán király volt — védelmezett száz vidéket,
nyílt lázadás, vagy rejtett csíny őellene sose vétett,
világ baját nem ismerte, így élt, vadászott, cserkészett.
313. Egyszer, remete-magányban, seb fakadt a nagy lélekben
s mondta: — Ellenséggel küzdve rengeteg földet szereztem,
vígágomnak híja nincsen, trónolok elégedetten:
végső perc, hogy országomat már Parszadán alá vessem. —

314. Ilyen elhatározással Parszadánhoz küld követet,
megüzeni: — Kezed alatt minden indus elégedett.
Vajjon szívem elég fürge, hogy híven szolgáljon neked?
Barátságunkról utódok álmodjanak énekeket. —
315. Parszadán nagy lakomát ült s az üzenetre felelte:
— Magasztallak a mennynek, ó, földi terek fejedelme!
Velem egyenlő király vagy s hozzám jössz, nem hizelegve:
örök tisztelettel leszek apád és fivéred. Jer te! —
316. És meghagyta királyságát s kinevezte amirbár-nak
(olyasféle rangja, dolga, mint feléd a szpaszalár-nak)
bővében a tiszteletnek és kulcsárja a kincstárnak;
király maradt s rangja fölé egy magaslott, a császár csak.
317. Mint magával egyenrangút, nézte hét ország ura,
hiszen ilyen amirbár-ja más királynak nincs soha:
ellenséget szelidített bölcs elméje, nagy hada.
Én másféle lettem... nincs is, ki rám hasonlítana.
318. De Parszadán gyermektelen, nincs számára hajnal-ég,
hasztalanul imádkozott a mennyhez a had s a nép.
Ekkor születtem én: napját átkozom százféleképp!
Szólt Parszadán: — Fiam ő lesz, tudom törzsünk egy-tövet. —
319. Császári pár fia lettem, szívük apa-anya lett,
tanítottak uralkodni és vezetni sereget,
nevelőmül rendelték jó lovagokat s bölcseket,
hogy majd a császári párra szerezzek dicséretet.
320. Aszmat szóljon, hazugság ha szennyezne beszédemet:
arcom finom volt, mint rózsza szirmán a szín-lehelet,
az oroszánt is elfogtam játékból, mint verebet,
Parszadán öröme voltam: fia helyett fia lett.
321. Aszmat tanum, hogy nem voltam gyötrődéstől sápadt régen,
aranyosan tündököltem, mint sugár a völgy ködében.
Kiáltozták: — Éden füve! — mikor meglátott a népem.
Most saját árnyékom lettem, homályba borítva képem.
322. Ötéves voltam s úrnómet megáldották az egék.
Reménykedett éjjel-nappal. Sírva fakadt: lánya lett...“
Most Aszmat vízzel locsolta: szeme elsötétedett.
Majd folytatta: „Nőtt, mint a nap. Felperzselte éltetmet.

323. — Gyönyörűségünk született! — ez üzenet szerteszállt,
futár nyomán futár nyargalt, széthirdetni a csodát,
és a Hold játszott a Nappal s a menny fénylett, mint agát,
minden élőlény ujjongott, égig emelve dalát.
324. Nincsen eróm elbeszélni, mennyiféle bája fénylett,
Parszadán nagy lakomát ült, áradt a sokhangú ének
és a szomszéd fejedelmek ajándékkal hozzánk tértek,
ahogy ős szokás kívánja, osztogattak hadnak, népnek.
325. Telt az idő. A császárek becézték, együtt velem
s a Nap háromszoros fénye ragyogott e lány-szemen.
— Egy-családnak gyermekei — mondogatták szüntelen.
Mingyárt megmondom nevét is... láng és forróság nekem..."
326. Kedvese nevére gondolt: elalélt és lerogyott.
Nézi Avtandil részvéttel: lelke homályba bukott,
a hű Aszmat hűvös vízzel bőven öntözgette ott.
„Hallgass végig“ — nyög Tariel — „amíg nem vagyok halott:
327. Nesztán-Daredzsán... Kimondtam. Jól jegyezd meg a nevét.
Már hét esztendősen korában bámulták szívét, eszét,
nem hord oly sugárzó bolygót se világos, se sötét.
Tőle válva, cseppig ittam a keservek serlegét.
328. A lány serdült, érlelődött. Én felnöttem harcra már.
A lány okossá fejlődött: reá apja trónja vár.
Apámhoz küldött a császár és hét országon király:
már oroszlán-fejet zúztam szét a szikla oldalán.
329. A lánynak nagy ékes kastélyt építtetett császár-apja,
fekete bazaltra épült, boltíve rubinnal rakva,
hét függőkert körülfogta és hét illatos tavacska
s ő lakott benn, párnák mélyén, aki szívemet is lakja.
330. Éjjel-nappal tömjén füstölt ezüst tömjénfüstölőből;
ő ott sétált s nézegetett erkélyes toronytetőről;
és nagynénje lakott vele, varázslóstól, ördögöstől,
neve Davar; szegény császár órá bízta mindenestől.
331. Köröskörül bársonykelmék, közbül szőnyeges terem,
s a lány rózsapiros arcát nem láthatta férfi-szem.
Vele Aszmat és két rabnó és azontúl senki sem
és e tej-méz Gabaonban virágzott szépségesen.

332. Én tizenöt éves lettem s oktatott, nevelt apám,
vele töltöttem a napot, nem hagytam el éjszakán.
Termetem, mint Éden füve, szemem, mint a napsugár
lovag-tornán, birkózásban nem győzött le senki már.
333. Nyilaimtól vadak szeme hályogosult köd-sötétbe,
vadászat hevében égve kiléptem a küzdőterre,
lakomáztam, mulatoztam, fejemben a mámor méze;
mégis, távol ama lánytól, kedvem sose nőtt egészsre.
334. Apám meghalt. Elérkezett végső napja Száridánnak.
Megszakadt a víg lakoma, udvarában Parszadánnak.
Kik azelőtt félték tőle, arcuk pozsgás pírja áradt,
de barátai siratták, még lelkük is belesápadt.
335. Én gyászoltam egész évben, orcám az éj belehelte,
mindig magamban bolyongtam, elhúzódva, keseregve.
De a császár értem küldött, veszteségén elcsüggedve:
— Tariel fiam, elég volt, sötét gyászruhádat vedd le.
336. Mi is szenvedünk, hogy elment, aki velünk-egy felség volt. —
És Parszadán követekkel küldött gazdag ajándékot
és mind a hét királyságban örökössé nyilvánított.
— Kinevezünk amirbárrá: vívj értünk, mint atyád vívott. —
337. Lobogtam a gyötrelemtől, olthatatlan tűz szivemben,
vezettek az udvaroncok, a gyászruhát levetettem,
az uralkodó vidám volt, legtiszteltebb vendég lettem,
jött a császár és megölelt, apámnál is kedvesebben.
338. Mért ültettek a trón mellé? — fontolgattam, gondolkodtam.
A császár és a császárné ajándékkal jöttek nyomban,
ezt a magas megbecsülést heveskedve vissza-toltam.
Parancsoltak: meghajoltam; egy perc és amirbár voltam.
339. Ó csak mindent elfelednék! A mult egyre messzebb szárnyal,
nehéz mindent elmondani, nem is győzöm szívvel, szájjal.
Hitszegés, hazugság röpdös, cimborál zúrös világgal,
mely tüzes boltívként éget szikráinak viharával.“

X.

TARIEL SZERELMÉNEK TÖRTÉNETE

340. Folytatta meséjét, mihelyt könnyeivel jóllakott:
„Egy napon a császár velem vadászatról ballagott.
— Látogassuk meg a lányom — szólt és kezét szorított.
Erre gondolván, csoda-e, hogyha lelkem nem nyugodt?
341. Kertet láttunk tündökölni, szebbet nem ölel az ég,
madár-ének ott legyőzi a szirének énekét,
tarka sokszögű medencék, bennük illat-keverék,
bársonyfüggönyök borítják a vártorony belsejét.
342. — Adj lányomnak fácánokat — hangzott császárom tanácsa.
A kastélyba léptünk. Itt ért életem villámcsapása.
Itt estem a szív iránti kötelesség rabságába,
kő-keblemet általütni lecsapott a gyémánt-lándzsa.
343. Parszadán rejtette lányát az idegen, kandi szemtől:
én se láttam őt, a mennynek ajándékát, a függőnytől.
Forrón remegve hallottam egy csengő szép hangot bentről:
Aszmat vegye át azonnal a fácánokat kezemből.

344. Aszmat a függőnyt emelte, én küszöbön kívül lestem.
Felragyogott a Hölgy arca. Eszemet elvette Isten.
Fácánjaim átnyujtottam, lángba zuhant lelkem, testem,
azóta parázson forgok, végzet adta, másom sincsen.
345. Ó te Napnál ragyogóbb fény! Merre tűntél? Hol
szunnyadsz ma?“
Nincs ereje emlékezni. Elsápadt a rózsa arca.
Szakadékos barlang toroka a zokogást visszhangozza.
Sírva szólnak: „Hogy elgyengült vakmerőket-sujtó karja!“
346. Aszmat vízzel felocsolta, eszméletre visszahozta.
Soká hallgatott, elméjét sötét sírás borította,
könnye áradt a világba, összegörnyedt sóhajtozva.
„Felidézni az emléket végtelen kín...“ — hajtogatta.
347. „Aki hisz a létezésnek, magasztalva sok csodáját,
mihelyt józanabb: meglátja nem egy áruló vonását.
Ki nem tisztel bálványokat: tisztelem e bölcs tanácsát.
Figyelj rám, míg élve hordom a földi sors hamisságát.
348. Fácánjaim átnyujtottam, fejem nyomban lehajtottam,
arcra-hulltam, nem volt élet se vállamban, se karomban.
Mihelyt kissé felocsudtam, sírást-üvöltést hallottam:
jött a háznép egymás mögött, mint sorban-ülők ladikban.
349. Cifra teremben feküdtem, párnán, mint egy didebul,
sopánkodás, jajveszéklés hangzott számlálatlanul,
rabszolgák arcukat tépték; jött a mullah szótlánul;
úgy ítélték: nem tehettem más, mint alvilági úr.
350. Aztán átölelt a császár, látva, hogy szemem nyitott.
— Gyermekeim — szólt — nem haltál meg, ne sajnáld
tőlünk a szót! —
Én vacogtam, mint az örült, torkomba hang sem jutott,
újra őrzöngésbe buktam s a vér szíven-borított.
351. Mullahok, dervisek jöttek, toporogtak-mocorogtak,
Koránt olvastak fölöttem, imát és ígét morogtak,
balitélettől becsapva bűvöletre gyanakodtak,
három napig úgy feküdtem, mint őseim, a halottak.

352. Az orvosok mondogatták: — Ismeretlen ez a kór:
ráhajolt a végzet szárnya, meg nem gyógyul semmikor. —
Hol esztelen felugrottam, hol megfagytam, mint szobor,
fejem mellett a császárné sírt, mint harmatos csokor.
353. Három napig a darbazban, se halott, se eleven,
így feküdtem s megfejtettem mindent, ami rejtelem:
szívem új, mennybéli titkát adatott megértenem
s kértem Istent imádsággal: erősítsen lelkemen.
354. — Teremtőm, ne utasíts el, halld esdeklő szavamat:
hadd győzzem le szenvedélyem, hadd könnyítsem sorsomat,
téríts eszméltre . . . lázban kifecsegném titkomat. —
Megint vassá vált a szívem: hallá imádságomat.
355. Jelentették Parszadánnak: Már karszékbe ültem én.
A császárné szívrepesve, ragyogva futott felém,
s a császár is, hajadonfőtt, tenger gondja közepén:
Istent dicsérte s körötte csend volt a kastély ölen.
356. Mellém ültek s kedvem ellen itatták az orvosságot.
Jelenttem: — Jó császárom, a fájdalom elszállt, látod,
ha engednéd, lóra ülnék, látni vizet és virágot. —
S lovat hoznak s a császárral a világnak nekivágok.
357. Átügetünk a majdánon. Folyóparton kicsi rét:
itt a császár elbucsuzott; láttam váram tetejét.
Hazaérek s a bánatnak újra érzem erejét,
szólok: — Semmi-úrbe nézek. Életem koromsötét. —
358. Kristályomat könnyek mosták, sáfrány színét felülmúlva,
tizezernyi késdőféstől vonaglott a szívem újra.
Ágyasházam kulcsárja jött alkony előtt, kézben kulcsa
s gyanakodtam: — Hamar itt van! Titkon sejti? Milyen
furcsa! —
359. — Aszmat követe jött — mondja. — Lépjen beljebb, mit
kiván? —
Írást hoz. Zsinórját bontom; vágy süt át minden során.
Mint gyujthattam fel kedvét? hisz rám a fény is húnynyi száll.
És a bánat lombja tövén lelkemre hullt a homály.

360. A szerelem nagy hatalmán bámultam s e vallomáson
s mert szégyen a szenvtelenség s nem illene hallgatásom
s nehogy, aki reményt veszít, bú okául engem lásson
szerelemről, szenvedélyről beszélt viszonzó írásom.
361. Napok teltek és újúlva lobbant lelki sebem láza
és nem kellett se vadászat, se barátok vigassága,
nem jártam a palotába, orvosok nyugöztek ágyba...
Túnt örömért adóz szívem, sose csökken adóssága.
362. Éj ereszkedik párnámra, minden hasztalan, kietlen.
Nem sejtik még, hogy szerelem lábzsínóros sólyma lettem,
azt gondolják, még a császár maga is, hogy kórba estem.
Fret vágtagk. Én engedtem, mert így titkom elrejtettem.
363. Ágyasházamban busultam, karom tárva, meztelen.
Üzenettel rabszolga jött; meglátom: mit hoz nekem?
— Aszmat küldte. — Vezessék be: tárva-nyitva a terem. —
Magamban pedig rebegetem: — Mit akar ez énvelem? —
364. Elolvastam a levelet: pezsgett nyughatatlan vágya,
tüzes boldogtalansága, találkozás szomjazása.
Én feleltem: — Ideje, hogy hallgassunk a szív szavára,
parancsold és nálad leszek, meghajolva hódolásra. —
365. És szívemnek így feleltem: — A szenvedély hegyes kopja;
s amirbárnak, mint királynak, legyen fölötte hatalma.
Vágyadat ál-vággyal álcázd, vagy rálelek a titokra
és jussod száműzetés lesz s a császár örök haragja. —
366. Követet küldött a császár. Üdvözölt és élém-tárta:
hallgatva felső tanácsra, kész voltam-e érvágásra?
Szóltam: — Múlik betegségem, tapintható javulása,
megjelenek a trón előtt: öröm jőjön a csapásra. —
367. A darbazban szólt a felség: — Baj, betegség, el veled! —
És páncél és sisak nélkül a nyeregbe ültetett.
Ő lovagolt legelől s még szirti sast is rémitett,
a kiáltozó vadász-had jobbról-balról ügetett.
368. Visszatértünk, lakomáztunk: császár s az egész kíséret,
nem ismerték ott az alvást a zenészek, a színészek,
az uralkodó bőséges ajándékot szórt a népnek,
gondtalanul gazdagodott, aki éppen oda-tévedt.

369. Bárhogy foglalatoskodtam: szabadidőm csupa bú,
emlékeztem édesemre, bensőm zsarátnok, hamu;
palotámban mulatoztam, hogy ne legyen szomorú,
barátok közt majd a bánat a pohár mélyére bú.
370. Rám-hunyorít a császári kincseskamra gondnoka:
— Az amirbárt kéreti egy kislány, termete csoda,
ott lapul a függöny mögött, lebocsátva fátyola. —
— Hozzám vezetheted — mondtam — vár a kedvenc
nyoszolya. —
371. Távoztam a lakomáról. Kétség támadt, zűrzavar.
Megüzentem: — Mulassatok, visszatérek csakhamar. —
Ágyasházamba siettem; benn csönd, ottkinn víg vihar.
Szívem sügta: — Óvatos légy és ne oldódj egyhamar! —
372. A lány félénken elébem igazítja lépteit,
szól: — Boldog, ki láthat téged és kit tűzhelyed hevít. —
Csodálom: egy midzsnur előtt a lányka mért hódol itt?
Ügyetlen, nem ismeri jól a szerelem útjait.
373. Leülök a kerevetre, a lány oldalra megyen,
nem tartva magát méltónak, hogy együtt üljön velem.
— Mért mégy messze tőlem, hogyha vágysz karomba? —
kérdzem.
Ő nem szól, csak áll a csöndben, megalázva, könnyesen.
374. Végre felel: — Nem is tudom, hová legyek a szégyentől,
ha úgy véled, hogy egyedül nem volt illő idejőnnöm.
Lovaghoz méltón viselkedsz, remélem teljes szívemből,
érdem szerint fizet Isten, az ő oltalmát könyörgöm.
375. A felséges amirbárnak nincs nekem mit mondani,
megbízást és parancsot jöttem teljesíteni:
előtted egy szépséges szűz igaz szívét tárja ki
s mondja el a levél, amit ajak nem bír vallani. —

XI.

NESZTÁN-DAREDZSÁN ELSŐ LEVELE IMÁDÓJÁHOZ

376. Aki engem lángragyujtott: annak látom levelét.
— Oroszlánom! — írta a Nap — szügyed sebektől sötét.
Mért kívánsz halálba-húnyni, mikor mindenem tiéd?
Külön szenved balga kedvünk s Aszmat mindkettőnket ért.
377. Mért sóhajtozol halálról? Erre való a szerelmes?
Hőstetteket mutass nékem, mint harcos, győzelmet nyerhess:
birodalmunknak, kezdettől, Hataeti engedelmes,
de most elpártolt mitőlünk: nosza, sorsot fordíts, büntess!
378. Rólad álmodom gyakorta, mint férjemről és uramról,
de a napok viharában nem szólhattam bánatomról,
csak egy esztelent figyeltem függönyös gyaloghintómból,
később megértettem mindent, ami dúlt szivedben tombol.
379. Szavam őszinte, kimondom, mi néked a helyes út:
haddal verd le Hataetit, hozz győzelmi koszorút.
Ne véld rózsaszínnek arcod: hagyd a könnyet és borút;
lásd a Napot: éj helyébe vakító világa gyúlt. —

Sisakrostély alá Aszmat nem rejtett szemernyi titkot:
 méretlen reményem árad, szívem mint az opál villog,
 kedvem kelő viharként száll, szerelmem mint tükör csillog
 öröm kristályozza képem, orcáimon rubin-csillag.

XII.

TARIEL LEVELE IMÁDOTTJÁHOZ

381. Levelét bíztam szememre, válaszom bíztam kezemre:
— Nap, mint múlatsz felül Holdat, éjszakának közepette?
Isten úgy építse szívem: méltó hajlékot lelj benne.
Tébolygok, mint bódulatban; van-e erőm küzdelemre? —
382. S Aszmatnál üzentem, mondván: — Csak ennyi a felelet:
Ha te, Nap, rám-borítottad élő hajnal-egedet,
visszavívtál a haláltól, eloltva kétségemet:
földön-égen teljesítem mind, amit rám-bíz szived. —
383. Aszmat szólt: — Az ő parancsa: állapotodjak meg veled:
kettőnknek beszélgetése legyen fátyollal-fedett,
ha hozzá mégy: mindig engem becézzen tekinteted,
a császárlány az amirbárt kéri: még csak így lehet. —
384. Elbűvölt a bölcsessége, okos-józan gyengédsége
annak, kit a napsugár sem mer kihívni versengésre;
ne szégyenbe takarózzunk: ezt tanítá a leckéje,
lángvilágos nézésére homályosul a dél fénye.

385.

Telt ládika drágakővel kínáltam a hű Aszmatot.
— Nem kell, mert a szépségesnél mindenem van —

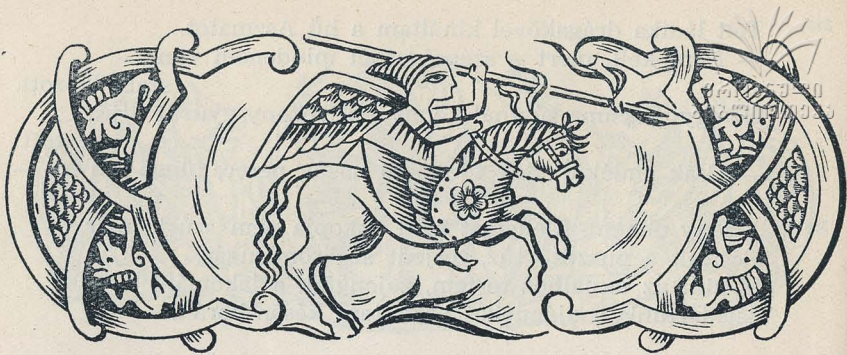
szabadkozott.
385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400.

De egy drachma súlynál könnyebb, vékony gyűrűt ujjra
huzott:
— Csak emlékül! Sok tündöklő násfa, perec, függő van ott. —

386.

A lány elment. Mellemet bent a kopja nem szúrta már,
elcsitult a pusztító tűz, terjedt az öröm-sugár.
Megint az asztalhoz tértem, zajongtak a lakomán,
dárídoztunk s ajándékot osztottam későn-korán.

XIII.

TARIEL LEVELE A HATAVOKHOZ

387. Levelemmel követ indult hegyes Hataeti földre:
— Indusok uralkodóját Isten égig fölemelte,
jól él, kinek minden terve az övével lép egyszerre
s magára vessen a dőre, kinek nincs szándéka erre.
388. Hatav törzsfők, ifjak s vének, a viszályt megelőzzétek:
immár elénk járuljatok, ismerve kötelességtek;
ha talán hiába várunk: magunk csörtetünk felétek,
mégis inkább hódoljatok, ne legyen hullása vérnek. —
389. Embereket küldtem s kedvem kivirágzott halhatatlan,
a palotát látogattam, kínom nem fájt olthatatlan,
áhitott jóval körülvelt a lét, e beláthatatlan.
Most csak esztelen vergődöm, a vad is ún, tovasurran.
390. Hol világgá mentem volna, hol jámborrrá szelidültem,
hol főrangú cimborákkal féktelen seregbe gyültem,
hol a szenvedély jármában a világ iránt kihültem
s a teremtest elátkozva bánattengerbe merültem.

XIV.

NESZTÁN-DAREDZSÁN HIVATJA TARIELT

391. Az udvartól jöttem egyszer, várt rám a hálóterem,
a szép arc lengett előttem, le nem húnytam a szemem.
Láttam: újabb üzenet jó, felhőkig szökölt szívem,
kapuór áll tornácomon, hírt továbbít csöndesen.
392. Erkezett Aszmat küldönce. Mondtam, vezessék elém.
— Aki tör vagyok melledben — ezt írta — jer, hívlak én. —
Láncomon a lakat szétnyílt, éjbe hasított a fény.
Megyek s velem néma szolgál. Ne tudja ifjú, se vén.
393. Illatozó kertbe léptem, imbolygó hús lomb alá.
Aszmat mosolyog előttem, mintha menny ragyogna rá.
— Melled tüskéjét kihúzom — suttogja felém. — Vasá!
Rózsád, érintetlen bimbód vár rád: ne rogyj hamuvá. —
394. Erőlködve a hatalmas súlyú függönyt fölemelte,
ékes kerevetre láttam, merő rubin díszítette
és a heverőn a csillag, halvány-pirosan remegve,
sose-látott sötét fénnel két tó csillogott szemembe.

395. Állok s nem szól hozzám, pedig azért jöttem, mert hivott;
de szerelem szikráz arcán s rokon-ézés mosolyog.
Aszmat, összesugva véle, pár szót nékem is sugott:
— Menj, most nem fog szólni hozzád. — S engem hámu-
borított.
396. Pártfogómmal elhúzódtam szőnyeg-függöny árnyékába,
mondtam: — Orvosként segéltél nemrég, ó Isten világa!
Ha reménnyel kecsegtettél, mért löksz újra éjhomályba?
De hisz úgysem új, tengődnöm, távollétben jelet várva! —
397. Aszmat táplált jó reménnyel, míg kerten át hazatértem:
— E találkozás után is őrizd békéd — mondja nékem.
— Ereszd le a bú kárpitját! Kedv kapuját tárd ki szépen!
Ládd, ő nem lelt hangot: immár nem úrnő saját szívében. —
398. Kértem: — Tőled ajándékként várom lelkem orvosságát,
küldj hírt gyakran, ne feledd el hármunk közös zenaár-ját,
úgy írj nékem leveleket, hogy ne oltsd el kedvem lángját,
de ha talán rosszat tudnál, ne rejtsd a végzet csapását. —
399. E másképpen-várt találka könnyet élesztett szívemben;
ágyba fekszem, erőm nincsen ábrándozni önfeledten.
Rubin-kristályom elsápadt, kékítőnél kékebb lettem,
virradatot nem szomjaztam, éj rokona lelkem-testem.

XV.

A HATAVOK VÁLASZA TARIELNEK

400. Telt az idő, követeink visszatértek, választ hoztak Hataeti völgyeiből, öntelt-dölyfösen irottat:
— Vannak védő-bástyáink és nem vagyunk ügyefogyottak, magunk urai vagyunk mi, bárkit hívtok uratoknak. —
401. Khánjuk írta: — Ramaz király ezt üzeni Tarielnek:
Csodálom, hogy leveledben a mértéket elvesztetted.
Azt álmodtad: színed elé hívhatod a fejedelmet?
Óhajtom, hogy okulj ebből s remélem, hogy nem írsz
többet. —
402. Hindosztánnak hadseregét összegyűlni parancsoltam,
jöttek-özönlöttek, számuk nincs felírva csillagokban,
szomszédból és messzeségből poroszkáltak fáradatlan,
hegyek, vízpartok, irtások, erdők teltek csapatokkal.
403. Tétlenül nem vesztegeltek, hadakozni gyülekeztek,
a szemle megrészegített: hézag nélkül váll váll mellett.
A hatalmas katona-sor délcegen, dobogva lejtett,
a paripák szélesebesek és kvarezmi a fegyverzet.

404. Császárom fekete-vörös lobogóját fölemeltem,
reggel megindult a sereg, mint árvíz a mező ellen.
De magamban keseregtem: jódolgom miért hágy cserben?
Őnélküle majd az úton csupa tövis sebzi lelkem.

405. Bánatban ülök házamban. Rangom terhe keserű.
Mint gátját szakító folyam, dől szememből a könnyű.
Hogy bírhatna boldogulni a bűtől sebzett erű?
A bolondnak, ha nem tépi: a rózsa se gyönyörű.

XVI.

TARIEL EGYÜTTLÉTE NESZTÁN-DAREDZSÁNNAL

406. Váratlanul egy rabszolga toppant be. Aggódva néztem.
Aszmattól levelet hozott; fogtam, forgattam sötéten.
Ez volt benne: — Vár a csillag. Ha nem óhajtod másképpen,
járulj elém: jobb lesz nékem, mint ha bú közt
elenyészem. —
407. Fel se mértem legmélyétől magasáig e kegyelmet:
beléptem a kert kapuján. A csillagos éj közelgett.
A hű Aszmat, mint azelőtt, várt a virág-sövény mellett.
— Az oroszánt a Hold hívja: siess! — szólt és mosolyt
rejtett.
408. Lépcsőzetes erkély-soron vezetett a palotába,
hol tündöklő holdudvarban fénylett a Hold szűz orcája,
bíborral szőtt szőnyegen ült, burkolva zöld fátyolába,
mindenemet megrezgette lágyan-érintő varázsa.

409. A szőnyeg-szegélyre lépek, fájdalمام lecsillapul,
fény villog vak éjszakámban, tündértánc kereng vadul.
Ő párnák közül sugárzik és a Nap helyett virul,
arcát fátyolába rejti, szeme lopva rám-simul.
410. — Hozz párnát az amirbárnak — így parancsolt egy rabnőre.
Tündökölt az égítest és közel ülhettem melléje.
Örültem az életemnek; előbb mit se vártam tőle.
Hadd mondjam, mit vallott nékem, hogyha még elbírom élve:
411. — Multkor némán fogadtalak és érzem, hogy neheztelsz rám:
mint nyártól nem melengetett virágos völgy, elbágyadtál,
nárciszaid harmatoztak, sugár nélkül meghervadtál...
Hangom se volt, úgy pirultam színed előtt, hős amirbár.
412. Szemem lesütni előtted: szemérmem kényszere volt,
de nem rejtem örökre az érzést, a bennem-lakót.
Mosolygással takartam a tehetetlen bánatot
s büszkén szűzi igazamra, küldtem hozzád Aszmatot.
413. Már mióta szívünk titka egyesült, egymásba-áradt,
tekints engem magadénak, ki lelkében hitestársad:
erős elhatározásom, zálogot a zenaár ad.
Ha megszegem: kilencedik mennyből mély pokolra szálljak.
414. Verd meg Hataeti hadát, erősítsd meg a határt,
aztán újra találkozunk, bírván ég akarátát.
Fájni fog, ha tekintetem talán egy évig se lát:
add szivedet és cserébe az én szívemet találd. —
415. — Miként szolgáljalak téged? Engem elhamvaszt a máglya.
Meggyujtottad életemet, nem löktél a pusztulásba.
Utamat végig-teríti égi lényed ragyogása,
megyek, oroszlánként lépek Hataeti határába.
416. Ó, senki sem méltó arra, amit benned bírok én,
menny malasztját bizton őrzöm, mindent elönt tiszta fény,
kínzott szívemnek szem-lángod hajnalsugár-szövevény,
tiéd vagyok, míg el nem nyel a föld, folyam, vagy fővény. —
417. Szent könyv felett megesküdtünk, én neki és ő nekem,
ismételten erősítve szerelmünk kétszeresen:
— Ha itthon — ha idegenben rólad megfeledekzem:
bűnömhöz mért kárhozatba letaszítson Istenem. —

418. A gyengédség gyöngyét fűzve nem soká voltam vele,
véget ért a méz-zamatú vallomások öröme,
készülődtem, útrakeltem, várt a messzeség öve
s elkísért az emlékezés óvó sugár-szöttese.

419. A badahsi-fényt, lal-kristályt de nehéz volt odahagynom! •
Viharosan vert a szívem s nem volt, aki megnyugtasson.
Minden enyém: a világűr ezer fénye az égbolton;
szívem gránitnál keményebb, mikor bucsu-szómat mondom.

XVII.

TARIEL HADJÁRATA HATAETI ELLEN ÉS
A NAGY CSATA

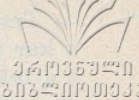
420. Parancsoltam: — Hivjon össze minden hadat a kürt
hangja! —
Nincs is szó mind elsorolni; mind készen a hadjáratra.
Hataeti határára éh oroszlánként rohanva
elfogyott a régi ösvény, hágtunk idegen utakra.
421. Az indus táj mögöttünk már; nincs út a sziklák ölében.
Ramaz khán illőnek véli: követeket küld elébem,
ravasz ijesztetéssel vágyja lehűteni vérem:
— Farkasok vagyunk s ti kecskék: jertek barlangunkba
szépen! —
422. Aztán ajándékot küldött, népem látta elkáprázva
s jött üzenete: — Könyörgöm, ne pusztíts minket hiába!
Már nyakunkon lóg a hurok; kérlelünk, bűnünket bánva;
cók-mókunkkal, áruinkkal jövünk országtok tájára!

423. Megtérők, irgalmat esdünk, térden áhítjuk kegyeid,
bocsáss meg, mint a nagy Isten, fordítsd vissza seregeid,
ne rombold szét országunkat, ne szórd vihar mennyköveid
kis haddal jőjj s nyitjuk hazánk várait és városait. —
424. Magam köré ültettem a vezéreket: mi a tanács?
Mondták: — A bölcs hagyományra mindig gondolj s nem
ér csapás.
Ezek ravasz hitszegők mind, mesterségük az árulás
és ha csapdájukba hullunk: megkezdődik a gyilkolás.
425. Indulj csak — így határoztak — s veled a legjobbak rendje,
kövessen a sereg rejtve és küldj új meg új hírt egyre.
Ha a hatavok őszinték: esküdjenek az egekre
s ha nem engedelmeskednek: büntetés csapjon fejükre. —
426. Meg is elégedtem nyomban értelmes, jó tanácsukkal,
tüstént megüzentem: — Ramaz, egyetértek válaszoddal,
jobb élni, mint elbucsúzni a világtól, igazad van.
Megyek üdvözlésed végett, hadat nem viszek magammal. —
427. A seregből válogattam háromszáz legjobb vitézt
s elindultam, a kalandban csak ezekkel véve részt.
— Jőjjön rejtve valamennyi utánunk, nem félve vészst
s ha jelt adok: törjete ki, másként Ramaz elemészst. —
428. Három napig egyfolytába vágtattunk s a khán futárja
jött sok fényes ajándékkal: cirádák a test számára.
Igy szólt hozzám: — A khán várja, hogy sugárzó képed lássa,
szive repes, emlegeti: Jó Hindosztán amirbárja! —
429. Ismételten levelet küld: — Szólok tiszta igazat:
magam vágtatok elébed, sóvárgom látásodat. —
Én feleltem: — Mint parancsot, veszem óhajtásodat.
Hol van különb fiú s atya, mint én vagyok és te vagy? —
430. Az ősvadon végét értem, megpihentem erdőszélen,
megint küldöttek érkeztek, fejet hajtottak előttem,
pompás lovakat vezettek, rajtuk gyöngyös szerszám bőven;
jelentették: — Se él, se hal már a khán, hogy eléd lépjen.

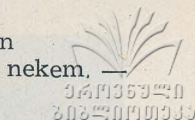
431. Látni szomjaz és üzeni: Fiam, összeér az út:
palotámat odahagytam, reggel léptünk egybe-fut.
Vendégeltem követeit s kaptak szállást, nem odút,
saját sátramban mindannyi, mint násznap, velem aludt.
432. A jót örökre megőrzi a jók emlékezete:
hozzám-lopakodik, suttog Ramaz egyik embere:
— Nem feledtem tartozásom s nem adhatom meg sose,
ki valaha jót tett vélem, fel van írva a neve.
433. Tudd meg: még legénykoromban gyámolított jó atyád.
A futárokhoz szegődtem, látva: cselet fonnak read.
Hült orcával lássalak-e, rózsát és fa sudarát?
Nem feledtem jótevőmet s nem árurom el fiát.
434. Hálót szőnek, csapdát vetnek lépted ellen, úgy ügyelj,
százvezernyi kelepccével az ellenség rád figyel.
Háromszor több tieteknél számuk s hívnak szüntelen,
ha nem mented meg magadat: elér a veszedelem.
435. Ramaz nyájas, mézesmázos és dicséri arcodat;
öltések fel vértjeitek, mert titkos parancsolat:
mindnyájan rátok rohannak, mihelyt füst-jelzés fakad.
Hidd el, hogy sokezren vannak s legyilkolják kis hadad. —
436. Ahogy illendő: nem késett a köszönet és dicséret:
— Meghálálom, hogyha élek, bár tetted is dicsőséged.
Menj nyomukba, erre kérlek, titkunk megőrzése végett
s becstelen, hálátlan vétek volna elfeledni téged.
437. Erről szót se, senkinek se, mintha nem tudnék semmit se. —
Határoztam: Vitézség kell! Tanácskozás mit segítne?
Futárt küldtem seregemhez, térségeken által, messze:
— Robogjatok hegyet-völgyet tiporva hozzám, sietve! —
438. Bizalmat színlelve mondtam Ramaz küldötteinek:
— Király, lássam végre képed, tüstént eléd sietek. —
Portyázva délnek haladtam: késni, rejtőzni minek?
Vagy rá, vagy rám: a végzet mint sziklaomlás hengereg.
439. Porfergeteg bodorodik völgy felett és hegy alatt.
Kiáltottam: — Esküszegő Ramaz ellenünk halad!
Nem karddal, csak ebkorbáccsal csépelem majd arcukat! —
A közelgő veszedelmet ekkor látta már a had.

440. — Testvéreim — kiáltottam — ellenünk cselet fontak itt,
a kar nem gyengül a harcban, tudja köztünk mindenik
s a testüket feláldozók lelke mennyben lakozik:
sorsunk s Hataeti sorsa most kardunkra tartozik.
441. Kár több szóért: fegyverkezzünk! — Robaj, mint az ég
zengése:
mindnek zördül páncélinge, kopjája, sisakja, vértje.
Felvonulunk, sorakozunk, készen visszafizetésre:
kardom még ma, óriásként, szörnyüt sujt az ellenségre.
442. Amazok már közelednek, látnak minket vas-ruhába',
átküldenek táborunkba egy-két embert, tárgyalásra,
kiabálnak: — Láthatod, mi adunk az eskü szavára,
de ti talpig vasban vártok, lelkünk bú-béklyóba zárva! —
443. Azon-nyomban válaszoltam: — Hitszegéstek már megtudtam,
megkéstetek néhány nappal: nem ronthatok ránk titokban.
Megvívunk, ha kívánjátok és ha bennetek harag van;
halálotok nem lesz szégyen, mikor kard cseng, kopja
csattan. —
444. Hazatér a küldöttségük; többé nem küldik ide.
Rejtekhelyet elárulva felszáll Ramaz füst-jele.
Özönlenek leshelyükről, felvonulnak kétféle,
nem árt nekünk sűrű soruk: vérünkben harc gyönyöre.
445. Fogok pajzsot, kopját, kardot, öltöm acél-sisakom,
veszedelem, vad küzdelem hab-siklását áhitom,
fejem felett zászló lebeg, törzsem előre-hajol,
de dísztelen balsejtelem borong az ellen-hadon.
446. Bolondnak csúfoltak engem, feléjük közeledőt.
Szikla-arccal, emelt karral kerestem a fő-erőt.
Paripa hull, harcos borul, égi bíró várja őt.
Reccsen kopjám, dicsőség száll sujtó fegyverem előtt.
447. Mint karvaly a fürj-csapatra, úgy zúdultam soraikra,
lovakat és harcosokat szórtam szörnyü-nagy halomba,
keringtek a levegőben, sarkuk megvillant forogva,
Hataeti nagy hadából nem maradt, csak törek, polyva.

-
448. Rám-acsargott valamennyi, kavargott a viadal,
számlálatlan csapásomtól a mező már ravatal,
a lovokról általvető zsákként függ vén s fiatal,
már nézni se mernek s rontok karom csapásaival.
449. Esteledett. Őrjáratuk kiáltozott a hegyen:
— Széledjetek, szaladjatok: megint fenyeget a menny! —
Emelkedő sötét por-sáv húzódik a völgyeken.
Űvöltöztek: — Tengernyi had! Immár föl nem méri szem! —
450. Jó hadaim rendben-sorban, akiket én visszahagytam,
nyomultak segítségemre, igyekeztek éjjel-nappal
s megérkeztek, sokat küzdve szakadékkal, hegy-falakkal.
Őrállóm kürtöl; feelve kürtszó rengetege harsan.
451. Látva őket, az ellenség futott a hegyek között
és mi győzve, feltűzelve átvágtuk a harcmezőt.
Érdemelt rablánc elérte Ramaz khánt, a szőszegőt
és megkötözött foglyokat vonszoltunk magunk mögött.
452. Kik még ellenünk fordultak, már vissza se fordulhattak,
a harcmezőn ottmaradtak: sebesültek, vagy halottak.
Mindez álomként derengett az álmatlan harcosoknak,
míg a vérükben vonaglóknak nyögései felhangzottak.
453. Katonáim összehívtam pihenni a harc terén.
Kezem, karom kardtól-sujtott, sebeimből dőlt a vér.
Ahol engem ápolgatnak: új meg új had odaér,
nem is találnak elég szót, valamennyi úgy dicsér.
454. Mögöttem se beszélhetek többet rólam, mint azok,
kik ölelve, szemtől-szembe bőven magasztaltak ott:
neveltjük győzelmét látva, könnyeztek vén farkasok,
kardom erős csapásain mind igen álméldkodott.
455. Mindenfelé csapatokat küldtem, zsákmányt összeszedni
és az ország négy tájáról prédát hordott valamennyi.
Megengedtem, ahol kellett, az ellenség vérét venni
s ráfanyarult, vita nélkül várait kezembe tenni.
456. Akkor így szóltam Ramazhoz: — Látom fondor arcodat,
fogoly vagy, mondd mentségeid és életed megmarad.
Adj parancsot: embereid ne védjék a várakat,
másként engedetlenséged tovább-rontja sorsodat. —

457. — Engedek, mi mást tehetnék? — mondá megtörten

nekem. —

Add mellém egy didebulod, ő legyen a követem;
hol még helytáll várórségem, mindenhová üzenem:
törvényed és te uralkodj, átengedem mindenem. —

458. Ahogy kérte: egy főtisztet, csapatot adtam neki;
parancsára kaput tártak Ramaz várórségei,
tornyot, párkányt odahagytak. Vének, ifjak rendje rí.
Számlálatlan szaporodnak a győzőnek kincsei.

459. Lábam alatt Hataeti, körülnézek, körüljárom,
minden várban a kincs kulcsát párnán hozzák, el is várom
— Nyughassatok — szónokoltam a népnek minden határon —
meleg idő jár, tudom én; nem sütlek meg, mint Nap
nyáron. —

460. Minden hombárt sorra jártunk kapuszártól zugolyig,
nincsen elég szó leírni javait faltól-falig;
leltem királynői köntöst és ékeit, fátylait,
aki egyszer látta, holtig szépségéről álmodik.

461. Nem tudtam, miféle munka és hol van első hazája,
de bárkinek megmutattam, elképedt: Isten csodája!
A szövet nem látszott sehol, úgy belepte sok mintája;
sűrűsége, mint ötvös-mű, színe izzó szén parázsa.

462. Ezt a kelmét ajándékol szépemnek küldtem legott,
minden legfinomabb holmit kegyes császárom kapott,
küldtem ezer kemfény-inú tevét, öszvért és jakot,
karavánnal indítottam ajándékot, szelam-ot.

XVIII.

TARIEL LEVELE AZ IND CSÁSZÁRHOZ ÉS GYŐZELMES HAZATÉRÉSE

463. Megüzentem a császárnak: — Tündököljön nagy életed!
Hataeti áruló lett, ezért kapott fergeteget.
Nem is tudtam melegében mindenről hírt adni neked;
a khán foglyom; zsákmányommal együtt lábad előtt leszek.
464. Térdre-nyomtam Hataetit, hol az ész csak rosszra jár,
minden kincset összeszedtem s a Sátán legyőzve már.
Tevém kevés; máhás állat lett az öszvér és szamár.
Szemem intésére figyel minden város, falu, vár.
465. Hataeti fejedelmét épségben hozzád viszem. —
Lovon jött elém a császár, mámorosan, könnyesen;
miként áldott és magasztalt, én el se regélhetem!
Szánakozva kioldozta-bekötözte a sebem.
466. Cifra fényes sátortáborot ütöttünk fel a főtéren,
társalgásra, udvarlásra jóelőre minden készen.
Zajgó lakomát rendeztünk, körbe-ülve mind középen.
Gyógyul-é a sebem végre, kérde a császár gyengéden.

467. Az éjt megelégedetten lakomázva kurtítottuk,
reggel a városba mentünk, sátrinkat lebontattuk.
— Áradjon élénk a sereg tengerárja — parancsoltuk.
Szólt a császár: — Hol a foglyok? Mindannyit látni
akarjuk! —
468. Ramaz khán megállt bilincsbén a felséges arc előtt,
uralkodónk nyájas hozzá, mintha látna csecsemőt
s akár hona dísze volna, nézi a gonosztevőt:
ilyen udvarias, aki birtokol erényt s erőt.
469. Parszadán a bilincses khánt vendégeli nyájasan,
országai ügyeiről elbeszélget hosszasan.
De később megkérdi tőlem, fontolgatva gondosan:
— Megbocsátasz-e hajdani ellenségünknek, fiam? —
470. Mondtam: — Ha Isten akarja s könyvében nem rójja bűnnek:
kérlek, kegyelmezz császári pecséttel az erőtlennek. —
Ő Ramaznak hírül adta: — Egyszer megbocsátok, tudd meg,
alattomos lázítással már ne háborítsd szivünket. —
471. Váltásdíjat szab a császár: szabja százszor-száz dzsakan-ban,
az egészet Hataeti kelméjében és aranyban.
Dúsan felruházott minden főembert, élén Ramazzal:
jóssággal fizetett annak, ki őt megdobálta gazzal.
472. Hálálkodott a fogoly khán, mélyen lehajtva fejét:
— Látom, megbocsátott Isten megbánt árulásomért
s ha szemedben bűnös vagyok: ne érjek meg mégegy éjt. —
S elment és magával vitte rokonsága seregét.
473. Alig pirkadt, lovas hírnök uramtól hozzám szaladt:
— Elsuhant a három hónap, míg távol úztél hadat.
Nem ettem nyil-lőtte vadat, szemernyit sem, ezalatt;
ha birod még: jer a rétre! Pihenhetünk majd sokat. —
474. Siettem a palotába. Szelidített leopárd,
solyom, karvaly seregestül: mind a vadászatra várt.
Néztem a felséges Nap-arc kendőzetlen sugarát:
— Mily öröm — szól — hogy láthatom szemed élő
csillagát. —

475. A császár a császárnénak halkán mondta, hogy ne halljam:
— Tarielünk a harc után még bájosabb lett, mint hajdan.
Barátai lelkébe süt: hát mért nem kél bennünk hajnal?
Tudd meg, hogy ma nagy tervem van; tetszik, vagy nem:
tedd azonnal.
476. Távollétedben, császárném, elrendeltem, jól jegyezd meg:
mindketten lányunkra bizzuk az uralkodási terhet.
Lássák, hogy az éden sem ér kettőnknek ónála többet:
vezesd őt ma közénk! Jövök, mihelyt otthagytam
a kengyelt. —
477. Hegyek között a tisztáson harsány öröm a vadászat,
hosszan gyönyörködve néztük a sólymokat és kutyákat,
folyondáros bozótosban vadász-hadunk szerte-áradt,
majd két üzés-hajtás után elhagytuk a széles tájat.
478. Utcán, téren, száz erkélyen forrt a nép kíváncsisága:
illettt hozzám sok fegyverem és köpenyem hajtókája.
Könnyel áztattam a rózsát, harc emléke borult rája.
Mind engem les, reám figyel és nem gondjára-bajára.
479. A turbán, mely a csatából maradt nékem emlékjelül,
szépen fejemre csavarva; irigyem mind megsemmisül.
Lóról szállunk, darbaz-kapu tárul, udvar élénk-terül;
megrezenek: a Nap-orca tündöklése reám-derül.
480. Tükrözi az egész kastély a ragyogó csillagút,
körülötte udvarhölgyek, mint füzérek, koszorúk,
fényével csordultig telve a város, a tér, az út,
látsz a rózsán rubint, gyöngyöt, akár két iker-fiút.
481. Mentem, én, a sebesült hős, gyolccsal felkötve karom
és a császárszorongyó elém repesett az udvaron,
orcám még lágy rózsaszirmát csókolta, mint rokonom
s mondogatta: — Ellenségnek veled nem könnyű bizony! —
482. Mérheteretlen örvendeztem, a császárék mellett ültem,
a Nap-leány átellenben és tűzvész a kebelemben.
Csak szemünkkel beszélhattunk, hallgatva egymással
szemben,
homlokom elfordítottam, vélve, pokol lángol bennem.

483. Ahogy ősi szokás nálunk, a jókedv tetőre hágott,
hol láthatott emberi szem mégbűvösebb mulatságot?
Borok, serlegek szikráztak, mint türkisz-piros virágok
s nem engedik haza azt se, kit már a mámor levágott.
484. Vidámságban buzgólkodtam, velük együtt üldögélve,
pillantásunk találkozáskor, múlt a szív keserősége,
hogy lelkem lecsillapodjék, kell türelem segítsége,
mégis, van-e édesebb, mint az imádottnak nézése?
485. A regősök elhallgatnak, mind kalászként meghajolnak
s a császár szól: — Ily regéhez nincs erejük a szavaknak!
Vitézeim irigyelnek: olyanok, mint félhalottak,
s akik büszkéik rád: azokat nevezem én okosoknak.
486. Bár a mi kötelességünk, hogy köntössel ékesítsünk:
lássunk harci öltözetben, melyet viselsz, derék hősiünk.
Vedd át mind a száz kincstárunk, csillogtasson dicsőségünk,
ősi pompás díszben dúskálj, örömet szerezve nekünk. —
487. A száz teli kincstár kulcsát tüstént letették elébem
s az ítélet földi urát mély főhajtással dicsértem.
A császár s a szép császárné megölelt a nép körében
s a hadnak osztott ajándék anyyi, mint csillag az égen.
488. Urunk leül. Vígység harsog, új bor, új dal kering egyre,
hangszer zendül, kehely csendül, vért pezsgetve-bizsergetve.
A császárlány feláll s nézi, hogy már eltűnt az éj leple.
Gyönyör kerül gyönyörre, míg pirul a menny napkeletre.
489. Végre mindnyájan felálltunk, új serleget nem kívánva,
edzett józanságom híján vonultam az ágyasházba,
nem olthattam lelkem hevét, görnyesztett a szív igája
s rá gondoltam üdvözülten, kinek rám-hullt lángvirága.

XIX.

NESZTÁN-DAREDZSÁN ÜZENETE IMÁDÓJÁNAK

490. Fügöny-résben egy rabszolga halkán köszöntött reám:
— Téged keres, rólad kérd egy fátyolba-burkolt leány. —
Én ezt hallva, észbekaptam, piros lettem s halavány,
nézem, látom: Aszmat lépdél ismerős út hajlatán.
491. Őt, aki az én veszésem: szemmel Aszmatban becézem,
hát a csókot legigazabb s legjobb üdvözlésnek érzem.
Átkaroltam s a tahtira magam mellé vontam szépen.
— Üzen nékem, aki miatt záport ontok? — egyre kérдем.
492. — Kérlek, beszélj róla híven: vigaszodra szomjuhozom. —
Felel: — Szín-igazat mondok, néked sose ravaszkodom.
Mikor őt ma viszontláttad: látszott, felindultál nagyon
s kérdezteti: hogy vagy, mint vagy; felőled kell hírt
mondanom. —

493. Aszmat levelet adott át s nékem az ég megnyilott;
Nesztán írja: — Vitéz, rajtad gyémánt-szépség villogott,
a harc után paripádon dicsőséged csillogott:
elég ok, hogy nékem a gond annyi könnyet okozott!

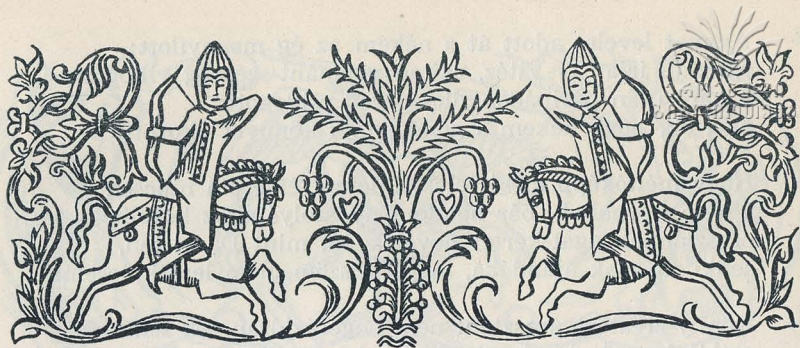

494. Hogy méltóképp dicsérjelek, ihletem és erőm nincsen
s nem korhollak, bár halálom nyoszolyámhoz közelítsen;
oroszlánnak agát-kertet nevelek én, mint Dar isten,
senki másnak ajándéka, megesküszöm, nem lesz kincsem!

495. Könny-zivatart árasztani nem engedi józan ész sem:
mától hagyd el zokogásod, őrizd magad egészségben.
Minket látva, vitatkoznak: melyik különb a szépségben?
A turbánt, amit viseltél: küldd el üdvözetül nékem.

496. Küldd el jó emlékül nékem, hogy mint ékességet hordjam
és hű szívvel örvendezz, hogy ajándékod látod rajtam,
magad pedig karperecem viseld: engem ez vigasztal,
akkor is, ha sose jön el éjünkre a fényes hajnal. —“

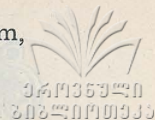

XX.

TARIEL PANASZA ÉS ÖRJÖNGESE

497. Most Tariel vadállatként vonaglik, hó kín facsarja, nyögdel: „Ime az ékesség, melyet hordott a szűz karja!“ Leplét oldja és egyetlen drága kincsét megmutatja, lassan ajkához érinti, válva szürke félhalottra.
498. S elnyújtózott mozdulatlan, mint tetem a sírverembe, rettenetes ütései foltjaitól kéklett melle. Aszmat is vér-tengert áraszt: lány orcáit szántja körme. Barlang-forrás hús vizétől megenyhül a hős keserve.
499. Avtandil viharként sóhajt, tekintetét ráveti, Aszmat sikoltozva zokog, sziklát vájnak könnyei. Tűzzáport hús vízzel oltva Tarielt eszmélteti, és az felnyög: „Kaján világ! Örül: véremmel teli!“
500. Megint lerogy, képe sápadt, nézésében örület, rubin-arca, rózsa-színe merő sáfrány-sárga lett, szemtől-szembe látni-vágyás s a beszéd-kegy odalett, néki leggonoszabb csapás: újra látni életet.

501. Avtandilhoz fordul: „Halljad, nincsen többé eszméletem,
mégis beszélek a szűzről, aki megölte életem.
Nem ismered, sose láttad; legyél híve, akár nekem.
Csodálom, hogy gyűlölt létben épségemet őrizhetem.

502. Örömem csak Aszmat hugom, én fogadott bátyja vagyok.
Aznap, ama levél mellett, arany-mívű ékszert adott,
én a csuklómra csatoltam. Oldottam a turbán-csatot
és elküldtem édesemnek, amire ő óhajtozott.

XXI.

TARIEL VÁLASZA IMADOTTJÁNAK

503. Válaszoltam: — Csillagom te, élő fényed betakar,
szívemben nő a merészség s tajtékzik a zúrzavar:
csoda-e, hogy nézésedtől lelkem örvény, zivatar?
Jóságodhoz mérhető kincs a mennyben sincs egyhamar.
504. Ama napra emlékezem: visszaadtad életem
s a mai nap tündöklése avval egyenlő nekem:
a mai nap ajándékod kincsét hozta el nekem,
ily boldogság végtelenjét még alig eszmélhetem.
505. Küldöm néked, ahogy kéred, fejrevaló leplemet;
nem találok köntöst hozzá: nincs ilyen a föld felett.
Ments meg újra! Imádodat, az esztelent, ne feledd!
Mit se vágyom e világon, egyedül szerelmedet. —
506. A lány felállt, meghajolt s ment. Kábulatba rogytam én.
Akit vágyom: álom-fátylon ott libeg a tünemény,
felébredek, minden tűnik, csak a homály gyúl körém,
nincs egy hang se kedvesemtől, köröskörül néma éj.

XXII.

TANÁCSKOZÁS NESZTÁN-DAREDZSÁN
FERJHEZADÁSAROL

507. Várnak rám a palotában: reggel e parancsra keltem,
sebbel-lobbal felöltöztem, egy perc és már lovon ültem.
Vár a császár, a császárné s a három főember körben,
leültem a császár elé, mint rang szerint illet engem.
508. Szólnak: — Isten akarata: évre év múlik, merül,
öregség lesz utitársunk, már az ifju hév kihül.
Nincsen fiunk, csak leányunk. Örömünk ő egyedül.
Mégis, férfi-utód nélkül, a boldogság elkerül.
509. Lányunknak férj kell! Szülői melyik égtájról vegyék,
hogy a trónon hozzánk méltón hordja nemzetség-jelét,
lobogónkat felemelje, diadallal nyissa szét,
földjeinktől messze űzze az ellenség erejét? —

— Lelketek fi-utód nélkül sincs homályban — szóm így
 bontom / —
 ki lehetne különb fényünk, mennyi seregéhez hasonlón?
 Kérdezz bárkit, bármely népből: ő is úgy szól, ahogy
 mondom.

Azt javallom: a császári hármastanács határozzon. —

Égtem szivem máglyalángján; ők tárgyaltak vitatkozva.
 — Merjek én mást javasolni? — töprenkedtem ingadozva.
 Parszadán szólt: — Nagy határú, nagy hatalmú Kvarezm sahja,
 kell-e nekünk más-valaki, ha fiát ő vőül adja? —

Ez óhaj az ott-ülőknél nem ujdonság, észreveszem,
 egymás között összenéznek és a döntés már eleven.
 Nem mertem mást szóba-hozni, összetörtem erőtelen,
 silány por és hamu lettem, szóm vagy csöndem reménytelen.

A császárné jóváhagyta: — Hatalmas úr Kvarezm sahja,
 hol kerül más, különb ennél, hogyha fiát vőnkül adja? —
 Átallottam ellenkezni, sértett, hogy mind így akarja,
 kábán fejet bólintottam, napomat felhő takarta.

Nosza, főurakat küldtek, irtak a kvarezmi sahnak:
 — Nincs trónunknak örököse, bár országunk hatalmas-nagy.
 Ime trónunkon egy lány ül: sah-fi, fogadd asszonyodnak,
 gondjainkat megfelezzük s leszünk kétszer boldogabbak. —

A követek visszatértek jegy-ajándék bőviben,
 bárki látja: a kvarezmi sah öröme végtelen.
 Ezt üzente: — Minden álmom teljesülésbe megyen,
 bizony, egymásnak születtek gyermekek és gyermekek. —

Már az ifju vőlegényért új követség útra kész:
 — Ha mindketten így akarjuk: késést nem ajánl az ész. —
 Én pamlagon roskadoztam, szivem mint a kő nehéz,
 szomorúság fojtogat és minden remény ködbe vész.

XXIII.

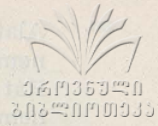
TARIEL BESZÉLGETÉSE NESZTÁN-DAREDZSÁNNAL ÉS ELHATÁROZÁSUK

517. Mellemet átdöftem volna, szomorkodva, megalázva,
ekkor jött Aszmat küldöttje és átjárt az élet láza.
Levelet hoz, elolvasom: — Ó te, kinek törzse szálfá,
jőjj Nesztánhoz hamarosan, ne késlekedj, időnk drága. —
518. Lóra szálltam, kertben jártam, lelkem reményt hordozott,
a ligeten túl megláttam a kastélyt és Aszmatot.
Keservesen sírt, pilláin láttam a gyöngyharmatot,
minden szavam erőtlen volt elúzni a bánatot.
519. Néztem remény-vesztettségét, bús lettem, vigasztalan;
nem mint régi együttlétkor: a szelam-nak köde van.
Aszmat hallgatott előttem, sirása zápor-roham,
könnyek szúrták át szememet, minden balzsam hasztalan.
520. Bármit kérdek: hallgat és sír. Fojtogat rossz sejtelem.
Bevezet a palotába. A nagy függőnyt emelem:
látom Holdam ragyogását, tüstént könnyebbül szívem;
fény vakít, de körülötte az éj erős, eleven.

521. Nem mosolygott az a csillag, derengett a kárpitokra,
a lepel, szép ajándékom, hanyagul vállára dobva,
a heverőn elnyujtózott, övezte zöld ruha-fodra,
könnyek közt a sápadt orca most fénytelen és mogorva.
522. Ugy feküdt, mint feldühödött nösténytigris a szirt felett,
szelid Holdhoz, áldó Naphoz hasonlítani nem lehet.
Aszmat nékem, lesujtottnak, tőle távol kínált helyet.
Nesztán felállt, felmagaslott, haragja habjai felett.
523. Szólt: — Csoda, hogy megjelentél, eskünk semmibe-vevője!
Te csaló és áruló vagy, kötelesség megszegője,
de bosszut áll majd helyettem az igazság égi óre! —
Szóltam: — Nem tudom, mért volnék ily gazság elkövetője?
524. Ha ellened nem vétettem: mit feleljek most neked?
Mi a bűnöm? Hol hibáztam? Látod sápadt színemet. —
Ő felelt: — A hitszegésre mentségeim nincsenek.
Én, hiszékeny nő, csalódtam; bánom gyengeségemet.
525. Mondd, mit nem tudsz? A kvarezmit szánják nékem
vőlegényül,
te ott ültél a gyűlésben, jóváhagyta zokszó nélkül.
Megtagadtad esküvéseid és szerelmem sose békül,
Isten előtt megfogadom: teljes bosszut állok végül!
526. Emlékezz: galambként bűgva öntözgetted könnyedet,
nagy tudósok orvossággal támogatták testedet.
Orcátlan hazug a férfi; a nő könnynek sem hihet.
Az árulást kettőnk közül végül melyik sínyli meg?
527. Tudjátok meg: bárkit szánnak indus császárnak jövőre,
bölcsét, balgát: csak én vagyok minden indusok úrnője.
Cselszövéstek nem sikerül. A szemforgatással félre!
Önmagadhoz mindig hű vagy: hazugság szived törvénye.
528. Hogyha élek, te sebtében elhagyhatod Indiát,
másként szétválasztom benned a lelket s a por-ruhát.
Nem lelsz hozzám hasonlóra, bár repülj az égen át! —
És Tariel itt elhallgat. Zokogva „ó jaj“-t kiált.

529. Megint megszólal: „Ezt hallva, éledezett a szívem.
Uj erővel telve lassan, tündöklését nézhetem.
Ó mért is élek, szerelmem veszítve szerelmesen?
Alattomos világ, meddig élősködsz a véremen?
530. Nyitott Korán feküdt ottan. Kézbe-fogtam és felálltam,
imádkoztam s a Teremtőt együtt dicsértem a lánnyal.
Mondtam: — Napom, elperzseltél. Hát hamvassz el
égi lánggal,
mégis engedd, hogy mentségem röviden még eléd-tárjam.
531. Ha bolondság, vagy hazugság mindaz, amit mondhatok,
átkozzon meg az ég engem, lepje árnyék a Napot.
De ha kegyesen meghallgatsz, meglásd: bűnös nem vagyok! —
— Beszélj! — szólt Nesztán-Daredzsán és fejével jelt adott.
532. Kezdtem: — Ha én elárultam közös eskünk, csillagom,
sujtson le rám mennydörögve minden égi hatalom,
rajtad kívül ki lehetne kedves nékem, angyalom?
Kopja üsse át a szívem, ha folt esett szavamom.
533. Atyád a gyűlésbe hívott, minden vezér ottan ült,
a kvarezmi sah fiának már mind előre örült;
külön úton botorkáljak, hol minden szó egyesült?
Bólintottam, de bensőmben minden kínok pokla gyúlt.
534. A császárral kötekedjek? Ugy sem érti meg soha:
van egyetlen örököse, India patrónusa:
ez Tariel. Az én jussom a jogar s a korona.
Bárki mást hív: üres kongás, pusztai szél dallama.
535. Ellentmondjak? árthatok csak; inkább túrni, várni kell;
szóltam a szívemnek: Nyughass! Akaratod rejtse ma el.
Szívem, vadként, mégis morog, kedvem sivatagra lel.
Kinek is adnálak téged? Miként dobhatnálak el? —
536. Szívemért lelkem kitártam, benső váram reng-inog,
de a rózsát-tépő szélvész csöndesül már, nem lobog;
látom: ajkai szétnyílnak, villannak a gyöngyosorok
és szól hozzám nyájiasabban: — Értlek. Már mindent tudok.

537. Alattomoságtól lelked, elhiszem, hogy érintetlen,
nem dobtad el a kegyelmet, nem vétettél Isten ellen.
Hát merj! India trónjához egy út visz: az én szerelmem,
nem kell idegen segítség: merj és trónra ülünk ketten! —
538. Haragot vált kegyességre, újra éled tündöklése;
most Nap: a lét forró fénye, majd Hold: az ég ékessége;
váratlanul megjutalmaz, simogatva és becézve,
lágyan suttog, hogy mellemben kihúny minden árny sötétje.
539. Majd így töpreng: — A higgadtság s a kapkodás külön járkal,
kinek cselekvése hasznos, attól minden baj tovább-áll.
A vőlegényt elgáncsolnád? Haragudna rád a császár.
Ha ti ketten összerugtok: Indiára éjhomály száll.
540. Vagy ereszd be a kvarezmít? Mi lesz akkor? Esküvő.
Ajukunk sárgul, arcunk sápad, mosolytalan a jövő.
A kvarezmi uralkodik, kínunk százszorosra nő;
nem lehet, hogy perzsa legyen fölibénk-emelkedő. —
541. Én feleltem: — Imádkozzék, hogy ne legyen a te férjed,
mert én, mihelyt hírét veszem, hogy birodalmunkba téved,
oly biztosan megbüntetem, ahogy a fegyverhez értek,
úgy megnyomorítom, hogy csak hálni jár belé a lélek! —
542. De ő intett: — Harcról szólva, én csak gyenge nő vagyok:
ellenséges vér-ár előtt falként meg nem állhatok.
Ne bántsd minden nemzetségük... De öld meg a kis-sahot
s az élet a tépett fában majd csak ismét felbuzog.
543. Oroszlán, másnál vitézebb: így intézd az esküvőt!
Ne vígy csapatot magaddal: lopva, csendben öld meg őt.
Mint tehén- vagy öszvér-csordát, ne dülj perzsa haderőt:
ártatlan vér hányszor omlott s e bűn mindig égbe-nőtt:
544. Majd ha mindent bevégeztél: akaratom mondd apámnak.
Mondd: Indiát nem adhatom barmul idegen igának,
nem adom a földet, kincset: magamat vallom urának
s ha nem engedsz: váraid mind porba-hullnak,
széjjelmállnak.

545. De szót se apámnak arról, hogy feleséged leszek!
Az igazság dicsfényébe fejed így emelheted,
Majd a császár maga kérlel, féllábbal már sír felett,
hogy vegyél gondodba engem. Így érvük el az eget. —

546. Tanácsa lelkembe markolt. Már tudtam, hogy követem,
kardom egyetlen csapása győz majd ellenségemen.
Indulásra készülődtem. Karját tárta kedvesem.
Bár ölelésére vágytam: elfutottam hirtelen.

547. Tompán, szinte lázálomban botorkáltam utamat,
Aszmattal a fényes kertben bolyongtam a lomb alatt.
Röpke, rejtett együttlétünk le nem győzte kínomat,
találkozónk kő-lábon jött és viharként elhaladt.

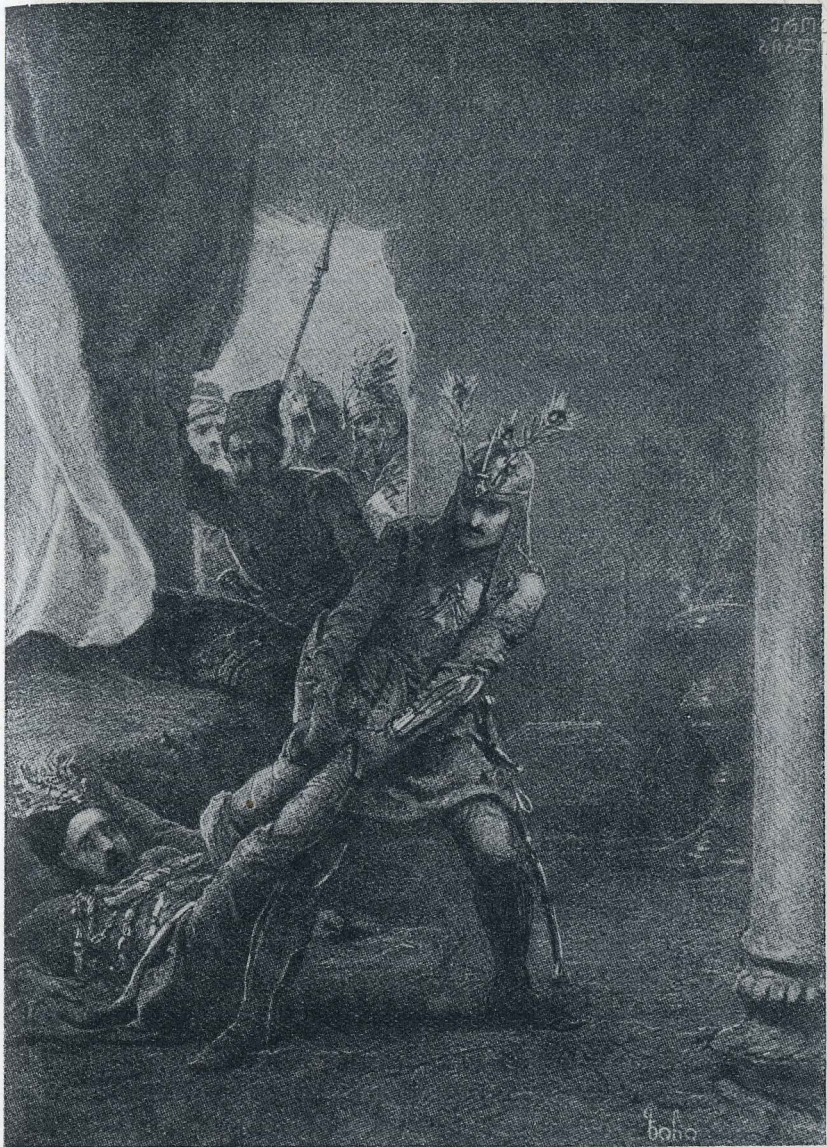

XXIV.

A KVAREZMI SAH-FI MEGÉRKEZÉSE INDIÁBA ÉS HALÁLA TARIEL KEZÉTŐL

548. Hír száll hozzám: — Uton a vő és maholnap megérkezik. — Nem tudom, mit cselekedjek? Itt Istennek mi tetszhetik? Parszadán örül a hírnek, sorssal dehogy pereskedik! Fejével int, magához hív: még én segédkezzek nekik!
549. A császár szól: — Szinig teltem a boldogság italával, üljük hugod esküvőjét messzi-zengő lakomával, baksist szórjunk, könnyen bánjunk a palota kincstárával, ne vádoljon senki minket a fősvénység hibájával. —
550. Mit tehetnék? ajándékért szalajtok sok követet, közben az ígért időre a legény megérkezett. Jön a vendég, vele szemközt az udvari emberek, az országot szélességén el se fér a nagy sereg.
551. A császár szól: — Piacon a vendég-sátrakat üssék fel. Míg nem virrad, a vőlegény hadd aludjék békességgel. Más táborból embereim várják díszes követséggel, te, fiam, ne menj elébe, itt fogadd őt tisztességgel. —

60/6

552. Bíbor sátoztenger lepi lengedezve a főteret.
Jön a vő, leszáll a lóról. Nem fest ilyet a képzelet,
sose-látott nagy ünnepélyt, arany-fényű főrendeket.
Törzsek, nemzetségek szerint felvonul száz gyülekezet.
553. Ugy látszott, hogy elfáradtam a vesződségtől, a gondtól,
megrendülve támolyogtam, békét esdve az álomtól.
Ó, szerelem ajándéka: levél jön az imádottól,
Aszmat rabszolgája nyújtja. — Jőjj! — írja. Sürget,
parancsol.
554. Tüstént engedelmeskedve a ligetbe rugtatok,
Aszmat zokog, kérdem tőle: — Mért e bomló gyöngysorok? —
Szól: — Könny nélkül hogy is bírnam? Veled együtt
lankadok.
Meddig mentselek úrnőmnél? Szíve haragban forog. —
555. Beléptünk: ő komoran ül, szelidsége válva morcra,
Napnál forróbban világol lángkévét lövellő arca
és ridegen parancsolja: — Készülj halált-hozó harcra.
Vagy tán cselt fonsz a császárral és engem ítélsz kudarcra? —
556. Sért e gyanú; megyek némán. Erőt véve szivemen,
felkiáltok: — Majd meglátod, hogy ki szeret és ki nem. —
Imádoztam harcra sürget, tettet kér a szerelem,
a vőlegény sorsa eldőlt: vért ontani kell nekem.
557. Száz rabszolgát hívtam össze: — Gyorsan fegyverkeztek! —
Át a téren, elől megyek, rejtek-uton vezetek,
a vő sátorába érek. Alszik a szegény gyerek.
Vér nélkül öltem; csak aztán serkedt piros permeteg.
558. Sátor-vászon ferde síkját széles sávban általvágva,
bebujtam s lábánál fogva vágtam fejét sátorfába.
Közel s mégis álom-messzi: harsant az őr kiáltása.
Fegyveresen, páncél-ingben felpattantam paripámra.
559. Szerte-hangzott a főtéren erős üvöltés: — Utána! —
Lovam nyomába eredtek, halál várt sok katonára.
Volt az országban egy váram, ellenségim bánatára,
oda tértem megpihenni, nem jutván halál fogára.

560. Parancsomra szétnyargáltak hadba-hívó követek:
— Fegyverkeztek, jőjtek, mindnyájan segítsetek!
Sötét éjszaka siettek, nyargalt új meg új sereg,
nem féltik az életüket, hű társak, egy sem remeg.
561. Felkeltem és fegyverkeztem, mikor tűnt az éjszaka.
Hozzám vágatott a császár három díszes lovasa.
Ezt üzente: — Parszadánnak kedves voltál, mint fia,
mért van érted, öröm helyett, mérhetetlen bánata?
562. Bosszut áll az ártatlan vér házunkon és környékünkön
ha lányomat óhajtottad, mért nem kérted kezét rögtön?
Öreg nevelődnek élte kínba-sujtva már örökön
és e tett elkövetője színem elé sose jőjjön. —
563. Vissza-üzentem: — Keményebb vagyok én a réz-öntvénynél
s a halált is jobbnak tartom az elvesztett dicsőségnél.
Tanítottál: kincs, ha király a törvényért és jogért él
s én nem sértem lanyod jogát, szívemből ez esküvés kél.
564. Bárki tudja, hogy uralmad folttalan fényeskedik
s örököse vagyok annak, mi fényedben létezik;
nemzetséged magva szakadt, oldal-ág következik,
jog szerint enyém a trónod s kik tagadják: jaj nekik.
565. Nem hízelgek én, kimondom: megtévedt a bölcsességed.
Nincs fiad, nincs folytatásod, Isten csak lányt adott néked.
Kvarezmie legyen trónod? S nékem mi jut? mint itéled?
Vessem hazám idegennek? Kardom nem rozsdára-érett.
566. Lányodról csak azt üzenem: azé legyen, kit szeret;
nem adom a birodalmat, az én örökségemet.
Elveszti a sajátját is, ki elvonná részemet,
van erőm és nem kívánok gyámul idegeneket. —

XXV.

TARIEL MEGTUDJA NESZTÁN-DAREDZSÁN ELTÜNÉSÉT

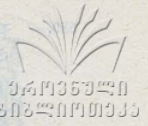
567. Visszaküldtem követeit. Gond-tébolyban forrt agyam.
Nesztánról nincs hír. A tűznek zsákmánya lettem magam.
A várfalra mentem, mely a lomb fölé nyúl komoran
s láttam olyan iszonyatot... hogy is éltem túl, hogyan?
568. Két gyalogos harcost láttam, rögtön feljűk rohantam,
a hú Aszmatot kísérték, köztűk lépdelt nyomorultan,
bevert fejjel, tépett hajjal, vértől biborpiros arccal,
nem jött elém, ahogy szokott, üdvözléssel és mosollyal.
569. Néztem s majdnem összerogyva elvesztettem eszemet,
kiáltottam: — Mi lett velűnk? Mért bántottak tégedet? —
Keservesen felzokogott, néhány halk szót rebegett:
— A menny-kárpit meghasadoz, Isten dühe ránk-esett. —
570. Hozzá-léptem, egyre kértem: — Mondd a teljes igazat! —
Lázzrózsás arcát borítva ömlött új s új könnypatak.
Ennyi baj és jaj közt minden szó ereje megszakad,
a vér keblére patakszik és ujjai pirosak.

571. — Elmondom az igazságot, mért is lennék hallgatag?
Ilyen hírért egyet várok: könnyítsd nehéz sorsomat,
a lét kínos cölöpétől végre hadd legyek szabad,
ments meg a világot terhétől! Majd Isten jutalmat ad.
572. A vőlegény miként halt meg: nem sokáig maradt földve
és a császár felkiáltott, iszonyuan megdühödve:
— Hozzátok élém a gyilkost! — parancsolta mennydörögve
De téged már nem találtak, bottal nyomodat üthette.
573. Beszélték, hogy útra keltél, elhagytad a kapukat
és az uralkodó tombolt: — Sejtem: e tett hol fakadt!
Nem ok nélkül ontott ő vért: megszerette lányomat,
óhajtásuk találkozott, reményük közös maradt.
574. Esküszöm, hogy e csapásért bosszúm lecsap nővéremre:
gyermekemet ő nevelte, boszorkány-ösvényre vitte,
kísértésbe ő sodorta, bűnös szerelmét leplezte,
istenkáromló legyek, ha lel nálam könyörületre! —
575. Kőfalként szilárd a császár, hiába nem esküszik
s véghez-viszi, esküjéből akármi következik.
Nénje, Davar, már régóta ördöggel szövetkezik,
ő és sötét szellem-nyája bolygók titkát kérdezik.
576. Isten egyik ellensége a légből ily szokat ejt:
— Bátyád egész ország előtt esküszik, hogy elveszejt. —
— De hisz én ártatlan vagyok — jámbor képpel így felelt —
téves bosszú, oktalan tett, ha engem a sírba rejt. —
577. Nesztán szeme nem világol, mióta elvált tetőled,
pedig de szépen viselte ékes-híres fejkendődet!
Davar szidta és gyalázta, nem illik, hogy mondom néked:
— Elpusztítottál, te szuka, hát tapasztalj nagy inséget!
578. Megöletted vőlegényed, paráznaság királynője
s azt kívánod, én legyek az ártatlan vér fizetője?
Hogy merted a testvér-bosszút fejemre idézni, dőre?
Azzal, kit bűnre bízattál, nem vár gyönyörök bölcsője! —
579. Megragadta, megtépázta haját: hullt, mint a pihe,
kegyetlenül kékre verte; száraz volt tekintete.
A szűz némán túrt, szenvedett, alig volt lélekzete,
én sem segíthettem, elszállt testem minden ereje.

dallás jó szándékat elnyel, big végzetlen,
megse kárombolni az eget, amit látni lehet.

580. versszakhoz

580. Két rabszolgát hívott Davar, két szerezcent, éjsötétet,
bejöttek a durva tuskók, mint az alvilági rémek,
sajkát rejtve közel-kúsztak, mintha lopni készülnének,
sajkába tették a Nap-lányt és lefoglák a legények.
581. Davar szól: — Oda vigyétek, hol tajtékhegyek tombolnak
és hol ne ismerjen forrást, se fagyottat, se olvadtat. —
— Ip, ip! — fogat csattogtatva a feketék ordítóztak,
ekkor én kővé meredtem, olyan lettem, mint a holtak.
582. Észrevétlen tova-úsztak, partfok őket eltakarta.
— Ezért osztályrészem halál, jól tudom — Davar morogta.
— Mielőtt mások megölnék: megölöm magam — susogta.
Tört ragadott, összerogyott, vére özönlött bugyogva.
583. Kopjaütés áldozata mért nem lettem: nem is értem;
sötét hírmondásom miatt, azt remélem, ez a bérem,
emlékezz eskünk szavára, szabadíts meg, csak ezt kérem! —
És a könnyek zuhataga nem szikkadt fel ennyi hévben.
584. Feleltem: — Te ártatlan vagy, minden dolgod híven tetted.
Én Nesztánnak tartozom csak és nem néked: elfeledted?
Szegény szépem, habon, bérceken átkelek és megkereslek! —
Aztán újra érzéketlen lettem, szívem érczé dermedt.
585. Testem, lelkem, akaratom megrengette a csapás.
Szóltam szívemhez: — Sóhajtvá vigasztalódní: család.
Ne lelj nyugalmat a földön: kereséshez, nosza, láss;
barátaid mutassák meg: melyikük valódi társ. —
586. Fegyverkeztem, kantároztam, elvágattam paripán,
kísért velem-egyivású százhatvan jó daliám,
velük együtt lovagoltam ki a város kapuján,
arra, hol a tenger-fodron eltűnt Nesztán-Daredzsán.
587. Hajón ringtam az ég alatt lengő kék sivatagon,
nem láttam egy vitorlát sem széles-messzi utamon.
Habba fúl a remény. Mit ér zúgolódní sorsomon?
Irgalmatlanul hagy engem a végtelen irgalom.
588. Hab és nap oly rengeteg volt! Egy év telt a tengeren,
parti népek közül Nesztánt sose látta senkísem,
daliás jó társaimat elnyelte híg végtelen,
mégse káromlom az eget: amit küld nekem, legyen.

589. Partra léptem nagysokára. Csüggeszt a tengeri tér.
Szivem, mint a vadállaté. Lelkemben nincsen vezér.
Társ nélkül, magam maradtam; vakon az ember mit ér?
Ha kitaszít is a világ: teremtője megsegl.

590. Csak Aszmat és két rabszolga — ennyi, nem több, maradt
nékem,
életem fanyar-kesernyés söprejét osztották vélem,
a Nesztánról szálló hírek súlya drachmával sem ér fel;
éjjel-nappal sírni érte: végül ez az édességem.

XXVI.

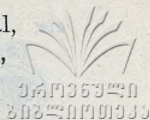
TARIEL MEGISMERKEDÉSE NURADIN-PRIDONNAL

591. Éjjel mentem és hajnalban tengerparti kertet néztem.
Közelegtünk, várost láttunk s barlang-sort sziklák közében.
Embert látni: sebzí szivem, nincs örömem együttlétben,
lóról leszálltam, bolyongtam a lomb-fátylak sűrűjében.
592. Rabszolgáim falatoztak és árnyékba dőltem én,
fejem búbánatos álom árnyába súlyyedt henyén.
Aztán jártam, kérdezgettem, de hír nem bukkant elém
és könnyeim megindultak folyamként a völgy ölén.
593. Kiáltás reng: lovas vitéz hí valakit viadalra,
a tenger szegélyén vágdat, sok sebbel borított dalja,
csupa vér és csupa bíbor, kardja tört darabját tartja,
ellenségét fenyegető szókkal vívásra sarkalja.
594. Éjfelete paripán ült (ez most az én hátas-ménem)
fergetegként, nagy haraggal robogott a messzeségben.
Űzni kezdtem, egy rabszolgát hozzá küldtem és így kértem:
— Ki vetette az oroszlánt búbánatba, mondd meg nékem! —

595. Nem felelt a küldöttemnek, nem értett se ezt, se mást.
Magam vágattam elébe, hogy felfogjam a csapást.
— Bánatodat tudni vágyom! Fogadd el a meghívást!
Végig-mér, bizalma ébred, látom a megtorpanást.
596. Szól: — Isten nagy, hogy ily sudár szálfát növeszt, mint magad!
Hogyha ismerni kívánod, feltárom a sorsomat.
Vannak kecskék, melyek csellel ölnek oroszánokat
s erőtlen az, aki lever fegyvertől-fosztottakat. —
597. Válaszoltam: — Nyughass, vitéz, megpihenjünk itt a kertben.
Tudom: nem fél bajtól a hős, örömet lel ütközetben. —
Lepihentünk, találkoztunk: atya és fiú se szebben.
Tekintete gyengéd fényét azon-nyomban megszerettem.
598. Lőtt-szúrt sebet mesterien orvosoltam már sokat,
bekötöttem s nem fájt néki, húztam a nyíl-csonkokat.
Meggérdeztem: — Ki vagy? s honnan? bosszuságod mért
fakadt? —
És elbeszélt rendre-sorra igen furcsa dolgokat.
599. Mondá: — Nem tudom, ki vagy te és kihez hasonlatos,
mért száradt ki régi kedved forrása, e harmatos?
mért sápadt a szál-fenyő és gyengéd rózsa, illatos?
Isten, hogyha fáklyát gyújtott, mi oka, hogy rátapos?
600. Székvárosom Mulgazanzár, körülöttem birtokom
és a nép királya vagyok, nevem Nuradin-Pridon.
Ott, ahol te megpihentél: szerte mind az én honom,
bár kicsiny, de sokféleképpen bővelkedik gazdagon.
601. Nagybátyám és atyám között földjét osztá nagyszülém,
és én egy szigetet kaptam, messzi tenger közepén.
Nagybátyám elvette jussom, mely apám nyomán enyém
és most áldatlan testvér-harc pusztít országunk terén.
602. Ott vadásztam, hol a tenger-görgetegek habzanak,
súlyom-röptetésre vittem hajtókat, nem is sokat,
állj-t intettem, tengerparton vár reám a kis csapat,
hegyek közti cserkelésre hívtam öt íjászatot.

603. Hegyfok-közi tengerszorost átúsztam gyors csónakkal,
nem is gondoltam vizzályra, nem számoltam a rokonnal,
bár jókora hadat láttam, nem néztem rájuk azonnal,
vadásztam s kiáltozásunk feleselt bérccel-vadonnal.

604. Zajgásukból sejtettem már kezdetét rokon-vizzálynak,
titokban sereget hoztak, míg engem örvények zártak,
unokatestvéreimnek öröm ez és nagybátyámnak.
várakozó csapatomból sokat kaszaboltak-vágtak.

605. Kard-suhogást, nyíl-surrogást amint meghallottam én,
kompon evezünk a szoros habzó átkelő-helyén,
mikor hozzájuk hajóztam, hadseregük tört felém,
de nem bírták megragadni csáklýáikkal dereglyém.

606. Rengeteg ármádiájuk elrekeszté az utamat,
szorongattak kétfelől is, nem vághattam ki magamat,
a hátvédttől menekülök, elsők nyílzápora fogad,
kardom törött s vadásztatva ellődöztem nyilaimat.

607. Bekerítve mit tehettem? tengerbe ugrottam ott,
úszva győztem a habokat, mindenki bámulhatott,
vesztek övéik s enyéim, sok holtat hab ringatott,
magam elbántam ezerrel, valamennyi elfutott.

608. Bárhogy legyen: a mennyei úrral perbe sose szállok,
esküszöm, hogy álnokságtól hulló vérért bosszut állok,
pirkadattól napszállatig szájukra forrjon az átok,
felettük majd keselyü száll, holló, csóka, varju károg. —

609. Pridon sorsa megérintett, szivem feléje hajolt,
vigasztaltam: — Vesztét éri, aki téged kirabolt,
veled megyek és segítek, rájuk vár a kriptabolt,
aki minket elemésszen, olyat nem lát Nap, se Hold.

610. Önmagamról — így folytattam — beszélnem még nem illendő,
mindent sorra szókbá-fúzni lesz még időnk elegendő. —
Szólt: — Úgy sejttem, történeted páratlan s nem megvetendő.
Visszaszolgálom neked, hogy általad segítségem jó. —

611. Eközben várába értünk. Bár kicsiny, de gyönyörű,
várták szolgálai a bástyán, mind hamuval-szórt fejű,
ruhát tépve és zokogva fennhangon. Mindannyi hú.
Ölelte-csókolta őket a ragyogó- fegyverű.

Láttam, szívesen fogadnak, engem is megérintettek,
 magasztaltak: — Légy a Napunk, tűzzel gyógyítsd sebeinket! —
 Aztán egy városba tértünk, nem is láttam sose szebbet
 és népén tengerentúli aranykelmét, sose többet.

XXVII.

TARIEL SEGITSÉGE PRIDONNAK

613. Testét harcra készítette, fegyvereit felöltötte,
hajóit felvonultatta, harcosait rendbeszedte,
oly szép volt, hogy a tekintet csüggött rajta gyönyörködve;
s elmondom most, miként győzött kettőnk közös harci kedve.
614. Sisakrostélyt lebocsátván, az ellenség készen állt,
tüstént ellenem úsztatta nyolc megrakott csónakát,
fürgén siklott az ellenség s vártam, mint a szikla-gát,
tenger torka nyelte őket, mind meglették a halált.
615. Tatjuknál mind megmarkolva, csónakjaik döntögettem,
mindenüvé bajt hintettem, harcukat kudarccá tettem,
egérutat hasztalanul kerestek a zárt öbölben,
és mindenki csodálkozva, karban dicsőített engem.
616. Ahogy elhagytuk a tengert, ránk-törtek a szárazföldön,
kettőnk bátorsága, kardja felül-kerekedett rögtön,
Pridont elbűvölve néztem, lángja lobogott örökkön,
teste oroslán, hogy győzzön, arca tűz, hogy Napként süssön.

617. Legott lesújtá nagybátyját s az ifjú rokon-fiat,
megaláztatást tetézve tőből nyeste karjukat,
vonszolva hurcolta foglyul a kaján rokonokat
s örvendőbb lett a sugárnál, sírni látva azokat.
618. Seregük futásra-széledt; mi utánuk szerte-szállva,
erőnket nem vesztegetve várost vettünk egy-csapásra,
átváltuk a foglyok térdét, sorba-raktuk mind a sárba,
mint követ az útépitő; zsákmányunk nőtt óriásra.
619. Minden zárat leszakított a kincs-kamrákról Pridon,
nagybátyját és annak fiát maga vitte rab-soron,
vérért az ellenség vérét szétfröcskölte szilajon,
nekem mondá: — Téged áldjon a Teremtő gazdagon! —
620. Városunkba térve, szerte győzelmi zaj zajt tetéz,
diadalmunk újra-játszva sziveket győz sok színész.
Égig-harsogó dicséret rám és Nuradinra néz:
— A gonosz még most is vérzik, csapásotok oly nehéz! —
621. Pridon lett a föld királya s én a királynak királya,
fejének nevezett engem, adva önmagát rabságba.
Nem sejtik, hogy rózsa nélkül mért nől szívem szorongása,
keblem kínját föl nem éri az emberek vidámsága.

XXVIII.

PRIDON ELBESZÉLÉSE NESZTÁN-DAREDZSÁNROL

622. Imé egyszer vadásztatni sürgetett engem Pridon.
Tengerparton ágaskodik egy meredek hegyorom,
lovainkon felkaptattunk. Ő megszólalt: — Mondhatom,
olyat láttam egyszer innen, hogy felfogni sem tudom. —
623. Ekként felkeltve figyelmem, elmondá nekem Pridon:
— Vadászatra vágyva, mint most, vágattam itt egykoron;
paripám, mint ölyv az égen, vagy mint hattyu a habon.
Emelkedtem, egy sast látva, mely függött a távolon.
624. A tengerre tekintetem, állva e meredeken
s láttam: a látóhatáron egy petty úszik, vagy pihen,
álmélkodtam: mi ringhat ily könnyedén a tengeren?
E szokatlan tüneményen máig is elmélkedem.
625. Én fürkésztem: él-e, holt-e, tapadva látóhatárra?
Függőnyei szélben lengnek: nem tünemény, hanem bárka,
bámulok a fedélzeten sürgő sötét rabszolgákra
s mint hét csillag, tündököl egy hajnalfényes arcu lányka.

626. Két rabszolga partra lépett, arcuk színe, mint a kátrány,
karjukon egy leányt hoznak, haja hosszú, mint szivárvány
és ragyogásához mérve minden virág szirma sáfrány,
úgy világolt, hogy elfakult fönn a tüzes égi bálvány.
627. Az öröm harcra siettet, mindenem remeg, lobog,
a hó-nem-fedte rózsának szív szerint rabja vagyok,
a két szerecsent levágni tüstént harcba vágatok,
hiszen ki menekül élve, merre táltosom robog?
628. A nádasban zaj kavarog. Sarkantyúzom lovamat,
odaérek: elillantak, nem is telt egy pillanat.
A napfényes hullámokon látom ezüst nyomukat,
magam égtem el tüzeemben, míg reményem elhaladt. —
629. Pridon e beszédét hallván, rajtam a hév átrohan,
hanyatt-homlok földre-omlok és korbácsolom magam
és arcomat enkezemtől elborítja vérfolyam:
— Pusztuljak, ha nem láttam őt! Nincsen pálma-törzs
olyan! —
630. Pridon némán nézett énrám, csodálat s részvét között,
de a részvét győzött és nedv csillant pillái mögött;
örökre hű barátom lesz, így vigasztalt, esküdött,
aztán könnye, megeredve, mint olvadó hó szökött.
631. — Jaj nekem! — kiáltott Pridon. — Amit tettem: fájlalom! —
— Őrizd lelked békességét — csitította válaszom. —
Az a csillag: fényességem! Érte járok poklokot!
Mától fogva testvérem vagy: nem örködöm titkomon. —
632. S elmondtam a komor napok változó kalandjait.
Szólt: — Bocsáss meg, nem sejtettem bensőd fájó titkait.
Ó, királyok nagy királya, bánatod hazámba hitt,
néked birodalmi trón jár és első palota itt!
633. A végzet a zsenge hajtást lassan fává-érleli:
előbb átdöfi szívünket, aztán keménnyé teszi.
Halld, a menny dörög felettünk: nyiló kegyét hirdeti!
Isten nem taszít el minket! Terítve örömei! —

634. Hazatértünk. Tagjaimban tétlen unalom sajoj,
panaszkomod Pridonnak: — Ládd, nélküled magam vagyok,
hozzád fogható teremtmény e földön egy sem ragyog,
jó, hogy sorsunk összeszótték a hatalmas csillagok.
635. Mindig barátod maradok, hogyha szükséged van erre,
de most gonddal és tanáccsal siess a segítségemre:
mit tegyek, hogy a boldogság süssön rám és kedvesemre?
Elbúcsúznék a világtól, hogyha erőm rá nem lelne. —
636. Szól: — Több jót nékem ne adjon a minden titok tudója,
ha kegyesen leszállt hozzám az indek uralkodója.
Nem várok én hálát, hiszen öröm veled minden óra
és bár szívünk egyenrangú: nézz rám mint alattvalóra.
637. Városunkba négy égtájból nyitott utat tár a tenger,
bármilyen esik idegenben, mindent megtud itt az ember;
és ki szénné izzította szívedet a kebeledben,
majd arról is hír érkezik: addig éljünk türelemben.
638. Merész hajósokat küldünk, szeljük e világ ködét,
tudják meg: szíved bálványa honnét tündökölt feléd;
addig emlékekre-szúkitsd érzelmed látókörét,
majd bánatra lakoma jön, fénytől foszlik a sötét. —
639. Hajósokat toborozott: — Mit tudtok, ti emberek?
Elrendelem, hogy gályákon mindenüvé menjetekek,
ki a szívet juhásztítja: egy-hölgyet keressetekek,
buzgalmat ne kettőzetekek, ám ezerszerezetekek! —
640. Mindenhová, ahol horgony valaha is partot ért,
hajót küldött: — Keressetekek! Vajjon útja merre tért? —
Reménységem szárnyat növelt és felpeszdité a vért:
nélküle is boldog voltam! Vezetekek e napokért.
641. Pridon trónt emelt ott nékem, ahol az ő trónja állott.
— Bár csak előbb tettem volna — mondá — bocsáss meg,
te áldott!
Ind császárnak nem adhatok hozzá-méltó magasságot,
de mindnyája téged szolgál: feléd nyujtom az országot. —

642. Minek nyujtsam-halogassam? Visszatért a sok hajós,
rémes tájakon is jártak, de a hírrel mind adós,
de őt, Nesztánt, nem találta vitorlás, lapát-vonós,
sírásom, mint hajdanában, zivataros-zuhogós.
643. Im így fordultam Pridonhoz: — Megint megbéklyóz a bánat,
tanum Isten: bús szavam már beszéd-ösvényt nem találhat,
árnyban töltöm a napokat, akárcsak az éjszakákat,
boldogtalan vagyok, johom földi szenvedéstől fárad.
644. Nesztánomról hírt nem hallva, meddig ülök idegenben?
Adj levelet és elmegyek: könnyebb távol emlékezmem. —
Pridon vérével öntözte a virágokat a kertben,
sóhajtva: — Testvérem, mától a boldogság elhagy engem. —
645. Csak magamét hajtogattam, bár busultunk eleget,
látok körülöttem síró, térden-álló sereget,
Pridonnal öleljük egymást, szemünk könnyet ereget.
— Holtig rabjaid vagyunk mi — a jó nép így rebegett.
646. Tünődve feleltem nékik: — Noha elválni nehéz:
kedvesemtől távollétben életem csak kárbevész.
Rabként hagyjam? Nektek is fáj: béklyót hord a drága kéz.
Ne kérjeteK, nem maradok, szemem csak egy célba néz. —
647. Pridon vezette és nékem ajándékozta lovát,
bucsuzott: — Vidd el, Nap-arcú, a szél-röptű paripát:
Igehívebben te őrzöd az ősi vitézség javát,
a tűz-táltos majd feltárja néked minden sugarát! —
648. Könnyek gyűló tavát ontva messze hagytam a királyt,
hangunk átszelte sokáig a nagy síkság távolát,
míg zokogott a hadsereg, némán, elvesztve szavát;
úgy mentem el, ahogy fiú hagyja a szülőházát.
649. Tovább indultam Nesztánért sok széles országoton,
nem maradt hely vizsgálatlan, sem vizen, sem szárazon,
senkivel sem találkoztam, aki mondaná: Tudom!
Vadakhöz lettem hasonló, szivem mint széljárta rom.
650. Azt gondoltam: Meddig kell még hasztalanul bolyganom?
Vadak között, sivatagban, sorsom jobban morzsolom,
bát így szóltam híveimhez: — Meddő minden siralom,
hol erdőbe, hol tetőre enyéim mért vonszolom?

651. Immár hagyjatok el engem, magatoknak éljetek,
a könny szivárványa nélkül táruljon nézésetek. —
De ők, kemény bucsu-szómat alig-alig hallva meg,
így feleltek: — Ily beszédre nem nyílnak meg a fülek.
652. Mert ameddig éltünk futja, nem lesz más gazdánk nekünk,
a világban mindhalálig lovad nyomán ügetünk,
hogy láthassuk ékes orcád; szépséged a kenyerünk;
még a hős is végzet rabja s te légy a mi végzetünk.
653. Hallva méltatlankodásuk, nem bírtam elhagyni őket;
hol embernek árnya sincsen, ott is mellettem időztek,
messzi odukban tanyáztam, hol csak zergék járnak s őzek,
völgyön-hegyen, mély magányban, sóhajaim kergetőztek.
654. Akkor leltem, nem emberek, hanem dev-ek barlangjára,
összecsaptunk és számukra gonosz lett a harc csapása,
két rabom megölték, odvuk torlaszolta kapu lánca,
előntött a sors keserve: új bajt tetéz ó bajára.
655. Ordításai dev-eknek menny üregéig dörögtek,
kopjával levertem őket, az ég ívei remegtek,
por lepte a napkorongot, a föld ágai recsegtek,
száz egyszerre támadott rám s mind pokolba hengeregtek.
656. Azóta itt élek, testvér, éjt-nap várom a halált,
hol zokogok elalélva, hol futok a réten át.
Urnőjét szereti Aszmat, bennem hát rokont talált;
nékem már egy öröm nyílik: vágyom az örök homályt.
657. Megláttam egy tigris-testben az én szerelmesemet:
megszerettem e tigrisbőrt, belé-rejtem testemet.
Aszmat varr, süt s mindkettőnket egy-szomorúság tetem.
Mért nem végeztem magammal? Rosszul fentem késemet.
658. Szentemről még a bölcsek sem bírnak méltón zengeni,
rá, a megholtra emlékszem, viszontagsággal teli.
Elvadult léptem a völgyet vadakkal együtt szeli,
menny javai közül nékem csak a halál mennyei.“
659. Arca rózsáját ütötte, gyúrte mind a szirmokat,
a rubin borostyánszín lett és a kristály meghasadt.
Avtandilnak pilláiról esőzött hó áradat,
s a lány letérdelve halkan mormolt ima-szavakat.

660. Aszmat gyengéd buzgalmától lassan éledt Tariel:
„Mindent sorra-vettem néked, míg engem a bú ölel,
örömet okoztam néked, míg engem pokol benyel;
menj, keresd meg csillagodat: gyönyörűséged közel.“
661. Avtandil szólt: „Ily barátot nehéz odahagyni nékem,
bucszuzásom, elválásom fürdet könnyek tengerében.
De megmondom az igazat, ne sértsen őszinteségem:
ha itt meghalsz, imádottad az örömtől fosztva léssen.“
662. Ha egy orvos megbetegszik, ismeri bár a világot,
másik orvost hív, hogy érén az tapintsa ki baját:
csak ő mondhatja meg néki a bajt és a baj okát.
Gyötrelmedre nem te: más kell, aki jó tanácsot ad.
663. Hallgasd, amit mondok, hiszen az igazat szereted:
az okos százfélét gondol, az ostoba csak egyet.
Rossz vég várja, ki csak önnön szívét hallgatva siet.
Megkeresem őt, ki tűzzel koronázza lelkemet.
664. Tinatinom viszontlátom, hogy felszítsam lángjait,
aztán újra látni vágyom arcodnak vonásait.
Most azonnal esküdjünk meg: Isten minket úgy segít:
nem hagyjuk el sosem egymást! Szóltam: esküdj te is itt!
665. Add szavadat: barlangodból nem bujdosol sehova,
téged pedig — halld az esküt — nem árulak el soha.
Megint jövök látni téged, bár a nagy út mostoha,
forrón pergő könnyeidet váltsa szemed mosolya.“
666. Amaz felel: „Mily nagy a te szereteted, idegen!
Mint rózsától a bülbülnek, tőled válni rossz nekem,
el nem mossa emlékedet zivatarok árja sem,
Isten adja: gyönyörködjem ismét lelked fényiben.“
667. Ha, mint mostan, nemsokára felém nyitod arcodat,
testem a pusztába őzként és zergeként nem szalad,
sujtson le a villámcsapás, ha szóm hazugul fakad,
borostyánszín harmat mossa látásodra kínomat.“
668. És a barátok szivükből ismétlik az esküszót.
Bölcs-szavúak a smaragdok, de már mit sem gondolók.
Alig-alig bírnak válni, olyan egymásnak valók,
együtt töltik az éjet, míg hajnal nem önt lángfolyót.

668. versszakhoz

gaha

669. Ketten egyszerre zokognak, habként folynak könnyeik,
hajnalban nehéz a válás, csókjaik cserélgetik;
ki mérhetné: mekkorára nőttek benső terheik?
Megy a sűrűn át Avtandil, már a lombok elfedik.

670. Hogy Avtandil tovatúnt már: Aszmat utána-eredt,
térdenállva esdekelte: jőjjön, amint csak lehet!
Harmattól az ibolyának puha szirma megrepedt.
S ő felelt: „Kinek örülnék, hugocskám, ha nem neked?”

671. Apai ház sem tart vissza, eljövök, nem feledek,
barátom ne barangoljon pusztaí fővény felett.
Ha csak két hónapot késem, már szememre vetheted,
most pedig... ti jól tudjátok, a gond ki miatt temet.“

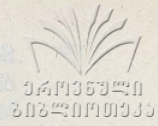
XXIX.

AVTANDIL VISSZATERÉSE ARÁBIÁBA

672. Jó Avtandil útnak indult, mellét bánat fojtogatja,
kezét alvadt vér borítja: rózsza-arca megszaggatva;
ármányos vad szomjan lohol, hogy a véres nyomot nyalja;
a lovag sietve vágat, mezőt szel nem kanyarogva.
673. Megérkezik otthonába, várja már a serege,
megismeri úr és szolga, nagy a sereg öröme,
a hú Sermadin ragyogva repes gazdája fele:
„A bor is üröm volt nekünk! Mégis megjöttél, ime!”
674. Elébément, hozzásimult, le is görnyedt boldogan,
a hegyoldal virágain csupa örömkönnye van:
„En Istenem, valóság ez, vagy álom-lidérc suhan?
Nem vagyok méltó, hogy lássam: hazatért az én uram!”
675. Lám, meghajol a vitéz is, ajak érint ajakat.
Egyszerűen szól: „Hálisten, hogy balsors rám nem szakadt.”
Legjobbjaikat átöleli s nem a főrangúakat.
Táncol, ujjong az egész nép, a sok kürt majd meghasad.

676. Hazatérte jóhírére urak gyűltek udvarlásra,
jobbágyok is seregestől érkeztek a hegyi várba.
Nyomban leült lakomázni, szemében nagyság varázsa,
a szavak mind fakók, bénák ennyi díszre és pompára.
677. Elbeszélte Sermadinnak messzi tájak tündöklését
s mély lovaggal találkozott: Nap nem múlja felül fényét!
Aztán, pilláit lehúnyva, szórta könnyei vetését:
„Önélküle palotát is már csak holmi csűrnek néznék!”
678. Sermadin elmondta néki: birtokát mint óvta meg.
„Ugy tettem, mint parancsoltad: titok volt meneteled.“
A hős pihent, lakomázott, gondjáról feledkezett,
de hajnalban útnak indult, célja felé ügetett.
679. Menet közben néki nincsen pihenés, se lakoma.
Sermadin előre-nyargal: hadd halljon hírt nagyura.
A tíz-napi járóföld csak három nap és éjszaka.
Az oroslán ahhoz siet, aki a föld nappala.
680. Megüzeni: „Fejedelmem, ékeskedj dicsőségemben!
Néked-járó hódolattal, ravaszság nélkül jelentem:
nem tudván a lovag titkát, áztál véres könnyeidben,
jövök a magasztos hírrel: homályra fényt derítettem.“
681. Roszteván, a félelmetes — az egész ország uralja —
hívja Sermadint azonnal, hogy ajkáról a hírt hallja.
„Mindent elmond a rejtélyről majd Avtandil“ — vigasztalja.
S a király szól: „Legjobb válasz: ahogy az Isten akarja.“
682. Tinatinhoz, kinek fénye akadály az éjszakának,
szól a követ: „Jó híre van részedre a daliának.“
A csillaggal vetélkedő szép szemében szikra támad,
aranyat és ékkövet oszt Sermadinnak s családjának.
683. Avtandilt a hősi útért megilleti ez a bér:
elé-lovagol a király, úton vele szembe-tér.
Amint végre találkoznak: lelkük forró, mint a vér;
sikert látva, mámoros lett egyik-másik nagyvezér.
684. Lóról leszállt, üdvözölte az uralkodót: „Szelám!“
Hálásan az egék iránt, megcsókolta Roszteván.
Indultak a palotába s végig sok szép csarnokán,
találkozás örömevel telik egy a más után.

685. Napok Napja ő, oroszlán minden oroszlán fölött.
Kristály, agát csendül össze: hajol a király előtt.
Orcájától az örök fény sötétséggel-öntözött.
Darbazzá az égbolt válik: nem fér boltívek között.
686. Lakomáznak. Váltakoznak illatos dús ételek.
Avtandilra jó atyaként néznek felséges szemek.
Harmatként és hóhelyként mind szépségben fénylenek.
A jó király kincseket oszt: drágakő cseng, gyöngy pereg.
687. Vége lett a lakomának, oszlik a vendég-csapat.
Király hívja Avtandilt és a fő-didebulokat.
Némán hallgatják a regét: mint küzdött le bajokat
s az ismeretlen lovassal össze végre mint akadt:
688. „Sóhaj nélkül emlékezmem barátomra: bajos nékem,
mert ragyog a hős termete napsugaras fényességben;
emberi tökéletesség, hozzá mérve: szinte szégyen;
s a rózsa naponta hervad, alkony túske-sövényében.
689. Ha egy élet ilyen ifjan mérgeződik, buba-mállik:
a boróka vesszőt hullat, kristály sáfrányszínre válik.“
Avtandil a hőstre gondol és szemében nedv csillámlik;
amit hallott, megjegyezte és meséli mind egy-szálíg:
690. „Óriásokat leverve, nagy barlangot hódított,
kő-tanyán lelt otthonára s hű rabnője lakik ott.
Ruhájául tigrisbőrt hord, selymet, atlaszt eldobott,
elátkozta e világot, átgyászol minden napot.“
691. Avtandil a bús vitéztől krónikáját befejezte,
megy a Naphoz, kinek fényén a távol sincs ködbe-vezve.
Hogy elbírija dicséretét, vált acélnál keményebbre;
ha majd kérdi: „Mi kell néked, tetőül dicsőségedre?“
692. Igen felvidult Tinatin, mikor a jó hírt hallotta,
híveivel lakomát ült, kipirulva, szórakozva.
Amint hazatért Avtandil, ott várta már egy rabszolga
megtisztelő üzenettel: „Tinatin a hőst hivatja.“
693. Sok inségtől sebzett szíve felderült, míg sietett.
Még a sápadt oroszlán is király minden vad felett.
Ottbenn békés ének hangzik gyöngy-áradat közepett,
érzések vetése érik, kulcsolva szívvel szívet.

694. A Nap-arcú tekintete a trón fényét tükrözi,
platán-törzs ő, Eufrates hullámváza öntözi,
kristály-arcát agát-fonat: szemöldöke övezi.
Dicsérjem-e? Csak athéni bölcsek kara zengheti.
695. Avtandilt, a vidám-arcút, leülteti maga mellett
s mindketten, sorsukhoz híven, közös boldogsággal telnek
és a szó szabadon árad, mint folyam, mit sík kerenget.
A hős hallja: „Célba értél, legyőzted a veszedelmet.“
696. Így felel: „Ha Adám-fiak e világon célba érnek,
kár is emlegetni akkor, mennyit túrtek, fáztak, égtek.
Láttam: égető könnyekkel forrt, buzgott a platán-kéreg.
Ama bajnok rózsaként szép, de sápad szirmán a méreg.
697. Láttam őt, az opál-vitézt, árva platánt, deres rózsát:
— Elvesztettem — mondta — egyet: nem üveg-, de
kristály-orcát. —
Megértettem szenvedélye enyémhez hasonló harcát.“
S elmondá a királylánynak a hős sikerét, kudarcát.
698. Sorra-vette a kalandok forgandó történetét
s hogy őt Isten mint segítte, mikor végre célhoz ért.
„Nem túr embert Taniel és megveti a föld színét,
vadak között örjöngőként keserüli végzetét.
699. Őt dicsérni erőm nincsen — történetem ezzel végzem,
ki őt látta, többé sose gyönyörködik égi fényben,
aki ránéz, elkáprázik, elvakul, mint Nap tüzeiben,
viola- és sáfrány-csokor a rózsáskert hozzá-mérten.“
700. Így mindenre sort kerített, mit láthatott, hallhatott,
mint hódított az a lovag tigrisnek-való lakot,
balvégzetét teregette s a húséges Aszmatot.
Sivár világ, az élőket könnyek burkába vonod!
701. Boldog volt a királyleány, hogy e sok hírt mind hallotta,
így ült fényesarcu Holdként, minden tájra szétragyogva.
„Hol a válasz, melyet óhajt? Mit feleljek?“ — sóhajtotta. —
„A hős sebét gyógyítani hogy lelhettünk a titokra?“

702. Szólt Avtandil: „Szánalmas az, aki szavát meg nem tartja,
csúful elhervad virága — ezt mondá nekem a dalja.
Megígértem: visszatérek, hogy segéljem diadalra,
megesküdtem égi Napnál hőbb sugarú földi Napra.“
703. Barátján segít a barát, nem ijeszti veszedelem,
hű szívért hű szívét adja, útján csillag a szerelem,
midzsnurnak más midzsnur-bánat, mint a magáé, eleven,
nincs utam a boldogsághoz: az ő baját is szenvedem.“
704. Felel a hölgy: „Vidámságot hozott éltem diadalma:
rábukkantál a lovagra s visszatértél nem lankadva;
most még-dúsabban virágzik szerelmemnek zsenge bokra,
lángban lobogó szívemre van már gyógyír: szíved adta.
705. Kis életünk e világon csalóka, mint Tarosz isten,
vagy az év: hol Nap világol, hol itéletidő szisszen.
Hol ezelőtt balsors honolt, most madár-könnyű a szívem,
ha gonosztól menekültünk, a jót várjuk: más út nincsen.
706. Hitszegővé nem válsz, tudom: ez a merészek erénye;
mindvégig szerelmes leszel, szent szerelem segítsége.
Hogy a hősnő segíthessünk: az kell, aki titkát értse.
De hogy váljak én el tőled? Éj lesz nekem a Nap fénye.“
707. A hős szól: „Hét csapást nyolccá növeltem magam bajára;
de mit érne ellenkezniem, sors fagyától hevet várva?
Alávaló szerelemre nem ragyog a Nap világa.
Veled lenni: szomj; de tőled távol: szomjak szomjusága.
708. Pusztaságba menekülni? Lehet-e tüzet kerülni?
Nyitott a kebel a nyílnak: szívet nyíllal könnyű ölni.
Érzem életem idejét harmadára rövidülni,
a föld egy táján se bírom szenvedésem elkerülni.
709. Szinte ittam minden szavad s tán felmértem mélyeit.
A rózsza tüskés, de kézzel mért törnének töviseit?
Ha Nap-bájad természetemre sugár-palástot terít:
mint örök élet jelképét, adj emlékül valamit.“
710. És elhallgatott a gyengéd indulatu kérlelő.
Sugár-hévvvel szőtte szavát mindakét beszélgető.
Szenvedéllyel koronázva gyöngy-éket adott a nő.
Menny, légy kezes: legyen nekik közös vígság a jövő!

711. Mi szebb annál, mint ha kristály szélét agát beragyogja,
vagy ha platán-sudár mellett zöldbe borul a topoly-fa?
Aki nézi, öröm annak, a többi csak szomjuhozza;
hány sóhaj kél, széptől messze s a visszhang sem veri vissza!
712. Gyönyörködtek mindaketten az együttlét varázsában,
bucsut vett és ment a vitéz, mámor édes hatalmában.
Könnyet hullat, többet, ahány csepp lakik a tengerárban,
szól: „Véremmel nem telik be a szomjuság a világban.“
713. Mendegél s nehéz ököllel üti bordái falát.
Szerelmesnek, elváláskor, a könny egyetlen barát.
Míg a Napot felhő rejti, éj lepi a föld porát.
Imádó, imádott nélkül, nem leli virradatát.
714. Szinte forrássá változnak véres könnyektől orcái
s így kesereg: „Vánkosomúl szúkek a Nap fénycsóvái.
Ó jaj, hogy szívem gyémántját árnyékolják szempillái,
nélküle már ködből vannak a gyönyörök vitorlái.
715. Ki eddig, mint jegenyefát, emelt engem égi honba,
kopjámat ma elárulta, bensőmet keresztülszúrta,
haragosan lángol a szív, lobogástól kicsordulva,
e világon végig minden hazugság vetése, dudva!“
716. Remeg, zokog, egyre jajong, harmatot ont a vitéz,
bánat meggörnyeszi törzsét, válásra és útra kész.
Igy borítja sanyarúság a kedvesnek közelét;
hűtlen világ, egyre varrod az öröm szemfedelét.
717. Házába tér, nyögés tölti az ágyasház iveit,
imádottja hímes rétvén futtatja emlékeit
és elsápad, mint palánta, melyet zuzmara terít.
Rózsakehely hamar érzi az árnyat, az estelit.
718. Igy töpreng: „Az ember-szívben a sóvárgás mérhetetlen:
rüg a kötelesség ellen, csak a gyönyör felé lebben,
vakágában a fény fölé emeli az árnyat sebtén
s halál előtt, vagy bármilyen isten előtt meg se rebben.“
719. Tünődések, töprengések erőt öntöttek johába
és tünődve és töprengve tekintgetett gyöngysorára,
mely mint ajándékozója fogainak villogása.
Arcára teszi, csókolja, fényesíti könnyhullása.

720. Virradatkor a darbazból érte jött egy ifju rab.
Megy a lovag; nem aludt, de mégis hamar lóra-kap.
Hogy őt lássa, őt csodálja: leskel tengernyi arab.
A király vadászni készül: felcsördül a nob-dab-dab.
721. Elregélni, hogy mi volt ott: nincsen szó, se dal, se más.
Király indul: süketítő a nob-dab-dab harsogás,
az eget sólymok borítják, hangzik kutyaugatás
és e napon pusztát-mezőt ellep a vér-áradás.
722. Kelt a hűvös esti szellő, megúnták a vadászatot,
urak, szolgák és vendégek arca előre ragyogott:
hét-országos lakoma lesz; díszes sátor-sor lobogott,
énekeltek a regősök, csagan pengett, csang cincogott.
723. Avtandil a királlyal ül, felel minden kérdésére,
égő parázs-ajka csillog, foga mint a villám fénye.
Közbül Rosztán, főurakkal, távolabb a testőrsége,
ülnek közelben s távolban, csak Tarielről beszélve.
724. A rét fűvét könnyel öntve, jó Avtandil hazatért,
sok emléke megrohanta, izzítva tekintetét.
Lefekszik és megint fölkel, nem alhatik, lázban ég,
türelemről bölcselkedve ki kérlelhetné szívét?
725. „Néhány röpke víg nap alatt mit adhattam én lelkennek?
Megint válok tőled, nádszál, elhagyom az édenkertet,
veled lenni: a boldogság; és nélküled: a gyötrelmek;
hogya nem a valóságban: édes álmomban jelenj meg!“
726. Feljajdul, testét dobálja, képén gyöngyök áradása,
szívéhez szól: „Türelem a bölcsességnek ősforrása,
ha nem tűrök, mit tehetek? ó, sors megpróbáltatása!
Allhatatosság segít csak, égi kegyelem várása.“
727. Megismétli: „Szivem, szivem, ha a halált szomjazod ma,
törd át sorsod szenvedését s legyél kész az áldozatra,
titokká tedd a szerelmed, tűzfergetegben forogva,
titkon bírni a szerelmet: ez a szeretőnek dolga.“

XXX.

AVTANDIL A NAGYVEZÉRREL ENGEDELYT KÉRET
ROSZTEVÁNTÓL TÁVOZÁSRA

728. Felkelt a Nap és lóháton elindult a dalia.
„Jó, hogy szívem rejtve mélyen“ — ennyit mormol ajaka.
Szívét csendre inti: „Zárva legyen titkod ajtaja.“
Ott áll meg, hol magasba nyúl a vezéri palota.
729. Szól a vezér: „Süss be, sugár! Nyitva-tárva ajtaim,
érkezésed jelentették előzékeny álmaim.“
És meghajolva előtte, szelám fakad ajkain:
„Ha óhajtott vendég jön: a gazda boldog. Lépj be ím!“
730. Vendége körül a gazda sűrög-forog s nem fukar,
lába elé szép kínai kelmét göngyölít hamar.
Avtandil sugár-szépsége házat, termet betakar,
mindenki azt mondja: „Rózsa lehet hozza szélvihar.“
731. Leül, nézik önfeledten, mindenki csodálja őt,
eszméletük kihúny, látván e szépséget és erőt,
látsz közöttük nem is egyszer, ám ezerszer nyögdelőt.
„Távozzatok!“ — a vezér int. Kettesben maradtak ők.

732. Jó Avtandil alig várta: széledjenek a többiek.
 „Az udvarnak dolgaiban te vagy első” — vélekedett.
 „A király dönt, de mindenben érezzük a te kezedet,
 legyél kínom orvoslója, esengem segítségédet.
733. Messzi barátom gyötrelme láng és keserűség nékem,
 vele találkozni vágyom, bajos önelküle élnem;
 érdeme jutalmát várja s hívem nékem, segítségem,
 s az önzetlen jóbarátot nem segélni: örök szégyen.
734. Együttlétünk szomjazása szívemet hálóba fonja,
 lelkem béna és üres lett, oda vonja minden gondja.
 Az ő dolga: mindenkire ragyogni, mint Nap korongja.
 Hugom: Aszmat; én: a bátyja; mindkettőnknek árny a sorsa.
735. Elváláskor megesküdtem, száz viszontagságra készen:
 — Jövök s minden ellenségnek jöttöm rettenetes léssen,
 felkutatom csillagodat, hogy ne lappangjon sötétben! —
 Azóta katlanban forrok, már ideje visszatérnem.
736. Szinigazat mondtam néked, dicséret el nem ragad.
 Félek: hosszan várakozni ereje már nem marad.
 Kötésünk kötés maradjon, esküm szegni nem szabad,
 méltatlanul, árulóként ne foglaljam trónomat.
737. Mondd el mindezt Rosztevánnak. Te pártolj s ő segít,
 esküszöm, szívemből mondom: te vagy legfőbb ember itt.
 Ha elenged: útra kelek; ha nem: bú-baj leterít.
 Légy szószólóm és szavaddal tápláld lelkem tüzeit.
738. Ezt üzenem: — Nagy királyom, felséges vagy életedben,
 remegek előtted, látja a világos-arcu Isten.
 Ládd-e, keservemben égek, barátom is senyved tűzben,
 pillantása rabul ejtett, nem óvhattam meg a szívem.
739. Felség, e vitéztől távol, mérges keserűség élnem,
 órá bíztam ép elmémet, most esztelenség a részem,
 ha néki javára válok, téged övez dicsőségem,
 holmi gyermek-gagyogássá nem tehetem esküvésem.
740. Ne fonja be távozásom búval étedet, király,
 mit Teremtőm akar vélem, elér a fény, vagy homály,
 ha győzelmet ajándékoz: elhozom neked, király,
 ha meghalok: itt vagy te, hogy ellenséggel szembeszállj.“

741. Hallgat, töpreng, újra szólal: „A rejtvényt feladtam, látod! Látogasd meg most Rosztevánt, bizonyítsd be bátorságod, legjobb szándékod szerint szólj, ahogy illőnek talárod és százezer aranyat lelsz, ha így szépen megszolgálod.“
742. De a nagyvezér mosolygott: „Kérlek, meg ne vesztegess! Lépted hozzám irányítád: nékem már ez kellemes. Ha jelentem: királyunknak öröme lesz, hétszeres; megjutalmaz engem, persze: kapni mindig érdemes.“
743. Az is lehet: megdühödik s megöl, mint egy bogarat, a sírhoz találok utat s te megtartod aranyad. Életünk a legfőbb kincsünk; pénzért életet ki ad? Nem szólok urunknak, inkább elbírom haragodat.
744. A síron túl út nem tárul — mért veszítsem életem? Rosztán agyonütne menten — ezt kívánod énnekem? Megértheted, amit hallasz: a rosszból csak rossz leszen, jobb élni, mint holtnak lenni, másként nem ítélni.
745. Ha elküld a király téged: zúgolódik majd a had. Ha útrakelsz: csak messziről láthassák a sugarad? Ha elmegy: az ellenségnek dolyfe igen megdagad: nem lehet, hogy a madárkák karmos ölyvvé váljanak.“
746. A hős szeme könnybe-lábadt: „Késsel szúrtad a szívem, nagyvezérem, te nem tudod, miféle a szerelem! Édes bűgást, vagy esküszót nem hallottál sohasem? Ha hallottál, mért nem érted: váltan élni gyötrellem.“
747. A Nap kering — én nem tudom, mért bolyong a Föld felett, hisz jobb lenne itt-tartanunk: hevítené a telet. Dolgaimról-bajaimról ha nem teszek, ki tehet? Gyáva tanácsot hallgatni: árt az észnek módfelett.
748. A király, vagy a hadsereg örült kínról mit se sejt, csak én, eszeveszett, ontok könnyet, mint tél hópehelyt. A becsület mértéke: az ember esküt nem felejt; ki éltét csak alig-éli, melle titkos bűt se rejt.
749. Te, mint keményedett-szívű, más bajára mit sem adsz; nem viasszá, kővé váltál: oly rideg vagy, mint a vas. Az ő könnyét le nem mossa folyam, mennybéli-magas. Segíts rajtam s kérj akármit: mint vetettél, úgy arass.

750. Ha nem: elmegyek titokban, mint éjjel haramia: szív a szívvel párosuljon, daliával dalia. Minthogy kellesz a királynak, meglesz jóindulata, s ha neheztel: merj szenvedni; vezér vagy, ne félj soha.“
751. „Tüzed“ — mondá a nagyvezér — „minden szónál többet ád, nehéz látnom a könnyeket s' vigasztalan daliát. A beszéd kétélü szerszám: néha ment és néha árt. Lesz, ahogy lesz... Bízom, hogy az élet Napja téged áld.“
752. Így szólt s elindult a vezér és tárult a palota, a király tetőtől-talpig fénylett, mint Napkorona. Alig mert a vezér szólni: haragot ne szítana, szavát fejében forgatta, mert rossz sejtelve vala.
753. Ijedségtől torz és sárga — észre is vevé királya: „Vajjon mit titkol előlem tekinteted tompasága?“ A nagyvezér felbátorult: „Lelkemet a bánat vájja s tán megbüntetsz a rossz hírért, amely beszédem sommája.“
754. Oly sűrű szivem keserve, mint a gyász a szememen, félek, de hisz a hírnököt ne szorítsa félelem. Avtandil bucsuzik tőled, nem haraggal: könnyesen, barátjától távol néki az élet csak sírverem.“
755. Mindent elmondott félénken. „Ime... Minek szólnék többet? Ó, kegyelmes uralkodóm, mindent feltártam előtted, hogy rásúlyosult az élet, hogyan hintette a könnyet; most életben hagysz-e, vagy sem: jog szerint te magad döntséd.“
756. Az úr mindent meghallgatott, dühtől elsötétedett, elfehérült, ijesztő lett, hogy ránézni sem lehet, harsogott: „Bolond! ne halljam többé ily beszédedet! A gonosz a gonoszsgót elmondani hogy siet!
757. Rohantál, hogy tudtomra hozd a keservet, mint örömet, aljas bosszú és ellenség velem rosszabbat se tehet, mint mertél ily fecsegéssel hozzám csúszni, eszeveszett? Igen nagy rang, ha valaki ennyi ésszel vezér lehet.
758. Ugy látszik, nem sejtetted, hogy megharagszik a király, álnok szókkal maszlagot mint szénarendet forgatál, e beszéd csak a fülnek hang, de az észnek borzadály, megöletlek és véredtől karmazsin lesz hegy s lapály.

759. Ha nem Avtandilt szolgálva léptél volna most elő,
nem az ő követé volnál: bucsuzna nyaktól a fő.
Takarodj a szemem elől, te kártékony hírverő!
Ni csak, milyen buzgó, szíves ez a harcos, a dicső!“
760. Széket fogott, megforgatta, darabokra verte szét,
célt tévesztett s a követnek mintha kés vágná esztét:
„Ki vesszőket lugassá font: elmegy — mért mondtad, cseléd?“
A nagyvezér fakó arcán könny patakzik szertesztét.
761. Szegény vezér hazaindult, szédelegve, botorkálva,
ázott rókaként kúszott ki, szívét ezer penge vájta,
úrként ment be, ebként jött ki, nyelve sérelem forrása,
kard nem vág úgy ellenségre, mint némely ember magára.
762. Töpreng: „Isten most feltárta bűn-árnyékos voltomat:
vétettem az ellen, aki feltámasztja Napomat!
Ki a király színe előtt az illemre mit sem ad,
úgy jár, mint én! Valaha még lelem-e nyugalmanat?“
763. Komor órától leverten megy a nagyvezér esetben.
Haragosan, szemrehányón Avtandilt korholja sebtben:
„Köszönetet mondjak neked? Erdemtelen vezér lettem!
Eddig voltam feddhetetlen, ma súlyos hibába estem.“
764. Díját kéri: mosolyog már, ömlenek bár könnyei,
az ékesen-szótt beszédet bajában is műveli;
a hős nem vonhatja vissza, amit megigért neki,
vesztegetés pokolban is csodásan bír csengeni.
765. „Szidni kegyeskedett engem, nyelv nem bírja el soha,
magasztalt: tudatlan vagyok, gonosztevő, ostoba.
Szédülök s nem tudom: ember leszek-e még valaha?
Nem ölt meg, fékezte Allah, igazán égi csoda.
766. Hiszen tudtam én, mit tettem, komoly okkal volt haragja,
hasztalan haragítottam, vermembe fejest zuhanva.
Végzet buktató örvényén nem foghat ki ember sárja,
érted pedig nem kár halni, saját vesztembe rohanva.“
767. Szól a vitéz: „Bárhogy esett: maradnom már nem lehet.
Hogyha elhervad a rózsa, csalogány is eleped,
hogy harmatcseppet találjon, berepül minden helyet,
ha nem talál, merre szálljon? mit nyerjen vigasz helyett?

768. Sem jártomban, sem álmomban nélküle már mit se várok,
bánatom úzom a pusztán, mint vad, rohanni kívánok
ellenséggel küzdve itthon, néki gyógyszerert nem találom,
hogya énbennem se bízhat: a barátság csalfa árok.
769. Haragudjék bár a király, magam mondom el neki,
milyen lázban ég a bensőm; bölcsen megítélheti
s ha nem enged: messzeségnek titokban vágok neki
s ha meghalok: emlékemet feledés lugozza ki.“
770. A gazda kenyérrel-sóval kínálja, mint jóbarát
és a szépen öltözöttnek ajándékoz szép ruhát,
vendégeknek is osztogat, vént és ifjat bőven áld.
Elbucsuznak. Est csillantja már a palota falát.
771. A naparcú-platántörzsű százezer aranyat adott,
pompás remek atlasz-szöttest háromszázat válogatott,
hatvan ritka drágakövet, szín- s fényesség-változatot,
követtel a nagyvezérnek küldte mind e bú-flastromot.
772. Ezt üzenté: „Holmi kincssel hálám leróhatom-e?
Mint fizessek méltóképpen: nem eszmélek rá sose.
Rabod leszek — elérkezik visszatértem ideje —
és ki szolgált: szolgálatban egyenlő leszek vele.
773. Ó ki bírná elsorolni, mily szép és jó Tariel?
Minden szava, minden tette a jó elé térdepel.
Ha ismerjük szenvedését: gondoskodásunk felel,
az igaz a rossz napokban hű segítőt érdemel.“

XXXI.

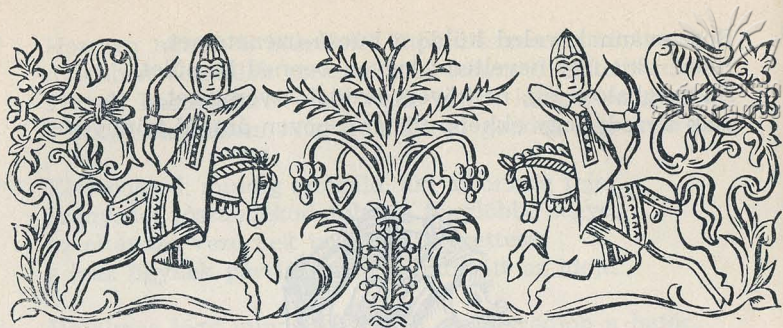
AVTANDIL BESZÉLGETÉSE SERMADINNAL

774. Sermadinhoz szól Avtandil, a szép Nap, a fény osztója:
„E nap reménynek forrása, örömmek képfaragója,
változatlan szolgálatod, hűséged megmutatója.“
Bízunk mégtöbb dicséretük a figyelmes olvasóra.
775. „A király nem enged engem, nem akar hallgatni engem,
nem tudja, hogy levegőt is barátomtól kap a mellem,
őnélküle a halálon és bűn kívül semmim sincsen
és ha meg nem látogatom, nem bocsát meg nékem Isten.
776. Határoztam: hű maradok Tarielhez s nem ok nélkül.
Az áruló: álság kútja s Isten ellensége végül.
Tőle távol, szívem sajdul, folytonos bánatba szédül,
nem bír emberekkel élni, föléje homály sötétül.
777. Barátságunk három módon nyújthatjuk tanújelét:
fáj elválni barátunktól, mindig vágyjuk közelét;
szívükből adunk, elkerülve mérlegelést, szépitést;
kellő percben messziről sem sajnáljuk a segitést.

778. Hosszan minek is beszélek? E perc szavamat sűrítse:
nyomban elindulok messze, attól könnyül lelkem terhe
Figyelj beszédemre, amíg nem vetem lábam kengyelbe
s mi az oktatásom magva: méltasd gondos figyelemre.
779. Első dolgod: mindig szolgálj, aki az ország feje;
erényedet jószándékok folyton fénylőbbé tegye;
az eltávozó vezérnek te legyél helyettese;
s igaz ügynek pártját fogni mindig itt az ideje.
780. Hatalmas légy minden harcban, ép maradjon a határ,
jót juttass a jóknak bőven, hitszegők sorsa halál;
meghálálom, majd ha utunk újra egymásra-talál,
nem feledi a jótettet, igaz szolgát a király.“
781. E beszédre Sermadinnak könnypatakja elered:
„Nem az rettent, hogy egyedül leszek megint nélküled;
távollétedben vak végzet árnyékolja lelkemet,
vígy magaddal, hogy utadon segíthessek teneked.
782. Ki hallotta, hogy valaki mindig egyedül megyen?
s hogy urához helytartója önző és részvételen?
életed miatt aggódva életem hogy élhetem?“
Szólt a vitéz: „Ne jőjj velem. Szavamat meg nem szegem.
783. Nem kétlem, hogy szereteted tiszta fény és csupa láng.
Kérésed nem teljesülhet: ellenséges a világ
s kire hagyhatnám a házam, ki másra, mint tereád?
Ne jőjj velem és nyugodj meg, kérésed csak balgaság.
784. Midzsnur vagyok, hát magányban bolyongjak a pusztaságban,
sorsom előtt lelkem-testem már ezerszer megaláztam.
Vigasz nől az árvaságban, évem nem telik rabságban,
kegyetlen mester az élet, nyugodj meg akaratóban.
785. Távól leszek, emlékezz rám, fordítsd felém szívedet,
rab nem leszek, nem rettegem senki ellenségemet,
edzve harcra, erős testtel eldobom keservemet,
szánalmas, ki balsors ellen nem mozdulhat, nem tehet.
786. Túlérett uborka nékem sok javával a világ,
lelkem dallal egy barátért a halál nyakára hág.
Minek késnék, ha Nap-arcúm harcra engedelmet ád?
Míg kedvesem messze hagyom: mit nekem a paloták!

Rosztevának veled küldöm búcsú-üzenetemet,
 veled, akit úgy neveltem: legyen benned becsület.
 Ha meghalok: élj, ne kövess ördögi ösvényeket,
 csak sirasd, hogy ekképp történt, bőven áraszd könnyedet.“

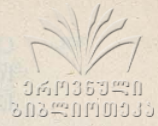

XXXII.

AVTANDIL VÉGRENDELETE ROSZTEVÁN KIRALYNAK

788. Végrendeletét megírta, elsorolva bánatát:
„Király, kit keresni vágyom, megkeresem — megbocsásd.
Őnélküle roskadozva hurcolom a lét-igát;
megbocsátva, segítségül hívd a Kegyelmelek karát.
789. Tudom, végül nem veted meg elhatározásomat:
hív barátot ellenségnek a bölcs ember el nem ad,
Platon szavát hadd idézzem, amely jó példát mutat:
Kétszínűnek és hazugnak teste-lelke mind rohadt.
790. Hazugság: boldogtalanság, békességünk tékozlása;
nem hagyhatom sose cserben, aki mint testvérem drága.
Ha időben nem cselekszünk: bölcsességünk mind hiába;
tudás célja: belefolyunk a felső rend összhangjába.
791. Ismered: a szeretetről négy apostol hogyan írt:
mint hirdetik, magasztalják! Elj tanításuk szerint.
— A szerelem égbe-ragad — e himnuszt énekli mind;
ha ezekre nem tekintesz: rád a néped mint tekint?

792. Alkotóm, ki diadalt ád nékem az ármány felett,
láthatatlan erővel áld minden földi életet
és határtalanná szabta az isteni lényeket:
eggyé változtathat százat, azonképp százzá egyet.
793. Elbuknak, kik ösvényüket akarata ellen rójják;
évente, napsugár fogytán, holttá-hervadnak a rózsák
s a szépség örök alakja rothadatlan állandóság.
Míg barátom távol tőlem: minden napom nagy adósság.
794. Akárhogy is haragszol rám, nézd el engedetlenségem,
már nem győzöm szenvedésem, fojtó lett a világ nékem,
a távozás gyógyszer nékem, tüzetet lohasztja, érzem.
Ki akaratát szabaddá tette: győz a szenvedésen.
795. Hasztalan a sóhajtozás, bőséges könnyhullatás:
az ég ajándékát a tett érheti el, semmi más,
a merész mind állhatatos, ha rátör bármely csapás.
A lény meg nem másíthatja: örök az életfolyás.
796. Mit Teremtóm szán énnékem: bizonynal beteljesül.
Teljesedjék! Dolgom végén hazatérek messzirül,
ismét látlak, koronás fő, tisztellek felségemül.
Tariel hasznára lenni: most hasznom ez egyedül.
797. Ha szándékom elitéled: szabj rám halálbüntetést.
Távozásom okozhat-e, mondd, ellenségeskedést?
Ha Tarielt nem hagyom el: nem viselek rettegést,
nem lehet, hogy égi uram dobjon reám megvetést.
798. Barát baját nem feledni: nem csekély és nem csaló;
megvetem az embert, hogyha szószegő és áruló.
Nem hazudom, bíbor-lángú, Nap-arcú uralkodó!
Rossz az ingatag-szándékú s az elkésve-kapkodó.
799. Nincs rútabb, mint mikor harcós rettegve megy véres harcba,
fejtől-lábíbig egészséges, s halál előtt sápad arca:
a satnya fonóasszonynál gyengébb s biztos a kudarca.
Jobb a megszerzett dicsőség, mint a gyűjtött kincsek halma.
800. Nem állítja meg a halált hegyszoros, sem orom tömbje,
bátraknak, kislelküeknek egy a sorsa öelőtte,
ifjat, öreget befogad az Örökkévaló völgye,
jobb a méltatlan életnél, ha a vég dicsón köszönt be.

801. Ország ura, nem sápadva merem jelteni néked:
téved, aki egy percre is feledi, hogy porrá széled.
Eljő, aki éjjel-nappal végigsöpri a vidéket
s tudd meg, ha nem látlak viszont: időm betelt, már nem élek.
802. Ha az egész összeomló világ mélybe taszít engem,
én meghalok sírás nélkül azokért, kiket szerettem,
lepelbe nem öltözötten, szent olajjal meg nem kentem:
fogadd erről a hiradást békével nemes szivedben.
803. Palotámban mérhetetlen kincs-garmadám őrizem:
hordja el a nincstelen mind; s rabom mind szabad legyen.
Hajléktalan szegények közt, kérlek, oszd szét mindenem:
köztük hadd éljen sokáig én jó-émlékezetem.
804. Vagyonomnak nagyobb része ingatlan és hordhatatlan:
árát add hídépítésre, mecset is épüljön ottan.
Ne számold a veszteségem: ahogy jónak látod, jól van.
Ki lehet hozzád hasonló, aki vigaszt adna bajban?
805. Istenhez szegények hangja szálljon ima szárnyain:
Uram enyészettől óvjon, őrizve vonásaim,
letörölve szenvedésem, áthevítse álmaim,
emeljen fel és nyugtasson áhított határain.
806. Ragadjon fel a homályból, várjon rám a csoda-hon,
hol az elhúnyt bűnös lélek feléled a harmaton,
enyészetet elkerülve az arc újúl virulón
és a lélek, szárnyra-kapva, égbe röppen szabadon.
807. Akkor már nem jön futárom, többé sose üzenek.
Lelkemről irok, mint aki kérlel, de nem hizeleg.
Ügyem jó, de hizelgésben csak az ördög inceleg.
Bocsáss meg nagylelkűn nékem! Mit adjak, ha holt leszek?
808. Hívek között leghívebbnek: Sermadinnak kegyet kérek!
Szenvedést küldenek néki majd a tovaszálló évek.
Gyengéd ura légy — megszokta zamatát a gyengédségnek,
gátszakasztó vérhullása ne fakadjon a szemének.
809. Bevégezvén üzenetem, aláírom a kézjegyem.
Rád gondolva, jó mesterem, válás fájdalmát viselem.
Kérlek, ne öltö gyászt miattam; jó, ha szived békén pihen.
Felség, övezze országod a csodálat és félelem.“

Átnyujtotta Sermadinnak a levelet, így végezve:

„Mit mi ketten megbeszéltünk, foglald nyájas üdvözetbe.

Parancsomhoz ki lehetne mindétig hű, hogyha nem te?“

Átölelte s mindkettőnek bőven ömlött bíbor könnye.

ՀԱՅԿԵՆՆԵՐ
ՅՈՋՆՈՐԴՅՈՒՆ

XXXXX

ՀԱՅԿԵՆՆԵՐ
ՅՈՋՆՈՐԴՅՈՒՆ

մանկույթը Մարտի 1-ին անցավ անհամար
հոգևոր աջակցությամբ և բոլոր սրտեր հանդիս
մանկույթը անհամար աջակցությամբ և բոլոր սրտեր
հոգևոր աջակցությամբ և բոլոր սրտեր հանդիս

հանդիսը անհամար աջակցությամբ և բոլոր սրտեր
հոգևոր աջակցությամբ և բոլոր սրտեր հանդիս
հանդիսը անհամար աջակցությամբ և բոլոր սրտեր

հանդիսը անհամար աջակցությամբ և բոլոր սրտեր
հոգևոր աջակցությամբ և բոլոր սրտեր հանդիս
հանդիսը անհամար աջակցությամբ և բոլոր սրտեր

հանդիսը անհամար աջակցությամբ և բոլոր սրտեր
հոգևոր աջակցությամբ և բոլոր սրտեր հանդիս
հանդիսը անհամար աջակցությամբ և բոլոր սրտեր

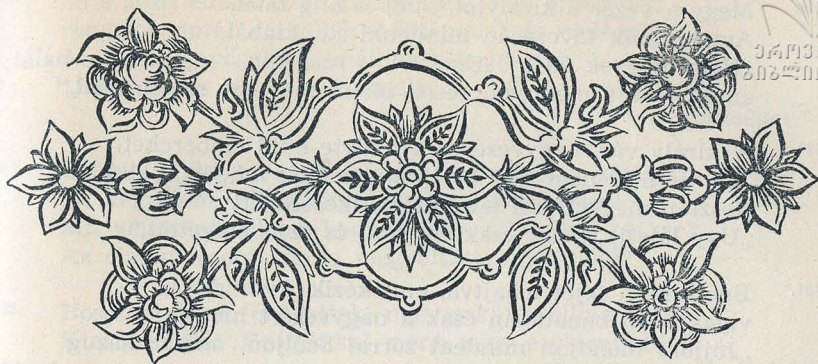

XXXIII.

AVTANDIL IMAJA

811. Imádkozott: „Magas Isten, menny-bástyáknak megtartója,
hol szenvedésbe taszító, hol nyugalom ápolója,
érhetetlen, mondhatatlan, igaznak igazgatója:
hadd győzzem le szenvedélyem, add, vágyak parancsolója!
812. Isten, Isten, oltalmazó, magasságban s völgyeken,
szív törvényét te teremtéd és tőled a szerelem;
a legragyogóbb csillagtól most elsodor végzetem
s melyet vérembe vetettél: e magot ne irtsd sosem.
813. Isten, Isten, kebelemben te vagy egyetlen remény,
könyörgöm, légy segítségem, akármerre megyek én,
győzsek viharon, varázson és ellenség erején;
hogyha élek, megigérem: áldozatos leszek én.“
814. A lovas így imádkozott s a kapun kiügetett;
hátrább Sermadin rabszolga hullat árva könnyeket,
üti magát, envérével mosva bástyaköveket:
ha nem látja patronusát, boldogsága hol lehet?

XXXIV.

ROSZTEVÁN MEGTUDJA AVTANDIL TITKOS TÁVOZÁSÁT

815. Mostan más énekbe kezdek, elhagyván a távozót.
Roszteván király e napon nem fogad látogatót.
Hajnalban kelt, tekintete villámot villámra szórt.
Majd a nagyvezért hivatja; bejön, se-élő, se-holt.
816. A vezér szeme lesütve és feje földnek-szegett.
Szól a király: „Elfeledtem tegnapi beszédemet,
igen megbántottál engem, okozva keservemet
s tudom, értem, jó szolgám, hogy neked zokon eshetett.
817. Gondolj vissza: nem emlékszel, mi dühített oly igen?
A baj a bánat forrása — így tanítja bölcselem.
Nem kell haragudnod énrám: így jobb neked és nekem;
és most mondj el mindent újra s töprengj kérdéseimen.“
818. És elmondja újra; nagyon kéri az uralkodó.
A kérdő hallgatja némán, majd ajkán így kél a szó:
„Türelemmel nem győzném, bár volnék lévita zsidó;
szót se többet: látásod is tűrhetetlen kínozó.“

819. Megy a vezér a királytól, ajtót is alig talál,
Avtandilnak távozásán mindenki sír, kiabál.
„Nem megyek én a darbazba“ — mormog — „inkább a halál;
emlékszem a mennydörgésre, tőlem már egy szó se száll.“
820. A király vár, nagyvezér nincs. Erte-küld embereket.
Jön, de már nem mer belépni, a kárpit mögött reked.
Rosztán megvetéssel látta és nekikeseredett:
„Ugy látszik, bátor csak egy volt és az is elügetett.“
821. Bús király, fejét lehajtva, emlékezik Avtandilra,
vigasztalan bánatában csak a nagyvezért hivatja:
„Jőjjön, mondjon mindent sorra! Szóljon, ámbár hazug
szolga!“
Mit tehetne? jó a vezér, oly fakó már, mint a hulla.
822. Királya tekintetétől megint láz-bíborban áll.
„A Nap tehát Hold-futással eltűnt?“ — kérdi a király.
A félholt mindent ismételt: miért ment el, merre jár...
„Nem fénylik ránk az a csillag: ő már nem a régi Dar.“
823. Roszteván, e szökat hallva, olyat bömbölt, mint soha:
„Fiam! orcád fénye nélkül udvarom de mostoha!“
Tépte arcát és szakállát, reszketett az udvara.
„Hová mentél? Merre dőlt le sugaraid oszlopa?
824. Ha eszed van: paripád a bánat rétvén meg nem áll.
Mit tegyek, ó, tanítványom? Házam mélységes homály.
Míg te másokért barangolsz, bezár kegyetlen magány,
gyötrődöm, míg pillantásom képedre majd visszaszáll.
825. Ó, mért nem látlak vidáman, vadászatról jönni, áldott,
majdán díszét, a délceget, pálma-törzsű fényvirágot?
és nem hallom azt a hangot, mely himnuszként csengve
szállott,
minden hiábavaló most — trónom és e bolthajtások.
826. Vajjon nem fázol az úton? Vajjon nem sujt le az éhed?
Nyilvesszőid jó hegyesek, feszes íjad táplál téged,
Isten felfokozza erőd, hogy legyűrhesd szenvedésed;
de nélküled ki sirat el, hogyha őseimhez térek?“

827. És a sírás elhallatszott mindenfelé, nép örvénylett,
ronggyá tépték szakállukat főranguak és cselédek,
önostorzás nyögéseit ismételte a természet.
„Elfordult a Nap“ — beszélik. — „Éj fed minden
nemzetséget.“
828. Sóhajt, jajdul az urak közt a darbazban a király.
„A kegyelem csillagfénye gyéren világít reám!
Mit vétettünk ellene, hogy elhagy, mint futó betyár?
Az elszomorodott sereg megváltást kinél talál?“
829. Hosszan sírtak, óbégattak, nagy-sokára csillapodtak.
Király kérdé: „Szolgákkal ment, vagy azok mind itt
maradtak?“
Sermadin jött — Rosztevánnak szemei vérben forogtak —
a végrendeletet hozta s megint mind elkomorodtak.
830. „Ágyasházában találtam e lapokat, rendbe-sorba;
szolgái hajukat tépték, könnyek jégesőjét ontva;
egyedül ment, nem kíséri se öreg, se ifju szolga.
Halált mérj rám: életemnek rétje úgyis letarolva.“
831. Végrendeletet olvasva, jajgattak rengeteget.
Szólt az úr: „A had ne hordjon csillogó fegyverzetet.
Hívjatok sok nyomorékot és árvát és özvegyet,
mert Avtandil segítsége csak az irgalom lehet.“

XXXV.

AVTANDIL ÚTRAKÉL, HOGY MÁSODSZOR
TALÁLKOZZÉK TARIELLEL

832. Hold ha távol lejt a Naptól, a holdfény világosabb,
s ha közelebb jut, kihamvad: elnyomja tűzzel a Nap.
De a rózsa, napfény nélkül, hervad, dísze sem marad;
szerelmesben, elváláskor, mindannyi seb fölszakad.
833. Most új regével nyomulok az ifjúnak nyomdokába,
szíve bimbóját öntözi könnyeinek zúdulása,
folyvást könyörög a Naphoz: világítsa pirulása,
majd elfordul a sugártól, gyötri lázas éber-álma.
834. A vigasz ajándékától megfosztá őt aggodalma,
könyve árad, mint a Tigris ezer hullámvölgye-halma.
Bolygott, szemével keresve: bú közt hol terem vigalma?
Paripáját elengedte: vajjon az út merre csalja?
835. Szól: „Átkozott, ki először az elválást elviselte!
Barátomé fejem gondja, páromé szivem keserve.
Nézés, szállj feléje, messze, könny-tudományt megismerve:
jó a lánynak, ha minden kint elbír imádója lelke.

836. Önélküle nem találok öröm zamatára mostan,
bizony megölném magamat — de őt búra kárhoztassam?
Maglehet, hogy mindhalálíg szomorkodna imádottam;
mégis jobb, hogy a szememet könnyel nyissam, könnyel
csukjam.
837. Tíz hatalmas kopja tört be nyelestől az én szívembe,
ama nyílhegy-szempillákért öl engem a pusztá csendje,
kinek agát a nézése, megégetett szemtől-szembe,
ajkaiért, fürtjeiért hulltam örök szerelembé.
838. Ó Nap! mondják: tükre vagy a világúri éjszakának,
az időn túl, szikrája vagy az Istenség sugarának,
egy töredék pillanatban véget vethetsz menny-fáklyáknak:
add látnom még azt a szemet, ne dobj prédaul halálnak.
839. Te, akit, mint Isten képét, ismertek a régi bölcsek:
könnyítsd meg az én rabságom, nézd, láncolnak vasbilincsek,
kristály-badahsit kerestem és elhagytak mind a kincsek,
közéleben is epedtem — hát e kopár, messzi nincs-ek!“
840. Gyertyaszálként olvadozva, keserves sorsát siratta,
félt útjában késlekedni, nyargalt távolba, dobogva.
Az éj intett, kedvet hintett a csillagok égi csokra.
Szólal a menny seregéhez, mintha szerelmese volna.
841. Szól a Holdhoz: „Égi szép szűz, esküdj a te Istenedre,
ki az eszeveszett midzsnurt szenvedéllyel sujtod egyre,
mégis egyetlen balzsam vagy a kegyetlen gyötrelémre:
segítsz eggyé-folyni azzal, aki éppúgy csillog, mint te!“
842. Nappal szenved, alkonyra vár, lelke felüdül az éjben.
Patakparton lóról pattan, csillám ring-rezeg az éren.
Szeme vértavának könnyét öntözi szét keservében.
Akadályra hol lel a hős? Tovább lovagol serényen.
843. Termete mint ciprus-szálfa, könnyel itatja magánya,
kecskét nyilaz és megsüti, tűz gyúl a hegy oldalába.
Éhét elveri és vágat, mellét Marih töre vágja
s gondolja: „Violát szedtem s rózsáim mind szétzilálva.“

844. Bajos mindent elbeszélni, amit gondolt a lovag,
hány ékes dallá fonódna ennyi bánat-zuhatag!
Rózsacsokrok vérszín nyoma hó-takarón megmarad
Már az áhított barlangot látja s öröme fakad.
845. A hű Aszmat fut elébe — meglepett álmélkodás,
szívét viharként paskolja e remélt találkozás.
A levente megcsókolja. Lelkükben közös varázs:
akkor boldog, ha óhajtott, az egymás felé futás.
846. Vendég kérdi: „Hol a gazda? Juhászodik-e fájdalma?“
Aszmat könnye, mint tengerbe zúgva omló folyam habja:
„Hogy elmentél, ő is elment, messzeség miatt busongva,
ő jaj, hírt, vagy szóbeszédet azóta sem hallok róla.“
847. Avtandilnak ez a hír, mint dárda, bensőjébe tép
és feleli: „Nem, hugocskám, nincs ez rendjén semmiképp!
Esküjét megtörte, míg én vágtattam mind-közelébb;
ezért tett ő ígéretet, hogy megszegje mielébb?
848. Mikor váltunk: pusztaságnak éreztem az életet,
hát vele mi történhetett, hogy így megfeledezett:
miért dobtá el az esküt, mit Isten nevére tett?
De hisz a gonosz sugallat sosincs messze, hiheted.“
849. Szól a leány: „Megszenvetél; bánatodban igazad van,
te is higgy az igazamnak, nincs egy csepp álnokság abban.
Esküjéhez hű, akinek szíve-lelke ép, mint hajdan,
ámde ő eszét vesztette és már csak bajt vár a bajban.
850. Értelem, érzés, eszmélet: három szoros összefüggő;
s bárhová megy az értelem: követi a másik kettő.
Magányos a bomlott-agyú, embertelen szíve meddő
és más ember nem tudhatja, mily szörnyű lángban kereng ő.
851. Hogy testvéred és barátod nem vár rád itt: méltán bánthat,
de ismerem örvényeit: hogy adhatnék méltó választ?
Sok szerelmes nyögésére semerről visszhang se támad
s látva egetverő kínját, az én jussom csak a bánat.
852. Ennyi megpróbáltatásról senkisésem hallott soha,
nem csak embert, de sziklát is porrá zúzna bánata,
a könny tengerét kiontva már a könny az otthona.
Bölcs vagy: könnyü bölcsnek lenni, hol más sorsa mostoha.

853. Távozott ő, csupa lángban; én remegve megkérdeztem:
— Mondd, ha visszatér Avtandil, mit szólnak, mit cselekedjem? —
Ő felelte: — Majd meglátja, csillagtűzben mivé lettem,
közel leszek: testvér-eskünc szent hatalma törhetetlen.
854. Hű maradok, nem csalárdul mondtam én zenaárom,
hadd ömöljön addig a könny, mindent elbír némaságom.
Ha engem már holtan talál: sirasson meg, azt kívánom,
ha meg élve: annyi kín közt tovább-tengőt hadd csodáljon. —
855. Énnékem azóta minden sziklaorom éjlepett,
csupa könnyel, csupa vérrel öntözöm a réteket,
sóhaj, nyögés váltja egymást, ahogy hab habot követ,
végzetem, hogy rólam még a sír is megfeledkezett.
856. Igen igaz felirat van Kínában egy hegyre vésve:
— Ki bánatot sose keres: önmagának ellensége. —
Sáfrányszínű lett ő, aki szebb, mint rózsa ékessége.
Te őhöz hasonló vagy: igazodj az ő léptére.“
857. A lovag szól: „Nem kívánom, hogy igazat adj, hugom.
Üdvöm feláldozva, jöttem: adott szavam lánca von.
Mint a szarvas, a vizen túl vándorlok, nincs otthonom,
a völgyet léptemmel mérve, társam keresem-hívom.
858. Imádoztam kristály-arcát gyöngy és rubin övezi
s bár üdvét még nem ízleltem: eljöttem vággyal teli.
Titkon szöktem enyéimtől, kiknek kegye mennyei;
jóságukat az én utam búbánattal fizeti.
859. A Teremtő-beragyogta igen-kedves nevelőmet,
ki mint hőszinű igazgyöngy, árasztott rám kegyességet,
hálátlanul odahagytam, vigaszt sehol se remélhet;
nem várok már jót az égtől, emésztő bűnbánat éget.
860. Ládd, én, Tariel barátja, nem vagyok szivemmel fősvény,
nem hazudtam: éjjel-nappal vonszolt feléje az ösvény,
ömiatta búslakodom, míg ő kószál szirtek öblén,
sírok küszöbödön ülve, őt hasztalanul keresvén.
861. Bevégzem beszélgetésünk, már nem érek rá, hugom,
nem bánom a történeteket, türelem a gyámolom.
Őt keresem: vagy vele, vagy holtommal találkozom;
ha gonoszból romlás fakad, Istent nem vádolhatom.“

862. S a barlangot odahagyta, visszanézve távozon,
nadas mentén ment a rétre, átgázolt a kis folyón.
Szél a rózsát dérral fedi, míg hegyek közül oson.
„Megpróbáltatás idejét multnak mikor mondhatom?”
863. Bűnös mért vagyok előtted, Isten, mindent-ölelő?
Párom messze, barátom is; zord az erdő és mező.
Nincs számomra menekvés: ó, én, kettőért-epedő!
Vérem áztassa gerincem; holtom nékem jól-eső.
864. Jaj, a szívem megsebezve, rózsatüske döfte át:
eskünket én meg nem szegtem, ő meg külön útra vált.
Ha barátom már nem látom: lássam az ég viharát!
Öhelyette nem kívánok se ábrándot, se csodát.
865. Nem értem, hogy bölcselkedő emberi fő bánkódhasson,
nincs morzsányi haszon abból, hogy az arc könnytől
sorvadjon,
a legjobbat én választom: teszek, megfontolva, folyton.
... Ki testedet nádvevesszőként égbe-lövöd: jaj, hol vagy, hol?“
866. Keresi őt, könnyek között, folyton kiáltása hangzik,
kérelti őt, szólítja őt, éjjel, mint nappal, nem alszik,
három napon, mindig lovon, erdőn-mezőn átviharzik,
bánat üszke körülveszi, senkit se lát, hír se hallszik.
867. „Ó, Teremtőm, én, a bűnös, mivel is bántottalak,
hogy e bánatot rám-küldted s nyögök gonosz sors alatt?
Ha itélted, szánd is szolgád: halld fohászzkodásomat:
ám rövidítsd életemet, de támogasd harcomat.“

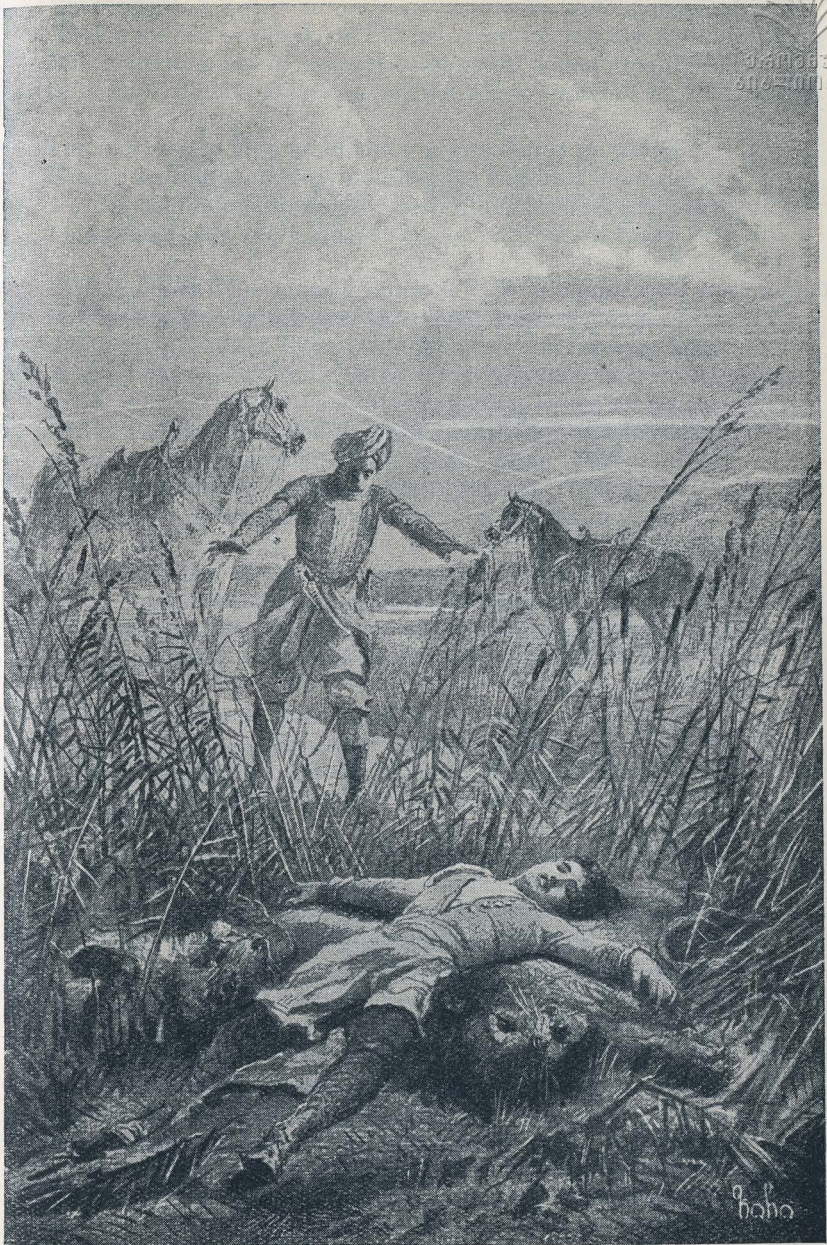
XXXVI.

AVTANDIL RÁTALÁL AZ ESZÉT VESZTETT TARIELRE

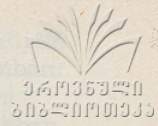
868. Hol léptet, hol vágdat a hős, rubin arca halavány,
nézi, hogyan kergetőzik a völgyben a fény s az árny.
Fekete mén, kecses fejét virágként ingatva, áll,
csügg kantára. „Aki látja: gazdájára rátalál.“
869. Néz a vitéz és a szívét öröm világítja át,
ezer villanás — nem is tíz — szétzilálja bánatát.
Kristályként ragyog a rózsza, nem sötét futóka-ág.
Levágdat s a búsongóért elepeszti szomjuság.
870. Tariel meglátja őt, de széles kedvvel nem kiált,
sápadt arca elcsigázott, érzi a halál fagyát,
köpenye rongy, arca véres, bámul messzeségen át,
határain általlépett, őrzi már a másvilág.
871. Mellette megölt oroslán, bíborlik bevérvett kardja,
távolabb egy dermedt tigris hideg torka, szétnyúlt tagja.
Zúdul Tariel szeméből hőforrásnak zuhatagja,
mint mellében égő máglya, szívét a kín fojtogatja.

872. Idegen és öntudatlan pillantását felveti,
tűrésének végső fogytán a halál kerülgeti.
Avtandil kiált: halálos bénaságát szétveri,
közelebb fut: barátjának mély fájdalmát tiszteli.
873. Tariel bugyborgó könnyét tenyerével szárogatja,
míg Avtandil melléje ül, csak szólítja, szólongatja:
„Látod Avtandilt? Örvendezz a viszontlátásnak!” — mondja.
Tariel pilláit nyitja, de a szót föl nem foghatja.
874. Mindazt, ami köztük történt: elmesélem hiány nélkül.
A jövevény megölelte, hogy majd eszméletre térül;
mint hűséges jó testvérek, átkarolták egymást végül.
Nincs még két ily fiad, világ: rajtad csak átok sötétül.
875. Suttog az ind: „Ládd, fivérem, megtartottam szavamat:
az öröklét küszöbén az eskü százszor súlyosabb.
Könnny-jégesőn át a sírhoz hagyd megtennem utamat,
ne adj prédául vadaknak, temess el a szirt alatt.“
876. Szól az arab: „Vajh mit hallok? Mért nyügöz e rossz iga?
Bomlott-agyú szerelmes, ki hamvig ég: más is vala.
Ten-lelkedet nem rémíti szándékos irtózata?
Önként hívott halál köde: a Sátán sugallata.
877. Ha okultál, tudnod kell, hogy mi az igaz bölcselem:
az a férfi erényes, ki könnye közt is könnytelen,
szíve sziklánál szilárdabb, míg kinja töméntelen;
emberi szerencsétlenség a vesztett észből terem.
878. Ha tanultál, hát emelkedj és fogd fel a bölcsességet:
vadállatok közt vergődve hogy is éred el a széped?
mindenségtől elfordulva hogy is értsed gyötrődésed?
Minek sebkötés az épnék? s nyilt sebedet minek téped?
879. Van-e midzsnur, ki a tüzet elkerülte, általlépte?
s ki nem ismer gyötrelmeket? s kinek nincsen ábrándképe?
s kinek nincsen képzelete? s holta örök jelenléte?
Tövis nélkül e világon nem nől rózsza ékessége.
880. Történt egyszer, hogy a rózsát kérdték: — Szép vagy, sugaras:
mért öltöztél tövisesbe? Hozzad az út ágbogas. —
— Édeshez keserű út visz — nyomban így felel amaz —
könnyen elérhető szépség értéke csak egy garas. —

საქართველოს
საბავშვო ჟურნალი

გ. ბაჩია

881. Szépségükről, hideg szívvel, így gondoskodnak a rózsák,
ezért gond s vesződség nélkül ki érheti el jórsorát?
Bár testetlen: ugy-e testben acsarkodik a gonoszság?
Sok emberi mulasztásért a világot mért okolják?
882. Fogadd meg a jótanácsot: lóra s gyerünk a pusztába!
Küzdj végsőkéig, ne tűrj addig, míg végzeted leigázna
s a rosszat is fogadnod kell, ne hajts szenvedély szavára;
ha mindez nem segít rajtad: én sem zaklatlak hiába.“
883. „Mit feleljek?“ — mondá amaz. — „Mint mozdítsam nyelvemet?
Ködbe-borult eszméletem téged már nem is követ.
Amíg neked nincs mért sírni: könnyen ítélsz más felett.
A vágytalan öröklétbe a halál vonz engemet.
884. Holtom előtt foháskodva, sírig hiszek egy reménynek:
ottan egyek a szeretők, ha itt különváltan éltek.
Akár földi boldogságban: egyesüljön a két lélek!
Testemet egy sziklabarlang sötétjébe temessétek.
885. Imádottamhoz törekszem: a szerelem égi kép!
Uton vagyok kedvesemhez, ő a világomba lép:
találkozunk! égi nászunk történiék mennél előbb!
Nem hallgatok már bölcs vezért, se tanácsok ezerét.
886. Értsd szándékom: igazsággal vizzálykodni ártalom,
ne hívj vissza, nekem a sír ölelése oltalom.
Mihez is kezdj egy bolonddal, ha életem folytatom?
Elemeim szétbomolnak, vár rám felső hatalom.
887. Hogy tanácsodat megértsem: nincs lelkemnek ideje,
mert a halál ölel engem, perccé lett a lét köre
és mind, mi az élethez fúz, hívság immár, semmi se,
fájdalom korbácsa elől bujdosom a földbe le.
888. Mi a bölcs és a bölcsesség? nem érti bomlott fejem,
hasznos volna szód, ha volna még agyamban értelem,
napsugár nélkül a rózsa nem maradhat eleven —
ne kínozz! mind-hevesebben sodor sötét szerelem.“
889. Most Avtandil újra szólal, szava ragyog ezer színben:
„Ha megöölöd magad — miért? Olyan út-nélküli minden?
Ne őrzöngj és önmagadat ne gyűlöld ily önfeledten!“
Ám Tariel föl nem fogja, minden beszéd feleletlen.

890. Ujfent szólal: „Ha barátod szavát meg nem értheted,
nem úntatlak beszédemmel... még majd vihar fenyeget,
Ha úgy véled okosabbnak: zárja halál szemedet,
csupán egyet tégy meg, kérlek!“ — Könyörgött és könnyezett.
891. „Ahol kristály-arcot övez ében-arcok sokasága,
nem időztem, nem maradtam, sodort a sietség vágya,
nem hajtottam uralkodóm kérő apai szavára
s te elhagysz. Kinek látása lesz szemem vigasztalása?
892. Ne vonakodj, egyet tégy meg és tőlem meg ne tagadd:
termetedet a kedvemért újra lovon látni hagyd,
fájdalmam és csalódásom e látványtól lelohad,
aztán, ha kívánod, hagylak, kövesd akaratodat.
893. Űljünk lóra“ — hajtogatta nyolcszor — „lássalak lovon!“
Tudta, hogy a lovaglástól eloszlik a fájdalom,
pezsdül a test s a szempillák sátra tárul szabadon;
rábírta, somolygott lopva: ime túl-járt a bajon.
894. Mond a másik: „Belenyugszom. Add hát tüstént ménemet!“
Ez is, az is lóra pattan, de csak lassacskán üget;
búbánatot szétráz a ló, Tariel feléledett,
szem-homálya oszlik és tár élénkebb tekintetet.
895. És Avtandil mulattatta, bánatától elterelte,
már képe bíborban villog, miként drága atlasz-kelme.
Az arab sok regéjétől aggastyán is ifju lenne:
elszakítja lidércétől és tanítja türelemre.
896. Avtandil, a bú orvosa, látja: derül a barát,
orcája két rózsakelyhét öröm sugározza át,
meggyógyítja rögeszméjét, makacs, súlyos bánatát;
ügyeskedve folyton többre terjesztette szép szavát.
897. Kilesve a kellő percet, hirtelen-őszintén mondta:
„Egyre kérlek: beszélj arról, mit rejtve hordasz naponta:
kedvesednek karkötője mérhetetlen kincs számodra
s ha elmondod, mint szereted: megkönnyebbül élted gondja.“
898. S ő szól: „A tökéletesről vallani szánk tehetetlen.
Örömem és szenvedésem ő pántolja törhetetlen;
minden: föld, víz, fű, fa, éj, nap: ez arany mellett kietlen;
de keserű emlékezmem, annyi fájót nem felednem!“

899. Mond Avtandil: „Szomjuhoztam: im ezt tőled ismét halljam
s mihelyt megint megvallottad, enyhet találsz válaszomban:
nem jobb-e rabnőd becsülni, mint egy tárgyat? vér nincs
abban.
- Lehet: haragodnak magva rejlik az én tanácsomban.
900. Csak emléked, karpereced kincs — más minden hasztalan?
Benne nincsen szív, se lélek, értelmetlen, szóttalan.
Hát Aszmat — légy emberséges! — mégis több hasznodra
van:
tudja titkod, hugoddá lett s követ téged biztosan.
901. Szolgált néked szerelmedben, hugodúl te hívtad őt,
míg hölgyeddel együtt voltál, ő volt biztos segítőd,
teljes szívvel azt szolgálta, kivel együtt nagyra nőtt;
felelj, hol itt az igazság? ridegen elhagytad őt.“
902. „Nos: átdereng a valóság körvonala szavadon:
csak Nesztánra emlékezem s Aszmat hallja panaszom.
Az életben már nem hittem s jöttél, mentő hatalom;
élek és Aszmathoz térek, bár a kábulat befon.“
903. Megegyeztek, lovagoltak, a szpaszpet és az amirbár,
minden dicsőítő regét felülmúl ily gyönyörű pár:
fogaik mint igazgyöngyök, ajkuk rózsa, szétnyílt már,
honnan szó csörgőkígyója előkúszik, körtáncot jár.
904. Int Avtandil: „Mindenemmel szolgálom barátomat,
csak beteg szived ne szúrd meg újra s újra te magad:
mi az okosság minékünk, ha tettünk másutt halad?
Minden kincsed céltalan, ha nem segíti javadat.
905. Mit mos a könny áradása? kínod mi haszon neked?
Míg végzeted nem akarja, úgyse halsz meg, sejtheted;
a rózsának sugár nélkül csak három napja lehet:
harcod győzelmét eléred, ha megsegél Istened.“
906. Amaz felel: „E beszédért még a világ sem kevés:
ostobának polyva, bölcsnek szinarany a nevelés.
Mit tegyek, ha újra támad ellenem a szenvedés?
Szenvedő vagy, mint én; honnan jó igaz ítélkezés?

A viasz a tűzben olvad — tűz s viasz: hővel tele
 de ha vízbe hull, kialszik, mert más a természeté.
 Mindenki csak annak hasznos, kivel közös a szíve,
 te érzed, hogy ezt a szívet bánat borította be.

XXXVII.

TARIEL ELBESZÉLI: MIKÉNT ÖLTE MEG
AZ OROSLÁNT ÉS A TIGRIST

908. Kalandjaim múlt napjait rendre-sorra mondom néked,
a megoldást megtalálod, ha rászánod bölcs elmédet.
Reménytelen sóvárgásban marták bensőmet a rémek,
a barlangból síkra tértem, üres időtöltés végett.
909. Hegygerincen lovagoltam a nádas berek felett
s láttam, hogy egy hímoroslán nőténytigrist kergetett.
Örültem, hogy látom őket: azt hittem, szerelmesek,
annál inkább csodálkoztam: utóbb velük mi esett.
910. Álmélkodva, ámuldozva álltam a kopár gerincen,
állat-midzsnurokat látva egyre könnyebb lett a szívem.
De ők összeakaszkodtak, viaskodtak megdühödten,
oroszlán mar, tigris szökken — nincsen miért lelkesednem.
911. Kezdetben tán szórakoztak; már harcoltak éktelen,
mancsukkal sok csapást osztva verekedtek részegen.
Elugrik a tigris, mint nő, kinek nem kell szerelem,
nyomába fut az oroslán mámorosan, féktelen.

912. — Örült! — kiáltottam, látva e durva viselkedést —
hogy sértheted szerelmesed? Átkozzon a szóbeszéd!
Egy csapással lesujtottam: mért bántotta kedvesét?
Már nem érzi a lét kínját: szertezúztam a fejét.
913. És a tigrist átöleltem, elhajítva kardomat,
emlékezve ölelésre... hogy forralt e gondolat!
Üvöltött a nősténytigris vadállati átkokat,
könyörtelen leütöttem s eszméletem megszakadt.
914. Békítettem, kértem, de az nem hallgatott semmire,
támadt s ekkor földhöz vertem, elvált testétől feje.
Ó, civódás kedvesemmel rég! ó, vihar fellege!
Csodálkozz, hogy élek még és forr könnyeim tűz-ere.
915. Ládd, testvérem, elbeszéltem, előbb mi történt velem,
csoda, hogy még kóborlok és végzetemet cipelem,
örülök, hogy meghalhatok, a halál a kedvesem.“
Igy végezte szavát a hős, evezve könnytengeren.
916. És Avtandil részvétellel sír, pernyék hullnak, perzselők.
„Szived legyen érzéketlen, hisz már rég megölted őt.
Tűrő szerelmes legyél és segít égi Tervelőd:
ha válástokat kívánná, hát össze sem köt előbb.
917. Bánat az imádó társa, a lét átkozott neki,
de ha győz a balszerencsén: mennyekzőjét érheti.
Az imádót a bálványa szenvedve-szenvedteti
s lesz bolond a bölcs; s a bolond végül békéjét nyeri.“

XXXVIII.

TARIEL ÉS AVTANDIL MEGÉRKEZNEK A BARLANGHOZ ÉS TALÁLKOZNAK ASZMATTAL

918. Hol a hegyi barlang ásít: odaér mindketteje.
Aszmat látja és nem tudja: bánat jön-e, öröm-e?
A magasságok lejtőjét könnyével futtatja be,
csók és könny közt meggyorsul a gondolatok menete.
919. Szól Aszmat: „Te Magasságos, kit a sejtelem csak áhít,
te alkottad a világot, melyet a Nap megvilágít,
én dicsérjelek-e téged, végtelenség lángcsóváit?
Áldlak: engem, nyomorultat, megtartottál mindidáig.“
920. Szól Tariel: „Édes hugom, könnyemnek nincs vége-hossza,
átélt üdvökért az embert a lét bajjal ostorozza,
ezt írták ős kőtáblákra s nem új, kallódó lapokra;
szánlak s nékem a halálban kél a hajnal tüzes bokra.
921. Aki bölcs, ha inni akar, vizet nem öntöz a földre:
mindhalálíg csodálkozom, hogy özönlik szemem könnye,
pedig szívem nedvet áhít, mint hó aszályban a zsenge.
Jaj, lány-arc kinyílt rózsája és fogak tündöklő gyöngye!“

922. És Avtandil rég-óhajtott napsugara felé gondol:
„Hogy élje túl az elválást a szív, melyet bánat rombol?
Emlékszem hajdani jómra mérhetetlen magányomból,
fulladt tűz eléget engem! Ki szól néked majd síromról?
923. Tudja-e a rózsza, hogy Nap nélkül elveszti színét?
Mi lesz velünk, merre jutunk, hogyha napunk már sötét?
Keményedj, megkínzott szívem, hordd a szikla erejét;
ember legyen maga ura s viszontlátja jegyesét.“
924. Megkönnyebbedett a lelkük, kiket perzsel a menny boltja.
Aszmat bevezette őket, keble lángját könnyel oltva;
lábuk elé terítette a tigrisbőrt, mint hajdanta
s három egymásnak-teremtett akkor egymást vigasztalta.
925. A vacsora ideje jött, sütötték a pecsenyét.
Vendéglátás kenyér nélkül és a bögrék kicsikék.
Tariel az eledeltől elszokott; kéri: egyék;
terhére van minden étel, néki csipetnyi elég.
926. Jólesik, ha ember embert rábírhát meghitt beszédre,
szót hallgatással cserélve, szóból, csendből egymást értve:
ily együttlét édessége enyhet hint a szív hevére,
a bánaton megosztozni a szenvedők épülése.
927. A két hős, mint két oroszlán, együtt volt ez éjszakán:
rejtve, némán fészkelő bűn osztoztak későn-korán,
szép beszédük virradatig szövögették szaporán,
felidézték esküszavuk, melyet adtak hajdanán.
928. Tariel szólt: „Vigaszt, reményt légvárrá mért rakunk ketten?
Sok tündöklő jótettedért nem fizethet más, csak Isten.
Zenaárral forrtunk össze s nem mámorban, önfeledten:
nem feledem barátomat, még ha messze jár is innen.
929. Könnyörgöm, enyhítsd a lángom, ne szítsd lobogó dagályát!
Nem tűzhelyről lobbant e tűz, mely bennem kibontja
szárnyát;
magad égsz, míg engem mentesz: pusztít e láng, nem hint
áldást!
Eredj oda, hol a napfény alkotja békés világát.

930. A Teremtő sem segíthet, olyan mély a bánatom,
aki értheti, megértse, hogy mivégett bujdosom,
mert mi épeszűhöz illik, műveltem valamikor,
most elvettetett a kockám és a téboly elsodor.“
931. Avtandil szólt: „Válaszolnom nehézségek nehézsége,
de magad mondád helyesen, bölcsék tanácsával élve,
hogy a Magasságnak Ura sebünk beforrasztja végre,
az egész világ részére növel magvat égi fénye.
932. Nem mondanám Alkotónkhoz méltónak, sem igazságnak,
hogy akiket összefűzött, átadná az elválásnak.
Midzsnur utitársa bánat — hát vedd hasznát e tudásnak;
ha újra nem találkoztok: jusson lelkem kárhozásnak.
933. Vajjon mi a hősiesség? Erő, próbát elviselni.
Nem makacsság fájdalmadban a sorssal vitára kelni?
A lét fősvény, de Istene bőkezű és fejedelmi,
csak az öszvérek számára nem nől okulás semennyi.
934. Tanulásul, gyógyulásul halljad testvéred szavát:
hogy előtted megjelenjek, hagytam a Nap zászlaját,
elmondva, mint keltéd bennem rokon-érzés sugarát;
útra keltem, nem fontoltam: e kaland mit kér, mit ad.
935. Szerelmesem mondta nékem: — Veled lelkesülök én,
a hősnak adott segítség énelőttem is erény. —
Vele egyet-értve jöttem s nem könnyelműn, könnyedén,
mit mondjak hát, ha megkérdi: — Mi hírrel járulsz élem? —
936. Hallgass inkább, mintsem hamis méltatlankodásba tévedj:
csak szándékos cselekvéssel győződ le a nehézséget.
Hogyha sugár nem érinti, gyümölcstelen hull az élet:
nélkülem te elhagyott vagy, ezért lettem a testvéred.
937. Élj, mint ama helyen éltél, melyet kívántál magadnak,
önként, önakaratodból s látszatsz bölcsnek, vagy badarnak,
délcegséged, büszkeséged, erényeid bőven vannak,
örök lángodban ne engedj az enyészet-áradatnak.
938. Minden kérésem tehozzád: eljövök egy év alatt,
sok országban körüljárok, amerre a Hold halad.
Legyen jelünk ez az évszak: rózsza-idő, enyhe nap:
úgy ébresszenek a rózsák, mint egy hangos eb-csapat!

939. Ha egész esztendőőt vártál és vissza nem térhetek:
az élettől elbucsuztam, gonosz és jó tudja meg.
Akkor más barátnak örvendj, vagy ne kíméld könnyedet,
nekem elég, ha pilládon egyetlen csepp könny remeg.
940. E beszédre talán bánat nyomakodik kebeledbe:
talán lovam ledob engem, talán elnyel folyam medre,
a veszélyről hallgatni csak a farkas tud, vagy a medve,
nem sejtem, mi végre jutok, zivatarral verekedve.“
941. Bús Tariel ekként felel: „Szavam rövidre veszem:
tudom én, hogy meg nem indulsz minden könnyörgésem.
Ha makacs a szeretett nő, követni kell szüntelen
és ugyanígy a rejtelmet s mindig rejtve nem leszen.
942. Érezz velem, érts meg engem: vonszolódom, sorsom húzván,
számomra egy és ugyanaz: itt vagyok, vagy kinn a pusztán,
olykor téboly kerget engem, szándékom követem aztán.
De vajjon találkozunk-e? Meddig élek, szomjuhozván?“
943. Így végezték a beszédet és meg is nyugodtak ebben.
Utra keltek és vadásztak, kerengve a rengetegben;
visszatértek a barlangba, kedvük ködös és kietlen:
a másnapi válás miatt keseregtek mindaketten.
944. Tudd meg, versem olvasója: a kín toroka rád is tátog!
Mit tehetünk a szívünkkel, mikor búcsút venni átok?
Halált-hívó, hogyha válnak messzeségben a barátok.
Ki nem tudja: megtanulja, élet, szörnyű tudományod!
945. A leánynak bucsut mondtak. Már a két ló rugkapál,
Avtandil, Tariel, Aszmat hő könny-szivárványban áll,
bíbornál is bíborabban a tűz orcáikra száll,
úgy jajongnak, elrémül a tigris, medve és sakál.
946. Odahagyták a barlangot, bánatuk jajokká bontva.
„Oroszlánok dicsőségét ki zenghetné?“ — Aszmat mondja. —
„Égi csóvák megperzseltek titeket, mint Nap korongja.
Mint vergődöm! Ó, az élet csak súlyos próbáit ontja!“
947. Az erősek elvágattak, elhagyván a barlang-nyílást,
el a földet; tenger mellett leltek éjszakára szállást.
Lelkük szembe-szikráztatták, éjjel nem hagyták el egymást,
a fájdalom nyögése közt virrasztották az elválást.

948. Avtandil szól barátjához: „Kiapadt a könny forrása.
Hajdan egymagad Pridontól rohantál a pusztaságba:
célunkhoz, a boldogsághoz, nincs sehol kulcs, csak őnála;
hozzá megyek, mondd meg nékem: hol a hona és a háza?“
949. Jó Tariel elsorolta, útján léptét merre mérje,
sorra-vette, amennyire bírta megtépett elméje:
„Napkeletre vedd utadat, a tengerár szegélyére,
beszélj rólam, hisz emlékszik barátjára, testvérére.“
950. Vadat öltek, tengerparton a füst fodra felszökött,
lakomáztak, már ahogyan gyózték fájdalomuk között,
s nagy fa tövén éj nyugalma inaikba költözött.
Az élet hol lazára bont, hol meg túl-szorosra köt!
951. Hajnalban kel, átöleli egymást a két jóbarát,
bárki elolvadna, hallva kettőjüknek bucsuját,
könnyük omlik, mint hegy árja szakadékon, szirten át,
állnak, átölelve egymást, hordva egymás bánatát.
952. Orcájukat hasogatták, sírva tépték hajukat,
majd a sás közt két irányba, külön vették útjukat
és ameddig látták egymást, harsogtatták hangjukat.
Bús arcukhoz érve, ferde sugarat lövellt a Nap.

XXXIX.

AVTANDIL UTAZÁSA PRIDON MEGLÁTOGATÁSÁRA
ÉS HIMNUSZA A HÉT BOLYGÓHOZ

953. „Álnok világ, mért vetettél folytonos örvénybe, mondd?
Aki, mint én, reád-bízta magát: folyton könnyet ont.
Bárkit szülsz: kínozod; hatalmad létünk csiráira ront.
De azon, kit kitaszítasz: felragyog az égi gond.“
954. Sír Avtandil búcsuzáskor, hogy látóhatárig hangzik:
„Rég is, most is: szenvedésem csapdos, tajtézkik, viharzik!
Mikor lesz találkozásunk? Csak válok, jósorsom alszik —
hány határ van miközöttünk, kik szeretjük egymást holtig!“
955. A pusztában jóllaknak a vadállatok könnyes vérrel,
a hős nem bír megküzdeni lelkében a lángveszéllyel,
Tinatinra emlékezik, vihar és éj dülja széjjel,
piros rózsza erezetén árnyék küzd az éles fénnel.
956. Elhervad a rózsza hullva, jegenye görnyed viharba,
csiszolt rubin-ékkő lapját hideg azur-szín takarja.
Halál ostromát megállja, szive nem fullad a bajba:
„Hisz Napomat odahagytam; csoda, hogy időm mogorva?“

969. versszakhoz

957. Szól a Naphoz: „Te Tinatin arcának visszfénye vagy, rokon-lényetek világít völgyeket és ormokat, ezért nékem a te képed tündöklése nyugtot ad, de miért fordulsz el tőlem? megdermeszted csontomat.
958. Távolabb szállsz egy évadra és már ránk-csördít a tél; hogyne fagnék, hisz két Napot elhagytam a föld színén. Jó a szirtnek: bajt nem ismer, mindent elbír könnyedén. A kés sose forraszt sebet, csak sebez, ha testet ér.“
959. A vándor felsír az égre, dalolva fennen kiált:
„Nap! váraok felett erősség, mennyei kristály-agát,
te, aki a nyomorultnak is építet trónusát:
add látnom őt! ne változtasd éjjé lelkem nappalát!
960. Zual! toldozz könnyel könnyet és bánattal bánatot,
taszíts a homály ölébe, takarj rám éjharomatot;
miként málhát az öszvérre, a bajt mind rám-rakhatod,
de vidd hírül szeretőmnek: álmaimra dér futott.
961. Mustar! teljes-ragyogású, tégy igaz ítéletet:
a küzdőnek, szenvedőnek adj türelmes, hű szívet,
ne dönts az uton kétségbe, ködösítve a szemet,
hatalmadból ossz nyugalmat, ne tépj régi sebeket.
962. Marih! hozzád fohászokodom, döfd át mellem irgalmatlan
és fürdesd meg páncélingem berzseny-szinü vérhabokban,
de mondd el szerelmesemnek: nélküle hány bánatom van,
hisz te látod, mint vándorlok az örömtől megfosztottan.
963. Aszpirosz! halld: a legszebb szűz gyújtott lángot oltáromon,
kinek kettős gyöngysorára borul puha rózsaszírom.
Te adsz a föld lányainak ennyi szépet oly gazdagon,
hogy értük a bolond, mint én, elpusztulhat messzi uton.
964. Otarid! csak a tiédhez hasonló a végzetem:
fogságba ejt és elperzsel a tüzes Nap szüntelen.
Ird meg minden szenvedésem: tintád a könny-végtelen,
karcsu lenge író-nádad az én sovány természetem.
965. Hold! tekints rám: akár téged, kiszárít a szerelem.
Mint te: Naptól fényesedem s Nap nélkül szegényedem.
Kérlek, vigyél hírt felőlem, hadd tudja egyetlenem,
hogy legvégső sóhajom is csak övé, ezt üzenem.

966. Hét bolygó hét csengő hangja mind végzetemet dalolja,
Zual, Mustar, Otarid, Nap szeme fájdalomtól tompa,
Hold és Marih és Aszpirosz fényes nézését lehunyta,
mind dalolják édesemnek: érte bánkódom naponta.
967. Szivem, szivem, véghetetlen szenvedés forr örvényedben,
elperzseled életedet: mért vagy mohó, türelmetlen?
Csak jegyesem jár eszemben, holló-haja felém-lebben,
mért hagytam el boldogságom, hogyha vágyam győzhetetlen?
968. Lesz még erőm az öröme, bár életem kétfelé von...
Napomat még viszontlátom, zivatar nem tör derékon!“
Könnye fényes, csordulékony, dala édes, olvadékony,
bagoly-kedv és csalogány-hang keveredve íly zenét fon.
969. Vadállatok sereglettek, hogy az éneket hallgassák,
tenger-mélyből habok fölé emelkedtek a kősziklák,
halak, sírást hallva, sírnak, fülelik az ének titkát.
Dalol és nyüzsgők, tolongók részvétükkel beborítják.
970. Elé-járul, sorra-bókol a lét minden teremtménye,
rások, gyíkok, krokodilok; madár-sereg száll a rétre.
Indus, arab, görög csapat fut kétfelől e vidékre,
frankok, oroszok és perzsák és Egyiptom tarka népe.

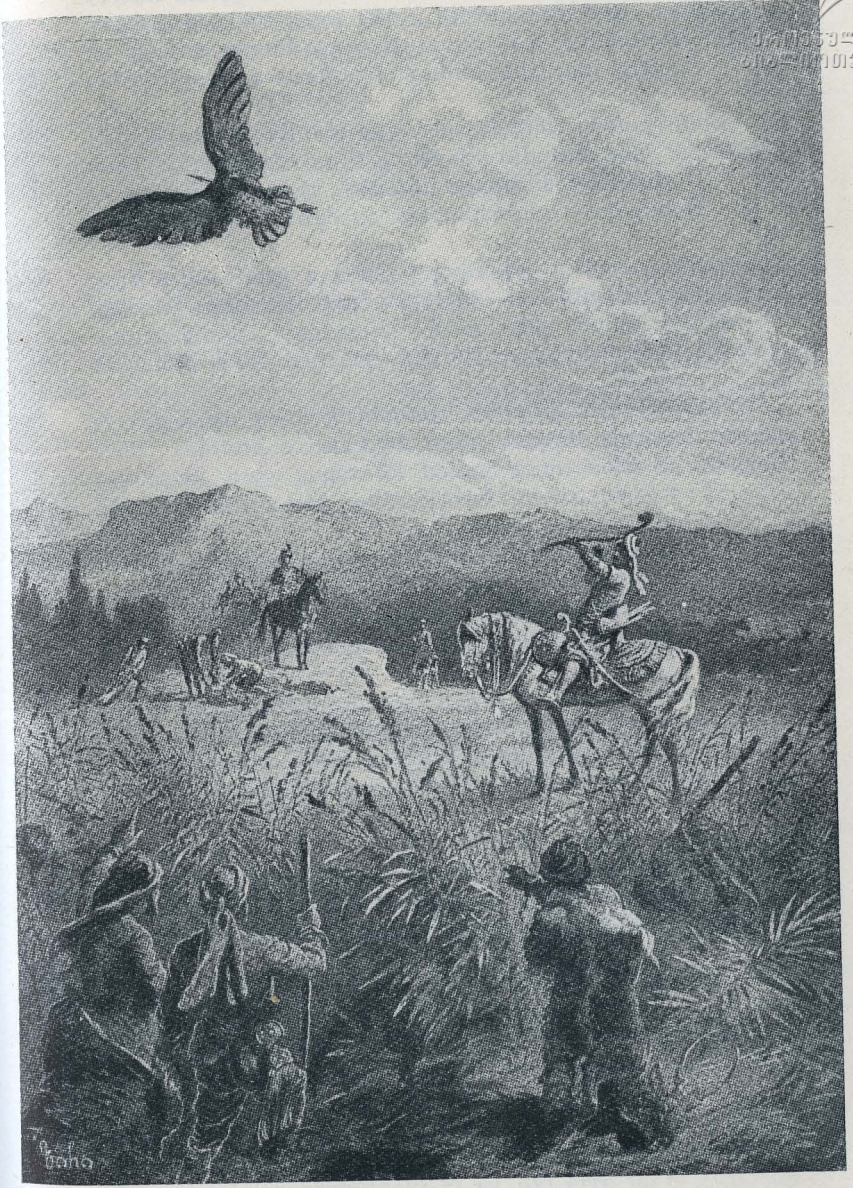
XL.

AVTANDIL PRIDONNÁL

971. Hetven álló napig haladt a víz mentén egymagában.
Látja: tengerjáró bárka úszik hullámok sodrában;
mihelyt kikötnek, megkérdi: „Kik vagytok? Mondjátok bátran!
Vajjon milyen királyság ez? és ki az úr ez országban?“
972. Így feleltek: „Arcra, testre tünemény vagy, mind csodálunk,
rabul ejtettél bennünket, dicsőítünk, rózsaszálunk!
Török e föld, ott táboroz Nuradin-Pridon királyunk,
mindent elmondunk, ne legyen köd előtted a világunk.
973. Földnek, kincsnek és jószágnak Pridon itt az öröklője,
derék harcos, bőkezű és lovagság legtündöklőbbje,
ártani nem tud e Napnak gonosz, ravasz, avagy dőre,
ő az égi sugaraknak és a földnek átkötője.“
974. Szól a vitéz: „Testvéreim, ez a hír kedves nekem,
a királyhoz vezessetek, én távolról érkezem;
merre tartsak? és a tábor messzi van-e, vagy közel?“
Honnan még part látszik: addig elkísérték szívesen.

975. „Nézd, erre van Mulgazanzár“ — mutatta sok vízlakó —
„biztos íjad, ép kardod majd áldja az uralkodó.
Tíz nap innét, ó te ciprus-törzsű, rubinból-való!
Az idegen nyoma bennünk olthatatlan-lángoló.“
976. A hős szól a hajós-népnek: „Furcsa, fel nem foghatom:
téli rózsa sápadt színe nyomot hagy látástokon?
Ismertetek volna régen: magaslottam, mint orom,
elbűvölve lakomázó társaimat egykoron.“
977. Akkor búcsút vett a vitéz; mint előbb, folytatta útját,
csodált jegenye-alakja, szíve ismét acéllá vált,
ment a parti erdő mentén, siratta múlt boldogságát,
nárciszokból harmat pereg, permetezve kristály-orcát.
978. Mind, aki az úton látta, szolgálatát ajánlotta,
bámulták, mint tündér-leányt, mindenki nézni akarta,
nehéz volt elválni tőle, nem volt kedvük a búcsúra,
dédelgették, segítették nagy kísérettel az útra.
979. Előtte már Mulgazanzár, vándorlásnak vége van;
látja: vadász-hajcihóval futnak-sürögnek sokan,
vadak ellen ostrom-gyűrűt formálnak mindannyian
és mint a kalászt, kaszálják az ünöt, bakot vigan.
980. A had felé vette léptét, ahogy e bátorhoz illett;
férfi-díszét megdalolni merészségem erőt nyerhet?
Tőle válni: megdermedés; vele lenni: menny-lehellet;
elcsavará mind az észet e lejtve ringó nádszál-termet.
981. Megkérdezt egy szembejövőt: „Mért harsog a hadak hangja?
mily zsvvaj ez? és minek kong a városnak vészharangja?“
„Pridon hada, Mulgazanzár várából“ — az ember mondja —
„ő vadászik, bekerítve az egész völgy dombról-dombra.“
982. Hirtelen a tábor felett pusztai sas lebegett,
a vitéz a nagy madárral gyors harcba keveredett:
a nyíl repül, a sas terül és vér festi a füvet
s ő, lenyesve a sas-szárnyat, újra csendben nézeget.
983. Odanéznek az íjászok, tétlenek a lesben-állók,
lövöldözést abbahagyva jönnek lézengő csodálók,
már két sorban állnak, egymás válla felett kukucsálók,
ki vagy? kérdenék, de szájuk bámulattól alig tátog.

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Թ. ԲԱՆՈ

984. Pridon király szemlélődött, lejtőjén a hegyoldalnak,
vezérei parancs-szóra várva köréje-vonultak,
az ijászok egytől-egyig Avtandil felé nyomultak,
morcos lett az uralkodó, szemei villámot szórtak.
985. Pridon király elküldé egy rabszolgáját: „Nézd amott,
mért bolyongnak, mint a vakok? táborom szét mért futott?”
De a küldött, hogy Avtandil sugarába pillogott,
a látványtól lenyűgözve megmukkanni sem tudott.
986. Sejti a hős, hogy a felség érdeklődik, mit sem értve.
„Mondd uradnak: látni vágyom” — a követet erre kérte —
„én magányos idegenként jöttem nagy Pridon földjére,
Tarieltől, mint testvére, küldtettem üdvözlétére.”
987. A rabszolga ment Pridonhoz Avtandil üzenetével,
szólt: „Láttam a csillagot, mely nappalt varázsol hevével,
esküszöm, hogy sugarától bolond lenni bölcs se szégyell.
Mondta: Pridonhoz sietek Tariel üdvözlétével.”
988. Tarielnek nevét hallva, már megnyugodott Pridon,
emlékei örvénylettek, könnyezett, mint szív-rokon;
rózsa dermed, vihar-hozta dér csillog a szirmokon.
Találkoznak: köszöntésük harsog-dörög szilajon.
989. Az úr vendégfogadásra odahagyá a hegyet,
nézi a hőst és azt mondja: „Csak a Nap fénye lehet!”
Avtandil szebb, mint hallotta, illeti a tisztelet,
lóról szállnak, könnyek között váltják üdvözlétüket.
990. Más a honuk, más a népük — sose bánják ők, bizony:
Avtandil Pridont ölelte, Avtandilt pedig Pridon;
és a Nap zavarba-jutva eltűnt a menny-kárpiton.
Itt nem hamis-péncz cseng; így tudsz adni-venni szabadon!
991. Délceg, izmos, terebélyes Pridon valahány legénye,
de vitézségüket árnyba veti Avtandil erénye,
ahogy égen a Nap mellett megfakul a csillag fénye,
bár az éjet beragyogja lenge gyertyalángként égve.
992. Mindketten nyeregbe szöknek, vágatnak a várba már,
így bomlott szét a vadászat, örült sok vad és madár.
A csapatok egybegyűlnek: ki az, aki erre jár?
Szólnak: „A Teremtő ennyi szépséget egy-testbe zár!”

993. Avtandil beszél Pridonnak: „Mindent tudni: öröm néked,
hát elmondom hézag nélkül, honnan jövök és mivégett,
Találkoztam Tariellel, fogadtunk testvériséget;
noha én rabja lehetnék, ő elismer testvérenek.
994. Roszteván vitéze vagyok, az ő honában fakadtam,
e létben nevem Avtandil és a szpaszpet rangját kaptam.
A király mint fiát nevelt, legelső fényben sarjadtam,
ugy nevelt, hogy az ellenség rágalma rólam lepattan.
995. Egyszer vadászatra indult az uralkodó velem,
láttuk Tarielt a pusztán, könnye zúdult szüntelen,
csodáltuk, vendégül hívtuk s még azt se felelte: nem;
bánatát mi nem ismertük, megsértődünk hirtelen.
996. Uralkodóm elrendelte: fogják el, hogy foglya lenne,
de ő könnyen vív és sorra harcosainkat leverte,
válluk felett imádságként szállt lefejezettek lelke,
ő meg menten messze-nyargalt, talán a Hold védelmezte.
997. Látva, hogy jó hadainkra hullt e kegyetlen kudarc,
a király is lóra kapott, ujfent kezdődött a harc,
de Tariel elvágatott, messze szállt a test, az arc,
holló-lovát sarkantyúzta, tűnt, mint fővényen a karc.
998. Nem látva őt, azt gondoltuk: lázálom volt, semmi más,
fejedelmem szomorkodott, véget-ért a mulatás,
nem értvén a lovag titkát, ránk-szállt keserves csapás,
hévvel indultam nyomába — hosszú volt e bujdosás.
999. Nem pihenve három évig hajszoltam őt hontalan,
végre hatav harcosoktól megtudtam, hogy merre van:
megleltem — ó, hervadt rózsa, csupa sápadt szirma van!
Mint testvérét, avagy fiát, köszöntött magányosan.
1000. Hegyek közt, nagy csata árán, dev-barlang lőn a lakása;
nem tűr idegent közelben, csak Aszmat rabnő a társa.
Nem újúlhat meg a kedve: régi szenvedély igázza.
Aki elbucsuzik tőle: fekete kő a párnája.
1001. A szűz zokog magányosan, sziklát vájnak könnyei;
mint nőténynek hím-oroszlán, a hős vadhúst hord neki,
így táplálja, míg az emlék nádon-erdőn kergeti,
néki elviselhetetlen minden, ami emberi.

1002. Ujult erővel kívántam sorra mindent tudni róla,
szeretettel mind elmondta, élém-tárult baja-gondja,
emberi szó nem mondhatja, oly szomorú az ő sorsa:
eltűnt arájára gondol és az ábránd elhamvasztja.
1003. Mint Hold kereng mindenfelé, villogva hegy-völgy ölen,
röpíti a tőled kapott csodás holló-színü mén.
Emberszót is gyűlöl, vadként az őserdő rejtekén.
Barátság kínzottja vagyok: emlékezni félek én!
1004. Az ő fényében derengek és kerengek és kesergek,
eszemet homályosítja vak balsorsa Tarielnek,
imádotját megkeresem, útján földnek, vagy tengernek,
majd csak egyszer hazatérek, várnak áhított kegyelmek.
1005. Királyom nem engedett el, de én mégis útra keltem,
otthon-hagyott nagy hadsereg búcsúzva sírt körülöttem,
nem szántam időt a könnynek, messzi pályán elügettem,
Tariel megmentésére bolygok, szinte kegyvesztetten.
1006. Rólad sokat beszélt nékem, testvért benned miként szerzett,
ez esküről aranyból-vert legszebb dal sem énekelhet.
Kérlek, segíts jótanáccsal: a csillagra merre leljek?
Hisz őt nem látni sötétség és őt látni a hét-mennyek.“
1007. Lángolt Pridon e szavaktól, melle folyton nehezebb lett,
testvér-barátok sírása dalnál édesebben zengett,
mérhetetlen dobbanások szorongatták mindkét keblet,
könny a rózsán, a szempillák erdejében vadvíz terjedt.
1008. Futott a hír ezer szálon és jajgatva sírt a tábor,
arcát, köntösét, pokrócát tépázta sok érző jámbor,
mig harsant a királyi szó, messze-dübörgő és bátor:
„Világ! Alapod hazugság! És hamisság rajt a sátor!
1009. Hanem téged magasztalni nem terem elég szavam,
hűség Napja, fényt jobb útra térítesz te biztosan,
lélek lobogója, nézünk gyönyörködve, boldogan,
fellegtelen csillag-pálya éjfél árny-csóváiban!
1010. Tariel, elváltam tőled, azóta silány a létem,
tudd meg, ámbár hallani fáj: lelkem rabként teng sötétben,
számodra pehely a válás, de tüzes gyehenna nékem,
tenélküled jókedv sincsen, romlás dúl a mindenségben.“

1011. Pridon szava lágyan hangzott, mintha felcsendülne lantja,
némaságba dermed a had és a nyüzsgést abbahagyja,
Avtandilnak ábrázatát aether habja beragyogja,
szeme tavát boltív fedi, felhőzi e világ gondja.
1012. Megérkeznek a városba, díszeleg sok palota
s országos tiszttségűeknek mindenféle rang-foka,
vérttel, karddal ékesítve jó méltóságok soka,
mind Avtandilt cirógatja és ragyog, mint még soha.
1013. Megérkeznek már a várba, mulatás kezdődik ott,
ékeskedő didebulok tízszer tízen ülnek ott.
Avtandil a királlyal ült, hosszú dal hamar futott,
a gyémántnak és agátnak látványa szívig hatott.
1014. Esznek-isznak valahányan, ürül serlegek sora,
Pridon Avtandilt szolgálja, mintha lenne rokona,
csillog-villog sok telt edény, morajlik a lakoma,
mind a jövővenyt csodálják, ő a napnak hőse ma.
1015. Alkonyodik, a had tűnik, nyoma vész a részegeknek,
se-szeri se-száma a dús, hímmzett atlasz-szötteseknek
és sokezre ékszereknek, főnemesi öltözetnek,
gazdag övek, lenge ruhák: gyönyörűség a szemeknek.
1016. Ott nem kevés napot töltött, érzett néha bánatot,
bajvívással, vadászattal Pridonnál mulatozott,
közelről is, távolból is vadállatot nyilazott,
vele buzgón versenyezve mind csak lemaradozott.
1017. Végül útra-készült és szólt: „Hallgasd híved kérő szavát:
tőled való távozástól mélyen sebződik a barát,
de sietek én, lángolva, hordom ember-szívem baját,
bolyongok, míg célhoz érek; ezért hagyd a marasztalást.
1018. Látod, tudod: bucsuzáskor szemem mennyi könnyben ázik,
de bensőmben más kínjának tüzes csóvája szikrázik.
Gonosz dolog a vándornak késlekedni nagy-sokáig.
Beszélj még a Nap-arcúról: hol láttad őt?“ — kérdi váltig.
1019. Pridon felel: „Nem merészlem meggátolni utadat:
téged más sebez, mint engem; és más sors, mely vonz, ragad.
Ellenségeid zúzd porrá, óvjon Istened-Urad,
de a válás könnyeitől mikor lelem nyugtomat?“

1020. Nem engedem, hogy védtelen vándorolj csak egymagad:
hűn kísérjen és segéljen ügyes, lelkes szolgáló-had,
ló és öszvér rövidítsen hosszas fáradaalmakat,
nélkülük elvész a rózsza, melyre lágy harmat tapad.“
1021. Hivatá a hű szolgálakat, akikhez vonzotta szíve,
sok sisakot, vértet hoznak, mind kitűnő mester műve,
hatvan mérce aranyat is. Pengetik: „Nem hamis, íme!“
Remek paripát kantároz, ajándékul, lovász-népe.
1022. Rádadásul izmos öszvért, ággyal megterhelve, ád.
Bucsuzásakor, mint kísérőt, lovon látják a királyt.
Végső percben így lövelli lelke tiszta sugarát:
„Ha a Nap ránk sütné mindig, tél nem jönne!“ — így kiált.
1023. Mind tudnak az utazásról, könnyek folynak áradással,
összefutnak a polgárok és kalmárok nagy sirással,
a levegő magassága zsong e bucsu-kiáltással:
„Elválunk a napsugártól, küzdhetünk most vakulással!“
1024. Elhagyván a várost ketten, már a tengerparton járnak,
ahol Pridon valamikor látta léptét a Nap-lánynak.
Könnyek véres csobogóit fakasztotta meddő bánat
és a fogoly hölgyről hosszan szólt Pridon a barátjának:
1025. „Bárkán hozta két rabszolga a Napot, két szénfekete,
ő meg élő rubin-kristály, mély-sötét a tekintete.
Oda-rugtattam, ahol a szolgálak táboroztak vele;
látva engem, elhajóztak, szállt a vitorla messzire.“
1026. Ölekeztek a barátok, zuhogott a könny, a vér,
perzselő a csókok lángja, szív a mellben el se fér,
és elváltak a barátok, mint fivértől a fivér.
a lovag tűnő alakját ragyogtatta messzi tér.

XII.

AVTANDIL ELINDUL NESZTÁN-DAREDZSÁNT KERESNI ÉS CSATLAKOZIK EGY KARAVÁNHOZ

1027. Fényes ábrázatu Holdként vágta a hős róna-hosszat,
piros-piros ábrándjai Tinatinnál látogatnak:
„Ó, az átkozott föld széles határai köztünk vannak,
nálad maradt az a gyógyír, mely lázra húset csorgat.
1028. Ó, az ábránd szívet olvaszt, ezért maróbb, mint a mérge!
Mégkövülve, három szirtet hord a szív, mint öltözetet
s egy-csapásra három helyen nem támadnak repedések.
A földön csak mételyt látok, mióta nem látlak téged!“
1029. Megy a hős a tenger szélén és mögötte négy rabszolga,
egyfolytában eszében jár, hogy Tarielt orvosolja,
éjjel-nappal tenger-széles zuhatag tajtékát ontja
s a világ fűszállá törpül: olykor smaragd, máskor szalma.
1030. Megy a zúgó tenger mentén, mindenfelé kutat-forgat,
bárkit ama Napról faggat, száz nap is egy perccé olvad.
Hegygerincről néz a partra: teve után teve ballag,
lármás hajcsárok nyüzsögnek... Amott egy kis csapat hallgat.

1031. Mérhetetlen karavánnal telnek ott a messzeségek —
Lát egy nyomorult csoportot, fájdalomtól tompán néznek,
Avtandil feléjük hajlik, üdvözli hálás karéneik.
„Kereskedők, honnan jöttök?” — S nekifogtak a beszédnek.
1032. E karaván vezetője a tapasztalt vén Uszam,
Ős szokásnak eleget tesz: feléje kiált: „Szalam!
Tisztelet a szép csillagnak! Rád tekintünk boldogan
s kérünk: ereszkedj le hozzánk. Gondunknak nagy sora van.“
1033. A hős odaléptet s hallja: „Bagdadi kalmárok vagyunk
és mind Mohammedben hiszünk, őt követve bort nem iszunk,
portékánkkal egy hatalmas kikötő felé utazunk,
árunak bővében vagyunk, nem kevésel kalmárkodunk
1034. Parton jöttünk és egy férfi rongyos félholt testét leltük,
nyögni bírt csak, nem beszélni. Ahogy lehet, segítettük.
Mi érte és milyen nyelvű, honnan való? — kérdeztünk.
— Alig-élő hajótörött vagyok én — e választ nyertük.
1035. — Egyiptomból jöttünk — mondta — egész csapat
kalmár-ember,
testes bárkákon utaztunk áruinkkal, kincseinkkel
és ránk törtek a tengeri vad kalózok nagy sereggel,
társaim mind elpusztultak s nem értem, mint éledtem fel. —
1036. Im az ok, Nap és orozslán, hogy itt állunk mosoly nélkül:
ha tétlenül hazatérünk, kárunk soha meg nem térül,
ha utazunk, fegyvertelen népség, odaveszünk végül:
előttünk is, mögöttünk is lehetetlenség sötétül.“
1037. „Győzhetetlen akadály nincs“ — a merész lovag felel —
„égi döntéstől, végzettől ember úgysem futhat el.
Ha véretek hullna: legyen átkozott az én fejem,
de én azt az ellenséget karddal megreszkettetem.“
1038. Hála, meghatódás bolygott a kereskedők szemében:
„A harcosnak nem félelmes a kalóz, mint néked s nekem,
ő erős és biztonságos, megyünk mögötte serényen.“
Felszerelték a bárkákat: indulnak a hab-sörényen.

1039. Kihajóztak a tengerre, lágy felhőtlen libegésbe.
Avtandil vidám: mit néki megpróbáltatás veszélye!
Kalóz-gálya lobogója hirtelen röppent az égre
és csáklyáik meredeztek — ez lett bűnhődésük végre.
1040. Zajjal rohant az ellenség, sivitott a trombita,
kapkodott és elfehéřült a kalmárok csapata.
Szólt Avtandil: „Ne féljete! Hegyes a kalóz-pika,
de vagy magam is meghalok, vagy nekik kell veszni ma.
1041. Sorsom szerint élek-halok, zűduljon rám a sereg,
ha végzetem úgy akarja, kopjáik étke leszek,
küzdő-társ, kő-vár, vagy törvény engem meg nem mentenek,
de ki háborúhoz edzett, annak karja nem remeg.
1042. Ti, árusok, gyávák vagytok, nem szokástok küzdeni,
ám nyil elöl testeteket ajtó mögé rejteni.
Lássátok, mint rontok rájuk: férfi a harcot meri,
a haramiák hajója ön-vérűkkel lesz teli.“
1043. Fegyverzetét felöltötte, tigrisként szökellt előre,
megragadott egy vas-bunkót, ez egyetlen segítője,
bátran állt a bárka-orrn, rakomány és ember őre,
kit csapása terített le, kit szeme viharfelhője.
1044. A kalózok, a tengeren messzi-rengő ordítással,
a kalmárok bárkájához közeledtek vas-csáklyákkal,
a taton állt s küzdött a hős, rendületlen bátorsággal,
karja, nézése oroszán: csáklyákat tör buzogánnyal.
1045. A vasmacskák törnek-hullnak, de a gálya még épségben
és a rablók menekülnek, látva: dolguk szerencsétlen.
Nincs idejük menekülni: ugrik Avtandil merészen,
aprítja őket serényen, buzogány a jobbkezében.
1046. Mint kecskéket, kíméletlen vágta ellenségeit,
olyik a tengerbe ugrott, látva: semmi sem segít.
Rézsút döntötte a rablók nyolcait-kilenceit,
sebesültek keresték a holtak rejtő testeit.
1047. Teljesült, ahogy kívánta: a latrok keservesen
kegyelemért rimánkodtak: „Gondolj Istenedre fenn!“
Letérdelő sebesültnak irgalmazott szívesen;
jól írták, hogy a szeretet kűtfeje a félelem.

1048. Ember, ne légy fennhéjázó! Magtalan a kérkedés:
erőd kevés, ha nem segít az isteni rendelés.
Hamuban szunyó szikrából támad erdő-perzselés;
ha Teremtőnk úgy akarja: egy gally is nyes, mint a kés.
1049. Avtandil a kalóz-gályán rengeteg kincset talált,
átkutatta s aztán hívta a megmentett sok kufárt
Uzsam boldogságban úszott, elkerülve a halált
és százszor is újra-kezdte harsogó hála-dalát.
1050. Magasztalta jó Avtandilt a bárka megmentett népe,
versengve, hogy dicsősége vakítóbb-e, vagy szépsége?
Zeng öblös hang: „Csodát láttunk! Örök Allah segítségével!
Csoda történt: Napból éjbe özönlött a fény bősége!“
1051. Simogatják, csókolgatják arcát, lábát és kezét,
ifju bájról, bátorságról zajong ének és beszéd:
„Hisz már pusztá látása is elveszi a bölcs eszét!“
„Elhárítottad felőlünk a csapásnak erejét!“
1052. A vitéz szól: „Hála, kinek mindnyájunkra gondja van,
ki a világmindenséget vezérli hatalmasan,
függönye meglibben olykor, míg cselekszik biztosan,
s aki bölcs: hisz a csodában; láttátok mindannyian.
1053. Akárhányszor megkönyörül kislelkűek életén.
Mit tehettem én egymagam? Földi por vagyok, szegény.
Nem hátráltam, ütni mertem: többet nem tehettem én.
A kincsel telt kalóz-gálya hasznunkra lesz szép-szerén.“
1054. Jó, ha súlyos ütközetben gáncstalan vitéz a győztes,
társai közül kiválva dicséretre mégsem éhes,
magasztalás közepette mindig nyugodt és fenséges,
sbesülten is sugárzó, erős, tűró és szépséges.
1055. A kalózok rakományát még eznep sorra-vevék,
mérhetetlen az értéke, nem sejtik, hová tegyék.
Mégis összegyömösözölve raktárukba cipelék
és a gályát felgyujtották, az éjben mint üszök ég.
1056. A kalmár-gyűlés Uzszammal Avtandilnak így üzen:
„Holtig szárnyad alá búvunk, gyengék valamennyien,
mi a miénk, a tiéd is, tudja égben Istenem,
megelégszünk a morzsákkal, ha szórsz nekünk kegyesen.“

1057. Az erős szól: „Ó, testvérem, hisz megmondtam én nemrégén:
Isten látta könnyeteket, onnan jött a segítségem.
Isten mentett meg titeket — hol van az én dicsőségem?
Ha örvendtek, mit szóljunk mi: én és jázminfehér ménem?
1058. Ha birtok és kincseskamra volna elmém boldogsága,
otthon mind elérném: nálam aranynak nincs szeri-száma.
Nem veszem el javaitok, én, utasok védő-társa,
az én lovag-életemnek más az áhított virága.
1059. A rengeteg drágaságot, mely harc árán lett a részem,
vigyétek el, ki mit akar, higyjétek el, nem kell nékem.
Egyet kérek s titok-fátyol fedje éjként e kérésem:
ahová utam irányul, rejtetten kell odaérnem.
1060. Titok legyen, hogy nem engem hívnak e csoport urának,
ne nevezetek harcosnak, ám kalmárok tavadjának,
én is árusa leszek majd csubacsnak és más ruhának;
testvérien esküdjetek, hogy a szájak el nem járnak.“
1061. Kalmár-had örül a hírnek, melyet Uszam meghozta.
„Esküszünk, hogy veled vagyunk és nem hagyunk el soha
s bármit kegyesen óhajtasz: legyen mindünk óhaja,
ugyan ki legyen a gazdánk, ha nem a Nap sugara?“
1062. Gyorsan elhagyták a partot, hol rájuk tört a gonosz;
szép időt adott hajózni a szikrahintő Tarosz.
Avtandil tiszteletére ajkuk üdvöt sokszoroz.
Kalmár-néptől gyöngysort kapott: mint foga, fényt záporoz.

XLII.

AVTANDIL MEGÉRKEZIK GULANSÁRÓBA

1063. Avtandil, a széptermetű, tengeren túl partra érve,
dús kikötő-várost látott, ékelve kertek közébe,
tarka ligetek virágban, néző szemnek édessége:
eleven, örvénylő város, nagy vagyona, ékessége.
1064. Bárkájuk lehorgonyozták, hol kert-sor vízig halad.
Avtandil, zsámolyra ülve, átöltözött perc alatt,
kalmárként kirakodásra parancsokat osztogat,
sűrög-forog, kereskedik, ő a karaván-tavad.
1065. Hol sátraik felütötték, egy kertész elébük járul,
a szép hőstől elbűvölve, mint egy szerelmes, úgy bámul.
Avtandil kérd, mint akire a vezetés gondja hárul:
„Kik vagytok ti? Milyen király, kinek hona élém-tárul?“
1066. Ismét szól: „Mindent, amit tudsz, mondj el nékem, itt-lakó:
mi olcsó itt a piacon? jó-áron mi kapható?“
Amaz felel: „Bálványt látok, mely csillagként csillogó,
valót válaszolok, hidd el, te égi-szép utazó!“

1067. Tengerparti országunknak tíz hó alatt érsz végére,
e főváros Gulansáró, birodalmunk dicsősége,
bárki hozhat ide árut, méltányosság lesz a része,
Melik Szurhav ül a trónon, dúsan villog szerencséje.
1068. Országunkba megérkezve, vének fiatallá válnak,
mind vidám napokat élünk, vége nincs a dálnak, táncnak,
egész évben rózsabokrok, narancsfák virágban állnak,
más-honiak eszük vesztek, láttán ennyi gazdagságnak.
1069. Nincsen itt a kalmároknak más gondjuk, mint nyerészkedni,
adnak-vesznek, hasznuk zsáknyi, káruk olykor ha szemernyi.
Egy hónap és meggazdagszik, ki úgy jött, hogy nincs mit enni,
jöhetsz üres tarisznyával s egy év alatt kincsed mennyi!
1070. Én Uszen kertésze vagyok, ő a kereskedők feje.
Megmondom, az eladóknak hogyan megy az áru-csere:
ez a kert, hol sátoroztok, tulajdona, területe,
portékáitok értékét itt vizsgálja tekintete.
1071. Valamennyi kereskedő, jövőn, bemutatkozik
és mindenét, amiye van, megmutatni tartozik,
egy szép ifju jön és annak készséggel adakozik,
attól fogva árusíthat, a pénz odaszármazik.
1072. Tiszteletreméltók, mint ti, nálunk szoktak megpihenni,
szállástokul egy palota úgy jut, mint másutt a semmi.
Most uton van, nem fogadhat... Mint fogja szívére venni!
Ha vendégek közelegnek, maga szokott értük menni.
1073. De otthon ül Fatma-Hatun, az úrnő a ház felett,
Uszen neje; vendégváró, vidámságra-született.
Hírül viszem, hogy itt vagytok s tudom, meghív titeket,
még mielőtt a Hold feljő, bevisznek mindőtöket."
1074. Avtandil szól: „Eredj! Nékem mindegy, akárhogy forog.“
Fut a kertész, inge alatt csapzott verejték csorog,
Fatmának tüstént jelenti: „Asszonyom, jó hírt hozok!
Legény jött, kinek szépsége, mint a kelő Nap ragyog!
1075. Messziről jött kereskedő, gazdag karaván tavádja,
mint hétnapos Hold tündököl termete és pillantása,
biborszínü lepel alatt szinaranyként áll magába,
hozzaértőn kérdezgette, nálunk minek mi az ára."

1076. Szolgákat küld Fatma-Hatun, hogy fogadnák rangosan,
a karaván áruinak már a raktár nyitva van.
Kristály-rubin-rózsa arcú Avtandil jó, híva van,
tenyere mint tigris mancsa, senki másé nincs olyan.
1077. Egybegyűl az egész város, kél zszibongás, harsogás.
„Csak őt lássuk, akárhogy is...” — terjed szét a sugdosás.
Mind becézték és eszüket vette a szépség-varázs;
férjét minden nő megveti: mindre szégyen és csapás.
1078. Most előlép Fatma asszony, látván a vendégeket,
nagy örömet hangoztatva üdvözlésükre siet.
Ők is köszöntik. Mindnyája belépett, örvendezett.
Az ifjútól Fatma asszony azonnal eszeveszett.
1079. Bár e hölgy nem fiatal már, ég benne a szenvedély,
testét jómód gömbölyíti, haja kék-fekete éj,
kedve dal, tánc, bor, mulatság, merő mámor és szeszély,
öltözéke szerint pompás kalmárné-asszonyszemély.
1080. Fatma sűrögve-forogva reggelig vendégeli.
Ajándékot oszt a lovag; mind meghajol: köszöni.
A tűzlángot, mely itt felgyúl, bő vízzel kell önteni.
Ették-ittak; majd a harcos fáradalmát piheni.
1081. Portékáit megmutatta, mikor megreggeledett,
java holmit visszatartva, amennyit kell, fizetett.
Aztán szólt a kalmárokhoz: „Immár mindent vigyetek;
titkom tartva, áruljatok, óvatosak legyetek.”
1082. Kalmárnak öltözve járkált, noha bő volt köpenye,
olykor Fatma surrant hozzá, máskor ő ült odabe,
minden szavuk magasztosan felhőzött az ég fele;
mint Visz-nek Ramin-tól válni, ha bucsuzni kellene.

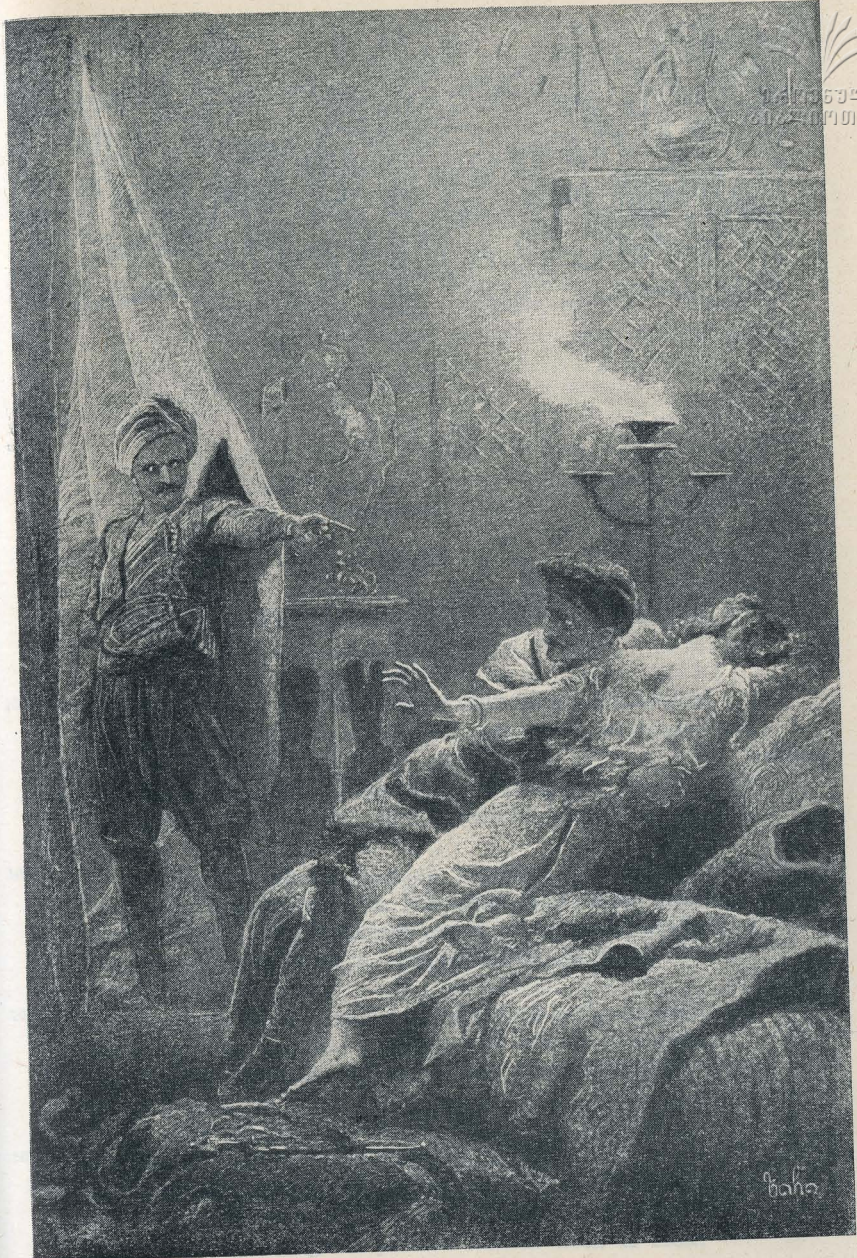

XLIII.

FATMA SZERELME AVTANDIL IRÁNT

1083. Légy mennél messzebb a nőtől — de fájó ez intelem!
Mert lelkedbe fészkel és győz, nincs kiút semerre sem,
ígéretét sutbadobva becsap, megcsal hirtelen,
akármilyen titkot őrzöl, ne bízd nőre sohasem.
1084. Fatma úrnőnek Avtandil kívánatos, kellemes,
szerelemtől szilajodva illemen túl is kegyes,
vágyát eltitkolni vágyna, de ahhoz már túl-heves,
sír: „Bajomat orvosolni vajjon mivel érdemes?”
1085. Ha feltárulok előtte: attól félek, odahágy,
ha nem szólva, némán tűnök: bizony elperzsel a vágy.
Ha szólok: vagy meggyógyulok, vagy rejtsen halálos-ágy;
gyógyít-e orvos beteget, hogyha titkolja baját?”

11135340
212010933

haha

XLIV.

FATMA SZERELMES LEVELE AVTANDILHOZ

1086. Könnyel hintett levelet küld Avtandilnak ajándékul,
gyöngy-betűkkel szív a szívnek midzsnur-szenvedést ad
tudtúl,
akárki, ha elolvassa, lelke mélyéig megindúl.
Üdvösebb a titkot óvni, rejtve mindent, mely belül dül.
1087. „A menny magassága Napnak alkotott meg téged, fényem,
tőled még a szenvedés is, bucsuzás is kedves nékem,
lelket gyújt a szenvedélyem arcod s tested közelében,
látásodról álmodoznak a lánggal-áldók az égen.
1088. Kedves vagy te: aki rádnéz, eszmélete alél, ernyed,
rózsa vagy te, minden vágya epedő bülbül-seregnek,
a kert dísze halaványul közeledtén szépségednek,
én kihúnyok, ha Nap-lángod nem nyújt nékem segedelmet.
1089. Szerelmet papírra vetni, Isten a tanúja: félek.
Mit tehetek? kialusznak fejemben a villámfények.
Mint éljek, ha sötét pillák döfésétől sír e lélek?
Segíts rajtam: cirógató jobbod nélkül nem is élek.

1090. Előbb meghalok, úgy érzem, mint válasz jó levelemre, hullok sírba-kárhóztatva, ábrándomtól elperzselve. Tán jobb elhagynom a létet, halkan utolsót lehelve, hisz a halál, mint az élet, lépcsőfok a szerelemre.“
1091. Szárnyat adott levelének, útra küldte sebesen és a vitéz, elolvasva, fel nem fogta hirtelen: „Ő nem tudja, nem tudhatja, kinek adtam a szívem; mérjem őt az igazihoz? Mit akar: nem érthetem.
1092. Hollónak minek a rózsa? Máshol talál rokonokra. Felüdül a rózsa, mikor a dalt bülbül csattogtatja. Nem természet szerint volna — ez válaszom foglalatja; mit szó, miféleről fecseg, mit kíván éntőlem Fatma?“
1093. Gondolatban ily korholó szókat nyert csak Fatime; majd mást gondolt: „Messzi úton nem épp ő segíthet-e? Míg ama szüzet keresni testem-lelkem végzete, segítséget nem kívánni, nem vállalni: eszes-e?
1094. Ez az asszony sokat ismer, hisz övé a kalmár-negyed, mindenfelől érkezőktől bőségesen hall hireket és ha meghódolok néki, támogatásomra siet és ha üdvös lesz számomra: jót az ember jóval fizet.
1095. Ha valakit szeret egy nő: hévvel átadja magát; de ha visszautasítják: kezdi s végzi bosszuját. Ha együtt leszünk: kitarja minden örömét-baját, tán a rég-űzött rejtélyt is: e mód eredménnyel áld.
1096. Ha végzetem úgy akarja: épp ez út vezet sikerre. Amit kívánok: hiányzik; amim van: nincs örömömré. Homályos a földi világ, minden utálatos benne s mit felfogunk edényünkbe: öntsük vissza a tengerbe.“

XLV.

AVTANDIL VÁLASZA FATMÁHOZ

1097. Irja néki: „Leveledben miért magasztaltál engem?
Magam is e tűzben égek: hát veszélytől óvtál engem.
Együtt lenni szerelemben, ezt kívánjuk mindaketen,
boldogságra együtt várjunk, barátságunk feddhetetlen.“
1098. Szó nem bírja, toll nem írja, Fatma hogyan fölhevül,
válaszol: „A különléttől ránk a bánat árnya dül:
már elég volt! Szerelmesem, várva-várlak egyedül,
jer az éjnél sebesebben, vágyunk cseppig kiürül.“
1099. Ugyanez nap, hogy az ifjat találkára hívta ő:
este megy hozzá Avtandil; szemközt-tér egy hírvivő:
„Ma éjszaka nem forraszthat szívet szívvel ama nő.“
„Becsapott!“ — morog Avtandil s azért is a házba jó.
1100. Hisz meghívták, nem tér vissza — megy elszántan
bandukolva;
belép, látja: párnán Fatma sápadtan ül és szorongva,
a várt kedves is zavarja, eltitkolt félelme nyomja,
de igyekszik mosolyogni, nem mondja, hogy mi a gondja.

1101. Ültek, megcsókolták egymást — nem lehet ez érzést mérni/— és hirtelen a küszöbön áll egy kemény-arcu férfi, fegyverzetét szolgálta hozza, gyakorlott kézzel segíti, de Avtandil, mint egy szikla, állt elébe, szembenézni.
1102. Megnőtt Fatma ijedelme, bújt egész testtel remegve és a jövevény, meglátva, hogy e kettő ott-heverne, mordul: „Virágról virágra csak csapongj, megrészegedve! Majd megbánod e rövid kéjt, keserves holnapra kelve!
1103. Parázna, eldobtál engem, becsületed törted széjjel, megismerkedsz holnap reggel véres bosszúm erejével: kölykeidet is felfalod, fejedben oly törvényt érzel; ha nem így lesz: forduljak fel, ismerkedve árokszéllal.“
1104. Az ajtóban sarkon-fordult, tépve szakáll-fürtjeit; és az asszony üti magát, arcába körmöt merít, gyors forrásként, vad folyamként ontja szeme könnyeit: „Meg kéne kövezni engem, azért, amit tettem itt!
1105. Megöltem kis gyermekeim! Tönkretettem hű uram! Ki elveszti kincsét, annál a koldusnak többje van. Jaj, szüleim, gyermekeim! Meghalunk mindannyian, mohó sóvárgásom miatt egész házam veszve van!“
1106. Avtandil figyel mindenre, álmélkodással megtelve, kérdezgeti: „No, mi történt, mért vagy neki-keserülve? Nem értem, hogy mért fenyeget e marcona férfi nyelve, mit keres itt, palotádban otthonosan járva-kelve?“
1107. „Oroszlánom“ — zokog a nő — „könnybe-fulladt eszmélettel nem bírok én értelmesen birkózni e kérdésekkel. Odavannak picinyeim! Jaj, rózsáim, jég lepett el! Buja szenvedélyem miatt s miattad lelkem veszett el!
1108. Túl-hosszú nyelvű hazugot így ér a veszedelem; aki titkát el nem rejti: esze nincs egy morzsa sem. Ha csávámból kisegítesz: majd értesz; csak türelem! Ha ön-véred nem kortyolod: az orvos sikertelen.
1109. Kettő közül egyet válassz és minden mást dobj oda: Vagy egy titkos gyilkosságot kövess el ma éjszaka, hogy házamnak, családomnak ne legyen nagy bánata; majd térj vissza s tudd meg: ennek mi a magyarázata.

1117. versszakhoz

1110. Vagy szedd össze még ma éjjel minden pereputtyodat és lódulj az országunkból, emelgetve talpadat; de gyönyört aligha ízlelsz, ha érted a bajomat: ő reggel a darbazba megy s engem tüstént elfogat.“
1111. E szó a hőst megindítja, itt látható nyájassága, veszi lándzsáját és felkel, akár a napkelte lángja: „Csak a silány lelkeket nem érinti a nők sirása, aki férfi nevezetre méltó, egy sincs ilyen gyáva.
1112. Lámpással utat jelezni egy rabszolgát adj nekem, nem szorul más segítségre sem karom, sem kebelem. Ez urat, mint vetélytársat, magamhoz nem mérhetem, elmegyek és visszatérek; téged óvjon türelem.“
1113. Az asszony egy szolgát küldött, mutatni, hogy merre térhet. „Legyél óvatos a tűzzel, végy magadhoz segítséget! Ha megölted azt a férfit: lelkem megnyugvása végett hozz jelt tőle, egy gyűrűcskét, akármilyen csekélységet.“
1114. Áthaladt a nagy városon hatalmas-szép termetével. Ház áll tengerpart ködében, zöldes-vörös kő-szegéllyel, lenn párkány pántolja körbe, fenn lépcsőzet sok erkéllyel, kacskaringós, dús cirádák tarkán nyúlnak szerteszejjel.
1115. A Nap-képű Avtandillal soká haladt vezetője, végül súgta, odaérve: „Ama férfi háza! Lépj be! Itt pillants be, hol a tetők mélybe-nyúlnak, összeérve, figyelj meg, hogy mi van vele: álma-e, vagy ébrenléte.“
1116. Két ór feküdt és szundított, hol ível a kapubolt, a vitéz feléjük osont, némán föléjük hajolt, mindkettőt torkon-ragadta s alvó testük ime holt, irgalmatlan a két testet fejfel összecsapta volt.
1117. Egyedül aludt a gazda; álma bánat bűboréka. Véres kézzel ott állt a hős, mint óriás kő árnyéka. Mint ölte meg őt, nem tudjuk, bár kérdenénk néha-néha; egy bizonyos, hogy padlóba lehatolt a tör acélja.
1118. Hideg vadállat a harcban Avtandil, a szál-termetű: levágván a holttest ujját, birtokában volt a gyűrű, a hullát tengerbe dobta, hol remeg egy deszka-bűrű, nincs sírverem, nincs sírásó különb, mint a tajték-sűrű.

1119. E büntetés titok maradt, zaj nem kelt semerre sem,
édes rózsaként a vitéz lengedezett délcegen
s hogy titkolná véres tettét: meg se fordul esziben,
az előbbi úton suhant a két árny egyenesen.
1120. Mint orozslán, úgy tért vissza Fatmához a fényt sugárzó,
mond: „A holtak nincsen többé aranycsóvás hajnal-zászló,
megöletett — tanusítja rabod, az előttem-álló,
ím az ujj és rajt a gyűrű, ím töröm a vérben ázó.
1121. Most pedig te mondd el nékem: mi okozta haragod?
Ő mért bántott? Igéreted szerint el kell mondanod.“
Fatma felelt: „Én méltatlan, hogy láthatom alakod!
Lelkem tüze csillapul, de sebem nem gyógyíthatod.
1122. Nékem s uramnak s mindünknek újjá-született az élet,
orozslánom, ezért néked nincs elegendő dicséret!
Méltó volt véres döfésed, mivel árulóra mérted;
figyelmesen hallgasd végig, amit elbeszélek. Értsed.

XLVI.

FATMA ELBESZÉLÉSE NĚSZTÁN-DAREDZSÁN
SORSÁRÓL

1123. Mikor a víg Navroz-nap jó, ünnepel az egész város,
rakott karaván nem indul, nem kiáltoz a vásáros,
piperézünk, megszépülünk, ruhánk ragyogó-sugáros
s a darbazban a királyi ünnep csodával határos.
1124. A királynak ajándékot hordoznak mind a kalmárok,
csillognak az ajándékok és a viszont-adományok,
tíz napon át hárfá-csengést visszhangoznak bolthajtások,
tornától és dalversenytől mozgalmasak a majdánok.
1125. A kalmárokat a várba vezérli uram, Uszen,
én meg legszebb ruhámban a kalmárnékat vezetem,
a királynének sok kincset viszünk valamennyien,
ott mulatunk s hazatérünk betelten, jókedvűen.
1126. Navroz napját nagy sürgéssel ünnepeltük akkoron,
halmozódott az ékesség a királyi udvaron.
Hazatértünk, mikor illő, hogy szűnjék a vigalom,
de további mulatástól harsogott az otthonom.

1127. Mikor este lett: kertemben folyt harsány hancúrozás,
 én a kalmár-asszonyokat vendégeltem, mint szokás,
 jöttek énekmondó ifjak, pezsdített a dalolás,
 kislányosan viselkedtem, ruhám, díszem egyre más.
1128. Dús oszlopfők tetőződtek erkélyekre, lugasokra,
 a tágas kék tengerárra, látóhatárra tapadva;
 köröttem a vendégsereg, forgolódó, tarkabarka,
 étel-ital bőségben folyt, lázba hulltunk, bódulatba.
1129. Valamennyit vendégeltem, én, bajnak elérhetetlen,
 de a kedv és zene áráján egyszerre bánatos lettem,
 a vendégek elszéledtek, megérezve borús kedvem
 és én szobámba osontam, ismeretlen, kusza ködben.
1130. Ablakomból pillantásom szöktettem a tengeren,
 elűztem a bánat árnyát, könnyebbüljön kebelem.
 Messzi egy pont úszott, ringott, alig látszott a vizen,
 delfin-e, roppant madár-e, nem is tudtam hirtelen.
1131. Közeledve úszó bárkát bontott az éjből szemem,
 ott mozgott két sötét-arcu, sötét-haju szerecsen,
 tekintetem mind-közelebb járt az éjszín fejeken,
 különös volt, hogy házamhoz közelednek szüntelen.
1132. A bárkát kertembe lökték és lopva néztek körül,
 látták, senki sincs közelben, rejtőzniök sikerül,
 félelemre okuk nincsen, fedő éjhomány terül.
 Lélekzeni alig mertem, figyeltem függöny mögül.
1133. Alig léptek partra, mingyárt a bárka-tetőt letépték
 és egy szüzet kivonszoltak — ez volt ám a csoda, szépség!
 Sűrű fátyla égi kékség, takarója éj-sötétség,
 fátyolból kelő orcája mint a piros hajnalfény ég.
1134. A szűz arca felém fordult, hajnal gyúlt a hegyeken,
 halántéka csillogása túlszállt a fellegeken,
 behúnytam előle szemem, fénye olyan eleven,
 ajtómat kulccsal bezárva leosontam hirtelen.
1135. Rögtön négy szolgát hivatam, sorakoztak elém-állva:
 — Nézzétek, egy csillag hullott szerecsenek rabságába!
 Lépjetek hozzá titokban, lopakodva liget-árnyba,
 vegyétek meg aranypénzért, akár olcsó, akár drága.

1136. Ha nem adják, vegyétek el és ne irgalmazzatok, hozzátok hozzám a Holdat, cseppet se riadjatok! — Mint madarak lépte, némán osontak a hű rabok, de a szerencsenek arca zárkózott volt és konok.
1137. Kihajoltam az erkélyen, látva; viszály van soron. — Kardra, kardra! — kiáltottam. És győzött kis csapatom. A hullákat vízbe szórták, élt s virult a hajadon és én elibük siettem, a lányt ragadva karon.
1138. Mit mondjak dicsőségére? Disze tenger, bája hab, esküszöm, hogy a Nap nem Nap, csakis az a szűz a Nap, ily szépséget nem másolhat varázs-rajzával a pap, az ő fényében elégni... az ábránd is lángra-kap!“
1139. Ekkor elhallgatott Fatma, orcáit szaggatta körme és Avtandil e bánatot izzó záporral öntözte és egymásról feledkezve, lélekben borultak össze, a tél hava elolvadna e hő zivatarba veszve.
1140. „Mondj el mindent!“ — szól Avtandil, szárítván a könnyeket. Amaz felel: „Rokonává tenném szegény szívemet, arctól talpig csókolgatnám, bár úntatná, meglehet. A tahtira vezettem őt, érezve ifjú tüzet.
1141. Megkérdeztem: — Hol születél? Honnan száll hozzám e fény? Hogyan lettél rabok rabja, te csillag-szépségű lény? — Csak hiába kérdezgettem, horgadt fejjel ült szegény, százszorosán fuldokoltam zokogásom tengerén.
1142. Mennél inkább nógattam őt, faggattam őt újra s újra, csak sirt annál erősebben, érzéseit visszafojtva, vad borostyánbozót borult a nárciszos kristályokra, pillantásától hevültem, keseredve, zavarodva.
1143. Szólt: — Anyai érintésnél becézésed drágább nékem, ám szomorú történetem mire való elbeszélnem? Bujdosót a végzet hajtja mérhetetlen tövis-réten, bűn lenne a sorsom iránt, hirdetnem bús osztályrészem. --
1144. Megértettem: korai még csillag-zengést hallanom, ha emlékeit kitárná, felverné szívét nagyon, nincs idején és nincs helyén, hogyha titkát firtatom, több lesz majd az önként szólt szó, hogyha ma nem vallatom.

1145. A földre-szállt menny-tűz felé újra nyújtom a kezem:
hol van fényének határa? Fáj kérdésem rejtenem.
Mit tegyek? A drága-súlyú függönyt földig engedem.
Zápor vonul szempilláin, könnyel adóz végtelen.
1146. A láng-arcút, pálma-törzsűt némán magamhoz fogadtam,
rejtett s rejtő lakhelyéül békés, külön házat adtam,
minden eleventől zártam, lakat alatt tartogattam,
ajtóőrt is állítottam, csak titokban látogattam.
1147. Nincs szó, mennyi gyötrelemben vergődött az élete,
éjjel-nappal szakadatlan gyöngyöt árasztott szeme.
Kérdésekre mondta: — Hallgass! — Sose volt felelete;
most nélküle, távol tőle, már a sorsom fekete.
1148. Ha beléptem, körülötte könnyhullámok emelkedtek
és a két sötét tó partján két sorban kopják meredtek,
borostyán-szín zuhatagok ébenfák között eredtek
és gyöngyök iker-sövénye, völgyében rubin-hegyeknek.
1149. Gyötrelmében sose kértem: ki ő, hol volt születése,
az életet mértátkozza, honnan ennyi szenvedése,
bugyborékoló folyamként vér dőlt pálma-termetére,
ennyi gyászt csak kőre rónék, nem eleven teremtésre,
1150. Nem óhajtott paplant, leplet, mindegy volt, hol aluszik,
kabacsa, vagy fátyol: néki közöny ürében uszik.
Éjszakán át párna helyett vállára támaszkodik;
egyék kicsit, könnyörögtem, ontva könnyem hajnalig.
1151. Még ez is csodálatos volt: ruhája és fátyola!
Tenger kincset hordott hozzám már sok távoli haza,
hanem az ő öltözékét le nem írja toll soha:
tartós, mint az acél-háló, mégis elomló-puha.
1152. Soká élt nálunk a Nap-szűz; lassan lábadt a beteg.
Nem mondtam meg az uramaak, tudva: mindent elfecseg.
Kössem orrára? — töprengtem — és a darbaz tudja meg?
Gyakran, ha beléptem hozzá: tépdesett gond-fergeteg.
1153. Előbb-utóbb csak kiderül — így vergődtem — s mit feleljek?
Azt se tudom, mi kell néki, hogy végre kedvére leljek
s ha uram tudná: mi volna? tüstént a halálba menjek!
Napnál ragyogóbb világú csillagot miképp is rejtsek?

1154. Mit tehetek én egyedül? — ez úzött a gyehennába.
 Megvalljak mindent Uszennak, nyelvemmel nagyot hibázva?
 Ha ő megesküszik nekem, csak elhárul árulása,
 hitszegő nem lesz, nem adja lelkemet a pusztulásra.
1155. Kedvem rózsáját letépve, mentem s várt rám emberem,
 mondtam: — Mondok mondhatatlant, hanem esküdj meg
 nekem,
 hogy amit rád bíz az ajkam: nem hírleled sohasem! —
 Felelt: — Inkább zúzódjék szét kopasz sziklán a fejem!
1156. Titkod tőlem ki nem csalják, erősen esküszöm én,
 se üzlettárs, se vetélytárs, soha, se ifjú, se vén! —
 A hévvel érző Uszennak tártam titkom szép-szerén:
 — Jer utánam: palotámban tündököl az égi fény! —
1157. Felkelt, mentünk palotámba, árnyán magas boltiveknek.
 Uszen szeme sziporkázott, látva fényét napkeletnek:
 — Ó, mifajta világ sarja? Bájai honnét erednek?
 Hogyha testi rejlik benne: legyen híján az éveknek! —
1158. Én feleltem: — Nem tudom, hogy mi a testi e szépségben,
 semmit sem sejtek felőle, csak mit szemmel látok éppen;
 ketten megkérdezzük szépen, mi szorongatja e létben,
 ketten kérjük könnyörögve, ne rejtse semmit sötétben. —
1159. Faggattuk s tartózkodása szavunkat bilincsbe verte:
 — Elhamvadunk, ládd, te Nap-lány, lángra gyúlt
 mindkettőnk lelke,
 mint gyógyítsuk meg a Holdat, hogy újfent ragyogna szerte?
 Arcod badahsi-rubinja mért van sáfránytól leverve? —
1160. Értette, vagy nem értette, rejtve szeme sugarát,
 rózsaszirmok közé zárta iker-gyöngyei sorát,
 függőkertként terítette kígyózó hajfonatát,
 a Nap nyugovóra tért már, hiába vártuk szavát.
1161. Mit sem értünk térdhajtással és heves kedveskedéssel,
 hevert, mint a nősténytigris, nem jutalmazott beszéddel,
 majd könny-tűzhányója tört ki, elégedetlen a léttel:
 — Nem mondom el! hagyjatok el! — ez volt az éhünkre étel.

1162. Ketten mellé-kuporodtunk, könnyünk hullott, égető,
szánva tapintatlanságunk, amely nem is mérhető,
kényeztettük és kérleltük, tán nyugalma visszajő,
édességgel is kínáltuk, meg sem érintette ő.
1163. Szólt Uszen: — Ó, minden bűbajt e nap elfeledtetett,
e mennyhez-méltó orcákat vajh ki csókolhatja meg?
Igazat mond, ki átkozza, szép szűz, galád végzeted;
ha családom drágább, mint te, hát az Isten fojtsa meg. —
1164. Önfeledten néztük ketten, elmenőben nyögve: Ah!
Vele lenni: kedv, ezernyi; a távozás kripta csak.
Siettünk őt újra látni, mihelyt leáldoz a Nap,
remegtünk, mint kismadarak enyves lépveessző alatt.
1165. Fut az idő, virradat jó, áttörve az éjszakát,
Uszen hirtelen megszólal: — Régen láttam a királyt
s ha nem bánod, ajándékkal megyek a darbazba át. —
Én feleltem tisztelettel: — Hallám uram óhaját. —
1166. Ajándékokat keresgélt, ékkövet bőségesen.
Én kértem: — A darbaz népes, csupa részeg a terem;
óhajtom, hogy csukd be ajkad, jól őrizd eskőd, Uszen! —
Fogadkozott: — Árva szót sem, vagy tőr végezzen velem! —
1167. Ment Uszen. Bent a palota zajgott, vendéggel tele.
A király Uszen arif-ja: köztük szívek szöttese.
Átv teszi az ajándékot, bólint koronás feje.
Lám csak, a részeg kalmár-nép hizelgésnek ügyese!
1168. A király már nem egy kelyhet ürített ki szaporán
s vele az egész vendégség ringatózik mámorán:
hova tűnt itt a mozlim-hit, bor-tilalom és Korán?
Hollónak a rózsa csúf, mint szarv a szamar homlokán.
1169. Az úr dicsérgette Uszent, míg lerészegült szegény.
— Ajándékokod hét-országos: te vagy csak derék legény!
Urad örömeül kincset őriz nálad száz edény;
miként viszonzozzam? nálam nincs tizedrész-enyi fény. —
1170. Férjem meghajolva mondá: — Köszönöm, uralkodó,
te fényt ontasz rám a mennyből, élöket istápoló.
Mit sem hozunk anyaméhből: kincsünk kegyedből való,
minden tiéd, mely miénk, vagy volt miénknek mondható.

1171. Csak több a királyi hála, mint gyöngy- s rubin-zuhatag!
Ráadásul szép arát hoz Uszen a királyfinak:
hálád óriássá nől majd! mily orca és mily alak! —
S magasabbra emelte a felköszöntő-poharat
1172. Uszen megszegte a esküt... a mesét mért nyujtsam el?
Mindent elmondott a szúzról, ki napvilágként delel.
Csurig telt a felség kedve és mindenki ünnepel.
Parancsolta: — Palotámba most rögtön hozzátok el! —
1173. Épp gyanútlan víg órám volt, keblem nyögése csitult,
mikor egy tiszt, a rabszolgák parancsnoka, benyomult
és parancs szerint utána hatvan szolga bevonult,
csak kapkodtam, hogy az egünk ily egyszerre beborult.
1174. — Nap arcu úr parancsával jövünk hozzád, Fatime,
itt rejtőzik Uszen kincse, a Napnak másik fele.
Add és elvisszük magunkkal. Ellenkezned eszes-e? —
Az ég rámszakadt és véres a hajnal erezete.
1175. Csodálkozva megkérdeztem: — Miféle kincset kerestek? —
— Tündöklő orcáju szüzet! Uszen ígérte! — feleltek.
Mindhiába, életemnek borulata elközelgett,
erőm fogytán hervadozva remegek és tengek-lengek.
1176. A szépségeshez futottam, hát látok könny-áradást.
— Látod, csillagom, a balsors zúdít megpróbáltatást,
zürzavarba taszít a menny, hoz haragos változást:
ó jaj! téged a király hív, hallott holmi besugást. —
1177. — A türelem nehéz, mégis: áldás — egykedvűen mondta —
tudtam: örök bánkódásom a baj tüzét fellobbantja.
A szerencse ritka madár; balszerencse: kuvasz-fajta.
Nem új a bú változása, hisz örök az élet gondja. —
1178. Ujból gyöngy-özöne szakad, jégviharként nagy-erős,
azután elszántan fölkel, mint a tigris, vagy a hős,
hisz néki a jószerencse és halvégzet ismerős;
fátylam kéri s arca fényét eltakarja, sietős.
1179. Elindultam azon-nyomban, kincstáramat kinyitottam,
méretlen kincs rejlik ottan, drágakövet s gyöngyöt adtam.
bármelyike ér egy várost, én kínáltam számlálatlan,
ékszert, arany-övet annak, ki miatt nagy bánatom van.

1180. Mondtam: — Mint mentő váltságdíj, lesz még jó-szolgálatodra.
 Áadtam a rabszolgáknak, Nap párjául villog arca.
 Ujjongás közt, mámor-gőzben a király jó és fogadja
 és a gyötrő forráságtól a szűz omol ellankadva.
1181. Embertömeg szaladt össze, terjedtek a zaj pásztái
 s a kíváncsi roham ellen gyengék az örök lándzsái.
 A király bámulva nézte a termetet, mely királyi:
 — Honnét ez a Nap-arcú kép? — kérdi — égi? földi-táji? —
1182. Ki rápillant, mint Nap előtt, lehunyódik szempillája.
 Szól a felség: — Lám, felnyílik a tudás új bibliája:
 ez arc nem e világ képe: Isten jobbjá alkotása
 és midzsnurja eszelősen elrohanhat a pusztába. —
1183. Király vevé maga mellé, szavaiban nincs hideg tél:
 — Mondd, ki vagy te, honnét jöttél, milyen városban
 születted? —
 De ő hallgat, tekintete fényét árny-fátyolba rejtve,
 sorsát igen keserülve, ül a király kerevetjén.
1184. A felség szives beszédét a leány nem értheti:
 messze-messze száll a lelke, más emléket kelteni,
 a rózsza bezárja kelyhét, gyöngyeit pecsételi
 s mind néznek: e szépség titkát ki bírná megfejteni?
1185. Szól a király: — Az igazság elménkkel most nem vegyül:
 itt két végzet lehetséges, s egy igaz kettő közül.
 Vagy megbomlott midzsnur e lány és csak emléknek örül
 s eltompulva nem is érti, mi zajlik köröskörül.
1186. Vagy ránk felülről pillant le: szent bölcsesség és derű,
 néki nem víg a vigasság, a keserv nem keserű,
 sorsa bajban és sikerben, mint mesében, egyszerű,
 száll idegen gondolata, mely mint gerle, oly könnyű.
1187. Majd hazatér a királyfi messze honból győzelemmel;
 én fiam menyasszonyául választom e fényt ezennel
 s majd ha asszony lesz, megtudjuk, hogy ki verte
 ártó szemmel,
 de addig, a Naptól távol, a Hold közeledni nem mer. —

1181. versszakhoz

1188. A királyfiról mit szóljak? Bátor férfi, jó vitéz,
 arca piros, teste karcsu, viselkedése merész;
 sokáig távol-tartotta messzeföldi harci-vész,
 menyasszonyát apja óvta, mint kényes bimbót a kéz.
1189. Nőcselédek a menyasszonyt öltöztették díszruhába,
 fejtől lábíg elborítja drágakövek villogása,
 koronát tettek fejére, tiszta féme tűznek mása,
 derengett a rózsa felett a kristályfény ragyogása.
1190. — Immár az örökösének a trónszéket diszítétek! —
 Napnyugati színaranyból remekelték a trónszéket;
 ekkor feláll a nagy király s nagyjai sok nemzetségnek
 és a trónra felvezeti ama bolygó-fényességet.
1191. Kilenc hadumot vezényelt, hogy őriznék a bejárást
 s ez ország szokása szerint elkezdtek a dáridózást
 és a hölgyért viszonzásul kapott Uszen bő kárpótlást,
 harsonák és csörgődobok gyönyörködtették a hallást.
1192. Hosszan zeng-zúg a lakoma, körbe-járnak serlegek
 és a Nap-szűz szól sorsához: — Csak holtom adtad te meg!
 Honnan és hová jutottam? Kié vagyok és leszek?
 Életem elbírhatatlan; veled, sorsom, mit tegyek?
1193. Ne hervadjon el szépségem, őrizze a rózsaszínt,
 győzők még az ellenségén, Istenem majd megsegit.
 Volt-e oly bölcs, ki halálát megelőzve halni bírt?
 Az értelem minden próbát higgadtan viselni int. —
1194. Őrző hadumjait hívta: — Most eszesen hallgassatok:
 csak az ostoba hiheti, hogy én a foglyotok vagyok,
 jegyességem más se hiszi, csak otromba királyotok,
 ezt a lakzit hasztalanul jelzik kürtök, csörgődobok.
1195. Nem leszek én királynétok, távolba vész az ösvényem,
 mentsen meg e násztól Isten, még ha szép is vőlegényem
 és ti kérjétek a sorsot: léptemnek más utat mérjen,
 hiszen számotokra, tudom, nem haszon az itten-létem.
1196. Ha nincs mentség: tördőféssel végzem élttem hamarjában,
 akkor tovább ti se éltek: az úr megöl haragjában.
 Arannyal halmoztak engem: nektek adom garmadában,
 szabadítsatok ki engem és ne sírjatok hiában.

1197. Megnyitotta ládikóját, leoldotta szűz övét;
egyetlen rubinból csiszolt korona fedé fejét;
odaadta, mondván: — Aki őrzi a szívek hevét:
hogya eloldoztok innen: mégtöbbet is ad ezért. —
1198. Kapzsiságuk nagyot mozdult, még bordájuk is remegett,
rögtön feledték a királyt, szolgálatot, törvényeket,
sőt a kapzsiság árnyában lágyan fénylett a szeretet;
ime, nagy erő az arany: ördöggé, angyallá tehet.
1199. Nem lesz nyugalom a földön: arany-béklyóban az ember;
mohóságtól fog csikordul, határ csak a végső szender;
a lélek ez arany-árban, mint sárban, örülni sem mer,
bár a bilincsbe vert földön gyönyört csak aranycseber mer.
1200. Megtették a csonkítottak, amit kívánt tőlük Nesztán,
nemtelen hadum-ruhába öltözött e nőoroszlán.
A darbaz, mint mindig, részeg; szöknek ajtón, futnak utcán;
árny-sárkánytól nem csorbítva, ragyog a Hold, fényt
havazván.
1201. A rabszolgák szétszaladtak, elillantak nyomtalan.
Kopogást hallok ajtómon: a szűz újra besuhan.
Megismertem őt örömmel, érintette ajakam;
félt belépni: hátha bajt hoz rám is a boldogtalan.
1202. Szólt: — A te ajándékkal vásároltam szabadságot,
sírva könyörgöm az éghez: fizesse gondoskodásod!
Lovat adj, én messze szállok, felmérem a pusztaságot,
mielőtt a dühös király rám-uszítja az országot. —
1203. Az övé lett istállómból a leggyorsabb paripa,
felnyergeltem, ráültettem azt, ki rabul ejt vala.
Mint oroszlán, elragadta Napomat gyors irama;
így hervadt el a vetésem, vesződésem mind oda.
1204. Alkonyodott. A hír futott; fegyveres had tört házamba,
körülfogták termeimet, kongott a vár vészharangja.
Rögtön ahhoz könyörögtem, akin látszott vezér-rangja:
— Ha őt meglelitek nálam: átkot hozzak az uramra! —

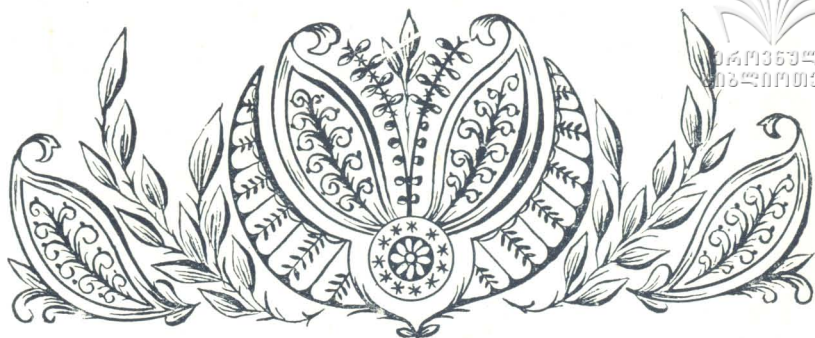
1205. Nem találták, elcsörtettek, köszönés, meg válasz nélkül.
A király és kísérete zokogó bánatba szédül,
jajgatnak az udvaroncok, míg testükön gyász sötétül: —
— Eltávozott a mi Napunk, itt maradtunk sugár nélkül! —
1206. Mi történt eztán a szűzzel: megtudod, ha ideje...
Azt se sejtet: ki volt, aki fenyegetett idebe:
mi tagadás, szeretőm volt, életem rossz-szellemé.
Önző, szűk szív: férfi-szégyen; tág szív: a nő szégyene.
1207. Ee nem érem én urammal, ő csak nyakamon kolonc,
de az egész darbaz dísze volt e délceg udvaronc,
összefértünk: nálam a pénz, nála magas úri polc;
üdv, hogy vérét innom adtad és hogy aljas teste konc.
1208. Szeretőm elől a szűzről szóló hírt nem rejtegettem,
becsületét óva-féltve hogyan és hová szöktettem;
titkom szétkürtölésével fenyegetett a kegyetlen
s most ő holt s te életmentőm; jól tudod, nem hizelegtem.
1209. Mindig ezzel fenyegetett, ha civódásunk esett;
mikor hívtalak, nem tudtam, hogy ő ide-érkezett,
megszeppentem, megsejtettem, hogy összeakad veled,
ezért küldtem a találkát visszavonó követet.
1210. Gondoltam: ha betoppannál, lakomban Napként ragyogva.
menten összezördülnétek — éles kard a vitát oldja —
Mégis jöttél s megijedtem, hol rád, hol rá pillogatva...
De hát ő a halálomat áhította, nem csak mondta.
1211. Ha életben maradt volna: király elé járult volna,
mérgében és keservében mindent elé-tálalt volna;
erre ő a palotámat felgyujtani parancsolja,
másnap családom kiirtva, magam kövek alatt morzsa.
1212. Mivel háláljam meg néked? Isten fizesse meg néked!
Nélküled a sárkány-szemtől nyugözne örök ígézet,
így pedig kedvemre szolgál a gazdagság és az élet
s mi vár az ég küszöbén túl: már én attól sose félek.“
1213. Mond Avtandil: „Látom, hallgatsz az ős ravaszság szavára:
nyílt ellenség nem oly ártó, mint ha rejti barát-álca.
Aki okos: mit sem ád a könnyed, bókos udvarlásra.
Hanem ő már nem veszélyes: lelke holtak közé szállt ma.

Inkább arról beszéljünk: a hajadon hova lett,
kit útjára bocsátottál? hallasz róla híreket?”

Fatma kitör és a bánat hullámszik szíve felett:

„Eltűnt a Nap! Már a völgyre nem virul a kikelet!”

XLVII.

FATMA ELBESZÉLI: MIKÉNT JUTOTT
NESZTÁN-DAREDZSÁN A KADZSOK RABSÁGÁBA

1215. Ó te pillanatnyi világ! ó te Sátán gonoszsága!
Álnokságod tengerének ismeretlen a határa,
Mi jut benned a Nap-arcnak? Fény trónusa? Mélység árnya?
Téged formál, benned lakik minden élők rothadása.
1216. Szól Fatime: „A mindenség dísze tőlem távozott,
épségem és békességem sok időre otthagytott,
sírok tüzes áradatban, kedvem percre sem nyugodt,
nincs erőm, hogy kisimítsam a könny-mosta mély nyomot.
1217. Házam, férjem meggyűlöltem, fiaimhoz gonosz lettem,
gyorsan múló szunnyadásban s ébren is csak őt esengem.
Hitvány Uszen szószegéssel okozta sok veszedelmem,
nálam már kopogni sem mer, elátkozta őt a lelkem.
1218. Halljad: egyszer alkony-rózsát virított az ég-perem
s egy újan-vert sátrat láttam, benn nyüzsgött sok idegen.
Hosszan gondoltam a szűzre, szívem dermedt jegesen:
aki férfi-eskünek hisz, meg nem nyughat sohasem.

1219. Ekkor láttam: jön egy vendég, három barátja vele: egy rabszolga harci-mezben, többinek gyolcs-öltönye. Fél drachmáért reggelit vett az urak kis serege, étel, ital, fecsegés közt csörgött jókedvük ere.
1220. Hallgatóztam, így beszéltek: — Megtisztelés, öröm nekünk, hogy itt összebarátkoztunk; s hol késik ismerkedésünk? Nem tudjuk, ki honnan való, hát tárjuk fel nemzetségünk, magunkról egymásnak szólni: ez volna gyönyörűségünk! —
1221. Folytatták a beszélgetést, betömve unalmuk részét. A rabszolga szólt: — Én láttam a legfelső tűz visszfényét: én parlagraól learatom még a gyöngyszemek vetését! Legkülönb az én mesém lesz: figyeljétek repülését!
1222. Gazdám a hatalmas messzi Kadzseti uralkodója volt, de nyügös betegséggel halál keríté hálóba. Elhúnyt a nagy fejedelem, az ország oltalmazója s az árva királyfiaknak király nénje a kínzója.
1223. Szikla lágyabb eme szörnyénél! Dularduht a király nénje. Népet tép, mint szőlőfürtöt, sebezhetetlen hadnépe. Két árva unokaöccse, Roszán s Rodja maradt véle, övé lett a trón, az ország s annak minden nemzetsége.
1224. Hirtelen a huga meghalt, hol a tenger habzik messze, zokogott a birodalom fojtogató gyászba veszve. — Mért hagyjuk a fényt fakulni, mely a teret átövezte? — kérdé Rosák, a rendtartó őrzérek legfőbb tisztje.
1225. — Őljetek meg, de a sírást én tovább nem hallgatom, inkább zsákmány és sarc végett szerteszt-ólálkodom s a környékről előbb-utóbb visszatérek gazdagon, addigra talán túl-adtok sok óbégatástokon. —
1226. Szól hadának: — A bátrabbja velem jöhet, gyerekek! — Száz válogatott rablóval tombolt, mint a fergeteg. Nappal öltünk-fosztogattunk, nyugalmunk éjjel se lett, karavánokat irtottunk, nyerve áru-hegyeket.
1227. Éjjel vágattunk, nyomunkat belepte homok, homály. Messzeségbe tekintettünk, éles fényt tárt ránk a táj s mondtuk: — A Nap éjszakánként tán erre a földre száll? — Tanakodtunk s meghökkentünk, hogy választ egy sem talál.

1228. Egyik vélte hajnallángnak, másik a Hold pompájának
s közben egyre közeledtünk helyéhez a tűzvirágnak,
gyorsan körbe-kerítettük, néztük forrását a lángnak,
Emberi szó fogad ottan s oly fény: lesúnyjuk pillánkat.
1229. — Ki nyargal ott szemben? — halljuk. — Kik vagytok ti.
lovások?
Gulansáró városából Kadzsetibe vágatok. —
Körbe-álltunk itt is, ott is, szinte kezdve ostromot
és szemünkbe Nap-pártájú karcsú lovas ragyogott.
1230. Sose-sejtett villódzással találkoztunk a pusztában,
tündöklése szerte-siklott a sivatag távolában,
szava zengett, csorbát ejtett mindnyájunk akaratában,
fogairól achát-gyűrűk szálltak sugár-sokaságban.
1231. Ujból feléje fordultunk, az ékes szót nem sajnálva.
Hadum-köpönyeg volt rajta s tudtuk mingyárt, hogy
csak álca;
Rosák megragadta, látva: nem bajnok, csak gyöngé lányka;
megkötöttük egy-kettőre, nem durván, hanem vigyázva.
1232. Szóltunk: — Hajnal vetélytársa, ne csak kérdjünk,
választ is adj:
ki vagy, te világ világa? milyen sugár gyermeke vagy? —
Ő folyamként ontja könnyét és válasza homályba' hagy,
a telehold ábrázata felhősárkány torkába fagy.
1233. Rejtette, mi nyilvánvaló; azt is rejtette, mi titkos:
ki ő? kinek árulása teszi, hogy e pusztán bukdos? —
Valami szomorút mondott s nem őszintén, annyi biztos.
Tekintete, mint kígyóé: benne varázs-erő bujdos.
1234. — Ha fáj szólni, hát ne szóljon — törődött belé Rosák —
az ő fájó életéről minden szó a szívbe vág.
Hercegünket jó órában teremtette a világ:
csodálatos ajándékot küld felé e pusztaság.
1235. Égi kincssel látogatjuk most a leendő királyt:
egész élén át jutalmaz, ha hozunk ily armagánt;
ám ha rejtjük: rontó düh lesz, néki is, nekünk is árt,
rejtegetni kapzsóság is, gyengeség is egyaránt. —

1236. Igy sok mindent megértettünk, tovább nem is kérdeztünk/
és a leánnyal Kadzseti lejtői felé eredtünk,
sértés-fenyegetés nélkül hosszú vissza-utat tettünk,
ő csak zokogott, orcáin szomju könnye percre sem szünt.
1237. Rosákhoz fordultam akkor: — Szolgáltalak s nem hiába;
bocsáss el sürgős dologban Gulansáró városába. —
Flengedett, idejöttem, jó kelmét viszek rakásra
s majd megint közénk állok pusztai csatangolásra. —
1238. Ezt mesélte. Mind örültek, hisz a rege nagy varázsló;
annyit sírtam, már kiszáradt két szemem között a gázló,
hisz egyedül ő lehet csak, kinek orcája parázsló;
mégis, lelkem könnyült kissé: leng, mint enyhe szélben
zászló.
1239. Hívtam s magamhoz ültettem azt a fegyveres rabot,
mondván: — Valamit hallottam, mit beszéltél itt meg ott. —
Hosszabban is, cifrábban is, történetébe fogott;
garas súlya erejéig nyugtom rámtalálhatott.
1240. Van két ördögös rabszolgám, minden hájjal kent bűvészek:
ha akarják, elröppenve láthatatlanná enyésznek.
Küldtem őket Kadzsetibe: — Induljatok, könnyü néktek,
ama fénylő hajadonról hozzatok hírt, erre kérek. —
1241. Három napig messze-szálltak, aztán hírrel vissza-szálltak:
— A leányt a tengeren túl vivék egy ifjú királynak.
Mint égi tűz fényessége, perzselő a pillantásnak
s mind örülnek, csoda-szüzet nyerve araként Roszánnak.
1242. Dularduht ezt hajtogatja: — Jegyezzük el őt Roszánnal,
esküvőhöz most nincs kedvem, keblemen búfelhő-szárnnyal;
megyek s egykor visszatérek, addig várjunk még a násszal. —
Várba zárták, körülvették szüzed hadumok hadával.
1243. A királynő toborzott egy varázsló-kadzs sereget,
előttük veszélyes ösvény, idegen hon fenyeget,
s a kadzsók vitézségéről mindenki jót emleget,
így indult el a királynő: megteszi, mit fejbe-vett.

1236. versszakhoz

1244. Kadzseti várát idáig még senki sem ostromolta, szirt-boltívként ágaskodva övezi sok szikla-borda s csak hegy-mélyi alagúton juthat bárki a toronyba; ott csillog a szűz, mint fény-szál, melyet küldött a menny boltja.
1245. Komor képü harcosokat rendeltek a várkapuba, tízezer leghűségesbet, mind főrangú család fia, mind a három bejárathoz jut háromezer dalia. — Ezt hallván, mondom szívemnek: — Földi jussod kálvária.“
1246. A Nap-homlokú Avtandil, mihelyt mindezt értheti, nem válaszol, pedig a hír hatalmas öröm neki, gyönyörű sugárzó arccal a menny kegyét élteti: „Nem-várt alkalom a pusztán a magot elülteti!
247. Könyörögve, szerelemmel hajlok hozzád, Fatime: szavad nyomán nagy célomról feslik az álom köde, kadzsok dolgait, szokásit mondd töviről-hegyire: hallom, test-nélküli lények, mégis házasodnak-e?
1248. Tudd meg, hogy e szűznek sorsán, mint parázson, lelkem ég. Ha kadzsoknak testük nincsen: minek nekik feleség?“ Felel Fatma: „Gondolatod fényessége nem elég: bizony emberek a kadzsok, honuk bérc és sűrűség.
1249. Csak a nevük szellem-féle, mégis ők is rögön-járók, azért nevezik így őket, mert vajákosok, varázslók, más népeket megrontanak s ők suhannak, mint a rárók, más nemzetek félnek tőlük, mert ők végzet felett állók.
1250. Más sereget bűvöléssel megkavarnak, elvakítva, lég s víz viharát varázsuk zúdítja, vagy széjjelnyitja, minden medren átsétálnak tenger-ágyat kiszáritva, napból éjszakát bájolnak, éjjel fényt a menny-kárpitra.
1251. Kadzs a nevük e világon, mert varázsuk diadalmas, valójában emberek ők, testük, mint miénk, rugalmas.“ És a gyengéd barátnőnek hálálkodik a hatalmas: „Kioltottad kínom lángját, érdemedért hálát hallhass.“

1252. Avtandil buzgó imája Isten felé csendült nyomban:
„Mindörökre magasztallak, vigasztalóm siralomban,
voltál, vagy s léssz, mondhatatlan-mérhetetlen ég-távolban,
égi áldás kőtábláit mégis élénk-tárod onnan.“
1253. Könnyes szivében Avtandil egyre Istenhez kiált,
Fatma pedig azt hiszi, hogy lelke hozzá hajlik át.
A lovag, őrizve titkát, megteveszti Fatimát
s a hölgy karjával kulcsolja, csókolja napsugarát.
1254. Feküdt éjjel a kedvessel, heve szétszállt virradatra,
hölgyét nyakánál karolta, hűsége kárát vallotta,
felve gondolt Tinatinra, hozzá fűzte fogadalma;
tigrissé-vált szívét űzné tigris-ösvényen fájdalma.
1255. Avtandil a könnyet ontja, rejtve szemeit fűröszi,
szeme fényének hajóit fekete tó elsúlyeszi.
„Nézzetek a szerelmesre: szilárd hűségét hol edzi?
Bülbül, hollóként, szemét közt, tolla ragyogását veszti.“
1256. E könnyek medencéjében a kő is elolvadt volna.
A tó borostyán-mederben; rózsza-gázló vezet rajta.
Zeng a nő, mint fülemüle, amíg mellette a dalja;
ha a holló rózsát talál: magát csalogánynak hallja.
1257. Elillant a Nap fürödni, reggel megjött hölgye mellé,
sok csillogó ruhát hozott néki a kereskedőné,
jóillatú keneteket, lágy inget; de nem igenlé.
„Öltsd magadra szégyen nélkül: a szerelem fája termé.“
1258. Avtandil mond: „Itt az idő, hogy feltárjam titkomat,
kereskedő-álarcomat tépje szét egy pillanat.“
Vértet, páncélt vett fel otthon, tetőtől-talpig vasat,
szépségében az oroslán pírban fénylett, mint a Nap.
1259. A nő sűrög-forog, süt-főz, maga készít csemegét;
jön a lovag és szeméről már eloszlott a sötét.
Csörömpölő harci páncél elbűvöli Fatimét:
„Igy még szebb vagy! Hová legyek? Bárki elveszti esztét!“
1260. Az asszony-szív óceánján végtelen vihar sodor
és a lovag félig kacag, félig fanyar és komor:
„Azt se tudta, hogy ki vagyok, mégis vallott annyiszor!“
A lovag mi más tehetne? szerelmesként ráhajol.

1261. Ettek-ittak és elváltak és Avtandil hazament,
kissé becsípvé, testére álmat borított a csend.
Mikor ébredt: a tengeren már az alkonypír pihent.
„Várlak“ — üzenté Fatmának — „magam vagyok idebent.“
1262. Jött is Fatma sóhajtozva, jó Avtandil meghallotta:
„Oh, e hatalmas platán-törzs szétzúz engem darabokra!“
Ahogy maga mellé vonta, sóhaját kacaj váltotta,
pilla-sátor árnyékában álmatlan-sápadt az arca.
1263. Szólt Avtandil: „Elvakítod a tiszta tekintetet,
mint ki elleste kígyótól: mi hathatós bűvölet,
ezért nem hallhattad eddig szinigaz beszédemet:
más szempillák erdejének árnya öli lelkemet.
1264. Azt hitted, hogy kufár vagyok és enyém e karaván;
arab had vezére vagyok és királyom Roszteván,
had hömpölygésén úr vagyok s fegyverén és táborán,
kincstár csengésén úr vagyok és aranyak záporán.
1265. Méltó vagy a bizalomra, titkom megfelezésére:
él egy szűz Arábiában, minden birodalom fénye,
ő izzít engem pirosra, ő hamvaszt el feketére,
rangot, otthont messze hagyva kívánságát viszem végbe.
1266. Azt kívánja: megtaláljam őt, ki nálad bújt e házban,
a világot mind bejártam legszélég a nyomában,
perzselt virágként lankadni az ő szerelmesét láttam,
erőt, elmét odadobva nincs már üdve a világban.“
1267. Aztán Fatmának Avtandil festé sorsukat egészen
s hogy a tigrisbőrös lovag mint vergődik szerelmében.
„Ama szűznek, kit nem ismersz, légy segítségére készen
és fekete szempilláin új élet dicsfénye léssen.
1268. Mieink javára, Fatma, vállunk egymáshoz szorítsuk
és a messzi csillagoknak hűnyó lángját újra szítsuk,
a sok ember-nemzedéket dicséretünkre tanítsuk,
midzsnur-találkozás elé már az időt igazítsuk.
1269. Küldd rabszolgád Kadzsetibe, aki szárnyakon siet,
kettőnk terve jóhírével töltse a fogoly szüzet
s hogy tudhassuk, mit terveljünk, küldjön nekünk híreket
és a kadzsokra zúdíttjuk az érdemelt végzetet.“

1270. „Üdv Istennek“ — mondá Fatma — „dicsősége így akarja.
Égi küszöb magasáig száguld, amit megtudtam ma.“
Hívására jó egy szolga, sötét, mint a holló tolla. ᠶᠠᠮᠠᠮᠠᠨᠠ
„Tüstént röppenj Kadzsetibe, hosszú az út“ — paráncsolja. ᠶᠠᠮᠠᠮᠠᠨᠠ
1271. „Mutasd nekünk: mennyit használ a varázslók tudománya?
Lelkem ostromlott faláról zuhanjon le a kín lángja!
A lánynak hírt vigy a várba: van fű meggyógyítására.“
„Meglesz holnap hajnaltájra“ — felel Fatma rabszolgája.

XLVIII.

FATMA LEVELE NESZTÁN-DAREDZSÁNHOZ

1272. Fatma írta: „Ő te csillag, mindenségnél magasabb Nap, bájad szomjazása öli a tetőled elszakadtat, kellemednél, jellemednél sose láttam rangosabbat, ronthatatlan öröklétben kristály és rubin magad vagy.
1273. Várok-várok s nem üzentél, nincs felőled hír, se jel; barátnőd rossz-sorsod sejtí saját józan-eszível. Megszolgált a szerencsáját a türelmes Tariel: találkoztok, ő rózsa lesz, te meg ibolya leszel.
1274. Tariel testvér-barátja jött el hozzám, rólad kérve, téged keresve: Avtandil, arab sereg fővezére, Roszteván király neveltje, rettenthetetlen vitéze. Okosan és rögtön felelj barátnőd üzenetére.
1275. Levegőn át hozzád röppen Gulansáró mágusa. Üzenj a kadsok hadáról: vajjon nem tért még haza? Kadzsetiben ellenségnek vajjon mennyi a hada? Tömlöcödnek őrei kik? s az örök legfőbb ura?

1276. Mind, amit Kadzsetiről tudsz, sorolja el leveled és szerelmes lovagodnak küldjél üdvözlét-jelet. Tedd örömmé a bánatot, amely éget két szívet; egyesül a szerelmespár, kit a Teremtő szeret.
1277. Repülj, levél és büszkélkedj, kinek röppensz a kezébe, irigyellek, hogy őt látod, zafir és gyöngy a szépsége, örvendezhetsz, hogy őt látod, aki bensőnk epedése, vajjon nem szánsz-e bennünket, kiknek enyészet a része?“
1278. Fatma hívta rabszolgáját és adta e levelet: „Kinek arca Nap-pompájú, annak tenyerébe tedd.“ Testére zöld köpenyt gyűrve, miként kígyózó övet, tüstént elröppent a mágus, erkélyen, erkély felett.
1279. Ívelt, mintha nyíl-idegről lőtték volna a világba, így közeledett a célhoz: felködlött Kadzseti tája. Átsuhant az örök rendjén, senkivel hangot se váltva s a szeretet üzenetét vitte a lány rabszornyába.
1280. Mintha nyitottak lennének, surrant ajtók szűk nyílásán. Belép hosszú köpenyében, homály borong pillantásán. A Nap-orca megijedt az ember-formájú kód láttán: az ibolya tengerkéék lett; rózsza színét váltja sáfrány.
1281. A szerecsen szól: „Mért rettensz? Tekinteted mért sötét? Hiszen engem üzenettel Fatime küldött eléd, s hogy beszédem nem hazudik, meglásd, olvasd levelét: felvirulsz a fényben, rózsza, várd meg a nap reggelét.“
1282. E beszéd a Nap-kisasszonyt, mint álom ölelte által, mandula-szeme kinyílt borostyánkő-pillantással, átvette a levelet, mely teli gyengédséggel, lánggal; elolvasta: betük pírja szétmosódott a könny-árral.
1283. Egyre kérde a rabszolgát: „Ki az, aki keres engem? Hogy még élek a világon: nem tudhatta jós sem, bölcs sem.“ Szólt a hírvivő: „Mióta téged tőlünk elvett Isten, a mi egünk nem tündököl, csak a homályt osztja ingyen.
1284. Urnőm kebelét azóta folyton hét tör járja át, csak a tengerhab követi könnyeinek nyomdokát. Rejtve jöttem kamarádba, becsapva örök sorát. Ujra mondom, tanum Isten: bú fürösztí Fatimát.

1279. versszakhoz
2024.01.09

1279. versszakhoz

1285. Egy vitéz toppant be hozzánk, vakmerőség a szemében,
elmondá urasszonyomnak, mily láng sebez téged mélyen,
Medve-mancsa, tigris-kedve; első a hősiességben.
Engem kértek: nézzelek meg és valljak, ha visszatértem.“

1286. A szűz felel: „Igen-igen, minden szavad elhiszem.
Honnan tudhatta meg Fatma: hol kallódik életem?
Lovagom távolban szenved, tűzzel égeti szivem,
irok néki, te meg mondd el, mint epeszt a szerelem.“

XLIX.

NESZTÁN-DAREDZSÁN VÁLASZA FATMÁHOZ

1287. Az imádott írta: „Fatma, romolhatatlan szivedben
anyánál is jobban tudtad, hová lopott a sors engem.
ítélt a világ bírāja: sokszorozza szenvedelmem;
de leveled elolvasva, ékes remény zsendül bennem.
1288. Szerecsenektől megmentve, megkönnyítéd bánatomat,
de a kadsok vártornyában vas az ajtó, vas a lakat,
küld az ország őrzésemre számlálatlan harcosokat,
hú baráti egyességünk útját állja komor csapat.
1289. Mi olyat írhatnék itten, mely mindnyájunkon segítsen?
A királynő elutazott, varázsló köröttem nincsen,
de sokezer harcos őriz, hogy meg ne szökhessek innen.
Dehogy bírtok megmenteni! Vagy csodában kéne hinnem?
1290. Aki értem fáradozik: fáradsága mind hiába,
ne eméssze szívet értem, inkább csillapodjék lángja.
Irigylem őt, hogy Napomat, lovagomat nemrég látta;
ó jaj nekem! életemet tengetem a Naptól válva.

1291. Nem tárulkoztam ki néked, szerelmem nem mondtam el,
erőtlen voltam beszédre: szemem mingyárt könnyre lel.
Kérlek: kérd azt a szerelmest: nyomdokomat hagyja el,
s küldj követet: végzetemet hadd tudja meg Tariel.
1292. Búbánat jut elég nékem: minek halállal tetézni?
Én kettős halállal halnék: nem bírnám őt holtnak nézni.
Tudom, hogy minden hiába: fegyvert fogni, vagy igézni;
hogya nem így van, kövezz meg: s ott fogok kősírba térni.
1293. Küldjek néki, kértél engem, némi jelet üdvözlettel.
Küldök foszlányt fátyolomból: rég hősöm kezéből vettem.
A szerelem ajándéka legdrágább és nem veszett el,
színe sorsomra hasonló: mint az éj, gyászos, kietlen."

L.

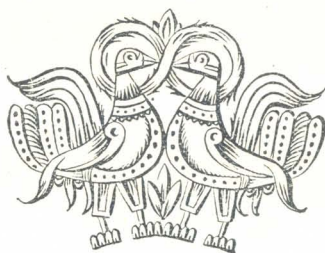
NESZTÁN-DAREDZSÁN LEVELE SZERELMÉSÉHEZ

1294. Ime ír egyetlenének: hallható, hogy szíve dobban,
szerelem-gyújtotta könnytől a szerelmi láng kilobban.
Megírta; és belerendül, aki hallja, mi van abban;
sok kristály-csepp ring a rózsán, tükröződve szírom-habban.
1295. „Kedvesem, ez üzenetben lelkem minden törekvése,
tollam derékgig bemártom a szenvedés epéjébe,
írott ívem ragasztója mindakettőnk szíve-vére,
jól tapadjon, ne szakadjon életünk az örök éjbe!
1296. Ládd, barátom, mit tehetne velünk Alkotónk világa?
Ragyog fénye, teremtménye mégis lerogy a homályba.
Egykedvűn cipelni sorsunk: ez a bölcsenek tanácsa;
de nekem, nélküled élni: a szenvedés éjszakája.
1297. Tudod, miként választott el minket az átkos világ:
nem lehet kettesben ülnünk a vidámság-lakomát.
Szívem lándzsával sebezve. Bálványom ide se lát.
Csak a Rejtett Ész tárhatja rejtett végzet nyomdokát.

1298. Esküszöm, hogy már kihúnytam, véelve, hogy már úgyse vagy
erő élni, kedv szomjazni: elfeled és odahagy.
De most Isten előtt állok! Keblemben olvad a fagy!
Bánat árnya egyre törpül: új örömhír fénye vagy!
1299. Életed világít nékem, lobogóként leng reményem,
elbírom már, hogy a vérem holtig kínzó lánggal égjen!
Az érettünk fáradókért hálánk növekedve érjen,
ahol szerelem-vetés nő, ott a sarjut is becézem.
1300. Magamról pedig, szerelmem, mit küldjek? Szivem sirását.
Ajkam, elmém fel nem méri a sors minden gonoszságát.
Fatma engem szabaddá tett: adja Isten méltó árát!
De mi haszna? sorsom újra megmutatta álnokságát.
1301. A bajt bajjal sokszorozza váltig a hűtlen világ:
úgy véli, még most sem elég nékem a szomorúság,
kadzsok fogságába ejtett, kiket még a kard se vág:
hívem, bajt bajjal pupozva mind a végzet rakta ránk.
1302. Rabként vártoronyban élek, látok távoli vidéket,
föld alatt van a bejárat, őrzik marcona vitézek,
éjben-napban szakadatlan a rejtett ösvényre néznek,
tűzfergeteget zúdítva megverik az ellenséget.
1303. Nem hiheted, hogy a kadzsok ember-módra küzdenek,
ne hozz rosszabb szenvedést rám, mint amilyet szenvedek,
száraz taplóként elégnék, hogyha látnám vesztedet,
sziklaként hordd különlétünk, ne üzzenek kételyek.
1304. Párom, messzi legyen tőled minden kétely, kínzó mételty;
vedd úgy, mintha a szerelmet mással inná hűtlenségem;
rajtad kívül mindent únok: öröm-morzszám, pusztá létem;
vagy tört szűrok kebelembe, vagy leugrom meredélyen.
1305. Esküszöm a Napra: Holdad soha másnak nem ragyog,
három Napként éghet bárki: mindig tiéd maradok.
Inkább mélybe hullok, hová ablakomból bámulok
és lelkemet, veled telve, égbe viszik angyalok.
1306. Könyörögj a Teremtőhöz, hogy börtönöm zárát nyissa,
oda jussak, hol tűz, víz, lég a föld határát borítja,
szárnyam nőjön és repüljek, hol szemem az álmot issza,
éjjel-nappal rám-táruljon a villódzó szent menny titka.

1307. Nélküled nem ragyog a Nap, hisz te vagy az én Napom,
örök társa vagy te néki, sorsotok fut egy-uton.
Képedet az égen látva, nyílik benső hajnalom,
ha életem keserű volt, életem túl nyughatom.
1308. Nem irtózom a haláltól, ha te óvod lelkemet,
szívem lángja majd a síri sötétségből fellebeg,
emlékezve válásunkra, sebeimből vér csepeg,
de ne sírj, ha eszedbe jut, hogy elszállt a kedvesed.
1309. Siess téres ind határra, apám segítségem várja,
körülveszi az ellenség, nincs aki mellette állna,
könnyítsd meg a veszteségét, ha sejtí, hogy nincs már lánya,
értetek buzog a sírban dermedt szemem hideg árja.
1310. Jaj nekem, boldogtalannak, panaszkodom vak-sorsomnak,
érzed, hogy a szív eszméi más szív felé mint rohannak?
Érted halok s holttestemre, tort ülni, hollók suhannak;
amig élek: énáltalam lelken csak árnyak vannak.
1311. Ajándékom visszaküldöm: híved tépett fátyola,
már csak foszlány a fátyolból: vesztés szerelem nyoma.
Emlékezetül maradjon, mint holt remény záloga;
bajjal fordult énfelém a menny hét tüzes vándora.”
1312. Bevégezte üzenetét, szíve kedvesére szállt,
aztán rézsút elhasítva kettészelte fátyolát,
hajkorona-ékességben, fátyoltalan fővel állt,
illat fedte a gyümölcsfát és a fürtök fonatát.
1313. Gulansárónak fordulva szállt a varázsló haza,
egyetlen napot se vesztett, hévvel várta Fatima..
Avtandil a szűzről hírt hall, fakad ajkán új ima:
nem mámoros magabizás: hála tiszta dallama.
1314. Szól Fatmához: „Közös tervünk virágként bontakozik;
adósod vagyok, ki néked egy világgal tartozik.
Végére jár az esztendő, most barátod utazik;
nemsokára Kadzsetiben minden vészre-változik.”
1315. „Oroszlán” — felelte Fatma — „már tüzem, mint tűzvész, lángol,
de lelkem homálytól súlyos: válni kell a forróságtól.
Jó, ha sietsz Tarielhez, kit reménytelenség láncol
és törjetek Kadzsetire, míg a kadzs had zöme távol.”

1316. Pridontól kapott szolgálait hívá Avtandil vezér:
„Tudjátok meg: a halálból kedvem élni visszatér,
örüljétek: rég-várt hírtől újúl és pezsdül a vér,
halálomért ellenséget nem fog övezni babér.
1317. Mondjátok Pridon királynak: rég-keresett nyomra leltem,
magam most nem láthatom őt, más kötelesség visz engem,
ő harsantson harsonákat, harsányan harsogva fennen!
Ime küldöm ajándékom s üzenem: elvész az ellen.
1318. Most a megtett szolgálatért adódotok maradok
s majd ha megint találkozunk, mindent cseppig megadok.
Kalózhajó kincstárából leszen néhány javatok,
ha fősvénynek tartotok is, most többet nem nyujthatok.
1319. Szegény vagyok idegenben, bár ajándékozna lelkem.”
A kalózhajó kincséből osztott szívélyesen, könnyen.
„Menjétek ez ajándékkal szülő-honotokba menten
s levél tőlem, testvérétől, jó Pridon királyhoz menjen.”

LI.

AVTANDIL LEVELE PRIDONHOZ

1320. Irta: „Nagy Pridon, királyok boldog, szerencsés királya, emlékeztetsz oroszlánra s a napkorong sugarára, hitetlenek vérént ontod, mint záport az égi pára. Én, öcséd, szelámom küldöm, bízva hűségessz szolgálókra.
1321. Kárpótlásként a balsorsért, melyet eddig elszenvettem, most elértem kívánságom, vágyamnak békét szereztem: ama Nap-orcájú szüzet Kadzs-országban felfedeztem. Az oroszlán vigaszt talál, legyen bár sötét veremben.
1322. Varázslók közt teng, fogolyként, végzettől rabságba ejtve; behatolunk hozzá könnyen, az erődöt szerzte-verve. Míg a nárcisz gyöngy-esőt ont: harmatot gyűjt rózsza kelyhe. Most a kadzsok eltávoztak s hazatérnek majd ömölve.
1323. Szívem örömbe-vettem, a könnyektől búcsút vettem. Egyedül kockázat volna: Pridon s Tariel mellett. Bármít határoztok ketten, elértek menthetetlen, hisz töletek nem csak ember, de még kőszikla is retten.

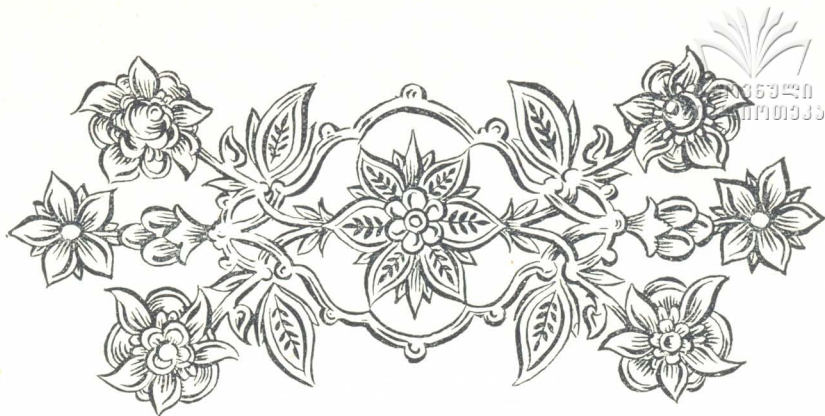
1324. Kegyes bocsánatot kérem, hogy nem hozzád utazom:
a fogságba-esett Holdért cselekedni kell bizony.
Örülsz majd, ha két fivéred kongat-dönget kapudon:
a testvéri kötelesség nálad nincsen parlagon.

1325. Nékem-adott rabszolgáid egytől-egyig hívek, bátrak,
nem hoztak fejedre szégyent, örvendj, mert ügyesen jártak.
Bár Pridonék nem örülnek hizelgő magasztalásnak,
mégis egy bölcs azt mondotta: Bátraktól erednek bátrak.“
1326. Üzenetét befejezte, szép zsinórral átkötözte,
átnyujtá a rabszolgáknak: rózsza, szekfű fonta össze.
Leveléhez, élő-szóval, pár rövid parancsát fűzte,
mosolygott: a rubin-ajtót gyöngy-sugar keresztül-tűzte.
1327. Jó Avtandil hajóra lelt, mely az ő honából siet;
megy a bajnok, mint a csillag s telehold a tenger felett;
fáj Fatimát odahagyni, a bucsuzás rosszul-esett,
könnye festi a szirteket, a fövényt s a part-íveket.
1328. Fatma, Uszam s rabszolgáik keserves könnyet zokognak,
szólnak: „Felgyujtottál minket izzó sugaraddal, ó Nap,
ha te elmész tőlünk, csillag, a homály fejünkre lankad,
halált hintő karjaiddal adj minket a ravatalnak.“

LII.

AVTANDIL TÁVOZIK GULANSÁRÓBÓL
ÉS MEGÉRKEZIK TARIELHEZ

1329. Avtandil a tengerre szállt, lengedező szél terelte,
úszott a tág térségen át, arcán kedve áradt szerte:
jó hírekkel megrakodva rátalál majd Tarielre,
izmos karját égre tárja, bút s reményt forrasztva egybe.
1330. Teljében a kikelet már, fű kizsendül a tisztásra,
idő rózsáknak nyílásra, társaknak találkozásra,
a Nap kerek égi útján Szaratan ül trónusára
s Avtandil felsóhajt, látva, hogy a rózsák sebe tárva.
1331. Kristályként ragyog a harmat; kórus a menny morajlása;
és ő megcsókol egy rózsát, mely hasonlít ajakára
s megszólítja: „Rajtad pihen szemem gyengéd pillantása,
mintha barátommal volnék, rég-óhajtott szókat váltva.“
1332. Barátjára emlékezve, megpihent könny-ködbe veszve,
tovább utazott sietve, ösvényét csatak belepte;
ridegek a sivatagok, szikla-záradak; célja messze;
nyilától a vadakat a sásos odu sem mentette.

1333. Ime feltűnt a könyílás. Szíve szökdél, hogy mondhatja:
„Itt senyved testvér-barátom, kiért buzog könnyem kútja,
elmondom, hogy mit hallottam, vesződséggel célba jutva
de ha nincs már szirt-lakában, fáradságomnak mi haszná?
1334. Néhanapján visszatért tán, soká helyben nem marad,
rögtön a pusztába indul, kergetni a vadakat.“
Körülnéz és szól: „A nádas felé veszem utamat.“
Paripájával megfordul és a völgyön áthalad.
1335. Üget lovára hajolva, lelkében öröm-sziporka,
nevén szólítja barátját, csengő nagy hangon dalolva.
Aztán arany sugarak közt a Napot megpillantotta:
a nyugtalan bolyongó hőst a nád-sűrű megmutatta.
1336. Épp most ölt meg egy oroszánt, kardja még fürdött a vérben,
álldogált a tetem mellett ló nélkül a nádas-szélen.
Avtandil dörgő hívását hallva, fény lobbant szemében,
ráismert az eszeveszett, félig alva, félig ébren.
1337. Kardját elhajítva rohan és vár rá a jóbarát,
lóról leszáll, mint fénykéve a csipkés felhőkön át.
Karjaikból füzért fonva övezik egymás nyakát;
köszöntésük, mintha rózsa szirmát szólni hallanád.
1338. Tariel könnyekbe zárja mind, mit elrejt hallgatása,
csermely csobog opál-kútból, piros a patak futása,
pálma-termetét öntözi felhőjének bő csorgása:
„Elfeledtem, téged látva: mi az élet sivársága.“
1339. Bús társára néz Avtandil ajkat-nyitó kacagással,
fényt hintenek a gyöngy-szirtek rózsa-hasadékon által:
„Mindennek nyomára jártam, megbirkóztam száz csapással,
a virág, mely hervadozott, már pompázzék virulással!“
1340. Tariel szól: „Te megjöttél: végre vigasz is jut nékem,
rád nézhetek, tűnő létem végső óhaját elértem,
nincsen már a Teremtőnél más gyógyszerem, édességem,
majd elérem fönn a fényben, mit nem leltem ez inségben.“
1341. Barátja értetlenségén Avtandil csodálkozott
és a jó hírt tudtul-adni nem várt jobb pillanatot:
rózsája fátyol-foszlányát tüstént átnyujtotta ott
s az csak nézte: oly ajándék, mit valaha ő adott.

1342. Vevé a fátylat s az írást, felujjongott hangosan,
szorítá arcához, melyet elhagyott a vérfolyam,
lehajolt az agát-erdő, lelke szétfolyt, mint higany; 34935320
ily gyors változást nem bírna sem Kaisz, sem Szaláman. 3020010933
1343. Nézi egyik, hogy a másik kifogy a léleketéből,
megretten és nem is sejtí, mint mentse az eleséstől,
a váratlan öröm adta szívszorító döbbenéstől:
lerogy a hős, áldozatként, kedvese üzenetétől.
1344. Avtandil meggörnyed s jajdul, mint egy mullah a mecsetben,
arca kristályán hollószárny hasít hosszában s keresztben,
megreped a sima rubin, árny gyűlik az erezetben,
omlik arca verejtéke zuhatagnál sebesebben.
1345. A hályogos szembe nézve, arcát a vér ellepi:
„Balgaságnak ily mértékét bolond is szégyellheti:
hát szabad-e a tűzvészre rögtön vizet önteni?
Váratlan öröm nyomását a szív el nem viseli.
1346. Mit mondhatok én, ügyetlen? Ó jaj, testvérem megöltem,
könnyelműen cselekedtem, mérhetetlen bűnű lettem,
eszeveszett sietséggel az eredményt elvesztettem,
régí mondás: kapkodásnál a higgadság tesz bölcsebben.“
1347. Élet-szikra nélkül feküdt Tariel, a földre-döntött.
Avtandil futott a fák közt, ahol a hegy forrást öntött
s a megölt oroslán vére még tűzként forrt és gőzölgött.
Barátját vérrel mosdatta; kékült képén pír előmlött.
1348. Oroszlánt oroslánvérrel gyógyítva, segélt barátján,
indus hadak rezzentek fel hosszú láncként szempilláján.
ólmos szemhéját nyitotta, élet nyilallt át a pálmán,
a Nap legyőzte a Holdat, eltüntetve menny hajlásán.
1349. A szirmok télen lehullnak, rózsatövek megfakulnak,
de tavaszi zivatartól, nyári hőtől is elmúlnak,
felettük búról és vágyról a fülemülék dalolnak:
kétszeres bú gyötri őket, akár hó van, akár harmat.
1350. Ugyanígy az ember lelke bajosan simúl a rendbe:
kedvben-búban e bolondnak minden silány, csonka, gyenge,
teljességet nem találva, csak zúgolódik nyögdelve;
fejet görnyeszt az életnek, így lesz önmagának terhe.

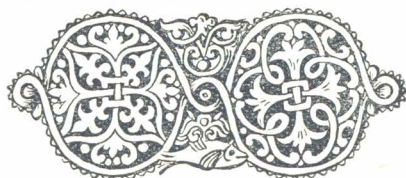
1351. Tariel a fátyol-foszlányt s a levelet nézi-nézi,
az örömhírt elolvassa, alig érti, inkább érzi;
meghomályosult a sugár és az alkonyt éj tetézi.
Avtandil felkel s gyógyítva kezd barátjához beszélni:
1352. „Sokat tanultál, sokat tudsz: minek lelked vergődése?
Nem zokognod, kacagnod kell: körülzáldos vígság, béke.
Oda menjünk, hol kihúnyna nélkülünk a csillag fénye
és úgy állsz majd párod mellett, mint eljegyzett vőlegénye.
1353. Búnak nyoma se maradjon: immár szerencsénk arat,
Kadzseti magas váráig gyorsan győzzük az utat,
szablya legyen a vezérlőnk, verjük le a kadzs hadat,
Nesztánt hozzuk, ha rakásra tornyoztuk hulláikat.“
1354. Tariel sok kérdésére válasz is van, vigasz is van
és szemében csodálatos fehér-fekete fény villan,
ifju arca lázra lobban, mint napsütött rubin csillan:
csak méltó nyer oly adományt a mennytől, mely múlhatatlan.
1355. Avtandil fülét simítják ily hálálkodó beszédek:
„Méltóképp nem is dicsérlek, híján bölcsek erejének:
bérci forrás ere nyílt meg a völgy tikkadt mezejének,
de a nárcisz könnye szárad, hála testvér-segítségnek.
1356. Mint adnék én fizetséget? Majd Isten megadja néked:
amekkora a jótetted, annyi-súlyu lesz a béred.“
Elindulnak, lovagolnak, ajkukon közös dal éled;
a szenvedés szűk világa tágassá lesz, Aszmat, néked!
1357. Szikla tövén, barlang-szájnál Aszmat egyedül pihen,
fehér kablán jó Avtandil, sötét ménen Tariel,
közelegnek és dalolnak, mint két bülbül, édesen,
Aszmat tüstént feléjük fut, ámbár félig meztelen.
1358. Hányszor látta ő Tarielt vigasztalan kínba hullva;
most nem érti széles kedvét: mintha otthon lenne újra!
Szinte harangszót követve futott, mintha láza volna,
nem sejtette, hogy a rég-várt jó hírt hallja egy perc múlva.
1359. A két férfi ujjong, kacag, foguk villan fényesen:
„Aszmat! édes hugunk, Aszmat! szerencsét önt ránk a menny:
a Holdat az éjhomályban megtaláltuk hirtelen,
az élet új kikeletjét vígan járjuk, kedvesem!“

1360. Avtandil a lóról pattan, hogy kedveltjét átkarolja, a lány is nyúl őfeléje, remeg fa és bokor gallya, könnyeivel záporozva nyakát, orcáját csókolja:
„Mondd, mily hírrel jöttél hozzánk? Vártalak, érted zokogva.“
1361. Átadta az üzenetet, szerelemben gyámoltjátét, a hervadó platánfáét és derengő holdvilágét, mondván: „Olvasd el irását és imádkozz jobb-sorsáért: közel jött hozzánk a csillag és messzire száll az árnyék.“
1362. Minden szenvedést és tettet a levélből megtudott, félelem és csodálkozás remegtette Aszmatot, testén ismeretlen érzés fejtől talpig átfutott:
„Mindez igaz, vagy káprázat? Élő írta, vagy halott?“
1363. Avtandil szól: „Ne félj, minden velejéig-igaz itten, a keserves bánat pusztul s öröm-oknak rése nincsen, a formátlan homály foszlik s a világ világol rendben, a gonoszságot legyőzve csak a jó él mérhetetlen.“
1364. Az indusok amirbárja Aszmatnak kedveskedett: mint kik rég nem látták egymást, e kettő ölekezett, pupilláról, szempilláról a rózsára könny esett. Embert sorsa be nem csapja, hogyha ésszel-vértezett.
1365. Az Istennek hálálkodtak: „Ó, boldogság kútja fenn! Igazságodtól eltérnünk: döntésedtől idegen.“
Tariel, karját emelve, Urát áldja szüntelen.
Aztán Aszmat lakomát ad szikla-barlang mélyiben.
1366. Tariel szól barátjának: „Fontoljuk meg ezt-amazt: aki siet, előbb-utóbb legdrágábbat elszalaszt. Legyőztem itt a deveket — neked már elmondtam azt — most látatlan kincseiket nézzük meg! Mi sem riaszt.
1367. Kincstárukat föl nem tártam, még eddig magam se láttam: arany mire lett volna jó, vadállatok közt, magányban? De most szükségünk lehet rá.“ — Elindultak mind a hárman, negyven kaput vertek szét a mélyülő barlang-homályban.
1368. Példátlan kincs sorba-rakva, szem nem látta, nem kutatta: csiszolt ékkövek, csupaszon, vagy ötvözve foglalatba, ládászámra igazgyöngyök, akkorák is, mint egy labda, öntött arany ötvözetek; és még mi minden, ki tudja?

1369. Negyven hombár, boltozatig teletöltve ékszerekkel,
de az egyik telis-tele csupa harci fegyverekkel:
hevertek ott páncélingek, mint kévék kötve zsineggel
és egy titokzatos láda, mit még kéz nem feszített fel.
1370. És a ládán felírás volt: „Lelsz itt mindent a javából:
gyémántos acél mellvértet; kétélű kardot Baszrából.
Ha a deveket a kadzsok megtámadják: pokol lángol.
Ám királyok gyilkosa lesz, ki itt kutat mulatságból.“
1371. A vitézek kinyitották, egy percig sem késlekedve:
három fegyverzet volt benne három hatalmas termetre,
kard, páncéling, sisak, mellvért, nincs rozsdája egyiknek se,
nyilak és hegyes nyilvesszők, fektetve türkisz-tegezbe.
1372. Ki-ki vett egy páncél-ruhát, mely illett a nagy termetre,
sisakot, vas-inget, vértet, mit szablya sem szabdal össze,
ám e kard az ércet vágja, mintha gyapot-zsinórt nyesne;
s minden földi gazdagságnál különb a vitézség kincse.
1373. „Az irás szerencsét jósol“ — mondták, megfejtván ábráit —
„Isten a mennyből ránk-tárja a boldogság kőtábláit.“
Vállukon kihordozgatták a fegyverzetek báláit
s egyiket viszik Pridonnak, villogót és óriásit.
1374. Vittek egy nagy igazgyöngyöt, aranyból jókora sort,
majd pecsétjüktől bezárult mind a negyven kapubolt.
Szól Avtandil: „Ma ez a kard a kezemmel összeforrt;
itt maradunk éjjelre s a hajnal minket messze hord.“
1375. Ó, képiró, rajzold meg a jóbarátok szövetségét,
a két napfényes szerelmes tündöklő szeplőtlen képét,
dicső hősök leigázó erejét és hevességét,
hegyes lándzsákat, melyek már készítik Kadzsseti végét!

LIII.

TARIEL ÉS AVTANDIL MEGÉRKEZNEK PRIDONHOZ

1376. Lovon haladnak a hősök, hajnal szárít harmatot.
Pridon honáig, föl váltva, nyergen vitték Aszmatot,
ott egy kalmár, nem kis pénzért, egy szép kancát eladott
és a társaság azontúl három lovon kocgott.
1377. Avtandil az út tudója. Nuradin nagy ménese
szerte bolyong: jó paripák, sörényük fénnel tele.
Szól az indus az arabnak: „Csínyt műveljünk ellene:
ménest rablunk! Majd jelenti valamelyik embere.
1378. Lesz lótás-futás, ijedtség, a csikósok úznek minket
s jön maga Pridon sereggel, megtorolni a bűnünket,
szeme szikrát szór; s ránk-ismer, megváltozik a tekintet:
a harag öröme válik! Ily lopást Isten se büntet.“
1379. A királyi ménes bolydul, a paripák megvadulnak,
karám köré a csikósok, rettenve, tűz-sövényt vonnak:
„Kik vagytok ti?“ — kiáltoznak. — „Ez jószága királyunknak
s úgy levágja támadóit, hogy hörgés nélkül kimúlnak!“

1380. Emezek most nyilat fognak, ijedtére lovászoknak
s azok, mint tigris jöttére, üvöltöznek-ordítóznak:
„Segítség! Prédául hullunk ki tudja hány martalócnak,
Gyors lovasok elrobognak, király kapuján kopognak.
1381. Rossz hírt hallva, harcra készen közeleg, vágat Pridon
és körötte hadserege dobog végig a sikon;
velük szemben két Nap halad, ki nem hülnek a fagyon,
mélyre-húzott sisakrostély szemükön és arcukon.
1382. Tariel meglátja Pridont: „Ime, akit vártam én!“
Sisakrostélyt nyit, mosolyog, piros arccal, könnyedén:
„Kedves vendégeid jöttek! Van hely palotád ölen?
Igy üdvözlöd barátaid? Kard a nyájasság helyén!“
1383. Pridon leugrik a lóról, csókkal feléjük rohan,
a megrabolt és a rablók ölelkeznek boldogan,
a király, karját kitarva, Istent áldja hangosan;
mások is ölelik őket, rájuk ismernek sokan.
1384. Szól e föld uralkodója: „Régen várlak bennetek
és a szállást, vendéglátást kell-e vajjon kérnetek?“
Találkoztak: mint ha a Hold két csillag közé lebeg,
szinte beragyogva egymást, várba lovon lejtének.
1385. A vendégeket meglepte a palota csillogása;
Pridonnak testvér-barátja, Avtandil kerül jobbára,
Tariel a főrangok közt a trón ékes bársonyára;
és a díszet halmozza dísszel a ma-jöttek adományá.
1386. Szólnak: „Különb ajándékot most nem hoztunk, rá se nézz;
legyen tiéd a barlangunk, hol gyémántot gyöngy tetéz.“
Meghajolva megköszönte ama felséges vitéz:
„Ez ajándék kedves nékem, mint amely adá, a kéz.“
1387. A kastélyban megpihentek, felüdültek, mulatoztak,
reggelente a próféta parancsa szerint mosdottak,
öltözetek, ékszerek mind méltó termeten ragyogtak,
gyöngyfüzerek, drágakövek, ajándékai Pridonnak.
1388. A gazda mond: „Könnyü nékem most a vendégszeretet,
hisz a veletek töltött nap határtalan élvezet.
Mégis útra kerekedjünk, öltve páncélvértetket:
hazatérő kadzs sereget megelöznünk így lehet.

1389. Sok katona minek nekünk? Háromszáz legjobb vezetünk
 velünk tartson s a kadsokról minden sisakot letépünk.
 Köszörüljük szablya-élünk és szétszabjuk ellenségünk
 s ama karcsút megszőkttetjük, kinek fulánkjától vérzünk.
1390. Egyszer jártam Kadzsetiben: iszonyatos az a vár,
 bajos rohammal bevenni, ösvényt sziklák sora zár,
 csak rejtve osonhatunk be, hiába támadni kár,
 nagy seregbe ilyen földön hadjárat kudarca vár.“
1391. Helyeseltek a vitézek, harci kedvük egyre nőtt,
 már Aszmattól bucsut vettek, Pridon gyöngybe fonta őt.
 Háromszáz hős lovas lándzsás nyújtott segítő-erőt;
 türelem visz győzelemre — e parancs áll mind előtt.
1392. Mentek tenger gyöngyös árján, majd a föld göröngyös hátán,
 éjjel-nappal közös úton jártak Kadzseti határán.
 Pridon gyakran inti őket: „Itten honol a sok sátán,
 éjszakánként lovagoljunk, láthatatlan, mint a sárkány.“
1393. Így határozott a három, okulva e jótanácson:
 nappal sűnytak és amikor minden népre szállt az álom,
 akkor utaztak lóháton; hegy nőtt a látóhatáron
 s a várórség kiáltása szétszengett itt minden tájon.
1394. Tízszáz ezer órral zsúfolt a földalatti bejárat
 s az oroslánok mordultak, holdfényben látván a várat:
 „Csak higgadtan okoskodjunk, eredményt itt ravaszság ad,
 száz értékesebb ezernél, jó kezdetre nem jó bánat.“

ՀԱՅԿԵՆԻ
ՆՈՒՆԻՄՈՅՅ

Գ. ՄԻՍԻՆ

LIV.

NURADIN-PRIDON TANÁCSA

1395. Kezdi Pridon: „Egyet mondok, döntéstek elé teszem:
a vár erős, sokan vannak, mi meg igen kevesen.
Megrohannánk? hencegésünk visszaütne véresen.
Ők benn ülnek s ezer évig várhatnánk itt jeltelen.
1396. Otthon, még apród-koromban, sok ügyességet tanultam,
esztendőkig gyakoroltam: akadályon átugortam,
a szem föl se bírta fogni, ahogy kötélén osontam,
ismert és igen irigyelt bárki szülővárosomban.
1397. Akinek ügyes kezéből jól repül a hosszú pányva:
könnyen beleakaszkozhat fönn a vártorony fokába.
Végigfutok a kötélén, mintha lenne föld síksága,
így feljutok a bástyára, sejtitek, hogy nem hiába.
1398. Pajzsot, kardot velem vinni testemnek nem fáradsága,
mint a villám és zivatar, futok s leugrom a várba,
a kadzs őrséget levágva és a várkaput kitérve
utat nyitok s gyertek, amíg forr a zürzavar s a lárma.“

LV.

AVTANDIL TANÁCSA

1399. Avtandil felel Pridonnak: „Ó, te vitézek virága,
meghiszem, hogy bátorságnak nincsen melledben hiánya,
gyiké fürge ügyességed s tigrisé karod csapása,
de hallgasd csak: ide-hangzik az őrség kiáltozása.
1400. Mihelyt elindulsz felénk: hallják vértednek csörgését
s mert eszesek, fönn a tornyon elvágják a pánya végét
s te zuhansz a szakadékba, vesztve élted dicsőségét,
nem használva kardod élet — ládd tanácsod döreségét.
1401. Jobb, ha jámborul lézengünk a torony hús kapujába:
holmi ártatlan idegent az őr bebocsát a várba;
én árusnak öltözöm át, így becsapódik mindnyája,
öszvéremen rejtve leszen a sok kard, vért, paizs, dárda.
1402. Mindahárman ne induljunk: egyikük se vak, süket;
csak én, kufárnak álcázva, rászedem a szemüket,
gúnyám alatt viselem majd pikkelypáncél-ingemet
és ha segít a Megtartó: lesz hatalmas vér-szüret.

Kardra-hányom az őrséget, mielőtt megismernének,
ti csak kívül aprítsátok valamennyit, jó vitézek;
zárat törve, sarkig tárom kapuját az erősségnek.
Talán jobb tanácsot tudtok? Már én attól sose félek.“

LVI.

TARIEL TANÁCSA

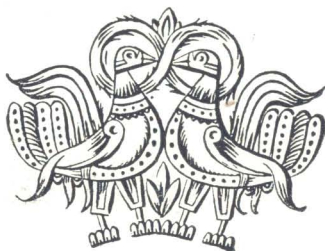
1404. Tariel szól: „Nyilván látom, elhiszem a bátorságtok; mindkét szándék épp olyan bölcs, amekkora elszántságtok. Kardjaitok csörgetitek és a harcot szomjazzátok: a végzetes pillanatban nem is foghat rajtunk átok.
1405. De gondolkozzatok jobban, velem is törődve végre: a harc-zajra kinéz a szűz, mint ha kisüt a Nap fénye, lát titeket viaskodni s nem leszek ott: mire vélje? Világ előtt ezt műveljem önmagamnak szégyenére?
1406. Más tanácslok: valahányan sorakozzunk hadi rendbe, mindhármunkkal száz-száz harcos; villanjon egy fény, csak percre s három csapatban e jelre nyomakodjunk küzdelemre, kardot ragadjunk ostromra, ellenséggel szemtől-szembe.
1407. Búzaként arassuk őket, rögtön kapuszárnyat tárva; hármunk közül egyik beront, kettő az őrséget vágja és mindnyáját vérbe-fojtjuk, akár örvény hullámába. Öltsük páncél-ingeinket: kezdődik a harc munkája.“

1408. Pridon mondá: „Sejtem már a holnapi gyász-éjszakát:
a kadzsok el nem kerülík a tűz-röptű paripát.
Neked adtam: nem tudtam, hogy itt vár rám a rossz világ,
inkább sose adtam volna, csak jobb a zsugoriság.“

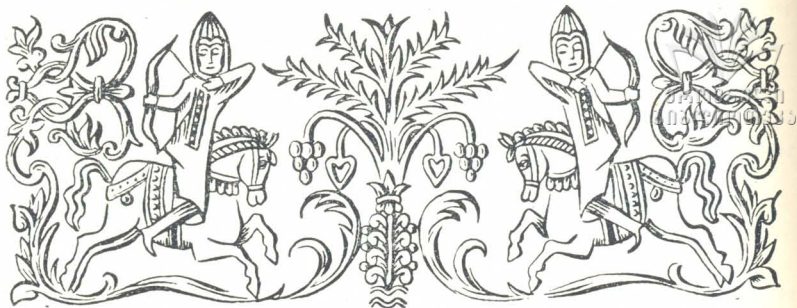

1409. Csata előtt barátait így mulattatja Pridon,
érti Tariel a tréfát, nevet s nem veszi zokon,
visszafelel, visszaperel, így évődnek szilajon.
Fegyverüket mind felöltik és megindulnak lovon.

1410. Harc küszöbén is folytatják tréfálgozó szavukat;
Tariel szándéka szerint elindítják hadukat,
száz-száz harcos mindegyikkel, egyik sem sápad-riad,
hetykén ügetnek, fenn hordva lengő csabalahjukat.

LVII.

A KADZSOK VÁRÁNAK OSTROMA ÉS
NESZTÁN-DAREDZSÁN MEGSZABADÍTÁSA

1411. Napnál élesebb a szemnek a három hős tüzes képe,
fény-sövényként száll köréjük a hét bolygótűz pillére,
Tariel sudár és karcsu, kecsesen lép sötét ménje,
látványuk üdv minden társra és halál az ellenségre.
1412. Három hős alakját híven, képíróként rajzolom:
zápor süvít a magasból, dübörög a szirt-orom,
felcsapnak a tó-hullámok, menny-csatornán tűz oszon —
ehhez képest csönd a tenger, mint forrás völgyhajlaton.
1413. Pridonhoz és Avtandilhoz méltó lovag nincs semerre
és bármely földön ki merne kardot fogni Tarielre?
A Nap eget homályosít, csillagokat fénybe rejtve.
Hogy harsan a hullámverés: aki hallja, jól figyelje.
1414. Három csoportban ügetnek, mind más kaput ostromolva,
velük a háromszáz harcos, egytől-egyig hősök sarja.
Mikor megindulnak: éppen éjfél van, sötét, mogorva;
a várhoz érnek hajnalra, pajzsaik előre-tartva.

1415. De kezdetben nem vágattak: léptettek, mint utasok; nem világlol fény a falon, sötét minden bástya-fok: vesztük okát nem sejtették a varázsló gonoszok. A kapuk elé jutottak a sisakos harcosok.
1416. A korbácsok felcsattantak, lovak előre-rohantak, jégatás harsant a várban, a paripák besuhantak, háromfeől három osztag, kurjantva szelet sodortak, hangzik dühe támadásnak, dübörgése üstdoboknak.
1417. Isten kegyét elvesztette Kadzseti, az ős-gonosz, a Nap sátrát odahagyva komoran futott Kronosz, az égbolt s a sötét végzet egy-haraggal ostoroz, hegyek közti hasadékba hullák halma záporoz.
1418. Nagy Tariel mennydörögve zúdul lefelé, üvöltve, lyukat tép sok páncélingre, fejeket vág, mint fát fejsze, bíbor harag-fergeteggel hármat hasít szét egyszerre, serege a várra zúdul, mint a jégeső kerengve.
1419. Avtandil s oroszlán Pridon a falon találkozott, irtottak s a vér karmazsin hajnal-ködként csillogott. Összekerülve, mindkettő ujjongva kiáltozott s Tarielt sehol se látják: vajjon merre robogott?
1420. Nem látják és nem találják, mellük szorongása ébred a kapuk között kerengnek és sujtják az ellenséget, szablyáik lendületével halomra-szórják a vértet, már tízezen soha többé nem látják a fényességet.
1421. Halomban hevert az őrség, mint járványtól learatva, testük bíbor sebbel rakva, páncélingük szétszaggatva, ajtószárnyak lezuhantak, kifordult a kapu sarka: „Ezt csak Tariel tehetette: kezének bélyege rajta!”
1422. Tetemek között haladtak, szűk folyosón, föld alatt. Rabját a sárkány, a Holdat, elveszté: győzött a Nap. Tariel áll sisak nélkül s a szépséges már szabad: mell a mellel egyetlen test, kar-füzér övez nyakat.
1423. Csókok vívznak, de hiába, az olthatlan forrósággal, mintha találkozna végre az égen Mustar Zuállal, a szív rózsájára Nap süt kápráztató tűzzel-lánggal, eddig sötét volt az élet, mától telve boldogsággal.

1424. Mérhetetlen csók-özönben ölelések folytatódnak,
rózsa-szirmok hol szétválnak, hol megint összehajolnak.
Egybegyűlt a három testvér: Avtandilnak és Pridonnak
nem maradt itt egyéb dolga: hódolni a kettős Napnak.
1425. A tündöklő mit feleljen, boldogságtól mosolyogva?
Mindkét derék fegyvertársát a nemes hős megcsókolja,
háláját mondani vágyja kedves-ékes szókkal szólva
s a beszéd csak néma pára, egyetlen özönné folyva.
1426. Meghajoltak Tarielnek s ő állt, mint a jegénye;
minden szépet s jót kívántak s faggatták: nem vérzik-e?
Felszaggatva páncélinge, kicsorbulva fegyvere.
Oroszlánok ők és szétmállt a kadsok juh-serege.
1427. A háromszáz katonából élve százhatvan maradt;
győztek, de Pridon siratja a megtépázott hadat.
Öldösik az ellenséget, ahány él az ég alatt,
nem is bírják megszámlálni tömérdek zsákmányukat.
1428. Őszvéreket és tevéket, sok erős-inút szereztek
és háromezer baromra tenger drágaságot tettek,
töméntelen türkisz, topáz, keményen ötvözött serleg
és gyaloghintón velük ring szépsége a földnek-mennynek.
1429. Hatvan harcost hátrahagyva Kadzetinek erődében,
mentek s vitték a csillagot — tőlük mily kard vehetné el?
Felkeresik Gulansárót, szép várost tenger-szegélyen:
„Fatimának tartozunk mi: ő látott el út-jelzéssel.“

LVIII.

TARIEL MEGÉRKEZIK A TENGER KIRÁLYÁHOZ

1430. A kék tenger királyához hírvivőt küld Tariel:
„Ellenségemet legyőztem s jövök, itt vagyok közel,
velem csillagom, nyilától sebesül minden kebel.
Megkereslek, mint atyámat s hiszem: jó rokon leszel.
1431. Kadzseti várát s országát hatalmam alá hajtottam,
minden diadalmam nyitja ott fakadt a te honodban:
megmentette hugát Fatma, jelet s irányt tőle kaptam,
míg hálámat le nem róttam, nem élhetek nyugalomban.
1432. Jer elébem: birodalmad partmellékén utazom,
Kadzsetit és minden javát néked adományozom,
oda küldd hadad s helytartód, tiéd lesz a hatalom.
Nem mehetek városodig: találkozzunk féluton.
1433. Parancsold Uszen kalmárnak, hogy jőjjön el Fatima,
lássa hugát, örvendezzék, hogy nincs már lelkén iga;
nincs más, kit oly kedvvel látna, érintene, hallana,
mint őt, ki a kristály fénye és az ős-köd sugara.“

1434. Mikor Tariel követe járult a király elé:
szíve megremegett, hiszen e rózsát rég ismeré
s hálát adott, hogy nem az ő trónja omlott semmivé,
ahogy a hírmondó kérte, indult Tariel felé.
1435. Ugy készült, mint mennyekzőre: barmok, tele rakománnyal,
ajándékok, egyik gyöngyszem vetekszik a másikával;
tíz nap folyton vándorolnak, Melik király Fatimával,
örülve, hogy találkoznak a Nappal s az oroszlánossal.
1436. Végtelen tenger királyát győzelmes vitézek áldják,
találkozván, megcsókolják, katonáik körülállják,
Melik Tarielt dicséri, majd a győztes hős mond hálát
s örvendezve nézik annak kristály-orcájú aráját.
1437. Fatmában, gyámoltja láttán, újult régi szeretet:
kezét, lábát megcsókolta s ölelte a szép szüzet.
Szólt: „Istennek hálát zengek: ködbe sugarat vetett,
örök a jónak uralma s az ő s rontás elesett.“
1438. Akkor átkarolva Fatmát, a lány kedvesen susog:
„Ládd, egy soká-sebzett szívben öröm hulláma ragyog,
mint ha fogyó Hold kihúny, majd újult fénnel föllobog;
a Nap hevíti a rózsát, dermedni már sose fog.“
1439. Csengő pohárköszöntőre a király emelkedett,
Kadzs-országért hála képpen hét-napos nagy lakzi lett,
mértéktelen dús ajándék lepte a vendégeket,
arany-mezőkön heverték, mint híd a habok felett.
1440. Kincsek meredek hegylánca s atlasz-szövet óceánja;
korona jut Tarielnek, milyet nem fest senki álma:
türkisz-kő a boltozata, ötvös-mű a cirádája;
s rőt-arany trón emelkedik, égőn, mint a tűz zsarátja.
1441. Jut Nesztánnak hódolatul lebke fátyol, kabacsa,
rajta kék-zöld türkisz-minta és rubin tűzzápóra;
az ifjú pár trónja villog, mint a villám ostora,
szépségüktől félhalottá némul szemtanúk sora.
1442. Avtandil és vele Pridon nyer vala bő ékességet
s pompás-nyergű paripával megleptek minden vendéget
s akkora brokát-lepellel, mely befedné a vidéket.
„Bőkezűség: a királyé; minket örök hála éget.“

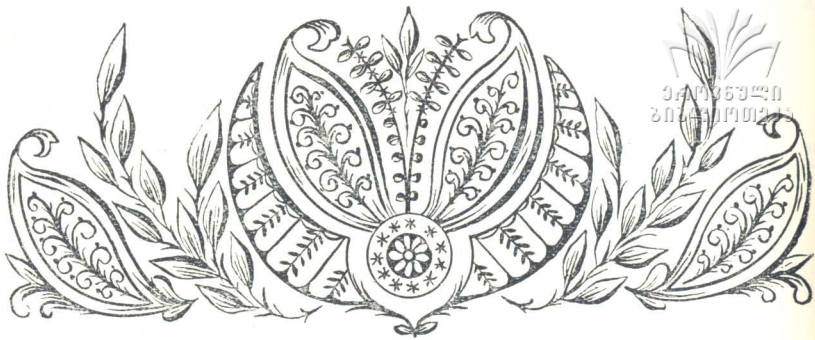
1443. Selyem-síma szóköteggel jó Tariel köszönettel:
 „Felség, hogy láthattam arcod: örvendezek este-reggel. Nyájassággal elhalmoztál, ékességnél ékesebbel, jó, hogy hazádban időztünk, nem találkozunk különbbel.“
1444. Felel a tenger királya: „Oroszlán a föld felett! halál tégedet nem látni s öröklét élni veled, ajándék nincs hozzád méltó, te adsz minden örömet, akkor vagyok, ha láthatlak, ne is éljek nélküléd.“
1445. Tariel Fatmához fordul: „Lelkemnek hugául kérlek. Adósságom nem adtam meg; százszoros kamatot ér meg. Kadzsetiben nyert zsákmányom vedd kezemből s mondd tiédnek. mindenképpen esedezem, hogy fogadd el, kedves lélek.“
1446. Fejet hajtva, komoly szókkal megköszöni Fatime:
 „Lovag, hogyha téged látlak, ölel a tűz ereje és ha elmégy, nem is tudom, ép elmével bírom-e? Üdvösség veled utazni; hiányod: föld éjjele.“
1447. Utrakész a három győztes, sorakoznak bíbor arccal, kristályként vakító foggal, nyiló gyengéd rubin-ajkkal:
 „Melik király, tőled távol: kedvünk csorbul“ — szólnak halkan —
 „mégis bocsáss el bennünket: küzdjünk távoli utakkal.“
1448. Te vagy a mi újjászülőnk, remény hajnalhasadása, adj hajót s kormányost nekünk: kérünk még ez adományra!“
 Felel Melik: „Ha elszálltok, belep engem sír homálya, de ha kell, hát induljatok, jobbotoknak oltalmába!“
1449. Adott habfehér vitorlást, mely libeg kék tengeren, útnak indultak mindhárman, bucsuzástól könnyesen. Melik ostorozza testét, nyög a parton szüntelen, Fatma hullámozó könnyétől nő a tenger hirtelen.
1450. Utaztak a messzeségben. Összeforrva esküvésben, újra s újra erősödnek a múlt s a jelen tűzében, megfürödnek a dalokban, a kacagás gyönyörében, kristályszövény-fogsoruktól mosoly csillog gyémánt-fényben.

1451. Jó hírrel egy embert küldtek Aszmathoz nagy-messzire:
győzelmükről Pridon hona éveig se sejtse-e?
„Nap jön hozzánk vendégségbe: zengj, menny csillag-tömege,
Életünk dermesztő fagy volt; többé nincsen hidege.“
1452. Lengedeznek a part mentén, a hölgy nyugszik hinta-ágyon,
enyelegnek és nevetnek, túladtak a bänkódáson.
Hol Nuradin városa van, kikötnek a föld-határon,
fogadják és várják őket, daluk szerte-zeng a tájon.
1453. A fogadásukra jöttek közt királyt is látni többet,
Aszmat túlcsondul örömtől, behegedt seb nem ont könnyet.
Átöleli a császár-lányt, összeforr a két szép termet,
vége van a gyötremnek, vágyuk diadalra termett.
1454. Aszmat ajkán Nesztán ajka, mint két-rétű csipke-minta.
„Bántottalak“ — mondja Nesztán — „rád bánat hegyét
zúdítva.
Megismertem Isten kegyét, pillantásom égre-nyitva.
Mit is adhatnék tenéked? hisz benned a jóság titka.“
1455. Felel Aszmat: „Üdv Istennek! Nem fakult a rózsaszín,
napvilágra kelt a rejtély világosság habjain,
ha téged boldognak látlak, nekem a halál se kín,
királyodnak szerelmével föl nem ér se rang, se csín.“
1456. Jön a népség és nemesség, harsog ezernyi szelam:
„Teremtőnk szent áldást küldött, hálánk egekig suhan:
lám, méltónak találtattunk látni arcod boldogan!
Akit Isten meggyógyítja: meggyógyítja biztosan.“
1457. Sorjában kezét csókolnak, ősi szertartás szerint.
Szól az ind: „Nem egy testvérünk már a földre nem tekint:
örök dicsőséggel telve, repülnek a mennybe mind,
Teljes-Egynek részesei, száz dicséretük kering.
1458. Messzi földön hősi holtuk minékünk nagy veszteség,
ámde örök ajándékon osztozik velük az ég.“
Könnyet ont, mint borostyánkő, arcán emlék bújja ég,
északi szél nárciszt tépáz és rózsát fagyaszt a jég.

1459. Szemre-véve, hogy a hős sír, már mind keservesen sírnak és ki eddig részvétlen volt, az is arcán könnyet ringat. Aztán szólnak: „Bölcsek téged úgy hívnak, hogy ékes csillag, téged látva mért bánkódunk? Szálljon zene és jóillat!
1460. Közülünk ki volna méltó a rád-jutott szenvedésre? Érted föld alá kerülni egyeulen harcos se késne.“ Pridon mondá Tarielnek: „Csituljon szived nyögése, jutalmadul a Megtartó méltat boldogság-nyerésre.“
1461. Avtandil is hangoztatá az együttérzés szavát. Majd a vigasz karban csendül: „Ujra édes a világ, hisz együtt van az oroszlán és az égi tűzvirág: vigadozzunk ép erővel; félre, gyászos némaság!“
1462. Igy érkeztek a városba, Mulgazanzár kapujába, kürt harsog fogadtatásra, rézen bőr-ütő csapása, élesen, vadul, vidáman döng a dobszó áradása; a bazárt is elfeledve fut a nép csodálkozásra.
1463. Sikátorból kézművesek s az üzlet-sor sok lakója s fegyverzetével csörögve az űr, ki a rendet óvja, a tolongót vissza-tolja s a dühöt fejére vonja; jó minden kíváncsiságnak egyetlen uralkodója.
1464. Lóról szállnak. Pridon vára minden szemnek gyönyöre, jön rabszolgák sokasága, mindnek arany az öve, arannyal szőtt szőnyegekkel az egész kastély tele, széthintett arany-halomnak örül a nép tömege.

LIX.

TARIEL ÉS NESZTÁN-DAREDZSÁN LAKODALMA
PRIDON VÁRÁBAN

1465. Nesztánnak és Tarielnek fehér-vörös trónt emeltek, rajt kanyargó mintázata rőt és sárga ékköveknek, fekete és narancs-színű emelvény jut a szpaszpetnek; trónusokra emelkednek, a nézők mind lelkesednek.
1466. Felbukkannak a zenészek, dallal cseng és zsong a száj: immár lakodalmat ülnek, százféle a hozomány, nagy mennyekző van Pridonnál, nem zugori e király. Nesztán arca mosoly-fény és haj-kerete éjhomály.
1467. Érkezik a nászajándék, király tisztelet-adása: kilenc hatalmas igazgyöngy, akár a gyöngytyuk tojása és egy óriási gyémánt, mely ragyog, mint a dél lángja, múlt éjjel a csiszolónak elégett minden gyertyája.
1468. Az új párra mosolyogva Pridon nyakláncokat aggat, remek-művű foglalattal ékes türkiszből valókat. Pajzsként súlyos arany-tálcát, mókázva, kezében forgat: ez csakis az oroszlánnak, az arab fivérnek juthat.

1469. Aztán ott-terem a tálcán egy igazgyöngy, ritka-fényes:
Avtandilnak nyújtja Pridon és üdvözlete szívélyes.
Lágy aranyos szövetektől már az egész udvar ékes
és Tariel szégyenkezik, hogy köszönete szegényes.

1470. A világra-szóló lakzi eltartott vagy nyolc napot
és minden vendég naponta egyre több kincset kapott,
éjjel-nappal folyvást csengve csang és csagan harsogott,
a hölgy a hős jobbján s a hős a hölgy balján ragyogott.

1471. Ekkor Pridon Tarielnek ilyen beszédét hallotta:
„Barátom-testvérem szíve énnékem a vígság kútja:
nem ítéltél te haláltól sem, hogy életre-keljek újra,
te vagy nékem, halandónak, a balzsam-ér csobogója.

1472. Éppily hálával gondolok Avtandil szolgálatára
s meghálálom: érjen véget az ő boldogtalansága.
Kérdezd: mi a kívánsága? Fáj-e hölgye távolsága?
Ha ráférne a segítségre: irt találok bánatára.

1473. Mondd, üzenem: — Vesződséged viszonzni lehetetlen,
de hatalmas gyengédséggel az ég kegye reánk-lebben
s ha végül is el nem érem, hogy álmod valóra-keljen:
a pusztába visszatérek vadnak, mint a múlt években.

1474. Nyisd ki ajkad: mint lehetek szívednek szolgálatára?
Javallom, hogy közös úton induljunk Arábiába,
mindent megszerez a szép szó, vagy ha nem: a kard és dárda;
ha nem vezetlek szépedhez: én se jussak boldogságba.“

1475. Célba-jutott az üzenet, mint Tariel óhajtott
és így válaszolt Avtandil, szíve mosolyát csillantva:
„Mire jó a balzsam nékem? Nincs sebem, nincs szükség arra,
hisz hölgyemet nem sorvasztja a kadzs-vári rácsos kamra.

1476. Az én sugárzó királynőm örökölt trónját díszíti.
ellenségnek keze az ő mesgyéjét el nem keríti,
ördög, szellem, vagy varázsló őt kínokba nem meríti —
e szíves ajánlat óvó palástját rám mért teríti?

1477. Hogyha égi Gondviselés az áldásból juttat nékem:
egyszer ujjongássá léssen hosszas várásom, inségem,
akkor száll rám, veszendőre, a napsugár teljes fényben,
addig hiábalóság boldogságra-törekvésem.

1478. Feleletem Tarielnek, amit neked mondok mostan:
 -- Nem számítok viszonzásra, mégse vess meg csalódottan.
 Fegyvertársadnak születtem, soha el nem tántorodtam,
 dics-övezte császár leszel, szolgállok, míg meg nem haltam.
1479. Kegyes voltál ezt üzenni: — Találkozzék jegyesével. —
 Méltó a te nagy lelkedhez, barátodért szólni hévvel,
 de üdvöt nem nyerünk karddal, sem unszoló bő beszéddel:
 várok tűrve, alázattal, nem kötekedem az éggel.
1480. Csak egy az én kivánságom, egy a teljesülő álmom:
 dicsőséggel te uralkodj mind a hét ind királyságon
 s aki alkony nélkül csillog, üljön melletted, császárom,
 üldözd el az árnyakat és világoj egész világon.
1481. Hogy e cél valóra-váljon, szolgálatomat ajánlom
 s csak aztán küldj Arabhonba, vizontlátni lángvirágom;
 majd a jövődő meghozza, hogy csituljon lángolásom.
 Egymásnak ne hizelegjünk; mondom: tőled csak ezt várom.“
1482. Visszautasítást hallva, Tariel felelte menten:
 „Ne remélje az ördög sem, hogy eszerint cselekedjem.
 Ahogy ő segített rajtam, hogy csillagom felderengjen:
 amit néki sorsa ígér, testvéremnek én megszerzem.
1483. Eredj, add tudtára nyersen e szót, nem hizelkedőt:
 — Szívem-lelkem kész, hogy lássam királyod és nevelőd,
 régi bűnömért irgalmat esdek trónusa előtt
 s azt is kérem: üdvösséggé derítse a te jövőd.
1484. Nem akarok egyezkedni, sem vitába keveredni;
 holnap reggel, ahogy mondom, jó lesz útra kerekedni,
 barátságomat királyod csak nem fogja sutba-vetni
 s míg nem adja lányát hozzád, addig el nem fogok menni.“
1485. Tarieltől Avtandilhoz Pridon új hírrel szalad:
 „Nem tágít s te ne ellenkezz, hisz terve a te javad.“
 Nagy lett Avtandil keserve. A láng újból rászakad.
 „Szolgájának vallom magam: kötelez a hódolat.“
1486. Tariel lábához borul s átkulcsolja, sápad arca,
 nem is veti pillantását derekánál magasabbra:
 „Egy év óta Rosztevännak én bűnömre nincs irgalma
 és ha így segítesz engem, hamar döntesz ravatalra.

1487. Szándékodat el nem éred, meg nem változik a végzet és nem szabad megbántanom királyomat és szülémet: összetűzünk, attól félek... sírba döntsem, úgy itéled? A hű szolgálja jó urára ne suhintson szablyaélet.
1488. Ha Rosztánnal összevesznék, páromtól is messzi esnék: szerelménél hatalmasabb a gyermeki kötelesség. Hogy enyhülést leljen szomjam, egyszer majd ideje lesz még, a szenvedést elbírálni az emberben nincs tehetség.“
1489. Tariel felelt nevetve, csillag-fényét terítette, és karjával átölelve az aggódót fölemelte:
„Boldogságomat, békémet a te szívós harcod nyerte s azt kívánom: éppily öröm terüljön a te lelkedre.
1490. Ha testvérek meg nem bíznak egymásban: ezt megvetem s az áldozat, mely viszonzást nem tőr: dölyf, mértéktelen. Aki barátjának nevez: legyen bizalmas velem, másként eszesebb elválni, ha talmi az érzelem.
1491. Jól tudom szerelmesedről: szeret testestől-lelkestől, mért szabódna lába elé leboruló testvéredtől? Sok tarkát mesélek rólad, van kápámban seregestől; s mondom: — A trónt, hozzá-méltót, melyik irigyelné ettől?
1492. Atyáttal is beszélek, hódolattal kérlelem, hogy a királyleány keze a te jutalmad legyen. Egymásnak viruljatok ti, mért szenvedni szüntelen? A különlet: két sötétség; s egy-tűz: a nyert szerelem.“
1493. Avtandil belétörődött, hogy nem enged Tariel. Lelkét a remény előnti és ujjongva énekel. Utra kelnek s velük Pridon, legjobb vitézeivel, Nesztán is, az ifju asszony; szívükben mámor delel.

LX.

A HÁROM LOVAG MEGÉRKEZIK A BARLANGHOZ,
MAJD TOVÁBB UTAZIK ARÁBIÁBA

1494. A bölcs Divnosz feltárja e világ rejtett kútfejét:
Áldást jelent mindeneknek s nem szül gonoszat a Lét,
a rossznak egy percet enged, jónak idők ezerét,
ronthatatlan magasságba szökkenti forrás-erét.
1495. Mint hármás fénykéve száguld a három nagy hadverő,
velük utazik a Nap-hölgy, bárkit gyönyörködtető,
gyémánt-arcán pilla-sora hollószárnyként lebegő,
ajka páros rubinjától átizzik a levegő.
1496. Gyaloghintón vitték Nesztánt, versengve és enyelegve,
haladtak a völgyek során, vadállattal verekedve,
amerre csak átvonultak, ünnepelték őket egyre,
alig győztek válaszolni ajándéokra, beszédekre.
1497. Mintha a menny tűzkorongja bolygói közt uralkodna,
álomként a napok múltak, fakadt a szó mézként folyva.
Megerkeztek széttáruló, nagy, lakatlan völgykatlanba,
Tariel, a volt remete, ismeri az ösvényt arra.

1498. „Itt én vagyok házigazda, ez avégzet rendelése:
odaérünk, hol tőrésre nevelt lelkem gyötrődése.
Aszmat süt majd vadat nekünk, nem kerül sor éhezésre
s annyi ajándékot hozok: elvész közte szemünk fénye.”
1499. Kopár sziklák közt haladtak, így érkeztek a barlangba s
Aszmat ügyes vendéglátó: csakhamar megsült a szarvas.
Valamennyien ujjongtak, hogy szerencséjük hatalmas,
mert keservük édesre vált, mondták: áldott az Irgalmas.
1500. Kongatták a sziklafalat, hárman, távol és közel,
míg a kincset megtalálták, mit ott hagyott Tariel
és gondosan befalazta: ne vihesse senki el.
Nincs most köztük ágrólszakadt, balsors felől semmi jel.
1501. A szivélyes házigazda bőkezűn ajándékozva
a harcosok vas-sisakját ékszerekkel telerakta,
nem hiába ment a sereg, kísérőként, messzi útra;
de a kincsek garmadája mintha mit sem apadt volna.
1502. Tariel Pridonhoz fordult: „Neked sokkal tartozom
s e vagyont véletlen leltem; a vaksors, nem én adom.
Mindazzal, mit itt felmerhetsz, te rendelkez szabadon,
legyen jog szerint a tiéd, vidd tevéken s kocsikon.”
1503. Meghajol és szépen-lassan ily beszédbe fog Pridon:
„A föld minden drágasága énnekem csak cifra lom.
Ám hogy meg ne szégyenüljek, veled nem vitatkozom,
boldog vagyok, míg nézésed végigsimít arcomon.”
1504. Követeket küld honába, izmos tevékért, Pridon,
hogy e gazdagságot vigyék ringó púpos hátukon.
S ők indulnak Arábia felé a rég-járt uton.
Szól Avtandil: „Én, fogyó Hold, a Nappal találkozom!”
1505. Lovagoltak, vándoroltak, végül arab tájon voltak,
viskók, falvak meg nem fogytak s a vártornyok le nem
rogytak;
sötétkék ruhában gyászol sokadalma jobbágyoknak,
Avtandil vezért siratják, könnyeik már medret mosnak.

1506. Tariel követet küldött Roszteván király elé:
 „Felséges úr, látni vágylak, lelkem is kigyúl belé;
 ime India vezére indult országod felé,
 rózsaszálat mutat néked: legboldogabb emberé.”
-
1507. Mikor hajdan találkoztunk, nem váltam nagy örömdre,
 úztél nyomomba eredve, gáncsot vetni törekedve,
 és én hirtelen haraggal csaptam néhány emberedre,
 vadászaid délceg hadát irgalmatlan megkergetve.
1508. Most utamat feléd vettem, hódolattal eléd állnék,
 ne légy túl-szigoru hozzám, hiszen a mult: oszló árnyék.
 Pridon király megmondhatja, hogy nincs velem sok ajándék,
 csak Avtandil hazatérte és a nyájas szelid szándék.“
1509. A nagyúr előtt a hírnök tisztelettel térdre hull,
 nem sejti, hogy Rosztevánban mily érzések raja dül.
 Tinatin rubin-orcája háromszoros lángra gyúl,
 képe csodás kristályára szempillák árnya borul.
1510. Döngetik az üstdobokat, hangok hullámai rengnek,
 örvendez az egész udvar a váratlan vendégeknek.
 A hegyekből nyereg alá ifjú csikókat terelnek,
 a válasszal fürge fiúk viharfelhőként sietnek.
1511. Rosztán lovon várja őket s a nemesek, harcosok,
 a hívásra-összegyűltek tarkasága gomolyog.
 Magasztalják a Mennybélit: hány útja van s mind titok!
 Szólnak: „Az árny elenyészik s a fény mindig élni fog.”
1512. Immár észrevették egymást, új érzéssel, lángolóval
 és Avtandil Tarielhez fordul szelid, csöndes szóval:
 „Nézd e völgyi nyüzsgést: fedve hamuszín por-takaróval!
 Tűz van ott: hamuvá égtem én e kegyetlen kohóban.
1513. Lovon közeleg királyom, a kért találkozás végett;
 én nem megyek, restelkedem: lelkem könnyek közt elégett.
 Ki, mint én, oly szerencsétlen, olyan árvája az égnek?
 Te és Pridon, találjatok szegény fejemre mentséget.”
1514. „Értem én, hogy urad előtt úgy lehorgadsz, mint a sarju,
 maradj hát itt a táborral, de ne légy oly csüggedt varju:
 majd dicsérlek, leszek érted mézes-szavu, bűvös-ajku
 és ígérem, hogy tiéd lesz a Nap-arcu, platán-karcsu.”

1515. Jó Avtandil visszafordul. Most is oroszlán, fenséges.
Űl Nesztánnal, kinek gyengéd, sugárzó szépsége édes,
pillái közt Arábia fuvallata békességes.
Rosztevánnal szemközt-halad Tariel, a dicsőséges.
1516. Vele Pridon. A tisztáson két út hamar összeér.
Király látja: sarkantyúzza éj-ménjét az ind vezér.
Lóról szállnak és gyalog a két oroszlán szembe-tér:
Egymás előtt mélyen hódol ősz sörény és ifju vér.
1517. Most Tariel megcsókolja a királyt, mondván: „Szelám!”
Amaz viszonozza csókját, mézet érez ajakán.
Elbájolva, hosszan nézi az ind ifjat Roszteván:
„Nap vagy, tőled válni alkony” — szólal szívből, igazán.
1518. Egyre nézi Tarielnek szépségét és erejét,
gyermekien gyengéd arcát és férfias tenyerét.
Arábia ura előtt Pridon meghajtja fejét
s az csak Avtandilt óhajtja, folyton őfelőle kérd.
1519. Dicsőíti Tarielt, de merő fájdalom a lelke.
„Szív szerinti rabod vagyok” — felel az indus levante —
„megtisztelsz, hogy annyi szépet és jót olvasol fejemre;
de hisz hazatér Avtandil: másra óhajod mért lenne?
1520. Ne csodálkozz, hogy Avtandil nem járult köszöntésemre.
Űljünk liget pázsitjára, kék felhőkben gyönyörködve
és elmondom, hogy miért nincs eléd-jönni mersze, kedve.
Mégis elbeszélésemhez szükség van engedelmre.”
1521. A nagyok letelepülnek, a hadak köréjük-gyűlnek,
Tariel mint gyémánt ragyog, látásának mind örülnek
s akár szikrázó forrástól, szépségétől felüdülnek.
Szóba-fog és a királlyal együtt mindnyájan fülelnek.
1522. „Hogy kérését eléd-tárjam, elegendő erőm nincsen,
mégsem maradhatok néma, ha előtted megjelentem:
ő kér, aki napsugárral vetélkedik győzelemben
s égi tűzként szállt le hozzám, éjemből kibontva engem.
1523. Kérésünket nem halasztjuk, elhatároztuk mi ketten;
ő üdvöt lelt a lelkemnek és síríg hű rabja lettem;
ő is szerelemnek foglya, mégis harcra kelt végettem.
Nem untatlak bő beszéddel: méltán lennél türelmetlen.

1524. Tanítványod és leányod összeforrott esküvésben;
hányszor láttam én Avtandilt epedés halvány színében!
Könyörgöm, hogy válaszoddal őket meg ne öld tűzveszélyben!
add lányod a legméltóbbnak, ki nem retten senkitől sem!
1525. Beszédem rövid volt... ajkam többet szólni mégse mer.
Kendőjét önnön nyakára hurkolja most Tariel,
keservesen könyörög és térdrehullva esdekel;
megdőbbenés morajlása zúdul távol és közel.
1526. Vendégét térdelni látva, elkomorul Roszteván,
meghátrál és visszahőköl; földig hajol azután.
„Fergeteg röpíti kedvem“ — ennyi fakad ajakán. —
„Minek megalázkodásod? Szemem ilyet nem kíván.
1527. Kérj akármit és igérem: nyelvemen „igen” fakad,
kérd egyetlen leányomat, vagy saját halálomat,
még akkor is, ha nem magad hirdetnéd parancsodat;
az a lány se lel különbre, kit Pegazus fölragad.
1528. Avtandilnál derekabb vót a kitárult menny se küld.
Királynővé tettem lányom, a föld eléje-terült;
ő viruló rózsá s az én hajam fehérbe-vegyült.
Legyen, ahogy ők kívánják: szebb párt az éden se szült.
1529. Ha őt rab nejeül szánnád: azt se tiltanám soha:
aki veled huzakodik, annak sorsa mostoha.
Látni akarom Avtandilt, ma jobban, mint valaha.
Mindig és most is, legyen meg az Isten akarata.”
1530. E szók egekig-röpítik hős Tariel örömét,
közeledik Rosztevánhoz, csókra lehajtja fejét.
Mindaketten tisztelik az ősi szokás erejét:
egymás jogát megbecsülve, két hatalmas egyet-ért.
1531. Lován Pridon Avtandilhoz szinte száll, mint a madár,
őt is ellepi a mámor; boldogságban nincs határ.
Királya elé a vitézt ragadja-sodorja már,
de az szorong ura előtt: a mennybolton nincs sugár.
1532. Rosztán feláll. A szál-törzsű ím eléje-térdepel,
zavarától piros arcát kendőjébe rejti el;
a Napot felhő borítja és a rózsán dér-lepel,
de hová is rejtőzhetne, szépségét mi fedi el?

1533. Az ősz király közeledik, hogy kedveltjét megcsókolja;
a visszatért csillag fényét látja lába elé hullva.
„Lovagi szokást követtél: bűnöd nincsen!” — A hős hallja,
„Szeretemben egyesüljünk, kelj fel, ne rejtőzz szorongva.”
1534. Az úr a vitézt karolta, mindkettőt csók csillogtatta.
A kegyelmes felség mondta: „Lángom a víz kioltotta
és varázsos agát serleg arcod titkát beragyogta;
lelj, oroszlán, virradatra: ottan bukkansz csillagodra.”
1535. Hazatértjét dédelgeti; körül ujjong mind a had,
Úl melléje, néz szemébe, hint jószágos szavakat.
Tiszteli e gyengédséget a hős hindosztáni Nap:
az tud igazán örülni, aki szenvedett sokat.
1536. Szól Tariel: „Behatoltam ékesszólásod titkába.
Most induljunk valahányan: vár egy égi test világa,
fogadd őt, mint házigazda, fedjen hatalmad palástja;
minden sötét lesz, de téged felragyogtat sugárzása.”
1537. És mind Nesztán sátra felé irányította lovát,
piros arccal elől-nyargal ama három Góliát:
dicsekedve mutatják majd harcuk díját, vigaszát;
kezük kardjuk markolatján, vágatnak a dombon át.
1538. Lóról legelőbb leszállva, köszön a király: „Szelám!”
Szemet elvakítva villog fehér Nesztán-Daredzsán,
kihajol a párnák közül, ajka Rosztán ajakán;
nézi-nézi és beszédét alig érti a király.
1539. Mégis felel: „Szép tavasz te, derüs idő áradása,
hol szerelem zivataroz, ott sem vagy jég zuhogása,
Hold is vagy, mert láthatatlan a te éveid forgása,
tündöklésed homályt borít a rózsákra, violákra.”
1540. Mindannyian elámulnak, a hölgy képe úgy sugároz,
minden nézés órája forr, akár faágak a fához
mind kallódik egy-gomolyban, hasonlóan éjszakához;
lángja perzsel, pusztít, mégis elvisz a feltámadáshoz.
1541. A város felé vonulnak, fáradatlanul suhannak
s a Nap-orca dúsabban süt, akár a hét bolygócsillag:
legfelső fény ragyogását ész nem győzi: rejtély annak.
A palotáig robognak, szélnél gyorsabban rohannak.

1542. Immár Tinatint köszöntik: búbája, mint ölü lándzsa,
illik hozzá koronája, jogara, bíborpalástja.
A belépőket fogadja, mint világúr csillogása.
Jön az indusok vezére: lovag és a hajnal lángja.
-
1543. Tariel és felesége közelednek üdvözléssel;
csókra csók, majd beszéd-patak kereng-csillog lágy ömléssel,
fény nem alszik ki az éjben, beszélgetnek egész éjjel,
égő rubinná vált arccal, sötét pillán szűrt szemfényel.
1544. Nyájas Tinatin bókolva hívja Tarielt a trónra:
„Igy illő a legbölcsebbnek, hozzád méltó más se volna,
Hindosztánnak örököse, jogod van a felső rangra;
melléd üljön az oroszlán, kinek csillagfény az arca.”
1545. Kézenfogja, felvezeti a magasba Tinatin,
mellé ülteti Avtandilt; hő sóhaj kél ajkain.
Minden más arc ködbe-fakul, tűnve az éj pántjain.
Ily szerelmesekhez mérve mit számít Visz és Ramin?
1546. Tinatin úrnő pirulva trónol Avtandilja mellett,
arca halvány-rózsaszínben csillog és a keble reszket.
Apja mondja: „Mindhiába pillogsz rám, kár szégyenkezned;
bölcs tanács, hogy boldogsággal koronázzuk a szerelmet.
1547. Gyermekeim! bár élnétek ezer évig, azt kívánám,
szenvetések s próbák nélkül, tündökölve arany-párnán;
mint mennyben az örök törvény, járnátok oly szilárd pályán,
míg engem nyugvóra helyez kezetek a sír homályán.”
1548. Ekkor Roszteván rendelte: jőjjenek mind a hadak.
„Ime, nagy királyt küld nektek a menyei akarát.
Én, aggságtól elcsigázva, átadom már gondomat;
mint engem, úgy tiszteljétek, megtartva parancsomat.”
1549. És Avtandil elé görnyedt a had s minden didebul.
„Földed vagyunk, föld királya” — zúgott a szolga s az úr. —
„Tieidhez bőkezű légy; gazt irts irgalmatlanúl;
ki szétszórná tűzhelyünket: ellenségre sújts vadul.”
1550. Tariel a jegyeseknek szeliden kedveskedett:
„Akár máglyát építhetnek: el nem éget titeket.
Testvérem vagy és hugomnak vallom feleségedet;
kardom itt van, hogy szétzúzom minden ellenségéteket.”

LXI.

AVTANDIL ÉS TINATIN MENNYEKZÓJE AZ ARAB
KIRÁLYNÁL

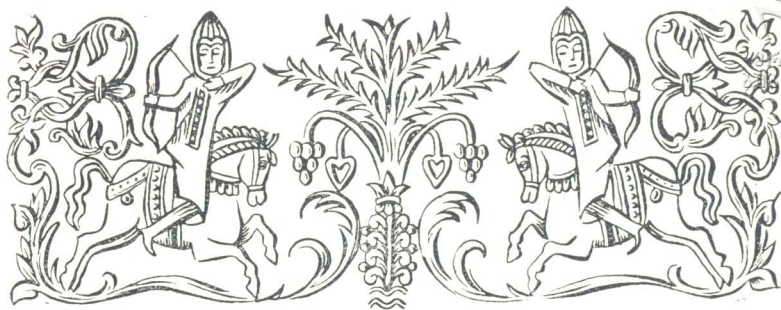
1551. Avtandilt királlyá kenték legfényesebb szertartással, vas Tariel ül mellette, nézi szelid pillantással, a királynők a tömeget beterítik ragyogással, mintha menny s úr feltárulna, két Nap versengne egymással.
1552. Kihirdették: „Kezdődik az új király vendéglátása!” És lón moha-sokaságú nyájaknak nagy mézszárlása és oly adomány osztása, akár képük csillámlása és az ünnepet belengi sok bolygófény gomolygása.
1553. Tálban smaragd, tálcán rubin annyi volt, hogy száma sincsen, sok idegen ötvözésü edény halma, kincs a kincsen; aki ezt a lakodalmat méltón zengné, olyan nincsen és ott járva, mondtad volna: „Mennél később megyek innen!”
1554. Pengett-zsongott sok kimbál-húr, felcsendült a dalok száza, ragyogott a vésett arany s csiszolt zafir garmadája, dúsan habzott mindenféle tarka italok pompája, pirkadattól pirkadatig étel-ital egyre járta.

1555. Minden csonkát, szerencsétlent is a darbaz meghívott
és mindenki felé ömlött a gyöngy tömkelege ott,
a brokát és atlasz-szőttes már teherré változott.
A vőfély-mécs Tarielnél három napig lobogott.
1556. Mondá az ország királya: másnap éppígy lakomázna.
Tarielhez szól: „Nap-arcod minden kedvnek koronája,
hölgyeddel a világ kincse vagy te, királyok császára,
fülönfüggőként diszítsen lábnyomotok ragyogása,
1557. Bizony nem vagyunk mi méltók veled ülni, hiheted.”
Trónust és királyi ágyat nekik külön vitetett.
Míg Tinatin és Avtandil ültek népük közepett,
a Tarielnek hozott dísz magasba emelkedett.
1558. Vendégel a nép királya, bárkinek szives barátja,
itt is, ott is nyájaskodik, nem feszélyezi palástja,
hangzik sok magasztalása, árad ajándékozása.
Avtandil és Pridon testén vörös bíbor villogása.
1559. Rosztán szívét rabul ejté az ifjú pár édessége,
csakúgy önti az adományt leányára és vejére.
Az ajándék tizedrészét mivel mérjem össze végre?
Sok korona, kormánypálca, drágakővel mind tetézve.
1560. Az ő sorsukhoz hasonlók e szikrázó adományok:
adott százszor-tíz gyémántot, mint a román tyuktojások
adott százszor-tíz gyöngyszemet, akár a fácántojások,
adott ugyanennyi lovat, csupa izmos óriások.
1561. Kilenc gyöngyszegélyű tálat kapott emlékül Pridon,
kilenc válogatott lovat, szerszámozva gazdagon.
Az indusok bölcs császára fejet hajt a trónuson
s ámbár ivott derekasan, mégis győzi józanon.
1562. Hagyjuk el a bő beszédet! Akár rév híján a bárka,
egy hónapig dülöngéltek a tengernyi lakomába.
Ujból kezdődött Tariel dús megajándékozása:
mindnyájukat beragyogta rengeteg rubin villáma.
1563. Tariel rózsának látszott, melyet hó-fény gyujtott lángra.
Avtandilt Rosztánhoz küldi, üzenetet bízva rája:
„Felség, veled találkoznom életemnek boldogsága,
de földemet leigázta árulóknak álnoksága.

1564. Prédává lett birodalmam! naponta ez fúrdal bennem és eloltaná keservem az öröm lángját szemedben. Bajjá nőhet késedelmem; tetszik, vagy nem: el kell mennem majd megint meglátogatlak, gyönyörködni felségedben.“
1565. Roszteván felel azonnal: „Indusok uralkodója, tégy, ahogy kell: te vagy saját sorsodnak irányítója. Avtandil, haddal, veled tart, hogy egy-életedet óvja s hogy ellenségeid értsék: ki a bűnök bosszulója.”
1566. Avtandil az üzenetet általadta; szíve égett. Szól amaz: „Óvd hallgatásod, elrejtve-kristály-sövénnyed. Egy hónapja keltél egybe s hagynád a gyönyörűséget?” Avtandil felel: „Hiába készíted a kelecédet.
1567. Elhatározotad, hogy itthagysz és megrovod hűtlenségem, hogy barátomnál drágább lett nékem ifju feleségem. Vélnéd: tőled válni készen, elolvadtam édességben? Ki társát elhagyja bajban, rossz sors várja, örök szegyen.”
1568. Kristályként rózsára sütvé, szól Tariel szemlesütve: „Bizony, messze hagyva téged, a bánat-bérc rámsúlyodna, hazug képmutatás volna mondanom, hogy: ne kövess te.” Avtandil parancsot adott buzgó hadi-készületre.
1569. Gyűjtötte a hadsereget, az évszak is sürgetett, az időt szűkebbre vonva, hívott nyolcvanezeret, kvarezmni fegyverben láthatsz harcosokat, méneket. Arábia vén urának arca sápadt, beesett.
1570. Az elválás órájában a szép ifju feleségek szerető és féltő szókkal kulcsolódtak, mint testvérek. Karok kapcsolódtak: vélnéd páncéling két lánc-szemének; mell a mellen, arc az arcon, összeforrva könnyben égnek.
1571. Mikor Hold és hajnalcsillag együtt vág az éj útjának: sugárzásuk egybeolvad. Ám ha égen külön járnak: sugárzásuk külön árad. Így fűződnek égi szálak; ki őket még együtt lássa: legyen mása hegy ormának.
1572. Az Egyetlen, megteremtve a világot, telve fénnel, mindent összeköt-szétválaszt, nem-mérhető bölcsességgel. Az asszonyok rózsáikat megszagatják, könny hull széjjel, végzetüket hánytorgatják száz zokszóval, szenvedéllyel.

1573. Nesztán mondja: „Szelid képed hogyha sose láttam volna,
 lelkem fölött a borús menny most nem dördülne-morogna.
 Ha messziről üzengetnék, leveleket csukva-bontva,
 a barátság édes kínja bennünk ugyanígy lángolna.”
1574. Tinatin szól: „Nap-orcádra nézni szívem boldogsága,
 tenélküled hová is lesz lelkem békés hullámzása?
 Tenélküled az élet csak a halálnak álorcája.
 Emlékezzél mindörökre könnyeimnek záporára.”
1575. Megint megölelik egymást a szépséges búcsuzók.
 Majd Tinatin nézi-nézi a libbenve távozót,
 Nesztán vissza-vissza fordul, lenget kendő-lobogót.
 Mit éreztek: tizedénél kiszikkadnak mind a szók.
1576. Rosztevánnak e válástól álmatlan az éjjele,
 lassan száll a sötétségbe a sóhajok serege
 s mint zubogva gyöngyöző üst, forró könnyet ont szemé;
 és Tariel halvány arca ezüstös, mint hópihe.
1577. Tarielt az öreg király, akár fiát, úgy karolja:
 „A te közeledben élni: az ábrándok csobogója.
 Megnől öregségem jajja válásunkkal százszorosra,
 életet adtál s miattad gondolok most halálomra.”
1578. Tariel már elügetett, néz utána Roszteván,
 zokog a had, tenger könnye árad a völgy hajlatán:
 „Gyere vissza zászlóiddal tavaszi nap hajnalán!”
 És ő felel: „Keservünkkel bukdosunk Szal nyomdokán!”
1579. Immár elhagyták a várost és haladnak, mint kilőtt nyíl,
 erős Tariel, nagy Pridon s mind közt legbölcsebb, Avtandil,
 velük nyolcvanezer lovas, természetek, mint lombos szil.
 Egymás iránti barátság ösvényén kedv s dicsőség nyíl.
1580. Vonulnak a haddal hárman — sosincs hozzájuk hasonló —
 aki velük szembeszegül: végzetes veszélybe hulló.
 Széles mezőn lakomáznak, hisz útjuk még messze-nyúló;
 italuk erős tüzes bor, nem savanyu lanyha vinkó.

LXII.

TARIEL HIRÜL VESZI AZ IND CSÁSZÁR HALÁLÁT

1581. Hegylánc mögül felbukkant egy kígyózó nagy karaván, emberek, lovak, öszvérek, gyász-szövetben valahány: oka lehet, hogy nincs üstök a sok férfi-koponyán.
„Álljunk meg itt“ — szól Tariel; rosszat sejt és halavány.
1582. Parancsára fölvonultak, élükön egy uhuceszi.
„Kik vagytok ti? Mért gyászoltok?“ — A hős tüstént
megkérdezi.
Ők felelnek: „Ahol jártunk, a gyász-ünnep mindennapi; messze Indiában voltunk s e karaván egyiptomi.”
1583. Hazájából hírt hozóknak Tariel örvendezik.
Ugy gondolják, amazoknak szemét-fülét rászedik: idegen az öltözékük és minden fegyvereik s arab szó jár: Tarielnek ind voltát nem sejthetik.
1584. „Mi hírt hoztok Indiából?“ — kérdezi a vezér menten.
Ők felelnek: „Büntetést küld ott a népre a nagy Isten, véges-végig jajszó hallik, tenger könny habzik szünetlen, még a fényes-arcu bölcs is lehorgad eszét-vesztetten.”

1585. Beszél, fürgén hadonászva, a szembe-jövők gazdája:
„Parszadán volt Indiában a hét királyság császára,
szerencse kísérte léptét; s volt egy csillag-szép leánya
gyöngy-foga, aloé-törzse, holló-fürtje, lal-orcája.
1586. Lángra lobbant egymás iránt e szűz és az amirbar;
kérő jött, de a szerelmes vezér megölé hamar.
Rejtve nevelte a szűzet a császár nénje, Davar,
boszorkány volt és lehéből viharként nőtt zürzavar.
1587. Ördögös volt, gonoszabb, mint a kadzsok, vagy a devek,
dísztelen hullt ki a létből, emléke mint árny lebeg,
bűnét végre is sokallva, maga-magát ölte meg;
s hogy a Nap-hölgy hol jár, arról nincs tudása senkinek.
1588. Az amirbar elvágtatott, keresni őt földön-égen
s ő is meghalt; Indiában két csillag hullt le az éjben.
Nem találták nyomukat sem; elfáradtak keresésben.
Sírt a császár: — Uram, Uram, mért égetsz dühöd hevében? —
1589. Szánta lányát s nevelt-fiát: idegenben odavesztek,
üstdob s hárfa hangja helyett szüntelen könnyek perogtek
Nem soká élt már a császár: áldozata lett e sebnek
s elhúnyt, aki annyi harcban mása volt az isteneknek.”
1590. Alig végezé beszédét — e szó nem volt mag hiján —
fátylát eltépve feljajdult a szép Nesztán-Daredzsán
s titkát levetve, a hős is felkiáltott azután;
az áradó keserűség tombolt, mint az óceán.
1591. Ha megölnek is, kimondom: még a Nap sincs nála szebb,
lehullt fátyollal, pihegve, a pipacsnál kedvesebb,
őt méltán dicsérni még a bölcs is legszegényesebb,
fogsora rubin-gyűrűbe zárt gyöngysornál ékeesebb.
1592. Apja miatt zokogása: búbánat bülbül-nyögése,
hajfonatát megtépázza, nem szűnik záporverése,
rózsája mint sáfrány sárga, rubinja mint moh sötétje,
köd a Napot rabul ejti, nem jó hajnalpír az égre.
1593. És orcáját megszagatta és harsány panaszt kiáltott,
szeme, szinte olvadozva, múlhatatlan könnyben ázott:
„Apám, jaj, halni kívánok! Mért nem voltam hú leányod?
Terád nem hallgatva lettem bolyongó űzött leányod!

1594. Jaj, apám, jaj, szemem lángja, mért hulltál árny hatalmába?
Hol bújhatunk össze újra? Hallgatsz-e lányod szavára?
Csillagok közt legfőbb csillag, kinek sütsz még e világra?
Mért nem roskad a mélységbe mindenütt a hegyek lánca?
1595. Tariel sírt: „Mit hallok ma? Látni vágylak... hány év óta?
Mért nem vész árny-fergetegbe az életető fény osztója?
Pusztulj el, Nap, ha nem él már sugárzásod ámulója!
Kérd, atyám, hogy megbocsásson nekem ég-föld Alkotója.”
1596. Parancsolta: „Beszéljetek, nyoma se legyen titoknak.”
Azok szóltak: „Ez esztendő rossz idő az indusoknak:
a hatavok ostromolnak, hetek-havak harcban folynak,
Ramaz ül a székvárosban, vezérei parancsolnak.”
1597. Él még az özvegy császárné, de arca haláltól sárga.
Remény nélkül, mégis harcol Hindosztán ármádiája,
s az ellenség bástyákat dönt, feltöltve a várak árka.
Nap vagy? Égess: öld a borút, pusztuljon a felleg fátyla!
1598. Mint India minden népe, fekete gyászt viselünk,
de Ramazzal egyiptomi beszéddel adunk-veszünk,
nem szegte meg ígétét, békésen kereskedünk,
egyessége Egyiptommal: biztonságot ad nekünk.”
1599. Tarielnek a sok rossz hír elfojtotta sóhaját.
Egy nap három-napos utat tett meg hegyen-völgyön át
s hogy az egész nép láthassa, felemelte zászlaját:
közeleg a páncél-ingű, acél-mellű Góliát!

LXIII.

TARIEL MEGÉRKEZIK INDIÁBA ÉS LEGYŐZI A HATAVOKAT

1600. Óriási sziklatömbök állnak India határán.
Mind elhülnek, kő-gát mögött rejlő roppant sereg láttán.
„Társaim” — szólal Tariel, buzdítón rájuk kiáltván —
„serkenjete! Ha sors kegyel: szétmállnak kardunk csapásán.
1601. Koptám hegyét a hatavok ismerik már réges-régen:
sokat halálra sebeztem, páncél-ingeiket téptem.”
„Nem méltók alkudozásra” — felel Avtandil merészen —
„mind szétzúzzuk! Irmagja sem menekül meg csodaképpen.”
1602. Készülnek az ütközetre. Mind harc-láztól duzzadó.
Öszvér terhe megkönnyebbül; tombol-rugkapál a ló.
Vetélkednek és köröttük magasztalva száll a szó.
A hegy-lejtőn lezúdulnak: orkán, erdőt taroló.
1603. Előőrök rohamától, megtört a védő-csapat,
utólérik, elfogják mind, bár ezer felé szalad.
Tariel sötét haragvó szeme szór villámokat:
„Kinek pereputtya vagytok?” — kérdezi a foglyokat.

1604. Válaszoltak: „Ó Nap, minket idecsalt ígérgetéssel
Ramaz király és megbízott sziklagáton-örködéssel.”
Szól a vezér: „Hát menjetek khánatokhoz sietséggel
s jövendöljétek meg néki, hogy rászáll a rémes éjjel.
1605. Mondjátok: megjött Hindosztán törvényes uralkodója,
minden királyok császára és bitorlók szétzúzója.
Aki túlélte az őr-had pusztulását: majd elmondja;
árulót nem menthet semmi: ez legyen Ramaz khán gondja.
1606. Merészekkel mért kelsz harcra, hogyha nem vagy ostoba?
Mért jöttél országom ellen, hogyha elméd nem topa?
A büntetés lángját hozom: égj el, mint szövetruha.
Addig váglak: kardom csorbul, árulóknak oszlopa.
1607. Készülj, fegyverkezz nyugodtan, nem lopakodom titokban,
vonultasd fel hadi-rended és üzenj, ha vár mind sorban.
Ne fenyegezz: kigúnyolunk. Gyér velő van a sok szóban.
Nem véd meg sisakrostélyod, mert széthasítom azonnal.”
1608. És az őrök útra-keltek, utólérve sok futót;
mindent elmondtak Ramaznak, nem szépítették a szót:
„Megérkezett az ind császár, hadat hoz, vasból-valót.
Nem bírtunk mi velük, noha számunk kétszer-annyi volt.”
1609. Fel-lengett a magasságba Tarielnek lobogója,
indeknek és araboknak egymás mellett sok zászlója.
Fel sem öltik már a vértet, úgy kelnek kopjás rohamra,
hegyről-hulló zuhatagként száll a vér-illat Pridonra.
1610. Alig haladtak előre: százöt férfi jött lóháton.
Az arabok megindultak, nyomakodtak a kő-gáton.
De Tariel elrendelte: kard a tokból ki ne szálljon:
az ellenfél fegyver nélkül jött a sziklás pusztaságon.
1611. Előljárójuk remegve földre borul, könyörög:
„Hadd legyen bíránk az Isten! Szánjatok meg!” — sírva nyög.
„Nem vagyok méltó a fényre, hát végzetem sírba lök,
mert barátság s hála helyett szívemben vétek nyüzsög.
1612. Eltűntél te valamerre, nem kelt híred télben-nyárban;
király nélkül madár is sír, még a sas sem leng pompásan;
betörve, mint ragadozó, én dúskáltam Indiában.
Létem tengelye kettétört, mint szekér-rúd, roppanással.

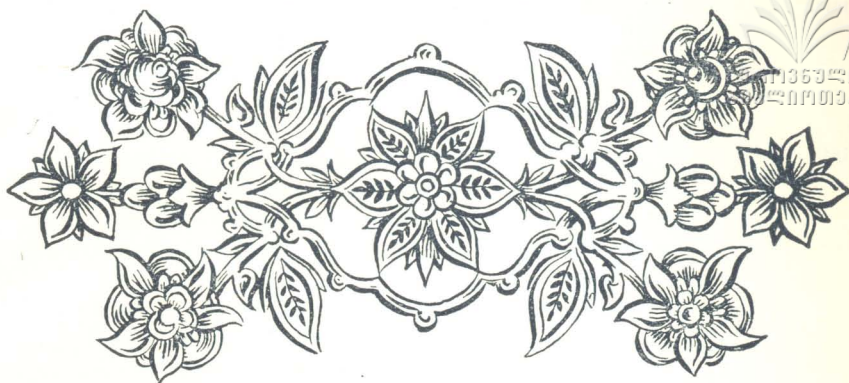
1613. Most haláloamat könyörgöm: minden rossznak oka voltam,
száznégyszáz törzsfő eljött velem, őket eléd állítottam,
fejezd le, hadd pusztuljanak kegyetlen véráradatban,
de ne büntesd katonáim: tették, amit parancsoltam.
1614. Seregestől meghajoltak, zümmögött a zenaár:
„Életet hozol a földre: légy életünk ura már!”
Ramaz fejjel porba omol, Tariel húnyt szemmel áll:
bűnbánókhoz Isten kegyes; szívünk is ily kulcsra jár.
1615. Aki vétket túrt lelkében: sír, mindent megbánva végre
és akár Ninive hamva, könny a megtörtség jelképe,
vezekléstől megváltozik a menny haragos döntése;
világ boldog megváltása: világ minden szenvedése.
1616. Ki írástudókat tisztel, olvassa bölcs lapokon:
Csak a szeretet erénye ékesség a bátrakon
s a legyőzött ellenségnek száanalom jár s irgalom,
nem elég a hősiesség; gondolkozz e szavakon.
1617. Tariel szelid, megbékélt, miként a megtartó Isten
és a remegőkhez fordul: „Éljetek ép egészségben!
Már a dicsőség útjára terelem, mi bűn volt régen,
a nép igazat ismerjen, gonosz multat kipihenjen.”
1618. Mindegyik nyelv megoldódva hálálkodott a vitéznek
és fennhangon zengtek üdvöt a nyájasság istenének,
mert a halál hálójából oldozódva, újra élnek
s az ind császár pengéjének nem jut lakomája vérnek.
1619. Tariel elé járultak, Napként tündökölt az arca
s mint kő-templomban a zoltár, úgy zengett oroszlán-hangja.
Ramaz katonái előtt szűk tér lett a széles pusztá,
Indiában menny-gyujtotta lángoszlop tört a magasba.
1620. Khán hadához örömhírrrel rögtön egy lovas robog:
„Megbocsátott, nem bánt minket!” — E kiáltás kavargog.
Harsona szól és öröm-dal itt is, ott is fellobog:
„Könyörtelen levert minket, mégis irgalmazni fog!”
1621. Jönnek India lakói hódolásra, térdhajtásra
és megrettennek: mi okból a zászlók e változása?
Kétség támad és morajlás: „Gyanakodunk árulásra.”
Régtől gyász perzselte őket, Tarielt egyik se várta.

1622. Most Tariel előlépett: „En, császárotok, megjöttem és velem az én csillagom, kinek képén sugár lebben. Immár nagyra és kicsinyre magasságos fény-ár röppen, bucsuzás helyett ezentúl itt maradok körötökben.”
1623. Megismerték, gyülekeztek, páston-fenyéren szaladva, lobogó öröm-tűz szökkent a tornyokra és falakra. „Végre vége az inségnek!” — e hang áradt gomolyogva — „végre Istenünk irgalmaz, megszűnt lobogó haragja.”
1624. Hozzák már a vár-kulcsokat, kapukat nyit az őrzárat, valahányan gyászt viselnek, ráncaikon sok könny szárad; zokognak a jövevények, összegyűrik a rózsákat, gyönggyel pergetett kristályra holló csüggeszt sötét szárnyat.
1625. Nevelőjét megsiratva illendően, mint neveltje, Tariel égő szeméből forrás-érként buzdult nedve. Önmagát ütötte-verte, kiáltozott-sírt nyögdelve, fénylő kristály-boronával sötét sűrűt tépve egyre.
1626. Ekként jajgogott-bánkódott s körötte sok gyászruhás, emelt hangon újra s újra kezdődött a jajgatás, mederben és medret tépve folyt a könny-vér-áradás. Hogy testvérként ölelhessék, nem csitult a vonulás.
1627. Sorra részvétüket mondják a szolgák s a nemesek, de Nesztán már nem tud sírni, könnye befelé perog. Rózsaszálak lehajolnak, vajjon ki gyógyítja meg? Nincs ujjongás, nincs kacagás, némán gyászol a sereg.
1628. Siet az özvegy császárné: hol vannak gyermekei? „Nem is remélt öröm napján ne sírjunk” — elrendeli. — „Dühét elfordítá Isten! Údv zeng: édes, édeni! Ne görnyesszen bánat súlya! Áldunk, Magasságbeli!”
1629. Közéleg az ország anyja, Tarielt megöleli. „Csillapul a tűz. Ocsudjunk, rég-várt reménnyel teli. Nyugodj meg és hallgass végig. Szívem új hevét leli: visszaadott az életnek titeket a Mennyei!”

1630. „Mit tegyek én, édesanyám?” — zokogott a császár lánya. —
 „Lepled rég volt piros-sárga: öltözől most gyászruhába.
 Apám trónját odahagyta, váltva örök éjhomályra,
 „Nyughass, lányom...” — s fehér arcát törölgette sötét
 fátyla.
1631. Az anya egyetlen lányát tenger csókkal borította,
 kisimul a rózsa csokra s az aloé-level fodra.
 Simogatta, mondogatta: „Mért gondoljunk rossz napokra?
 Készüljünk a dáridóra és balzsamos illatokra.”
1632. Mint mindig, az idő suhant, perc és óra tovaszállt;
 meghajolva köszöntötték a hazatért ifju párt,
 előjöttek a csillagok, ontva öröm sugarát,
 kaptak sok üdvözlő csókot, magasztalás záporát.
1633. Avtandil és Pridon is nyert szép szivélyes szavakat.
 Szól Tariel: „Nem ismered, császárné, e bátrakat!
 Hosszú kanyargó mesére mostan idő nem akad,
 elég annyi: megmentették lányodat és fiadat.”
1634. A palota kapujában üressé-vált a nyereg.
 Szól a császárné, szavától árny helyébe fény lebeg:
 „Isten adta: szétfutott az ellenséges hadsereg,
 kezdődjék a lakoma és rengjen öröm-rengeteg!
1635. Le a gyásszal! Fel a dallal, üstdobokkal és hárfákkal!
 Hadd hangozzék a darbazból ének, szöve kacagással!
 Könnyü atlasz-lepleteket arany-pánt övezze által,
 teljetez jókedv borával, ne az emlék bánatával!”

LXIV.

TARIEL ÉS NESZTÁN-DAREDZSÁN KORONÁZÁSA

1636. Fiát-lányát kézenfogva, közbül az anya vezet,
meghajló két ember-fal közt a trónusig lépeget.
A szív: bástyá, visszanyerve a búbánat-sereget,
senki sem sír, bánat helyén a boldogság integet.
1637. Dísz-palástban a császárné, már nem gyász ez öltözet,
tarkállnak a nemesek mind, sok szín simogat szemet,
gazdagon ajándékoznak fiatal és öreget.
„Ne pillantsunk visszafelé: kedvünk újjá-született!”
1638. Tarielt s Nesztán-Daredzsánt várja atyjuk trónusa.
Hasonlók és egyetértők: ifju asszony és ura.
Boldogságuk híven zengni ki lesz méltó valaha?
Ádám ivadékai közt nem lesz hasonló soha.
1639. Tariel és felesége, vitorlásként, partot ért,
hét trónt nyertek s annak minden örömét és gyönyörét,
feledik a szenvedésnek régi tövis-sűrűjét.
Ki bánatot sosem ismert: boldogságot meg sem ért.

-
1640. Tariel s Nesztán a trónon ragyogóbbak, mint a dél,
kürtök ércét fenn-zúgatva császárságuk fénye kél,
köröttük az ország népe, mint boldog családjuk fél,
„Ő a miénk, mi az övé” — harsog fáklyák fényinél.
1641. Mellettük két trón-állványra lép Avtandil és Pridon,
előttük is mindahányan meghajolnak hódolón;
múló nemzedékek rendjén nem akad másuk bizony.
Kérik őket: miképp győztek a viszontagságokon?
1642. Nagy lakoma étke, bora, sürgölődik szolgál-had:
megszokták a fejedelmek hosszú századok alatt.
Az új császár és császárné bőven kap és osztogat,
nincs több inség, felruházzák mind a nyomorultakat.
1643. Az anyacsászárné szólal: „Minden árvák, özvegyek
szinünk elé hivassanak és gazdagon menjenek!”
Nincs annyi szó, mint amennyi ez adomány-rengeteg.
„Császári pár életéért éjt-nap könyörögjete!”
1644. A hős szól: „Császárné anyám, kérek tőled még-egyet:
bocsáss meg Ramaz királynak, tégy jóvá balvégzetet,
láttam én, hogy torkán törrel, mily szánalmas törpe lett,
a Megtartó jóvá-írja mind a megbánt bűnöket.”
1645. Császárné szól: „Megbocsátok.” — Viszik e parancs szavát:
uralkodók színe elé vezetik Ramaz királyt.
Ekkor karban himnusz harsan, hálával az ég iránt
s épp akkora lőn az öröm, amennyi bú tovaszállt.
1646. Ott a pillantás számára ékkő, gyöngy, ezüst, arany,
hol hegyekként halmozódtak, hol ömlöttek szét vígan,
bárki hordhatta-vihette, amennyihez zsákja van;
s tisztségeket osztogattak: „Jer pőrén, menj rangosan.”
1647. Avtandil s Pridon hadához szólt az új fejedelem:
„Van: vigyetek; vendégeket égi kegy adott nekem.”
Gyöngy, borostyán teli-zsákszám duzzad az ösvéreken,
ajándékait sorolni nem elég az ihletem.
1648. Pridonnak és Avtandilnak jut magas kincs-garmada,
mennységét fel nem éri számsorok vonulata.
Császárné kincsét nem őrzi a pincék bolthajlata;
mindkét megmentőn hálásan pihen szeme sugara.

1649. Sok nemzetség, mint gúzs-öldöt, Avtandilt s Pridont köszönti,
hangoztatva: „Érdemetek fénye hazánkat előliti!”
Kivánságuk teljesül mind, őket szolgálja mindenki,
nap-nap után a darbazban háláját sok törzs jelenti.
1650. Ajándékot küld Ramaznak Tariel nagylelkűsége:
arany az esküszegésre a bocsánat hirdetése.
Ramaz, vigasztalást nyerve, görnyed, fejjel földet érve
s elkotródik szégyenkezve, saját országába térve.
1651. Az ind császár színe elé rendeli most Aszmatot:
„Nincs szülő, ki annyit adna, mint hű jóságod adott.
Birodalmam hetedrésze legyen a te birtokod
s aki szenvedést ismertél: most ismerj sok víg napot.
1652. Szived szerint válassz férjet: uralmam öre legyen,
lelkét ne sajnálja tőlünk, kövessen hűségesen.“
Aszmat leborult eléjük: „Veletek, két kedvesem,
erős vagyok, mint a hegylác; nélkületek semmi sem.
1653. Ne neheztelj, ha beszédem merész lesz, uralkodóm:
nem tágitok mellőletek, bármi legyen birtokom.
Elég nékem, ha tőletek énreám is fény oszon,
nem távozzom én sehova, enyéimet nem hagyom.”
1654. „Elég volt a hervadásból” — rendelé a császár végül —
„emlékszem, hogy inségemben velem sirtál csalás nélkül,
most is kövesd kivánságom s megládd, minden javul-szépül:
jó harcost lelj és előtted a gonoszság sápad-szédül.“
1655. Engedelmeskedett, mondván: „Rövid a bú ideje.”
Rámutatott egy lovagra — egyet-értett már vele —
és az, meghajolva, indult a trón-lépcsőn fölfele,
egy királyság trónjára ül, menyasszonya is vele.
1656. Folyt a sok vidám vendégség, de indult a két barát,
nem mintha elúnták volna a mulatozás zaját,
avagy keveselltek volna ékszert, gyöngyöt, paripát —
jó Avtandil arcán hordja Tinatinért bánatát.
1657. Tariel is észrevette: sóvárog és alig-él.
„Rejtett panaszod van énram” — a hős császár így beszél —
„kínod hetedik gyűrűje már a nyolcadikig ér;
sejtem: nemsokára válunk s elhagyatott leszek én.”

-
1658. Engedelmet kér Pridon is: „Eressz, haza-utazom
s nemsokára visszatérve száguldok határodon,
parancsodra minden dolgod kötözöm, vagy oldozom,
mint szarvas a hús forrásra, csak érted vágyakozom.”
1659. Levéllel útnak-engedte őt a hétszeres király:
„Utazz el, de gyere vissza, kérem barátság jogán.
Elengedem Avtandilt is, ha már egyiktek se szán;
a Nap várja az oroszánt s én legyek az akadály?”
1660. Rosztevánnak ajándékuul szép kaftánt küld, díszeset,
indus művész keze véste arany- s bronz-edényeket.
„Hiszem: megbecsüli Rosztán. Jó utat, üdvöt neked!”
Szól Avtandil: „Búcsúzásakor fájlalom a szív-sebet.”
1661. Tinatinnak Nesztán-küldte lepel s finom kabacsa
nagy öröm lesz; lovon viszi férje, világ utasa.
Van ékszer-mű, drágakő is; volt-e fénylőbb valaha?
Ragyogásától világos az út minden éjszaka.
1662. Jó Avtandil útnak indult, jóbarát jogához híven:
mint mezei tűz a sarjút: mindkettőt láng kapta szíven,
és az indus hadak sírtak, szikla-falon, lejtő-íven.
Avtandil szól: „Álnok világ, megint mérget itatsz vélem!”
1663. A két bajnok elutazik, társalgással mulatozva,
elválnak egy keresztúton, így sietnek országukba,
mindkettőnek becsülettel folytatódik életútja.
Avtandilt Arábiában várja hölgye és apósa.
1664. A hadsereg fölvonulva az ország díszét fogadja;
néz a hős szép csillagára és ellankad szívfájdalma,
Tinatin fellép a trónra, boldogság terül ragyogva,
fenn az ország koronája, mint a Mennybéli akarja.
1665. Élő falként zárul össze, váll vállnál, három király,
gyakran látogatják egymást, örömükben nincs homály,
kardjuk mindig közösen sujt, ha fellángol a viszály,
országokat hódítanak, kincsük mint tenger-dagály.
1666. A gazdagság és jámborság szétterjed, mint hólepel,
elhallgat a koldus-sírás, béke leng távol s közel,
bárányok és borjak szopnak, tehén bőséggel tejel,
az ő királyságaikban farkas mellett őz legel.

UTÓHANG

1667. Ugy haldt az életük, mint éji holdvilágos álom,
átláboltak a hináron, szenvedélyen és ármányon.
Éber ésszel ki mondhatná, hogy van örök e világon?
Vajjon én, a meszh Rusztveli, rímeimmel végigjárom?
1668. Dávid királyunkat a Nap részelteti kegyelemben,
ime néki daloltam én hosszú mesém, csiszolt versem.
Keletről indult nyugatra harang-hanggal övezetten,
ellenségét elperzselt, üdvöt keltett hű szivekben.
1669. Hogy is énekelhetném meg Dávid harcát, dicsőségét,
vagy idegen királyoknak számos idegen regéjét?
Folyamként hömpölygő himnusz zengi mindnyájuk erényét:
én ráleltem s míg ráértem, formáltam e vers zenéjét.
1670. E világ nem méltó kegyre, itt a bajnak nincs határa,
csak egy villanás az élet, illanóbb, mint a szem lángja.
Hasztalan törsz boldogságra; a sors rabságod birája;
boldog, aki célt ér; hát még ki a szenvedést megállja.

Rég Amirán Daredzsánit dalolta Mosze Honeli,
Abdul-Messziának ékes vers-koszorút font Savteli,
Dilargetről fáradatlan énekelt Szargisz Tmogveli
és Tarielt könnyek között magasztaltam én, Rusztvei.

RUSZTAVELI: A TIGRISBŐRÖS LOVAG

Remekműveknek gyakran viszontagságos a sorsa: eltűnnek, eltemeti őket az idő, egy-egy nagy történeti katasztrófa. Hosszú századokon át ismeretlenül lappanganak, majd egyszer csak felszínre dobja őket egy szerencsés fordulat, s az elfeledett kincs ismét régi fényében ragyog. Ez történt Rusztaveli hatalmas eposzával is, *A tigrisbőrös lovag*-gal.

Hatszáz év porát rázták le róla tudós kutatók, amikor a múlt század végén rábukkantak. A mongol hódítás, amely a XIII. században megpecsételte az önálló Grúzia sorsát, a grúz kultúra „aranykorának” is véget vetett. Pedig, ha rövid időre, ha csak egy századra is, Grúzia politikában és kultúrában egyaránt vezetőszerepet vívott ki magának a XII. században.

Ez a vezetőszerep nem hullott váratlanul, előkészületlenül a grúzok ölébe. A nagyrahitott nép már a múltban is mutogatta tehetségének oroszlátkörmeit: időszámításunk IV. századában olyan híre van Keleten a grúz tudományosságnak, hogy görög tudósok, így Themistios filozófus, Grúziában végzi retorikai tanulmányait. De nem csupán a görög műveltség állt kölcsönhatásban a grúzzal; a kis ország kereskedelmi, hadi utak és kultúrák keresztútján feküdt: a Kelet és a Nyugat kapujában, s ez kultúráját mindig új és új tartalommal termékenyítette meg. Ez a kultúra szünet nélkül átvett és átadott, sajátos, értékes ötvénnyé ötvözve különféle kultúrák elemeit.

Ne higgyük, hogy ez az állandó kulturális erjedés csak múló, helyi fontosságú volt, és csak történelmi érdekessége van. Világjelentőségű áramlatok indultak ki innen; mint az újabb kutatások kiderítették: a grúz nép fia az a Pseudo-Dionysios Areopagita, aki az antik filozófusok eszméit újjáélesztette és ezzel megvetette az európai renaissance ideológiai alapjait. Petrus Iver-nek hívták igazi nevén: gazi-i grúz püspök volt a IV. században. Háromszáz évvel későbből, a VII. századból kelteződik a régi grúz kultúra másik jelentős irodalmi emléke: *Balavar bölcsesége*, Szabacmindeli regénye; ez a buddhizmus tanait oltogatja a kereszténységbe; később görögre is lefordították. (Magyarországon is megismerték; ez a Bár-lám és Jozafát legenda.)

Ezt a pezsgő, eleven szellemi életet egycsapásra szétzúzta az

arab betörés a VII. században. Négyszáz év alatt heverte csak ki a grúz nép ezt a csapást, ennyi idő kellett, hogy lerázza a muzulmán igát. A XII. század elején friss, eleven királyi hatalom szerveződik Grúziában; Építő Dávid a feudális főurak hatalmának ellen-súlyozására népi erőkre támaszkodik: „alacsony származású” emberekre ruhazza az ország legfőbb hivatalait, besenyőkből külön királyi zsoldos-csapatokat szervez. A központi királyi hatalom erősödése a század folyamán tovább tart, mindazokkal a kísérő jelenségekkel, melyek ezt a folyamatot később Európában is jellemezték: a király korlátozni igyekszik az egyház és a hűbérurak hatalmát, és velük szemben a kialakuló városi és polgári rétegekre támaszkodik.

A grúziai renaissance, amint látjuk, évszázadokkal előtte jár az európainak. És milyen jellegzetes renaissance-levegő hatja át! A skolasztikus nevelést nyújtó egyházi főiskola mellett — és annak ellensúlyozására — világi szellemű akadémia nyílik Grúziában; Bizáncban nevelkedett tanárok tartanak itt előadásokat, és az egyház támadásainak középpontjában élesztgetik a „pogány” antik filozófiát. A tudomány virágzásával a művészet és a költészet is újra kivirul; az ősi grúz költői hagyományokat tudós költők fejlesztik tovább, és — mint előzőleg is történetük folyamán — olvasztják egybe a környező népek művészetével. És Grúzia, mely gyorsan kiterelvényesedő renaissance-a folyamán meg tudta mutatni erejét a szomszédos népeknek — bizánciakat, irániakat, örményeket, törököket vert le és részben hűbéres hatalma alá vont — békés arcát is megmutatja; olyan kulturális kezdeményezést tesz, mely egyedülálló a kor történetében: irodalmi kör alakul Tbilisziben, s ez a kör egyideig a Kelet költőinek nemzetközi találkozóhelye!

Vajjon elképzelhető-e a régebbi történelmi és politikai viszonyok között az, ami Grúzia történetének ebben a pillanatában megvalósul?

Asszony áll az ország élén, Tamara királynő, aki egész fiatalon kerül a trónra, és harminc éven át tartja kezében egy ragyogó korszak kezdeményezéseit. (1184—1212.) És ha nem kis részben Tamara apjának, az erőskezű III. Georgijnak volt is köszönhető, hogy az állam gyeplője asszonyi kézbe került, Tamara példája nem maradt egyedülálló: maga a fiatal királynő gondoskodott róla, hogy a nőket körülbástyázó középkori korlátok lehulljanak. Amikor az önállóságukat féltő feudális főurak szembefordultak Tamarával, az két nőre bízta képviselőjét az alkotmányjogi vitában, s a két asszony létre is hozta a megegyezést.

Ebből a kultúrából és ilyen történelmi előzményekből nőtt ki Rusztaveli, ilyenek voltak korának viszonyai; ezekre alapul alkotása és művészete. A költő életéről, egyéb irodalmi működéséről

nem sokat tudunk; nagyjából csak annyit, amennyi *A tigrisbőrös lovag*-ból kikövetkeztethető. Nem ez volt egyetlen műve, de a többi mind elveszett, vagy egyelőre még lappang valahol. De rákmaradt, nagy hőskölteménye summája a kor egész műveltségének, és alapvonalaiban sok utalást tartalmaz Rusztaveli korának történelmi viszonyaira. Az eposz egyik hősnője, Tinatin, asszony léte trónra kerül, akárcsak Tamara királynő, Rusztaveli pártfogója és eszményképe. A *darbaz*, a királyi tanács említése a mesés arab-indus környezetben szintén a XII. századi Grúzia viszonyait tükrözi, sőt ez teszi lehetővé a mű keletkezési idejének megállapítását is. (Az eposz ezek szerint 1200 körül íródott. Sermadin, Avtandil hű rabszolgája, aki ura parancsára annak távollétében intézkedik, az „alacsony származású“ királyi főemberekre emlékeztet, akik miatt úgy felzúdultak Georgij és Tamara ellen a kor kiskirályai.)

A grúz kultúrát ért hatások mind fellelhetőek Rusztaveli művében. Költőnk azonnal az események közepébe vág: titokzatos lovag jelenik meg az első strófákban, és ettől kezdve visszafelé peregnék az események, és fokozatosan tudjuk meg az előzményeket. Az anyagnak ez a fajta bemutatása ősi, tudós receptet követ: Horatius *Költészettan*-ának „in medias res“ elméletét, Vergilius és Homeros technikáját. A klasszikus ókor irodalmi ízlése mutatkozik a szereplők érzelmeinek mesés eltúlozásában: akár a homerosi eposzokban, Rusztavelinél is könnypatákat ontanak a hősök: ez ma már elég idegenül hat az olvasóra. Platon, Aristoteles, Empedokles, Herakleitos és más görög filozófusok műveire többször hivatkozik a költő, vagy idézi őket. De számos keleti elem is át- meg átszövi a költeményt: elsősorban Firduszi és Nizámi költészetének hatását ismerhetjük fel világosan. Nizámi *Leila és Medzs-nun* című eposza különösen sokat adott Rusztavelinek. *A tigrisbőrös lovag* szerelemtől beteg hőstét, Tarielt, Nizámi műve alapján nevezi *midzs-nur*-nak a grúz költő, a perzsa mester művéből veszi át a fogalmat, a fenkölt, magasztos, siring hű szerelem jellemzésére.

Ugyancsak a perzsa költői ízlés hatására vallanak a vers gyakran ismétlődő díszítő elemei, a sok azonos hasonlat és metafora: a Nap, a Hold, a csillag, mint az erő, a nagyság, a szépség jelképei; a varázsos szépség jelképei: a rózsa, a kristály stb.

Mindez egyáltalán nem azt jelenti, hogy Rusztaveli műve semmi egyéb, csupán kompiláció, idegen anyagok és idegen ötletek egymáshoz illesztése, keretbe foglalása. Egy költői egyéniség sem alakul ki oly csodás módon, csupán saját erejéből, ahogyan Pallas Athéne pattant elő teljes fegyverzetben Zeus fejéből, és Rusztaveli eposzának sokrétűsége, sokszínű csillogása nem is annyira a szerző passzív utánzóképségének, mint átfogó műveltségének tanúbizony-

sága. A középkorban — és Rusztaveli féllábbal még a középkorban áll — a művészi eredetiség követelménye egyébként sem merül föl; a cél a már meglévő, tökéletes mintaképek követése.

Rusztaveli valóban méltó tanítványa a legnagyobbaknak, emeli őt ki a kortársak közül. Tehetségének próbakövei a realista lélekrajz, a meglepően finom jellemábrázolás, amelynek abban a korban alig találjuk mását; talán még Chrétien de Troyes lovagregényeiben sem, aki a XII. század elején nem csupán Franciaországban, hanem az egész Nyugaton csodált mestere volt a férfi és nő szív boncolgatásának. Az izgatón sokféle, izlésesen vegyített ornamentika mellett ez a lélekrajz Rusztaveli művészetének másik lényeges összetevője. A Taniel és eszményképe, Nesztán-Daredzsán közt kibontakozó szerelem, Taniel feltétel nélküli, gyilkosságra is kész hódolata, örült bolyongása, majd Avtandil finom lélektani fogásai, hogy visszaadja barátja életkedvét, mindez eleven, hiteles jellemrajzban tárul fel előttünk; biztoskezü írónak mutatja Rusztavelit a megfigyelésben, és mesternek a kifejezésben, a szükséges, jellegzetes vonások kiemelésében.

De még igazában ez sem a leglényege, a legfontosabb mondanivalója Rusztaveli eposzának. Ha csupán egy nagy, kalandos szerelem ábrázolására szorítkozott volna a költő, művészi értékeivel akkor is rászolgált volna a halhatatlanságra, ő azonban ennél is tovább ment. A renaissance eszméi villannak fel soraiban, a középkortól elszakadó, a való élet szépségétől megittasuló ember hangja szólal meg strófaiban.

Rusztaveli teljesen nyíltan nem foglalhat állást a kort még mindig erőteljesen uraló egyházi-skolasztikus eszmékkel szemben; sok egyéb mozzanat szövedékébe fonva és elég szórványosan ugyan, de mégis fel-feltör versében a hadi dicsőségnek nagyon is földi, nagyon is világias értékelése; a vitézek csupán ezért a dicsőségért halnak meg; nem isten „készít számukra koronát a mennyben“, hanem a „nagy-Egy“-be olvadnak föl, ami elvont és filozofikus megfogalmazása egy csöppet sem egyházas szellemű világszemléletnek. A cselekvés dicsóítása a megismeréssel szemben szintén burkolt, de félreismerhetetlen megnyilatkozása az e világ felé forduló, a skolasztikus szemlélődéssel, elmélkedéssel szembeszegülő renaissance-ember gondolkodásmódjának. Költőnk ismeri a plátói idealizmust; tudja, hogy a görög filozófus szerint a költészet az istenek adománya, s a vers az égben gyönyörködteti a halhatatlanokat, ő azonban leszállítja a verset a misztika ködös magasságaiból, s azt akarja, hogy itt, a földön élvezze az értő fül a szép szó varázsát. Ne feledjük azonban, hogy Rusztaveli tudós költő ugyan, de nem pedáns, rendszeres filozófus, hogy egy felfelé ívelő, hamar megtörő, a mongol fegyverek csörgése, lovak dobogása közt megsemmisülő fejlő-

désnek csupán az első lépéseit teszi meg. Mégis övé a dicsőség, hogy egy új kor első hirdetői közé tartozott: ha eszméinek visszhangja Grúzöldön csakhamar elnémult is, későbbi korok újra életre kel-
تنگنه ۱۳۰۰

Rusztaveli, láttuk, mestere a jellemábrázolásnak. A *tigrisbőrös lovag*-ban mégis nagyjából az ezredik strófától az ezerévszázadikig elég súlyos ellentmondások és következetlenségek lepik meg az olvasót.

Az eposz hangja is valósággal megváltozik. A hősök szemében a szerelem mindaddig az életnek szinte egyetlen, legfőbb értéke volt; Avtandil hatalmas feladatot vállalt, hogy kedvesét elnyerje, s a szerelem végzetszerű hatalmát megrendülve láthatta az őrjöngő Tarielben. A cselekmény mindeddig egyszerű volt, a földi valóság tényei közt kanyargott; most mesés utazások következnek, varázslók suhognak végig az égen titkos küldetésben; és a komoly szerelem is mivé foszlik? Avtandil tessék-lássék vívódás után megcsalja Tinatint és a szenvedélyes Fatma szeretője lesz, azzal a sanda gondolattal, hogy mindez a végső célt, Nesztán-Daredzsán előkerítését szolgálja. Rusztaveli lenne ilyen következtelen? Ezek a hibák aligha vallanak rá az ő művészetére. Sok apró következtelenségre világosság derül azonban, amikor az 1342. strófában egyszerre csak Dsámi perzsa költő eposzára hivatkozunk: Dsámi a XV. században, háromszáz évvel Rusztaveli után élt. Nyilván idegen kéz — talán nem is egy — alakított tehát későbbi korban a *tigrisbőrös lovag*-on; ez a magyarázata sok apró ellentmondásnak. Mint Weöres Sándor, az eposz fordítója megjegyzi — aki számos efféle kisebb hibára hívta fel figyelmemet — valószínűnek látszik, hogy a perzsa vers-ornamensek is csak későbbi időben lepték el a mostani mértékben az eposz eredetileg valamivel egyszerűbb, kevésbé stereotip stílusát.

Magyarországon nem most kerül első ízben az olvasók elé Rusztaveli eposza. A század elején már lefordította Vikár Béla; ő azonban még számos részletet helytelenül értelmezett. Érthető, hiszen azóta számos adattal gazdagodott az eposzra vonatkozó tudományos irodalom. Az újabb kutatások terjedelmileg is gyarapították az eposz szövegét; a mi fordításunk is az új, szovjet kiadás szövegére támaszkodik.

Még egy fogyatéka van Vikár egyébként értékes munkájának: nem ismerte fel, vagy nem tartotta fontosnak a grúz strófának, az ú. n. „sairi”-nak kétféle ritmikáját. Pedig ez a kettős ritmus igen előnyösen gazdagítja a költemény formáját: események elmondásában, fordulatok, gyorsan pergő részekben a lüktetőbb, hímrímes jellegű sor a gyakoribb; elmélkedő részekben, leírásokban a lassúbb menetű, hosszabb, nőrímes sor. Ez már csak azért is előnyére válik

a versnek, mert a négy azonos rím egyformaságát jól ellensúlyozza a kétféle sor cserélődése, váltakozása.

Rusztaveli *Tigrisbőrös lovag*-ja új magyar fordításában méltán sorakozik fel a világirodalom legnagyobb epikus alkotásaihoz: egy kis nép alkotóerejéről, gazdag kultúrájáról beszél, az emberi szellem egy jelentős állomásáról, mely a múlt nyúgeit feszegetve, szabadabb társadalmat, szabadabb kultúrát, a középkor után a renaissance társadalmának kialakítását tűzte ki céljául.

Csatlós János

*

ZICHY MIHÁLY: magyar festő (1827—1906), 1847-től Oroszországban élt, ahol akadémikus és udvari festő lett. Az udvari élet kedvezőtlenül befolyásolta művészetét; allegorikus és történelmi képei kissé felszínesek. Alkotásai közül legértékesebbek gazdag fantáziáról és realista megfigyelésről tanúskodó illusztrációi. Illusztrálta Madách: „Az ember tragédiájá”-t. Arany és Petőfi verseit, Shakespeare és Byron, Gogol, Lermontov, Goncsarov és Rusztaveli műveit. Rusztaveli művében Tarielt, a tigrisbőrös lovagot párdücbőrben ábrázolja. Ennek magyarázata, hogy a rajzokat eredetileg egy 10 élőképből álló színpadi jelenet számára készítette. Rusztaveli első fordítója, Vikár Béla szerint az élőképek sikere készítette a grúziai (georgiai) irodalombarátokat arra, hogy Zichyt kérjék fel a mű első grúziai díszkiadásának illusztrálására. Ez a mű Zichy Mihály illusztrációival 1888-ban jelent meg Szentpéterváron.

- Abdul-Messzia* l. Savteli
Amilahor királyi istállómeister
Amirbar hadügyminiszter
Amiran-Daredzsianani l. Honeli Mosze
Arif testvér-barát (ünnepélyes baráti szövetség a Keleten)
Armagán ajándék
Aszpirosz a Vénusz-bolygó neve
Badahsi (badahsáni rubin) Észak-Afganisztánból származó rubinfajta
Baszrah v. *Baszorah* régi arab város, Irak déli részén
Csabalah sisak
Csagan húros hangszer
Csang lantféle, húros hangszer
Csogán labdajátékban használt bot
Csubacs női ruha
Dar a fény és napsütés ősi pogány istene
Darbaz királyi udvar, palota, udvari tanács. Kettő volt: a kis- és a nagytanács. Rusztaveli eposzának keletkezésekor a kis v. felső darbaz-nak négy vazir volt a tagja
David Tamara királynő második férje
Dev óriás
Didebul magasrangú udvari személy, főúr, udvaronc
Dilarget l. Tmogveli
Divnosz Pseudo-Dionysios Areopagitá-nak, a Keleten és Nyugaton egyaránt ismert, misztikus neo-platonizmus egyik leghíresebb terjesztőjének ó-grúz neve
Dzsakan bankjegy
Edzsibi udvari tisztviselő
Eufrates Mezopotámia nagy folyója, a Perzsa-öbölbe ömlik
Ezrosz (Ezra) arab költő a XII. század elején; versei a Dionosz vagy Diván c. gyűjteményben jelentek meg
Gabaon város és festői táj Palesztinában; a biblia tette nevezetessé
Góliát óriástermetű, hatalmas erejű harcos a bibliai legendában
Hadum eunuch, herélt
Hataeti a hatavok országa v. Kurdisztán
Hatav kurd nép a Kaukázustól délre
Honeli Mosze XII. századi grúz író; neki tulajdonítják az *Amiran-Daredzsianani* c. regényt
Joh régi magyar szó = szív, kebel
*Kabacs*a női ruha
Kabla a ló régi magyar neve
Kadzs varázsló
Kadzseti a varázslók országa
Kaisz Nizámi *Leila és Medzsun* c. eposzának hőse
Kartvel a grúz nép neve grúzul
Kimbal húros hangszer
Kronosz az idő ős istene a görög mítoszban; a latin Saturnus; Rusztaveli, mint csillagot, Zualnak is nevezi.

Kvarezm v. Horezm középkori belső-ázsiai ország

Lal rubin

Majdán tér, piac

Marih a Mars-bolygó

Meszh *Meszhetia* grúz tartomány népe

Midzsnur az arab *medzsnun* szó grúz átírása: a szerelem bolondja

Mullah muzulmán pap

Mustar a Jupiter-bolygó

Navroz-nap tavaszi ünnep

Ninive legendás babilóniai város az ókorban; a biblia a romlott nagyvárost bélyegzi meg benne

Nob-dab-dab kürt és dob

Otarid a Merkúr-bolygó

Paladin (palatinus) kísérő lovag

Pegazus szárnyas táltos-ló a görög mitológiában; a szárnyaló költői erő jelképe

Platon neves görög idealista filozófus az i. e. V—IV. században

Ramin *Dsurdsáni Visz és Ramin* c. eposzának (1048) egyik hőse

Románia ma már aligha azonosítható országnév; a mai Romániát csak a múlt század óta emlegetik ilyen néven

Rosztom v. Rusztem *Firdauszi* perzsa költő (936—1020) *Rusztem és Zorab* c. eposzának hőse

Rusztveli *Rusztaveli* nevének régi grúz alakja

Savteli a *Rusztaveli* előtti grúz költészet egyik neves képviselője a XII. század elején; az *Abdul-Messzia* c. mű szerzője

Sairi strófa, vers; ebben a formában íródott *A tigrisbőrös lovag*

Szal *Nizámi* (1141—1203) *Leila és Medzsnun* c. eposzának egyik szereplője

Szelam közismert köszöntés a Keleten

Szalaman *Dsámi* (1414—1492) *Szalaman és Abszal* c. eposzának egyik hőse

Szaratan a Rák-csillagkép

Szpaszalar hadügyminiszter

Szpaszpet hadvezér

Szunna az arab hagyomány neve

Tahti fekhely; trón is lehet

Tamara a grúz történelem ú. n. „aranykorának“ nagy uralkodónője (1184—1212), akinek *Rusztaveli* az eposzát ajánlotta

Tarosz a fény és a jólét ősi pogány istene

Tavad vezető

Tmogveli Szargisz XII. századi grúz költő. Neki tulajdonítják a *Dilarget* c. eposzt

Uhuceszi előljáró, itt a kereskedők feje

Vasá üdvözlő felkiáltás

Vazir udvaronc, állami méltóság

Visz *Dsurdsáni Visz és Ramin* c. eposzának hősnője

Zenaár eskü; a keleti kultikus kapcsolatok kifejezése

Zual a Szaturnusz-bolygó

ქართული
ენების ცენტრი

424

ა 26/248

საქართველოს

221
206/248